

Ἡ ΠΡΩΤΙΚῆ

ἜΣΤΙΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ι'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ — ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ
ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

Ἐπιτροπὴ Ἐπιμελείας ἔχει:
ΑΡΣΕΝΗΣ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ
ΙΩΑΝ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΓΕΩΡ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΔΗΜ. Σ. ΣΑΛΑΜΑΡΚΑΣ
ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΑΝΟΣ Γ. ΦΑΝΤΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ :

*

Ἐσωτερικοῦ: Ἔτησίαι Δραχ. 150.—
Νομικῶν προσώπων Δραχ. 200.—
Ἐξάμηνος κ.λ.π. ἀναλόγως
Ἐξωτερικοῦ: Ἔτησίαι Δολλ. 10—
ἢ Δίραι Ἀγγλίας 3 1/2,
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 12 50

Ἀνταπιστέλλοντα Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς:
ΚΩΝ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ (Βενετία)
ΛΕΑΝΔΡΟΣ Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Ἀθήναι)
ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ (Θεσ/νίκη)
ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Ἀθήναι)
ΤΑΚΗΣ ΤΣΙΑΚΟΣ (Ἀθήναι)

Ἐμβάσματα: «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΕΣΤΙΑΝ» Ὁδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 60, Ἰωάννινα — Τηλ. 6-59

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Βασ. Κ. Σκαριδά :	Ἱστορία τοῦ Μετσόβου (ἱστορ. πραγματεία)	Σελ. 965
Κων. Ἀθ. Διαμάντη :	Ὁ Χριστ. Φιλητᾶ; εἰς τὴν Ἑσπερίαν (ἱστορ. πραγμ.)	» 975
Μάνθου Οἰκονόμου :	Χ. Χριστοδοῦλου (ἱστορ. χρονικά)	» 978
Στ. Μ. Γκατσοπούλου:	Ματθαῖος Μητροπολίτης Μυρέων (ἱστορ. μονογρ.)	» 981
Δημ. Στ. Σαλαμάγκα :	Καθὼς χάραξε ἡ Λευτεριά (ἱστορ. χρονικά)	» 989
Γεωργίου Παῖσιου :	Ἄγιογραφία καὶ Ἄγιογράφι Χιονιάδων	» 995
Σπύρου Μουσελίμη :	Λαϊκὸ γιαιτροσόφι (Συνταγολόγιο) (λαογραφία)	» 1002
Δημ. Στ. Σαλαμάγκα :	Τουρκο — Περσο -- Ἀραβικὲς λέξεις στὸ Γιαννιώτικο γλωσσικὸ ἰδίωμα	» 1009
Ἰ. Ἐξάρχου—Michel Le Ruilly—	Ἐδστ. Γελέκη: (Πρόγραμμα Ἀναπτ. Ἡ- πειρω): Μέθοδος προσδιορισμοῦ τοῦ ζῶντος διάρους τῶν ἐν Ἡπειρῷ ἐκτρεφομένων ἀγελάδων φυλῆς «Φαῖά τῶν Ἀλπεων» διὰ σωματομετρήσεων (μελέτη)	» 1011
Κώστα Νικολαΐδη :	Μνήμη καὶ Ζωή (Ποίημα)	» 1020
Λαφονταῖν (Μετάφραση :	Α. Γεροντικοῦ): Ἡ νέα χήρα—Ὁ ἐφημέριος καὶ ὁ νεκρὸς του (ποιήματα)	» 1021
Σαράντου Παυλέα :	Κῆπος—Θερμοπύλες—Ποτὲ—Ἀπιστία (ποιήματα)	» 1023—1024
Robert M. Coates (Μετάφραση :	Ν. Λώλη): Ὁ Νόμος (διήγημα)	» 1025
Χρυσάνθης Ζιτσαίας :	Ὁ Ἀράπης (ποίημα)	» 1028
Πάνου Γρίσπου :	Β. Ἐπιθυμιὰδη: «Πασκάλ» (κριτική)	» 1029
Χρυσάνθης Ζιτσαίας :	Ἐνα Ἡπειρωτικὸ παραμῦθι σὲ σύγκριση μ' ἕνα Τσε- χοσλοβάκινο	» 1033
Παρ. Ι. Μυγλιοπούλου:	Ὁδ Παπαν'κόλας (διήγημα)	» 1037
Νίνας Κοκκαλίδου—Ναχμία :	Τὰ δελφίνια (διήγημα)	» 1042

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ: Σημειώματα: «Ἡ Παιδεία στὴ Σμύρνη» (Α. Γεροντικοῦ)—Κινηματογράφος καὶ πρωτοπλοία (Α. Παπαχρόνη)—Ι. Τσαμᾶκος (Δ. Κόκκινος)—Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου: Κ. Δαφνῆ: «Κερκυραϊκὰ Χρονικά»—Γ. Μπενέκου: «Κωλέτης»—Σπ. Μοτσεγίνου: «Νεοελληνικὴ μουσικὴ» (Α. Γεροντικοῦ)—«Νέος Κουβαράς»—Χ. Χρηστοβασιλή: «Διηγήματα τῆς στάνης» (Δ. Σαλαμαγκα)—Ὄργαν. Τουριστικῶν Ἐκδόσεων: «Τουριστικὸς Ὁδηγὸς 1961» (Δ. Κόκκινος).—Βιβλία καὶ Περιοδικὰ ποὺ λάβαμε.—Παροράματα.—Ἀνακοινώσεις.

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚῆ ἙΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ι' • ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1961 • ΤΕΥΧΟΣ 115ον

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

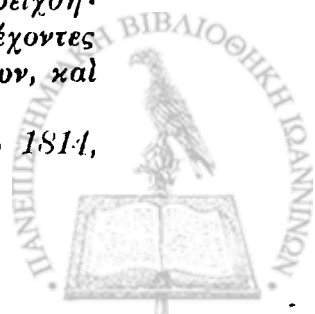
Ἀφιερῶται εἰς τὴν ἱερὰν μνήμην τῶν γονέων μου Κυριάκου καὶ Παρασκευῆς 1859—1931 1868—1955

Ὁ εὐγνωμονῶν υἱὸς
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑΣ

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Πολλοὶ ἠσχολήθησαν κατὰ καιροὺς μὲ τὸ Μέτσοβον, τὴν μικρὰν καὶ ὄρεινὴν αὐτὴν Ἡπειρωτικὴν κωμόπολιν, τῆς ὁποίας ἡ μακρὰ καὶ πολυκύμαντος ἱστορία εἶναι συνυφασμένη ἀρρήκτως μὲ τὴν ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Λόγω τῆς προνομιακῆς γεωγραφικῆς θέσεώς του, τὸ Μέτσοβον ἀπετέλεσεν ἔκπαλαι σπουδαῖον συγκοινωνιακὸν κόμβον καὶ τὴν κυρίαν πύλην τῆς Ἡπείρου πρὸς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ ὑπῆρξεν ἔθνικὸν προπύργιον κατὰ τῶν ἀπὸ βορρῆ καὶ δυσμῶν ἐπιδρομῶν, τὰς ὁποίας ἐνήργησαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος διὰ μέσον τῶν αἰῶνων βάρβαροι καὶ πολιτισμένοι λαοί. Οἱ Μετσοβῖται, ἂν καὶ ὁμιλοῦν τὴν κοινοβλαχικὴν διάλεκτον, διεκρίθησαν πάντοτε διὰ τὰ ἑλληνικά των φρονήματα καὶ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὰ ἑλληνικά γράμματα. Ἰδρυσαν περὶ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, τὸ ὁποῖον ὑπο τὴν διεύθυνσιν τῶν καλυτέρων ἐκάστης ἐποχῆς διδασκάλων κατέστη φάρος τηλαυγῆς, καταυγᾶσας μὲ τὸν ἀθάνατον Ἑλληνικὸν Φῶς κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τῆς Τουρκικῆς δουλείας ὀλόκληρον τὴν περιφέρειαν Μαλακασίου καὶ μεγάλα τμήματα τοῦ Ζαγορίου καὶ τῆς Θεσσαλίας. Χάρις δὲ εἰς τὰ ἐξαιρετικὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα κατώρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ ὁ Μετσοβίτης μεγαλοκτηνοτρόφος Κυριάκος Φλόκας ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον Μεχμέτ τὸν Δ' τὸ 1659, τὸ Μέτσοβον μετὰ περιφέρειας ἐκ τῶν πέντε βλαχοφώνων χωριῶν Ἀνήλιο, Βουτονοσί, Μαλακάσι, Κουτσούφλιανη καὶ Μηλιά κατέστη πραγματικὴ δημοκρατία εἰς τὸ μεταίχμιον αὐτὸ τῆς Ἡπείρου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας. Εἰς μικρὸν χρονικὸν διάστημα, ὁ μικρὸς ἐκ κτηνοτρόφων καὶ ὑλοτόμων σινοικισμὸς τοῦ Μετσοβίου ἐξειλίχθη εἰς μεγάλην καὶ εὐημεροῦσαν κωμόπολιν καὶ κατέστη σοβαρὸν πνευματικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον ἐν Ἡπείρῳ. Πολλοὶ Μετσοβῖται, μορφωθέντες εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, ἀνεδείχθησαν ἀργότερον διαπρεπεῖς διδάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς, ἀνώτεροι κληρικοί, ἐξέχοντες ἐπισιτήμονες, ἀξιόλογοι ἐμποροὶ καὶ ἐπιχειρηματίαι, ἐν τῇ ξένη πρὸ πάντων, καὶ φιλογεροὶ πατριῶται καὶ ἀγωνισταὶ κατὰ τὴν ἐθνεγερσίαν τοῦ 1821.

Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐν Ὀδησσῶ τῆς Ρωσίας τὸ 1814,

πολλοὶ Μετσοβῖται, εἴτε ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εὐρισκόμενοι, εἴτε ἐν Μετσόβῳ διαμένοντες, ἔσπευσαν προθυμότατα νὰ ἐγγραφῶσι μέλη ταύτης καὶ ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἐνίσχυσαν τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἐκείνου ἀγῶνα χρηματικῶς, ἄλλοι ἠγωνίσθησαν καὶ ἐτραυματίσθησαν ἢ ἐφρονεύθησαν καὶ ἄλλοι, συλληφθέντες ἐν Μετσόβῳ ὑπὸ τοῦ Χουρσίτ πασᾶ τὸ 1821, ὠδηγήθησαν εἰς Λάρισα, ὅπου ἐδηλητηριάσθησαν ἢ ἀπηγχονίσθησαν. Τέκνα τοῦ Μετσόβου ἀνεδείχθησαν ἐπίσης μεγάλοι εὐεργέται, ὅχι μόνον τῆς γενετῆρας των, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, διὰ νὰ κοσμήσουν τὴν Ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν μὲ περίβλεπτα καὶ ἀθάνατα ἔργα, οἷα τὸ Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, τὸ καλλιμάρμαρον Παναθηναϊκὸν Στάδιον, ἡ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, τὸ Ἐφηβεῖον ἢ αἱ Φυλακαὶ Ἀβέρωφ, τὸ Τοσίτσειον Σχολεῖον καὶ οἱ πρὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου μαρμάρενοι ἀνδριάντες Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ τοῦ πρωτοπάλτου τῆς Ἐλευθερίας Ρήγα Φεραίου.

Ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἐκ Μετσόβου Γεωργίου Μιχ. Ἀποστολάκα ἢ Ἀβέρωφ ἰδρύθη ἡ Γεωργικὴ Σχολὴ Λαρίσης καὶ ἐναυπηγήθη τὸ θωρηκτὸν «Ἀβέρωφ» τὸ ὁποῖον ἐξησφάλισε τὴν ὑπεροπλίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν συμμάχων τῆς Σέρβων, Βουλγάρων καὶ Μαυροβουνίων ἐναντίον τῆς Τουρκίας κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912—1913 καὶ συνέβαλεν ἀφθόνως εἰς τὴν νίκην τῶν συμμάχων καὶ τὴν διάλυσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Πλουσίας ἐπίσης δωρεὰς προσέφερον κατὰ καιροὺς πολλοὶ Μετσοβῖται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον, τὸν «Παρνασσόν», τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν Ἐταιρείαν, τὸν «Εὐαγγελισμόν», τὸ Ὀφθαλμιατρεῖον, τὸ Γηροκομεῖον, τὸ Ὀδεῖον καὶ τὸ Ἄσυλον Ἀνιάτων Ἀθηνῶν. Τὸ Μέτσοβον, λόγῳ καταργήσεως τῶν προνομίων του ἀπὸ τὸν περιβόητον Ἀλῆ Πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων τὸ 1795, ὑπέστη πολλὰς καὶ σκληρὰς δοκιμασίας καὶ καταστροφὰς ἀπὸ τὰ διερχόμενα ἐκεῖθεν Τουρκικὰ στρατεύματα, ὁποστραγγίζοντα τοὺς βιοτικὸς πόρους τῶν κατοίκων του. Ἄνευ ὁμοῦ προηγουμένου ὑπῆρξεν ἡ καταστροφή, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανοὺς τοῦ Ἀβδῆ Πασᾶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1854, ὅποτε τετρακόσαι οἰκίαι ἐπυρπολήθησαν καὶ πολλοὶ ἄνδρες ἐσφάγησαν ἢ ἀπηγχονίσθησαν εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν «Κουλοῦκι» ὅπου οἱ δύο γηραιοὶ πλάτανοι. Τέλος, μετὰ περιπετειώδη βίον ἡμίσεως ἑκτοῦ αἰῶνος, τὸ Μέτσοβον ἠλευθερώθη ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ τὴν 31ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1912 ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῆ πολυτίμῳ συνεργασίᾳ Κρητικῶν ἀνταρτικῶν σωματίων καὶ οὕτω ἐξεπληρώθησαν οἱ προαιώνιοι ἔθνηκοι πόθοι τῶν Μετσοβιτῶν. Πρώτη περὶ Μετσόβου μελέτη μου ἐδημοσιεύθη ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 εἰς τὴν ἐβδομαδιαίαν ἔκδοσιν τοῦ Ἐθνικοῦ Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης τῆς Ἀμερικῆς καὶ δευτέρα τοιαύτη εἰς τὴν «Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν» τοῦ Πυρσοῦ, προτιμηθεῖσα ἄλλης γραφείας ὑπὸ ἀνωτέρου ἐκπαιδευτικοῦ τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐπειδὴ ὁμοῦ εἰς τὰς ἀνωτέρω συντόμους μελέτας μου παρεξέφρασαν μικροὶ καὶ ἀσήμενοι ἀνακρίβειαι, ὀφειλόμεναι εἰς ἐσφαλμένας πηγὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἠντιλήθησα τὰς πληροφορίες, καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ἰταλογερμανῶν τὸ 1941, τῆς ἐπαράτου τριετοῦς κατοχῆς καὶ τῆς ἐκρήξεως τὸ 1944 κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ἑλλάδι, προσετέθησαν νέα καὶ συνταρακτικὰ γεγονότα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πολυπαθοῦς γενετῆρας μου, ἠχθὴν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ γράψω τὴν παροῦσαν μου. Ὅπως θὰ διαπιστώσῃ ὁ ἀναγνώστης, εἰς τὴν νέαν αὐτὴν μελέτην μου, ἀσχολοῦμαι λεπτομερέστερον μὲ τὰ πολεμικὰ γεγονότα, ἅτινα ἔλαβον χώραν εἰς τὸ Μέτσοβον τὸ 1854, τὸ 1912—1913 καὶ τὸ 1940—1941, ἐπὶ πλέον δὲ ἀφιερῶν ἰδιαιτέρα κεφάλαια διὰ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ Μετσόβου καὶ διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐνεργητικὴν δρᾶσιν μεγάλων τοῦ Μετσόβου τέκνων, εἰς τὰ ὁποῖα πρὸ δέκα καὶ πλέον ἐτῶν προσετέθη ὁ ἐν Ἑλδελίᾳ ἀποθανὼν τὸ 1950 βαρῶνος Μιχαὴλ Ἀν. Τοσίτσας, ἕγγονος τοῦ Κωνσταντίνου Τοσίτσα, μικροτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Μεγάλου Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Μιχαὴλ Ἀν. Τοσίτσα, θανόντος ἐν Ἀθήναις τὸ

1856. Ἐπὶ πλέον, εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην μου, ἔχει καταχωρηθῆ καὶ ἀντίγραφον μεταφράσεως Σουλτανικοῦ Φιρμανίου, ἀναφερομένου εἰς τὰ προνόμια τοῦ Μετσόβου καὶ περιγράφοντος λεπτομερῶς τὰ ὄρια τῆς προνομιοῦχου περιοχῆς Μετσόβου ὡς καὶ ἀντίγραφα Πατριαρχικῶν Σιγγιλίων ἀναφερομένων εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Ἐξαρχίαν, τὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ τὴν θηρσιγενῆ ἱερὰν Μητρόπολιν Μετσόβου.

Τὰς πληροφορίας διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης μελέτης μου συνέλεξα ἀπὸ γραπτὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πηγὰς καὶ ἀπὸ τὴν ζῶσαν λαϊκὴν παράδασιν, μὴ παραλείψας ἐν τοσοῦτῳ νὰ ἐλέγξω ἐκεῖνας, αἵτινες δὲν εἰςταθοῦν ἱστορικῶς καὶ δὲν ἀντέχουν εἰς τὴν βάσανον τῆς λογικῆς. Τελευταίως, προσετέθη καὶ ἓνα εὐχάριστον καὶ ἀξιοσημεῖωτον γεγονός εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Μετσόβου καὶ τοῦτο τὸ συνθέτουν τρεῖς ἀλλεπάλληλοι ἐπισκέψεις τῶν Βασιλέων τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν τέκνων των εἰς τὸ Μέτσοβον, φιλοξενηθέντων εἰς τὸ Ἀρχοντικὸν Τουσίτσα, φροντίδι τοῦ ἐκ Μετσόβου πολιτικοῦ καὶ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Εὐαγγέλου Ἀβέρωφ—Τουσίτσα. Παραδίδων εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ παρὸν πόνημά μου, θέλω νὰ πιστεύω ὅτι θὰ καταστήσω περισσότερον γνωστὴν τὴν ὠραίαν καὶ συγκινητικὴν ἱστορίαν τοῦ Μετσόβου, τὸ ὁποῖον περισσότερον ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην φορὰν παραμένει ἐθνικὴ ἔπαλξις εἰς μίαν γραφικὴν καὶ ἐπίκαιρον τοποθεσίαν τῆς θρυλικῆς Ἑλληνικῆς Πίνδου.

Ἐγγραφον ἐν Φαρσάλοις τῇ 3ῃ Ἰουνίου 1961

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑΣ

Φαρμακοποιὸς

1ον

Τὸ Μέτσοβον, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας καὶ ἔδρα ὁμωνύμου δήμου, εὐρίσκεται βορειοανατολικῶς καὶ εἰς ἀπόστασιν ἔνδεκα ὥρων τῆς πόλεως Ἰωαννίνων—μεταξὺ τοῦ 58ου καὶ 59ου χιλιομέτρου τοῦ αὐτοκινητοδρόμου Ἰωαννίνων—Μετσόβου—Καλαμπάκας—κτισμένον ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τῆς πλαγίᾳς ἐπικλινούσῃ καὶ ἀποτόμου τμήματι τῆς Κεντρικῆς Πίνδου, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ ὀνομάζεται Λεφτοκαρυές—βλαχιστὶ Ἀλοῦνι—ἀπὸ τὸ ὑπάρχον ἄλλοτε πυκνότερον δάσος λεπτοκαρυῶν, ἐπεκτεινόμενον κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους μέχρι τῆς σημερινῆς κεντρικῆς πλατείας. Εὐρίσκεται δυτικῶς καὶ ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ ἀρχένου τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, τοῦ ἀρχαίου Λάκμωνος, ἀποτελοῦντος ἔκπαλαι τὴν πύλην τῆς Ἠπείρου πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, διότι δι' αὐτοῦ διήρχετο ὁ μοναδικὸς λιθωστρωμένος δρόμος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπικοινωνοῦσαν αἱ ὡς ἄνω δύο μεγάλαι ἐπαρχίαι καὶ ὅστις ἀργότερον ἀποτελοῦσε διακλάδωσιν τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ. Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ὄρεινῶν τμημάτων τῆς Πίνδου, τοῦ Λάκμωνος (Ζυγοῦ) καὶ τῶν Λεφτοκαρυῶν σχηματίζεται μεγάλη κοιλὰς, ἐκτεινομένη μέχρι τοῦ χωρίου Ἀνθοχωρὶ (Ντεβεντίστας) καὶ τὴν ὁποίαν διασχίζει ὁ Μετσοβίτικος ποταμὸς, ὅστις εἰς τὴν θέσιν «Μπαλντούμα», ἐξάωρον ἀπέχουσαν τοῦ Μετσόβου, χύνεται εἰς τὸν Ἀραχθὸν ποταμὸν, πηγάζοντα εἰς τὰ Ζαγοροχώρια.

Ὁ Μετσοβίτικος ποταμὸς σχηματίζεται ἀπὸ τὰ ὕδατα τοῦ Μετσόβου καὶ τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα σημεία τοῦ ὁποίου πηγάζει ὁ μεγαλύτερος βραχίων, τὰ ὄρητικὰ ὕδατα τοῦ ὁποίου χρησιμοποιοῦνται ὡς κινητήριος δύναμις διὰ τὴν λειτουργίαν ἄλλοτε δέκα ὑδρομύλων καὶ τελευταίως 3—4 τοιοῦτων. Ἀπὸ τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους «Κατάρρα» πηγάζει ἕτερος βραχίων, ὁ πλέον ἀπομακρυσμένος, καθὼς καὶ τὰς θέσεις «Βρύσες» καὶ τὸν συνοικισμὸν «Ἀνήλιον» τοῦ Μετσόβου ἄλλοι δύο ὄρητικοὶ βραχίονες, χρησιμοποιοῦμενοι διὰ τὴν λειτουργίαν προιονιστηρίων καὶ ὑδρομύλων. Κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους, ὁ συνοικισμὸς τοῦ Μετσόβου περιωρίζετο εἰς τὰς δύο συνοικίας Ἀγίου Δημητρίου καὶ Ἀ.

γίου Χιρλάμπους, ἔκτεινομένης μέχρι τῆς κεντρικῆς πλατείας, ἀργότερον ὅμως ἐπεξετάθη μέχρι τῶν σημερινῶν ὁρίων τόσο πρὸς βορρᾶν ὅσον καὶ πρὸς δυσμὰς καὶ νότον, διὰ τῆς δημιουργίας τριῶν εἰσέτι συνοικιῶν, τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἢ Ντραϊ. Ἡ κεντρικὴ πλατεία τοῦ Μετσόβου—πλατεία Τουσσίτσα—ὅπου τὸ Περίπτερον τοῦ Ἐξωραϊστικοῦ Συλλόγου Μετσόβου, εὐρίσκεται εἰς ὕψος 1.156 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς Θαλάσσης, περιβάλλεται δὲ ἡ κωμόπολις ἀπὸ ἄλυσσον συνεχομένων πανυψηλῶν ὄρεων, ἅτινα εἶναι τὸ Περιστέρι, ὁ Ζυγός, ἡ Κατάρρα, τὸ Μαυροβοῦνι, ἡ Ὄξυνά Γραμμένη—Fagu scriptu—καὶ τὸ ὄρος Κύρου καὶ τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν πανοραματικὸν θέαμα.

Βορείως τοῦ Μετσόβου καὶ εἰς ἀπόστασιν τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας εἶναι τὸ γραφικώτατον ὄροπέδιον Πολιτσιὰ ἢ Πολιτσιᾶς (1) μήκους δέκα πέντε χιλιομέτρων καὶ πλάτους 5—8 τοιούτων, ἔκτεινομένων ἀπὸ τῆς θέσεως Ράχη τοῦ Πουλιού—Τζιάν λά Πούλιου—μέχρι τῆς τοποθεσίας Μουτσιάρα—ὕψος—πλησίον τοῦ ὄρους Τσούκα Ρόσσια. Εἰς τὰ πλούσια λειβάδια τῆς ἐν λόγῳ ἐκτάσεως βόσκουν κατὰ τὸ θέρος τριάκοντα καὶ πλέον χιλιάδες αἰγοπροβάτων, πολλαὶ ἑκατοντάδες βοειδῶν καὶ ἀγέλαι ἐξημερωμένων καὶ ἀτιθάσων φορβάδων, ἱππῶν, ὄνων καὶ ἡμίονων ποὺ ἀποτελοῦν μεγάλον πλοῦτον διὰ τοὺς Μετσοβίτας κτηνοτρόφους. Τὰ ποιμνία, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ γίδια μόνον, βόσκουν εἰς λειβάδια νοτίως τοῦ Μετσόβου, κατάφυτα ἀπὸ πρινάρια. Τὰ ποιμνία αὐτὰ παραχειμάζουν ἐκεῖ ἀπερχόμενα εἰς τὰ παρόχθια τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ μέρη, ὅπου ἡ χιῶν δὲν καταρρεῖται διὰ πολὺ, διότι εὐρίσκονται εἰς χαμηλότερον ὕψος καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι προσήλια καὶ διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς οἱ κτηνοτρόφοι αὐτοὶ ἔχουν κατασκευάσει μόνιμα μαντριά. Εἰς τὸ ὄροπέδιον Πολιτσιὰ, ποὺ ἀρδεύεται ἀπὸ τὰ ἄφθονα νερά, ποὺ κηγάζουν ἀπὸ τὰ γύρω βουνά, ἀπαντοῦν τὰ κάτωθι τοπωνύμια εἰς διαφόρους τοποθεσίας. Ράχη τοῦ Πουλιού, Μάτια τοῦ Αὐλακιοῦ, Πολιτσιάρε, Δερβένι, Πλάκα, Γιαπίου, Κρύα Βρύση, Βάλεα Λιόσανη, Σόποτον, Βρύση τοῦ Κατῆ, Βουλοαίγκα ἢ Τάρλι, Πηγάδι ἢ Βρύση τοῦ Γεωργίτσι—Πούτσουλ ἢ Γεωργίτσι—Ποῦντσι, Φάγκου σκρίπτου—ὄξυνά γραμμένη—Γωνιά, Χάνι τοῦ Ἀχιλλέα, Τσούμα καὶ Φάτσι, Λιάρου γιοφῦρι, Στρούζα, Τζιάν λά Φίου, Λούγκα, Μουτσιάρα, Σουμπρέσσι, Βακαρεάτσα (ἀγελαδολεῖβαδο), Προφήτης Ἡλίας (ἐκκλησία), Ρουτζέλλου, Καλλιγωμένο Ἀλῶνι (ἀργε καλυτσιατά), Πέντε Ἀλῶνια, Τσούμα, Κιάτρα βινιτά, Σουτζιάτα, Κινιτσέλλι, Λαγιαλόγια, Προύνου (Κορομηλιά), Λιάγκουνου, Ἰρίνα, Ὀρέκλι, Κάμπου νάζιτου, Βάλεα Μέγκουλη, Μουτσιλε, Τσούμα ἄλ Τσιμπίδη, Μουτσιάρε, Κιάτρα ντι Μποϊάσσα, Λά Ρίστα, Μπούρα καὶ ἄλλα.

Παράλληλα μὲ τὴν κτηνοτροφίαν, οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου εἰς τὰ παλαιότερα χρόνια ἠσχολοῦντο καὶ μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἀμπελοργίαν, εἰς μικρὰν πάντοτε κλίμακα, διότι εἰς τὰ ὄρεινά μέρη δὲν ὑπάρχουν μεγάλα καλλιεργήσιμοι ἐκτίσεις. Εἰς τοὺς σποραδικοὺς ἀγρούς των οἱ Μετσοβίται ἔσπειρον καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ σπείρουν συνήθως βρύζαν, σίτον, βρώμην καὶ ἀραβόσιτον, ἡ ἄροσις δὲ τῶν ἀγρῶν ἐγένετο καὶ γίνεται μὲ ζεύγη βοῶν. Ἀπὸ κωδίκελλον τοῦ 1753 πληροφοροῦμεθα ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὸ Μέτσοβον ὑπῆρχον 220 ζεύγη ἀροτριῶν των βοῶν, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἄροσιν τῶν ἀγρῶν καὶ τὴν μεταφορὰν ἰδίως τῆς βαρείας ξυλείας ἀπὸ τὰ δάση τῆς Τσούκας Ρόσσιας, τῆς ὄξυνᾶς Γραμμένης καὶ τοῦ Μαυροβουνιοῦ. Τὰ ἀμπέλια τοῦ Μετσόβου εὐρίσκονται μέχρι σήμερον εἰς τὰς πρὸς Ἰωάννινα—νότον—τοποθεσίας Γινιέτσι (ἀμπελῶν), Μπουϊάνου καὶ Ὀσίρονου, πλησίον τοῦ Βοτονοσίου. Τὸ ὄροπέδιον Πολιτσιὰ εἶναι ἡ προσφιλεστέρα ἐξοχικὴ τοποθεσία τῶν Μετσοβιτῶν καὶ εἰς τὰ παλαιότερα χρόνια, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἀραβαντινός, οἱ εὐπορώτεροι τῶν Μετσοβιτῶν διέμενον ἐκεῖ

1. Πολιτσιὰ Σλαβικὴ λέξις=ὄροπέδιον.

τερπόμενοι ὑπαῖθριοι ἢ εἰς ὥραιας ἐπὶ τούτου σκηνάς καὶ δὴ εἰς τὴν παρὰ τὴν Κρούαν Βρύσην περιοχὴν. Ἀπὸ τὰ γύρω τοῦ Μετσόβου βουνὰ Περιστέρι, Ζυγός, Κατάρα, Μαυροβοῦνι καὶ Ὁξυὰ Γραμμένη πηγάζουν οἱ ἀκόλουθοι πέντε ποταμοί, Ἀχελῶος ἢ Ἀσπροπόταμος, ὁ Πηνειὸς ἢ Σαλαμπριά, ὁ Ἀλιάκμων, ὁ Ἀραχθὸς καὶ ὁ Ἀῶς ἢ Βωβούσας, βλαχιστὶ Μπουϊάσσα. Τὸ ὄρος Μαυροβοῦνι, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἀνατολικά τῆς Πολιτσαῖς, θεωρεῖται ὑπὸ πολλῶν ἱστορικῶν καὶ γεωγράφων ἢ ἀρχαία Τύμφη (1) καὶ συνεπῶς ἢ περιοχὴ τοῦ Μετσόβου ὑπήγετο εἰς τὴν χώραν τῶν Τυμφαίων καὶ ὅτι τὸ σημερινὸν Μέτσοβον εἶναι ἡ ἀρχαία Παρωραία. Εἰς ἓνα λῶφον τῆς Πολιτσαῖς, πού εἶναι γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Τσοῦμα τοῦ Τσιμπίδη, δεξιὰ τῆς θέσεως Ἰμπεριτσάρε, ὑπάρχουν λίθοι κατεργασμένοι καί, πρὸ ἑβδομηῆντα ἐτῶν, εὐρέθησαν καὶ νομίσματα Ἑλληνικά. Πλὴν δὲ τούτων, κατὰ τὸν Ἄγγλον Λήκ ὑπάρχουν καὶ τεκμήρια μαρτυροῦντα ὅτι καὶ μεταλλουργικὴ ἐργασία ἐγίνετο ἐκεῖ. Ὁ ἐν λόγῳ Ἄγγλος προσθέτει ὅτι εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἔκειτο ἡ πόλις Τράμπνα, τὴν ὁποῖαν ὁ Διόδωρος ὀνομάζει Τυμφαίαν, ὡς πρωτεύουσαν τῶν Τυμφαίων. Καὶ ὁ Λυκόφρων (στιχ. 800) ἱστορεῖ ὅτι ἡ Τράμπνα ἔκειτο ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς, ἦτο δὲ γνωστὴ διότι ἐν αὐτῇ Πολυσπέρχων ὁ Τυμφαῖος ἐδηλητηρίασεν ἐν δειπνῷ Ἡρακλέα, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. (Λήκ Τόμ. Δ' κεφ. 39). Κατὰ τὸν ἴδιον Λήκ, εἰς τὸ σημερινὸν Μέτσοβον ὑπῆρχε καὶ ἀποικία τῶν Ρωμαίων καὶ δευτέρα τοιαύτη Ρωμαϊκὴ ἀποικία εἰς τὴν θέσιν Ἰμπεριτσάρε ἢ Μπεριτσάρε. Τὰς ἀνωτέρω ἀποικίας ἴδρυσαν οἱ Ρωμαῖοι διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὰς διαβάσεις τοῦ Ζυγοῦ καὶ τῆς Πολιτσαῖς. Πιστεύω ὅτι ἔκπαλαι ὑπῆρχε συνοικισμὸς εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ Μετσόβου, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς του θέσεως, πού ἀποτελεῖ συγκοινωνιακὸν κόμβον μεγάλης σπουδαιότητος. Παρόμοιος συνοικισμὸς ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλαγίᾳς τοῦ ὄρους Ζυγοῦ καὶ ἀκριβῶς παρὰ τὴν θέσιν Πέτρα Φεῖδι—Κιάτρα Σάρπιλε—ὅπου σώζονται ἐρείπια παλαιῶν κτισμάτων καὶ ἐκκλησιῶν, σώζεται δὲ καὶ μίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Οἱ κάτοικοι τοῦ ἐν λόγῳ συνοικισμοῦ ὑπεχρεώθησαν νὰ φύγουν ἐκεῖθεν λόγῳ τῶν συνεχῶν λεηλασιῶν, τὰς ὁποίας ὑφίστατο ἀπὸ τὰ διερχόμενα στρατεύματα καὶ νὰ ἰδρύσουν τὸ σημερινὸν Μαλακάσιον εἰς τὴν ἐναντι χαράδραν. Εἶναι συνεπῶς προφανὲς ὅτι οἱ Ρωμαῖοι μετὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν κατὰληψιν τῆς Ἡπείρου τὸ 168 π.Χ., ὅποτε ὁ Αἰμίλιος Παῦλος κατέστρεψεν ἑβδομήκοντα πόλεις καὶ ἐξῶντωσε τοὺς κατοίκους τῶν, ὄχι μόνον ἀποίκους ἀλλὰ καὶ στρατιωτικὴν φρουρὰν ἐγκατέστησαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ Μετσόβου, τόσον διὰ νὰ ἐπιτηρῇ τὴν διάβασιν διὰ τοῦ Ζυγοῦ καὶ τῆς Πολιτσαῖς, ὅσον καὶ νὰ διευκολύνῃ τοὺς διερχομένους ἐκεῖθεν καὶ περισσότερον κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας, ὅποτε τὸ ὕψος τῆς χιόνος ὑπερβαίνει τὰ 2—3 μέτρα. Οἱ Ρωμαῖοι, λόγῳ τῆς μακρᾶς παραμονῆς τῶν ἐν Ἡπείρῳ ἐκτὸς τῶν λιθοστρωμένων δρόμων, ὑδραγωγείων, πῆλινοι σωλῆνες τῶν ὁποίων ἀνευρέθησαν τὸ 1954 ἐν Μετσόβῳ εἰς τὴν γνωστὴν πηγὴν Γκούρα καὶ παρὰ τὴν πλακοσκεπῆ κρήνην τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, τῶν γεφυρῶν καὶ τῶν Φυλακίων εἰς ἐπὶκαιρα σημεῖα, κατέλιπαν καὶ Ρωμαϊκὰς ὀνομασίας διαφόρων τοποθεσιῶν, αἵτινες διασώζονται καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Μετσόβου καὶ τοιαῦτοι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: Βαλεαντὶ κόρνου, Φάγκου Σκρίπτου, Κοάστα ῥάο, Ἰμπεριτσάρε καὶ ἄλλαι. Ἡ θέσις Φάγκου Σκρίπτου (Ὁξυὰ Γραμμένη) εὐρίσκεται Β. Δ. καὶ εἰς ἀπόστασιν 2 1/2 ὥρων ἐκ Μετσόβου καὶ δεσπόζει μιᾶς διόδου πρὸς τὸ Ζαγόριον. Ἐκεῖ ἐπὶ τινος λῶφου ἦτο κτισμένον Φυλάκιον Ρωμαϊκὸν τὸ πάλαι, ἐλέγχον τὴν διάβασιν τῶν ταξιδιωτῶν καί, διὰ νὰ προσανατολίζωνται οὗτοι, εἶχεν ὀφειθῆ πανῦψηλος ὄξυά, μὲ κεκομμένους τοὺς κάτω κλάδους, φέρουσα εἰς τὴν κορυφὴν μόνον τοιοῦτους καὶ γράμματα χαραγμένα εἰς τὸν γυμνὸν κορμὸν τῆς, κατὰ τὴν παρὰ-

1. Στράβων βιβλ. 2 σελίς 325 παραρρεῖ δ' αὐτὴν ὁ Ἀραχθὸς, ὀλίγων σταδίων, ἀρχόμενος ἐκ Τύμφης ὄρους καὶ τῆς Παρωραίας.

δοσιν. Εἰς τὴν θεσιν αὐτὴν σώζονται μέχρι σήμερον τὰ ἐρείπια δύο μεγάλων Πανδοχείων (Χανίων) ὡς καὶ ἐρείπια Τουρκικοῦ Φυλακίου, προφανῶς διαδεχθέντα τὸ Βυζαντινὸν καὶ τὸ Ρωμαϊκὸν τοιοῦτον. Εἰς μικρὰν ἐκείθεν ἀπόστασιν καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν Γωνιά (Γωνιάο βλαχιστί) εὐρίσκονται εἴκοσι καὶ πλέον παλαιοὶ τάφοι διακρινόμενοι ἀπὸ ἐξεχούσας τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς λιθίνας πλάκας, ἄγνωστον ὅμως εἰς ποίαν ἐποχὴν καὶ εἰς ποίους ἀνήκουν οὗτοι. Ἀνατολικῶς τῆς θέσεως Φάγκου Σκρίπτου καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἄφου (Βωβούσα) ποταμοῦ ἄρχεται ἡ γραφικὴ τοποθεσία Ἱμπεριτσάρε, ἐπὶ μιᾶς κοιλάδος ἐκτισμένη μέχρι τῆς θέσεως Μουτσιάρα, διαβρεχομένη ἀπὸ τὰς πολλὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ νερὰ βρῖθουν ἀπὸ πέστροφες, τὰ εὐγεστα ψάρια τοῦ βουνοῦ. Ὅπως ἀνέφερα εἰς τὰ προηγούμενα, εἰς τὴν παρὰ τὸ Ἱμπεριτσάρε τοποθεσίαν Τσόυμα Τσιμπίδη σώζονται ἐρείπια συνοικισμοῦ ἀρχαίου, πιθανῶς τῆς πόλεως Τράμπνα. Κατὰ μίαν πληροφορίαν, τὴν ὁποίαν ἔλαβα τὸν Αὐγούστον τοῦ 1940 ἐκ Βουκουρεστίου, εἰς τὸ μέρος Ἱμπεριτσάρε ὑπῆρχεν αὐτοκρατορικὸν ἀνάκτορον, εἰς τὸ ὁποῖον παραθέριζεν ἡ Ὀκταβία ἀδελφὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ὀκταβιανοῦ Αὐγούστου καὶ σύζυγος τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου, καθ' ἣν ἐποχὴν οὗτος εἶχεν ἐμπλακῆ εἰς τὰ ἐρωτικὰ δίκτυα τῆς ὠραιότητος βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτρας, ἐνῶ τὸν χειμῶνα παραχείμαζεν ἐν Κερκύρα. Γηραιὸς κτηνοτρόφος τοῦ Μετσόβου, Κώστας Καραγεωργος ὀνόματι, γνώστης ὅσον κανεὶς ἄλλος Μετσοβίτης τῆς κατὰ παράδοσιν ἱστορίας τοῦ Μετσόβου, μοῦ διηγήθη πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ὅτι εἰς τὴν θέσιν Ἱμπεριτσάρε ἦταν χτισμένο βασιλικὸ Παλάτι, ὅπου περνοῦσε τοὺς καλοκαιριμοὺς μῆνες μιᾶ ὡμορφῆ καὶ καλόψυχη βασίλισσα μὲ τὰ παιδιὰ τῆς καὶ μὲ μεγάλη στρατιωτικὴ ἀκολουθία, γιὰτὶ ὁ σύζυγός τῆς, ὁ βασιλεὺς πολεμοῦσε μακρὰ στὴν Ἀνατολή. Ἡ διασταύρωσις τῆς ἰδίας πληροφορίας ἀπὸ δύο πηγὰς κατὰ τὰ ἀνωτέρω, κατὰ παράδοσιν καὶ γραπτὴν τοῦ Βουκουρεστίου ἀπὸ κώδικα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, ὁδηγεῖ εἰς τὸ ἀσφαλές συμπέρασμα ὅτι ὑπῆρξε συνοικισμὸς εἰς τὸ μέρος αὐτό, ὅπου διέτριβον τὸ πάλαι μέλη βασιλικῆς οἰκογενείας. Τὸ Μέτσοβον εἶναι κόμβος συγκοινωνιακὸς σπουδαῖος, διότι δι' αὐτοῦ διέρχεται ὁ δρόμος ὁ συνδέων τὴν Ἠπειρον μὲ τὴν Θεσσαλίαν ἀπὸ τὸν αὐχένα τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, ὁ ἡμιονικὸς ἐπίσης δρόμος ὁ συνδέων τὴν Ἠπειρον μὲ τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τὸν Ζυγὸν τοῦ χωρίου Μηλιά, τετράωρον ἀπέχοντος τοῦ Μετσόβου. Ἄλλος δρόμος ἐκ Μετσόβου διὰ τῆς θέσεως Φάγκου Σκρίπτου καὶ Πέντε Ἀλώνια διερχόμενος ὁδηγεῖ εἰς Ζαγοροχώρια καὶ ἄλλος διὰ τῆς θέσεως Πλάκα—Γιαπίου εἰς Τρία Χάνια παρὰ τὸ Βουτονόσιον καὶ Χρυσοβίτσαν καὶ ἐκείθεν εἰς Ἰωάννινα. Ἄλλος διὰ τῆς Μηλιάς—Βάλεα Κάλντα εἰς Περιβόλι τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Βωβούσαν. Ἄλλος ἀκολουθῶν τὸν ροῦν τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ ὁδηγεῖ ἀπὸ τὰ Τρία Χάνια εἰς Ἰωάννινα καὶ Γόττισταν—Συρράκου διακλάδωσις αὐτοῦ. Τὸ 1939 ἐπερατώθη ὁ αὐτοκινητόδρομος, πὺν συνδέει τὴν Θεσσαλίαν μὲ τὴν Ἠπειρον, διερχόμενος ἀπὸ τὸν αὐχένα τοῦ ὄρους «Κατάρρα» ὑψόμετρον 1639 μέτρων. Τὸ τοπωνύμιον Κατάρρα, Σλαβικὴ ἐκ πρώτης ὄψεως λέξις, εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς τοποθεσίας, ὅπως τὰ τοπωνύμια Κακάρρα, Μουτσάρα. Τὸ πιθανώτερον ὅμως εἶναι ὅτι τὸ τοπωνύμιον Κατάρρα εἶναι Ἀραβικὴ λέξις, ἡ ὁποία ἐρμηνεύεται βαθεῖα χαράδρα. Πράγματι ἀπὸ τοῦ αὐχένος τῆς Ἑλληνικῆς Κατάρρας καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους ἀρχίζει μία βαθεῖα χαράδρα, φθάνουσα εἰς τὸ Μαλακασιώτικον ποτάμι. Εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν εἰς ἕκτασιν καὶ βάθος χαράδραν ἀνήκει τὸ ὄνομα Κατάρρα, δοθὲν ἀργότερον καὶ εἰς τὸ ὄρος. Παρόμοιον τοπωνύμιον ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν Λιβύην, πλησίον τοῦ Ἑλ—Ἀλαμείν, ὅπου εὐρέθη ἐνσφηνωμένη ἡ τεθωρακισμένη στρατιὰ τοῦ Γερμανοῦ στρατάρχου Ρόμελ κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον. Καὶ εἰς τὴν Σαουδικὴν Ἀραβίαν ὑπάρχει τοπωνύμιον Κατάρρα. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Κατάρρας εἶναι ἡ θέσις Κοάστα—ράο=Κακοπλεῦρι, διότι τὸν χειμῶ-

να καθίσταται αδιάβατος από τὸ ἀφθονο χιόνι, καὶ ἐν συνεχείᾳ μικρὸν ὄροπέδιον γνωστὸν μὲ τὸ ὄνομα Κάμπος τοῦ Δεσπότη. Μία παράδοσις, κατὰ τὴν ὁποίαν κάποιος δεσπότης (ἐπίσκοπος) διελθὼν ἐν ὥρᾳ χειμῶνος ἀπὸ τὴν Κατάραν ἐκρουλόγησε καὶ πρὶν πεθάνῃ καταράσθηκε τὸ ὄρος, εἶναι ἀπαράδεκτος, διότι δὲν δικαιολογεῖται διέλευσις ἀνωτέρου κληρικοῦ ἀπὸ τὰ δύσβατα ἐκεῖνα μέρη καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ χειμῶνος, ἐφόσον ὑπῆρχεν ὁ διὰ Μετσόβου λιθοστρωμένος δρόμος. Γεννᾶται τὸ εὐλογον ἐρώτημα: Ἐκ τῆς ποῦ προήρχετο ὁ εὐλογημένος ἐκεῖνος κληρικὸς καὶ ποῦ κατηυθύνετο; Πρόκειται περὶ τίτλου διδομένου τότε εἰς ἡγεμόνα, ἐξ οὗ καὶ δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου. Ἐπίσης ἡ λέξις Κάμπος σημαίνει στρατόπεδον καὶ κατ' ἐπέκτασιν Φυλάκιον, ἐχρησίμευε δηλαδὴ ἡ τοποθεσία αὐτὴ ὡς στρατιωτικὸς κέντρον τῶν δεσποτῶν—ἡγεμόνων—τῆς Ἡπείρου διὰ τὸ νὰ ἐλέγχεται ἡ ἐπικίνδυνον ἐκείνη διάβασις ἢ καὶ ὡς ὄρητῆριον διὰ στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς θεσεως Κάμπος τοῦ Δεσπότη εὐρίσκετο πρὸ εἰκοσαετίας μεγάλος βράχος—ὑπολείμματα μένουσιν τώρα—γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Πέτρα τοῦ Τσάπου—Κιάτρα ἀλ Τσάπου—ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μετσοβίτου ὀπλαρχηγοῦ Ἀποστόλη Τσάπου, ὅστις εἶχεν ἐκεῖ τὰ λημέρια του διὰ τὸ ἐλέγχει τὰς διαβάσεις, ἀντικατέστησε δηλαδὴ ἡ τοποθεσία αὐτὴ τὸ Φυλάκιον τοῦ ἡγεμόνος—δεσπότη. Ἡ ἐν λόγῳ τοποθεσία πρέπει νὰ λέγεται Τσαπόπετρα καὶ ὄχι Τραγόπετρα ὅπως ἐσφαλμένως μετεφράσθη ἐκ τῆς βλαχικῆς γλώσσης—διότι τσάπου=Τράγος βλάχικα.

Εἰς τὸν αὐχένα τοῦ Ζυγοῦ τοῦ Μετσόβου ὑπῆρχεν ἀβεστολιθόκτιστον πανδοχεῖον—εὐρύχωρον χάνι—εἰς τὸ ὁποῖον κατέφευγον οἱ ὁδοιπόροι κατὰ τὰς θυελλώδεις ἡμέρας τοῦ χειμῶνος πρὸς ἀσφάλειάν των. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, Αὐγούστου 1881, τὸ ἐν λόγῳ πανδοχεῖον ἐστέγαζεν ἔκτοτε τὸν ἑλληνικὸν Φυλάκιον τῆς ἑλληνοτουρκικῆς παραμεθορίου γραμμῆς τοῦ 1897. Μετὰ τὸν ἀτυχῆ ὁμως ἐκεῖνον ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 καὶ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων ἐκ τῆς Θεσσαλίας τὸ θέρος τοῦ 1898, ἡ ἑλληνοτουρκικὴ κορυφογραμμὴ μετετέθη δύο ὥρας ἀνατολικῶς τοῦ αὐχένος τοῦ Ζυγοῦ καὶ τὸ ἑλληνικὸν Φυλάκιον ἐκτίσθη τότε εἰς τὴν θέσιν Πέτρα Φεῖδι, ὅπου διετηρήθη μέχρι τῆς 31ης Ὀκτωβρίου 1912, ὅπότε ἀπληλευθρώθη τὸ Μέτσοβον ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Ἀπὸ τὸν αὐχένα τοῦ Ζυγοῦ διῆλθε τὸ 48 π.Χ. ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ Ἰούλιος Καῖσαρ καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν σπεύδων εἰς συνάντησιν τοῦ ἀντιπάλου του Πομπηίου, τὸν ὁποῖον κατετρόπωσεν εἰς τὴν παρὰ τὰ Φάρσαλα ἱστορικὴν μάχην. Νοτιονατολικῶς τοῦ Μετσόβου καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ εὐρίσκεται κτισμένον ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τῆς πλαγίᾳς τοῦ ὄρους ὁ συνοικισμὸς Ἀνήλιον, συγκείμενος ἀπὸ διακοσίας οἰκογενείας καὶ ἀποτελῶν πρὸ πολλῶν ἐτῶν συνοικίαν τοῦ Μετσόβου. Ἀργότερον ἐχωρίσθη καὶ ἀπετέλεσεν ἰδίαν κοινότητα, πλουσίαν εἰς ἕκτασιν ἰδιοκτητῶν δάσους καὶ συνορεύουσαν μὲ τὰ χωρία τοῦ Ἀσπροποτάμου Σηληνιάσα καὶ Χαλίκι. Οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀνηλίου ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν μικρὰν καλλιέργειαν καὶ τὴν ὑλοτομίαν. Κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα—19ον—πολλοὶ Ἀνηλιῶται ἐταξείδευσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Ρουμανίαν, ὅπου ἐδημιούργησαν μεγάλας περιουσίας. Ἐχουν τὴν ἰδίαν διάλεκτον, ἦθη καὶ ἔθιμα μὲ τοὺς Μετσοβίτας καὶ ἀνέκαθεν ἔρχονται εἰς ἐπιγαμίαν μὲ αὐτούς.

2ον

Πολλὰ ἐτυμολογία ἀναφέρονται εἰς τὴν λέξιν Μέτσοβον. Κατ' ἄλλους προέρχεται ἀπὸ τὴν βλάχικην ὀνομασίαν Μίντσου, Μίντσοβο, Μέτσοβο, Κατ' ἄλλους ἐκ τοῦ Μήτρου, Μήτσου, Μήτσοβο καὶ κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸ Μεσοβοῦνι, Μέσοβο, Μέτσοβο. Κατὰ τὴν γνώμην μου αἱ ὡς ἄνω ἐτυμολογία εἶναι ἀπαράδεκτοι διότι δὲν εὐοδοῦνται. Τὸ ὄνομα Μέτσοβο προέρχεται ἀπὸ τὰς Σλαβικὰς λέξεις mesv,

μέτς=ἀρκούδα και ὄβο=χωρίον, ἦτοι Μέτσοβο=ἀρκουδοχωρί. Τὸ ὄνομα Μέτσοβο προφανῶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ὅταν κατὰ τὸν ἕκτον μ.Χ. αἰῶνα κατὰ Λαμπρίδην και ὄγδοον μ.Χ. κατὰ τὸν ἱστορικὸν Ἀδαμαντίου ἐγκατεστάθησαν, εἰς τὴν Πίνδον και ἐδημιούργησαν ἐκεῖ πολλοὺς συνοικισμοὺς.

Οἱ Βλάχοι ἦσαν ἐγκαταστημένοι ἐκεῖ κατὰ πολλὰ ἔτη ἐνωρίτερον και εἶχον δώσει εἰς τὸν συνοικισμὸν τὸ ὄνομα Μίντσιου ἢ Ἀμίντσιου ἐπὶ τὸ εὐηχότερον και τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται μέχρι σήμερον ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου και τῶν πέριξ βλαχοφώνων χωρίων. Ἐνῶ ὅμως ὑπὸ τοῦ Βλαχικοῦ στοιχείου διετηρήθη τὸ ὄνομα Μίντσιου ἢ Ἀμίντσιου, ὑπὸ τῶν ἑλληνοφώνων κατοίκων ἐπροτιμήθη ἢ Σλαβικὴ λέξις Μέτσοβο, μετατραπεῖσα εἰς Μέτσοβον, τῇ προσθήκῃ τοῦ τελικοῦ Νι, ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον.

Κατὰ τὸν Μετσοβίτην λόγιον Τριαντάφυλλον Μπάρταν, τὸ ὄνομα Μίντσιου προέρχεται ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸν Μίντσο, ὄνομα ἐνὸς παραποτάμου τοῦ ποταμοῦ Πάδου τῆς Λομβαρδίας εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν, δοθὲν ἀπὸ Ρωμαίους ἀποίκους. Τὸ ὄνομα Μίντσιου εἰς τὴν Βλαχικὴν γλῶσσαν χάριν εὐφωνίας προσλαμβάνει τὸ πρόθεμα ἄλφα και γίνεται Ἀμίντσιου. Οἱ κάτοικοι ὅμως εἰς τὴν Βλαχικὴν λέγονται Μίντσανοι.

Τὸ ἴδιον συμβαίνει και εἰς τὸ ὄνομα Μέρου=Μηλιά, προφέρεται Ἀμέρου, ἐνῶ οἱ κάτοικοι Μέρανοι.

Γεννᾶται τὸ εὐλογον ἐρώτημα, διατὶ οἱ Βούλγαροι ἔδωσαν τὸ ὄνομα αὐτὸ εἰς τὸν συνοικισμὸν. Εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένον ὅτι εἰς τὰ πολλὰ και πυκνὰ δάση τῆς περιφερείας Μετσόβου ὑπῆρχον και ὑπάρχουν μέχρι σήμερον πολλὲς ἀρκούδες και ἰδιαιτέρως εἰς τὸ ἄλλοτε πυκνότερον δάσος τοῦ ὄρους Τύμφης—Μαυροβοῦνι—τὸ ὁποῖον ἐπυρόλησαν πρὸ ἀπροσδιορίστων ἐτῶν οἱ Τοῦρκοι, διότι ἐχρησίμευεν ὡς καταφύγιον ληστῶν, εἰς τὸ δάσος Τσοῦκα Ρόσια και εἰς τὸ δάσος Βάλεα Κάλντα—Ζεστόρρεμμα—εἰς τὰ ὁποῖα διασώζονται τοπωνύμια Ἀρκουδόλακος, Ἀρκουδόραχη και Ἀρκουδόβρυση. Καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ συνοικισμοῦ Ἀνηλίου σώζεται τοπωνύμιον Ἀρκουδόρεμμα—Βάλεα ἀ οὔρσελε—εἰς τὴν βλαχικὴν γλῶσσαν.

Ἐπίσης και τὰ περὶ τὴν Κατάραν πρὸς τὴν Μηλιὰν δάση φιλοξενοῦν και ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἀρκούδες, αἵτινες ἐμφανίζονται συχνὰ και προξενοῦν ζημίας εἰς τοὺς με ἀραβόσιτον ἐσπαρμένους ἀγρούς τῆς Κουτσούφλιανης και τοῦ Μαλακασίου. Πρὸ ἐνενηντα ἐτῶν, ἔξωθι τῆς Κουτσούφλιανης, κάποια ἀρκούδα ἤρπασεν ἕνα ἀρσενικὸ βρέφος 3—4 μηνῶν και τὸ ἀνέθρεψεν με τὸ γάλα τῆς, διὰ νὰ καταστῇ ἀργότερον ἀγριάνθρωπος, συλληφθεὶς τὸ 1891 εἰς τὸ δάσος τοῦ χωρίου Καστανιά τῆς Καλαμπάκας (1). Εἰς τὴν ὑπαρξιν λοιπὸν τῆς ἀρκούδας εἰς τὰ δάση τοῦ Μετσόβου ὀφείλεται τὸ ὄνομα τὸ δοθὲν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι τὸ ὄνομα Μέτσοβο ἐδόθη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους ἐκ τοῦ λόγου ὅτι, ὅταν τὸ πρῶτον ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ, συνήντησαν συνοικισμὸν ἀπὸ κυνηγούς και δαμαστάς τῆς ἀρκούδας, ἀρκουδαραιοὺς δηλαδὴ βλαχοφώνους, οἵτινες ὑποστήριζον ὅτι προέρχονται ἀπὸ τὰ Βιτώλια (Μοναστήριον) τῆς Μακεδονίας και οἱ ὁποῖοι και ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας περιφέρονται εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα με τὲς ἐξημερωμέ-ἀρκούδες ται. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν διεξάγεται κυνήγι ἀρκούδας, τῆς ὁποίας τὰ μικρὰ συλλαμβανόμενα ζωντανὰ πωλοῦνται εἰς τοὺς ἀρκουδογύφτους πρὸς ἐξημέρωσιν και ἐκμετάλλευσιν. Παρόμοια τοπωνύμια ἔδωσαν οἱ Βούλγαροι ἐν Ἠπειρῷ και εἰς ἄλλους συνοικισμοὺς, λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὰ πλέον ἐντυπωσιακὰ στοιχεῖα, ὅπως : α) Ντομπρίνοβο, τὸ σημερινὸν Ἠλιοχωρί τοῦ Ζαγορίου ἀπὸ τὰ ντόμπρο=καλό, βίνο=κρασί, ὄβο=χωρίον, Ντομπροβίνοβο, Ντομπρίνοβο=Καλοκρασοχωρί, διότι και σήμερα ἔχει πολλὰ ἀμπέλια και συνεπῶς και κρασί. β) Ντραμπάντοβα, πηγὴ εἰς τὰς νοτίας ὑπαρθείας τοῦ ὄρους Μετσικέλι,

Μετσκέλι=ἀρκουδοβούνι, ἔναντι τοῦ Νησιῦ Ἰωαννίνων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀναβλύζει ἄφθονο καὶ κρύο νερό, ἐκ τοῦ ντόμπρο=καλὸ καὶ τοῦ βόντα=νερό, καλονέρι, κρυονέρι, Ντομπρόντοβα, Ντραμπάντοβα. Ὁ ἀείμνηστος δημοσιογράφος Πέτρος Κανελλίδης, διευθυντὴς τῆς ἡμερησίας ἑφημερίδος «Καιροὶ» ἐκδιδομένης πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Ἀθήναις, εἰς μελέτην του ἐπιγραφομένην «Περὶ Μάνης καὶ Μανιατῶν καὶ Σλαβικῶν ἐποικήσεων», δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἑβδομάς» τοῦ ἔτους 1887, ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχον ἐν Πελοποννήσῳ, πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων κατακτήσεώς της, χωρία ὀνομαζόμενα Συράκου, Μπουλιάνα, Μέτσοβον, Ζούρτζα καὶ ἄλλα πάντα ἐξ ἀποικίων Βλάχων τῆς Πίνδου προελθόντα. Ἔχω τὴν γνώμην ὅτι τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἐδόθησαν ἀπὸ τοὺς Σλάβους, λαβόντας ὑπ' ὄψιν τὰ ἐπικρατέστερα στοιχεῖα πού παρουσίαζε τὸ ἔδαφος καὶ ὅτι δὲν ἐδόθησαν ἀπὸ ἀποίκους Βλάχους, οἱ ὅποιοι ἀσφαλῶς θὰ ἐπροτιμοῦσαν τὸ Βλάχικον ὄνομα Μίντσιου ἢ Ἀμίντσιου, ἀντὶ τοῦ Σλαβικοῦ Μέτσοβο. Τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι εἰς πολλοὺς συνοικισμοὺς ἔδωσαν τὸ ἴδιον ὄνομα οἱ Βούλγαροι, ὅπως: Τύρνα (Τρικκάλων) καὶ Τύρναβος (Λαρίσης) καὶ Τύρνοβον (Βουλγαρίας)=ἀγκαθότοπος. Γαρδίκι, τοποθεσία φύσει ὄχυρά, ἐν Ἠπείρῳ, ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Στερεῇ Ἑλλάδι. Ἀράχωβα καὶ Ἀραχωβίτσα=καρδιά. Γκοντοβίσδα (Θεσσαλίας) καὶ Γκοντοβάσδαινα (Πελοποννήσου). Λιμπόχοβο ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ πικρὰ τὸ Μαλακάσιον, Ζαγορὰ Πηλίου καὶ Ζαγόρι (Ἠπείρου)=πίσω ἀπὸ τὸ βουνό, Γρεββενὰ (Μακεδονίας) καὶ Γρεββενίτι Ἠπείρου. Εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Μετσόβου καὶ εἰς ἔγγραφα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπαντιᾷ ἡ γραφὴ Μέτσοβον καὶ σπανιώτατα Μέσσοβον, εἰς τὸν Κουβαρᾶν ἡ γραφὴ Μέσσοβον. Ἡ γραφὴ Μέσσοβον ἔχει χαραχθῆ καὶ ἐπὶ μαρμαρίνης πλακός, ἐντοιχισμένης εἰς τὴν πρόσοψιν κρήνης εἰς τὴν τοποθεσίαν Γκούρα τοῦ Μετσόβου. Ἀπὸ τὰς τρεῖς γραφὰς Μέτσοβον, Μέσσοβον (Μέσσοβον) καὶ Μέτσοβον ἐπεκράτησεν ἡ τελευταία Μέτσοβον, ἐπιβληθεῖσα τῶν δύο ἄλλων. Ἀρχαιότερα πηγὴ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπαντιᾷ τὸ ὄνομα Μέτσοβον, εἶναι τὸ ἱστορικὸν τῶν Ἰωαννίνων γραφὴν ὑπὸ τῶν αὐταδέλφων Φιλανθρωπινῶν Πρόκλου καὶ Κορνητιοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγράφονται τὰ ἀκόλουθα περὶ Μετσόβου: «Ἄλλ' ὁ τιμιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κύρ Ἰσαΐας, καθηγούμενος τοῦ Μετσόβου, οὐκ ἐξέφυγε τὴν πλεονεξίαν τοῦ Τυράννου· δεσμεύσας γὰρ αὐτὸν ὡς κακοῦργον ἔθηκεν εἰς κλωβίον διὰ φιλαργυρίαν· καὶ ἐξηγοράσθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ παρὰ Θεοφιλῶν ἀνδρῶν εἰς ἄσπρα διακόσια. Καὶ πάλιν ὁ Τύραννος αὐτοὺς ἐξορύσσει καὶ αὐτὸν πιπράσκει». Τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ γεγονός ἐσημειώθη τὸ 1381 μ. Χ.—2 Ἰουνίου—ὁπότε τυραννικὸς δεσπότης τῆς Ἠπείρου ἐν Ἰωαννίνοις ἦτο ὁ Σέρβος Θωμᾶς, υἱὸς τοῦ Πρεαλίμπου καὶ γαμβρὸς τοῦ Συμεῶν, δεσπότη τοῦ Θεσσαλίας, ἐδρεύοντος ἐν Τρικκάλοις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην—μέσα τοῦ 14ου αἰῶνος—τὸ Μέτσοβον ὑπῆγετο εἰς τὴν περιφέρειαν Μαλακασίου, περιλαμβάνουσαν τὴν ἀπὸ Μετσόβου μέχρι Συράκου καὶ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λούρου ποταμοῦ χώραν. Οἱ κάτοικοι τῆς περιφέρειας αὐτῆς, ἂν καὶ ἦσαν μίγμα ἐξ Ἑλλήνων, Βλάχων, Βουλγάρων καὶ Ἀλβανῶν, ὑπὸ τοῦ Κατακουζηνοῦ ἀποκαλοῦνται Ἀλβανοὶ καὶ διεκρίνοντο εἰς Φατρία Μαλακασίων, Λαζαριτῶν ἢ Μαζαρακαίων καὶ Μπουίων, εὐρίσκοντο δὲ συνεχῶς εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μετὰ τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου Θωμᾶν, ἐδρεύοντα ἐν Ἰωαννίνοις. Κατὰ τὸ 1380 ἐνεφανίσθησαν ἐκ Μακεδονίας εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἠπείρου σέρφη Ὀθωμανῶν, τὰ ὁποῖα εἰσέδυσαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαδαγὰς τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ἰσαήμ, ὅστις ἦτο ἐξωμότης Ἀλβανὸς ἐκ Λιασκοβικίου. Ὁ ἐν λόγῳ Ἰσαήμ συμμαχήσας μετὰ τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου Θωμᾶν, ἀφοῦ ὑπέταξε τὴν πατρίδα του, ἐκυρίευσεν ἐν συνεχείᾳ τὸ Φρούριον τῆς Βελλᾶς καὶ διὰ τοῦ Ζαγορίου προήλασε καὶ ἔφθασε τὴν 2αν Ἰουνίου τοῦ 1381 βορείως τοῦ Μετσόβου εἰς τὴν θέσιν Πολιτσιές, ὅπου συνεκρούσθη μετὰ τοὺς παρατεταγμένους Μαλακασίους καὶ Μαζαρακαίους, τοὺς ὁποίους κατετρόπωσε καὶ

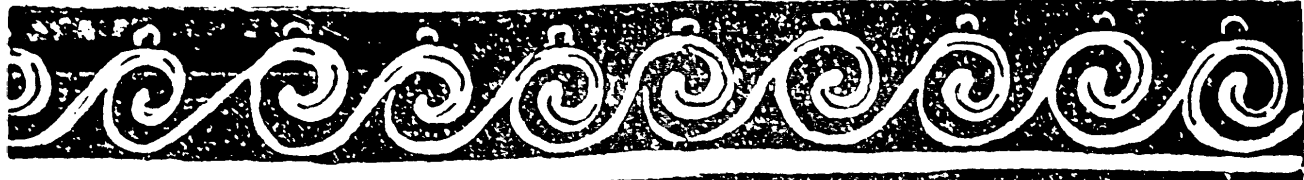
ἀκολούθως κατέλαβε τὸ Μέτσοβον, ὑποτάξας αὐτὸ εἰς τὸν δεσπότην Θωμᾶν, ὅστις συλλαβὼν ἐκ τῆς ὀργῆς του τὸν Ἠγουμένον τούτου Ἡσαΐαν, ἐνέκλεισεν εἰς φυλακὴν. Ἐξαπατήσας ἐν συνεχείᾳ αὐτὸν ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει νὰ τὸν ἀπελευθερώσῃ, ἔλαβεν ἀρκετὴν ἀμοιβὴν—200 ἄσπρα—ἀπὸ τοὺς Μετσοβίτας, ἀλλ' ἀντὶ ἀπελευθερώσεως ἀπετύφλωσεν αὐτὸν καὶ ἐν τέλει τὸν ἐπώλησεν ὡς ἀνδράποδον. Τοιτοτρόπως ὁ πρῶτος Μετσοβίτης, τοῦ ὁποίου πληροφοροῦμεθα τὸ ὄνομα, εἶναι ὁ καθηγούμενος Μετσοβίου Ἡσαΐας.

Δευτέρα πηγὴ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα Μέτσοβον εἶναι τὸ περὶ Κομνηνῶν ἔργον τοῦ Γάλλου ἱστορικοῦ Σαλαντῶν (Chalandon), ἐν τῷ ὁποίῳ, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ρουμᾶνος ἱστορικός Μούρνου (Murnu) εἰς τὸ βιβλίον του Ulahia Mare—Μεγάλῃ Βλαχία—ἀναφέρεται ὅτι ὁ Νορμανδὸς Βοημοῦνδος, μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων, προκειμένου τὸ 1083 νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Θεσσαλίας, προῆλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς Βλάχους τοῦ Μετσοβίου, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ προφανῶς τὰς διαβάσεις τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, αἵτινες ἐφρουροῦντο ἀπὸ ἐνοπλον σῶμα Μετσοβιτῶν. Ἡ πληροφορία αὕτη τοῦ Σαλαντῶν στηρίζεται εἰς ἓνα χωρίον τῆς Ἀλεξιάδος, γραφείσης ἀπὸ τὴν Ἄνναν Κομνηνὴν, θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ καὶ σύζυγον τοῦ Νικηφόρου Βρουεννίου.

Τρίτη ἐνδιαφέρουσα πηγὴ, ἀναφερομένη εἰς τὸ ὄνομα Μέτσοβον, εἶναι ἡ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ δημοσιευομένη μελέτη τοῦ ἱστορικοῦ Ἀδ. Ἀδαμαντίου «Μεσαιωνικὴ Ἠπειρος». Ἐν αὐτῇ ἀναφέρεται ὅτι ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος ἡ Ἠπειρος διηρέθη εἰς τὴν Παλαιὰν Ἠπειρον—Θέμα Νικοπόλεως—καὶ τὴν Νέαν Ἠπειρον—Θέμα Δυρραχίου—καὶ ὅτι εἰς τὴν Παλαιὰν Ἠπειρον αἱ γνωστότεραι πόλεις ἦσαν αἱ : Χιμάρρα, Ἀργυρόκαστρον...ΜΕΤΣΟΒΟΝ...καὶ τέλος ἡ πρωτεύουσα Νικόπολις. Μετὰ περιπετειώδη βίον ἀπὸ τοῦ ἐκτεθέντος ἱστορικοῦ γεγονότος—τῆς μάχης τῶν Πολιτισιῶν—οἱ κάτοικοι τῆς περιφέρειᾶς Μαλακασίου τῆς Ἠπείρου περιορίσθησαν εἰς τοὺς Ἰθαγενεῖς Ἑλληνας καὶ τοὺς Βλάχους, οἱ ὅποιοι χάρις εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν Θρησκείαν, τὴν ὁποίαν ἐκπαλαί εἶχον ἀσπασθῆ καὶ χάρις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς ἣν ἦτο γραμμὴν ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀκολουθία καὶ τὴν ὁποίαν ὑποχρεωτικῶς παρηκολούθουν, ἀπέκτησαν Ἑλληνικὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, ἐνισχυθεῖσαν σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς ἐπιγαμίας μετὰ τοῦ Ἰθαγενοῦς Ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Ἠπείρου. Οἱ Βούλγαροι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Πίνδον καὶ περισσότερο εἰς τὴν περιφέρειαν Μετσοβίου καὶ τὸ Ζαγόρι, ἀπερροφήθησαν καὶ ἀφωμοιώθησαν ὑπὸ τῶν Βλάχων, οἱ δὲ Ἀλβανοὶ ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἠπείρου τὸ ἔτος 1405 καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ ἄλλοι ἀπῆλθον εἰς τὴν Ἀττικοβοιωτίαν καὶ τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἐξελληνισθέντες διαμένουν ἕκτοτε μέχρι σήμερον, χωρὶς ἐν τοσοῦτῳ νὰ ἀποβάλλουν ἐντελῶς τὴν Ἀλβανικὴν διάλεκτον. Μετὰ τὴν ἀπομάκρυσιν τῶν Ἀλβανῶν ἐκ τῆς Πίνδου καὶ τῆς λοιπῆς Ἠπείρου, ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων παρεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους κατακτητὰς καὶ ἀπὸ τότε νέα ἱστορία ἀρχίζει διὰ τὴν Ἠπειρον καὶ καὶ ἀκολουθίαν καὶ διὰ τὸ Μέτσοβον.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ο ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΦΙΛΗΤΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΣΠΕΡΙΑΝ*

Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Α Ι

15

Χριστ. Φιλητάς ἀπό Ὁξφρόδης τῆ 10-5-1820 πρὸς Κων. Ἀσώπιον εἰς Γοττίγγην (Ἐθν. Βιβλ. Ἀρχ. Ἀσωπίου ἀριθ. 248)

Ποθητὲ Ἀσώπιε χαῖρε!

Μόλις τώρα ἐκατάντησα νὰ σὲ ἀποκριθῶ εἰς τὸ 15 Μαρτίου γράμμα σου μὲ τὸ σήμερον καὶ μὲ τὸ αὔριον. Ἐταλάνησας, φίλε, τὴν ὀψιμάθειάν μας καὶ εἶναι βέβαια ἀξία ταλανισμοῦ, εἰς ἡμᾶς δὲ συντρέχουν, καθὼς βλέπω, καὶ περιστάσεις προξενουῦσαι δυσχερείας, τὰς ὁποίας ἀπέφυγαν ἴσως ἄλλοι εὐτυχέστεροι ὀψιμαθεῖς. Αὐτὰς εἰς τὸ Κέντρον τῆς Τευτονίας (80) οὐδὲν ἥττον ὁμιλεῖς τὰ Ἑλληνικά σου ὡσὰν εἰς τὴν μέσην τῆς ἐν Τεργέσι-η λέσχης τῶν Γραικῶν. Ἐγὼ εἰς τὰς Ἀγγλικὰς Ἀθήνας σχεδὸν εἶμαι καταδικασμένος εἰς τὴν Πυθαγορικὴν πειθαρχίαν, πεντέοιν ἐτέοιν ἤδη λalέειν, ὀλίγους βλέπω, ἐπειδὴ ὅλοι εἶναι εἰς τὰ κοινόβιά των σπουδάζοντες ἢ προσευχόμενοι, καὶ ἐγὼ λοιπὸν ἢ διαβάζω ἢ περιδιαβάζω. Ἄς εἰπῶ ὅμως ὅτι αἱ περιδιαβάσεις των εἶναι πολλὰ ὠραῖαι καὶ οἱ κερύπατοι τερπνοί. Ἐως πότε θέλω μείνει ἐδῶ καὶ ἐγὼ δὲν τὸ ἐξεύρω, πιθανὸν ὅπως μὲ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Μιλόρδου νὰ φρανισθῶ εἰς Λονδῖνον. Ἡ διατριβὴ ὅπως ἐδῶ, ἐκτὸς τῆς Μοναξίας, εἶναι ἄλλως πολλὰ τερπνὴ καὶ προσφυῆς διὰ λογίους ὅσοι ἀγαποῦν βιβλιοθήκην καὶ ἀρτισταίους, δοσεῖπὲν καὶ ὅσοι εὐρῖσκουν ἰδονὴν εἰς τὸ νὰ βλέπουν καὶ νὰ παραβάλλουν παλαιὰ ἀντίγραφα, ὅτι αἱ βιβλιοθήκαι αἱ Ὁξωνικαὶ πλουτοῦσιν εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον. Εἶναι κατὰ τὸ παρὸν ἐδῶ δύο χαλεμότεροι Τεύτονες ἰδικοὶ σου παραβάλλοντες Ἀριστοτελικά ἀντίγραφα προφέσσορες

τῆς Βερολινικῆς Ἀκαδημίας ἥτις μελετᾷ ἐκδοσιν ὅλων τῶν συγγραμμάτων τοῦ φιλοσόφου, καὶ διὰ τοῦτο ἐμοίρασεν εἰς τὰ μέλη τῆς ποῖον ἓν καὶ ποῖον ἄλλο ἐξ αὐτῶν. Ὁ Βέκκερ (81) καὶ ὁ Βράνδης (82) οἱ ὄντες ἐνταῦθα ἔχουσι, νομίζω, τὰ Μετὰ τὰ Φυσικά καὶ τοὺς Σχολιαστὰς νὰ ἐξετάσουσι.

Ἄγαθῆ τύχη ἢ ἐκδοσιομανία εἶναι τὴν σήμερον εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς, καὶ ὁ κλασσικολογιώτατος δὲν χαρακτηρίζεται ἄλλοθεν παρὰ ἐὰν ἐμετατύπωσε καὶ ἐμουζούλωσε κανένα παλαιὸν συγγραφέα, ὅταν δὲ εὐτυχῆσῃ καὶ τόσον, ὥστε κανένα λεξισυλλεκτὴν ἢ γραμματικὴν συρραφέα ὅστις ἐξέφυγεν ἀπὸ τῶν πρωτυτερινῶν τὸ κυνήγιον, νὰ ἐξετρυπῶσῃ αὐτὸς, τότε πλέον εἶναι εἰς τὸν Κολωφῶνα καὶ νὰ ἀνέκδοτά του γνωρίζονται εἰς τὸ ἐξῆς μὲ τὸ ὄνομά του, ἐντὸς ὀλίγου καὶ ὁ Εὐάγγελος θέλει συγκαταριθμηθῆ εἰς τὴν Κλάσιν, χωρὶς ἀμφιβολίας, χάρις εἰς τοῦ Ζωναρά τὰ σχόλια, τὰ εἰς τὴν Ὀκτώηχον, ἐκδιδόμενα ἢ καὶ ἐκδοθέντα ἤδη ἐν Βενετία. Ὁ Μουστοξειδῆς εἶναι στοχάζομαι πλέον γνωστὸς διὰ τὸ Ἰσοκρατικὸν λείψανον, ἄς τὸ ἐξέδωκεν καὶ εἰς τὸν πλέον ἀκλασικευτὸν καὶ ἀλογιωτατίτικον τρόπον, χωρὶς δηλαδὴ προλεγόμενα, σημειώσεις, γλωσσάρια, πίνακας, εἰκασίας, διορθώσεις, παραβολὰς τοῦ κειμένου μὲ ὅλας τὰς ἐκδόσεις ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας, καὶ μὲ ὅσα δυνατὸν ἀντίγραφα (ἐπειδὴ ὅσας ἀνορθογραφίας σημειώσῃ κανεὶς τόσον πολυμαθέστερος φαίνεται,) εἶναι πλέον εἶπα γνωστὸς ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὰ ἀνέκδοτα τὰ ἄλλα, παρὰ ἀπὸ τὰ κλασσ-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 868.

σικά του Ἰταλικά πονήματα! Μετ' τῆς ὑγείας τους.

Εἰς τὰ τέλη Μαρτίου ἤμην, φίλε, εἰς Λονδῖνον κατὰ παρακίνησιν τοῦ φίλου Σχινᾶ, τάχι δια νὰ διασκεδάσω ὀλίγον εἰς τὸν μέγαν κόσμον, μὰ τί νὶ σὲ εἶπῶ, εἰς δεκαπέντε ἡμέρας διασκέδασα δεκαπέντε Γυνέας: τί σὲ φαίνεται; καὶ μ' ὄλον τοῦτο τὸ ἀναλογία εἶναι ὡσάν δεκαπέντε ρουμπιέδες εἰς τὴν Τουρκίαν. Στοχάσου λοιπὸν πόσον δὲν τιμᾶται ὁ χρυσός.

Περὶ τοῦ Ἀργυροκήρυκος τί ἤξεύρουν ὁ κόσμος. Ὁ καλὸς ἡμῶν Μαικήνας ἤκουσε καὶ εἰς Τεργέστην καὶ εἰς Βιένναν καὶ ἄλλου μεγάλα ἐγκώμια περὶ τῆς ρητορικῆς τῶν λόγων του, καὶ περὶ τῆς ἠθικῆς του, καὶ φυσικά τὸν ἔκρινεν ἄξιον, dignus indignus est intrare in nostro docto Corpore, μ' ὄλον τοῦτο κάτι τὸν ἐγγράφει καὶ περὶ αὐτοῦ νομίζω καὶ ἐλπίζομεν νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τοιοῦτον Δημοσθένη.

Ὁ Βαδάκος μόλις ἀνέλαβε, μὲ λέγει, ἀπὸ τὴν ἀσθένειάν του, ὁ Ἀρπάγων ὁ θεῖός του δὲν ἐξοδεύει πλέον δι' αὐτόν, ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ ἐνωθῆ εἰς γάμον μὲ μίαν ὅπου τοῦ ἐπρόβλεψεν εἰς Ἰωάννινα, δὲν ἤξεύρω ποίαν ἐρμωμανία ὅμως μὴ φοβᾶσαι δὲν τὸν κολλᾷ, διότι εἶναι πολλὰ ὑγιερῆς κράσεως ὡς πρὸς τοῦτο. Ἴδὲ ἐπαιτοῦμαι καὶ ὅλα εἰς τὸν Ἐρμοθύτην, καὶ ἐγὼ ἀκόμη δὲν ἐπρόσφερα τίποτε εἰς τὸ θυσιαστήριον πῶς ἔχει νὰ γένη; λοιπόν; ἂν εἶναι μὲ τὴν γνώμην σου, ἀκολούθως καμμιάς ἐδικῆς σου συγγραφῆς ἢ μεταφράσεως, παρένειρε καὶ τὴν ἔσωθεν ἐπιστολὴν περὶ Βησσαρίωνος, καθὼς σὲ ὑποσχέθη τὴν ὁποίαν ἐπίγραψε, σημείωσε, ἢ δῶσε ὡς ἐξ ἐπιστολῆς πρὸς Κων]νον Ἀσώπιον Χριστ. Φιλητᾶ ἂν ὅμως πάλι τὴν εὔρης ἢ σχολαστικὴν πάρα πολὺ ἢ ὄχι τὸσον ἀξίαν νὰ κατέχει τὰς λογίας ἐκείνας σελίδας τοῦ Κερδώου, ἄφες τὴν καὶ ἄς κουρευέται. Περὶ τῆς μετὰ τοῦ Καρδινάλεως τολμηθείσης συγχύσεως δὲν ἀνέφερα οὐδὲ γρῦ, ἐν μὲν διὰ νὰ ὑπακούσω εἰς τὴν σὴν ἀξίωσιν, ἄλλο δὲ ὅτι δὲν ἤξευρα περιστατικῶς τὸ πότε καὶ πῶς, καὶ ποῦ καὶ τί ὄθεν ἂν χρειασθῆ καὶ περὶ τούτου τίποτε, κόλλα σημειωμά σου ἀνώνυμον ἢ ὠνομασμένον καὶ ἂν κακοφανῆ τὸν Δημοσθένην ἄς μᾶς

συμπαθήσῃ. Τοὺς λόγους μου ἴσως τοὺς στείλω ἴσως καὶ ὄχι, ἐπειδὴ ἐνθυμοῦμαι πάντα τὴν παροιμίαν μας: πέρουσι ἐκάη, καὶ φέτος μύρισε.

Ἡ κατὰ Κούμα (83) ἐπιστολή σου, ἂν δὲν ἔχει ὕβρεις προσωπικάς, καὶ εἶναι μόνον κριτικὴ ἐπάνω εἰς τὰ Μουζουλώματά του, εὐλογον καὶ δίκαιον εἶναι νὰ σταλθῆ εἰς τὸν τύπον, καὶ νομίζω ἢ Καλλιόπη σιέκει μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸν διὰ τοιαύτας ἐγχαψίας, τέλος πάντων ἂν εἶναι μέγα κομμάτιον διὰ τὴν τρυφεράν Μοῦσαν, ὁ Τηλεγράφος (84) μας παρακαλεῖ αὐτὸν τὸν εὐλογημένον δὲν τὸν μέλει τὸσον ποῖος κρίνεται ἢ κατακρίνεται φιορίνια μόνον ἂν ἔρχονται καὶ σιεῖλέ τον καὶ κατ' αὐτοῦ ἕνα ἄρθρον καὶ εἶμαι βέβαιος τὸ τυπώνει ὁ ἔξοχώτατος.

Ἐλπίζω διὰ ὄρας νὰ εἶσαι ἐλευθερωμένος ἀπὸ κάποια βάσανα ὅπου μὲ ἔγραφε καὶ περὶ τῶν ὁποίων πληρεστέραν εἶδησιν προσμένω καὶ ἀκολούθως. Μακρὰν «ἀτὸ δυσειδεῖς μελανοφόρας», ἢ δυστυχία εἶναι ὅτι μέλλομεν νὰ ἔχωμεν καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ εἶδος εἰς τὸν κύκλον μας.

Χαιρέτισέ μου τὸν κύριον Λιβέριον (85) εἰς τοῦ ὁποίου τὴν φιλίαν χαιρῶ ὅτι εὐρίσκεσαι ἀναψυχὴν. Ἐγὼ οὐδὲ πόσον καιρὸν ἔχω νὰ διατρίψω εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἢ ἔξεύρω ἀκόμη, οὐδὲ τί ἔχω νὰ κάμω ἐννοῶ τὸσον βαθέα, μ' ὄλον τοῦτο, ὅταν περάσω τὸν πορθμόν, ἐπιθυμῶ νὰ περάσω ἀπ' αὐτοῦ, καὶ νὰ τὰ βαλωμεν εἰς τάξιν προτοῦ κλεισθῶμε εἰς τὸ Borgo di S. Georgio. Ὁ Λόρδ Γυλφόρδ, ὡς προχθὲς μὲ εἰδοποίησεν ὁ Κ. Φορέστης (Κόνσουλός γνωστός σου ποτὲ) εἶχε φθάσει εἰς Κορυφούς τῆ 23 Φεβρουαρίου καὶ ἐστοχάζετο νὰ εὐρεθῆ εἰς Βενετίαν εἰς τὸ τέλος τοῦ Ἀπριλίου ἐπιστρέφων διὰ ἐδῶ, ὥστε ἐλπίζεται ὁ ἐρχομός του περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου. Ὁ δὲ Σχινᾶς σημειοῖ καὶ ὅτι μέλλει νὰ περάσῃ ἴσως ἀπὸ Γοττίγγης. Λοιπὸν ἐμπορεῖτε νὰ μάθετε προημιώτερα ἀπὸ ἡμᾶς τὸ τί ἐπραξεν ἢ τί μέλλει, καὶ ἔχεις περιστάσιν νὰ τὸν κάμης νὰ νοήσῃ καὶ περὶ τοῦ χαρακτῆρος, τῶν . . . (1). Ἐρχομαι τῶρα εἰς τὸ νόημά σου.

1. Τὰ ἀποσιωπητικά εἶναι τοῦ κειμένου.

Πρῶτον στοχάζομαι ὅτι κάποια, ὡς τὴν ὀνομάσω *sensibilita morbita* φυσική σου, ἀποκαθιστᾷ τὸ νόημά σου καὶ ἀπ' ὅ,τι εἶναι κάμποσον μεγαλύτερον, κοίταξε λοιπὸν γὰ βάλῃς εἰς ὄρια τὴν φαντασίαν καὶ τὴν γυναικίαν αὐτὴν αἴσθησιν ὅσο εἶσαι νέος.

Ὅτι δὲ εἶναι αἰμορροϊδικὸν εἶναι πολλὰ πιθανόν, καὶ διὰ τοῦτο μὴ λείπῃς νὰ μεταχειρίζεσαι συχνὰ ἐγκαθίσματα εἰς λουτρὰ χλιαρὰ εἰς τὸ ὕστερον καὶ ἐπίθεσιν βδέλλων εἰς τὸ μέρος. Νομίζω ὅμως ὅτι εἶναι καὶ κάποια ἐπιπλοκὴ μετὰ γενικῆς τινὸς ἀτονίας τοῦ γαστρικοῦ σου συστήματος. Περὶ τούτου ἀσκησις, περίπατος εἰς τὸν ἀνοικτὸν ἀέρα, χρῆσις τοῦ ἱαματικοῦ οἴνου (*vinum mebicato*) εἰς μικρὰς ποσότητας, ἐνίστε δὲ ἡπία ἐκκοπωτική καὶ προκρίνω πρὸς τοῦτο τὴν χρῆσιν τοῦ ρέου ἡμποροῦν νὰ σὲ ὠφελήσουν κατὰ πολλά, ἀλλὰ πρὸ πάντων κυβέρνησις τῆς φαντασίας καὶ γαλήνη ψυχῆς. Βιβλία περὶ τούτου συμβουλεύσου *Borserii Medicina Practica Culpeno* περὶ τοῦ αὐτοῦ, *Buchan Medicina domestica*, καὶ *Τισσότου* περὶ τῶν Ἀσθενειῶν ἰδίων τοῖς πεπαιδευμένοις.

Ἄλλὰ περὶ τοιούτων βιβλίων νομίζω ἡμπορεῖς νὰ ὀδηγηθῆς καλύτερα ἀπὸ τοὺς αὐτοῦ διδασκάλους τῆς Ἰατρικῆς.

Υγίαινε, φίλε μου, καὶ γράφε με.

Ὁ σὸς Χ. Φιλητᾶς

Μαΐου 10 1820. Oxford at Mr Hopkins's Broad Street.

80. Τε υ τ ο ν ι α (ή). ἡ Γερμανία, ἐκ τοῦ Τεῦτονες (=Γερμανικὸν φύλον καὶ κατ' ἐπέκτασιν ὅλοι οἱ Γερμανοί).

81. Βεκκῆρος (*Bekker*), Ἐμμανουήλ—Αὐγούστος. Γερμανὸς φιλόλογος ζήσους ἐν Βερολίῳ (1785-1871). Ἐσπούδασεν ἀρχαιολογίαν ἐν Χάλῃ ὑπὸ τὸν Φρ. Βόλφ. Ἐμελέτησεν ἀρχαῖα χειρόγραφα εἰς Λέϋντεν, Παρισίους, Ἀγγλίαν καὶ Ἰταλίαν. Ἐγνώριζε καλῶς τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς καὶ ἐπραγματοποίησε πλείστας κριτικὰς ἐκδόσεις.

Ἰω. Καλιτσουνάκη. Ἡ πρώτη ἐπιστημονικὴ ἐκδοσις τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ οἱ φιλόλογοι *Bekker* καὶ *Bonitz*. Ἡμερολόγιον Μεγάλῃς

Ἑλλάδος ἔτος 1936 σελ. 367—380 (μετὰ ὁλοσελίδων εἰκόνων αὐτῶν.

82. Β ρ ά ν δ η ς (*Brandis*), Χριστιανὸς—Αὐγούστος. Ἐξέδωκε τῷ 1836 τὸν τέταρτον τόμον τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς Πρωσικῆς Ἀκαδημίας, ὅστις περιέχει ἐν ἐπιτομῇ τὰ παλαιὰ Σχόλια εἰς Ἀριστοτέλη. Ὁ *Brandis* εἶχε λάβει ἐντολὴν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας νὰ ὑποστηρίξῃ ἐνῶ ἦτο ἀκόμη νεαρὸς καθηγητὴς τὸν περίφημον φιλόλογον *Jann. Bekker*.

Ἰ. Καλιτσουνάκη. Ἡ πρώτη ἐπιστημονικὴ ἐκδοσις τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ οἱ φιλόλογοι *Bekker* καὶ *Bonitz*. Ἡμερολόγιον Μεγάλῃς Ἑλλάδος ἔτος 1936 σελ. 367—380 (περὶ τοῦ *Brandis* ἐν σελ. 368, 370 καὶ 372).

83. Κ ο ύ μ α ς Κ ω ν η ν ο ς (1777—1836) ἐκ Λαρίσης. Ἐλθεν εἰς Βιέννην ὡς διδάσκαλος καὶ συγχρόνως σπουδαστὴς τῶν μαθηματικῶν. Ἐἶτα εἰς τὴν σχολὴν τῆς Σμύρνης. ἀκολούθως εἰς τὴν τῆς Ξηροκρήνης. Μετέφρασεν ἔργα καὶ ἔγραψεν ὁ ἴδιος πολλά.

Ἄ ν . Ν . Γ ο ύ δ α . Βίοι Παράλληλοι, τ. Β', Ἀθήνησι 1874 σελ. 263—288.

84. Φ ι λ ο λ ο γ ι κ ὸ ς Τ η λ ἔ γ ρ α φ ο ς—Φιλολογικὴ Ἑλληνικὴ ἔφημερις ἐκδιδομένη ὑπὸ Δημητρίου Ἀλεξανδρίδου.

Διον. Θερεϊανοῦ. Ἄδ. Κοραῆς, τ. Β' ἐν Τεργέστῃ 1890 σελ. 299.

85. Λ ι β ε ρ ὀ π ο υ λ ο ς Λ ι β ἔ ρ ι ο ς ἐκ Ναυπάκτου. Εἰδήσεις περὶ αὐτοῦ εὐρίσκει τις εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐρμῆς ὁ Λόγιος» (1816 σ. 222, 1817 σ. 129, 1818 σ. 689, 1820 σ. 238), «*Leukothea*» τοῦ *Iken*, «Ἐπιστολάς» Ἀδ. Κοραῆ καὶ ἀλλαχοῦ.

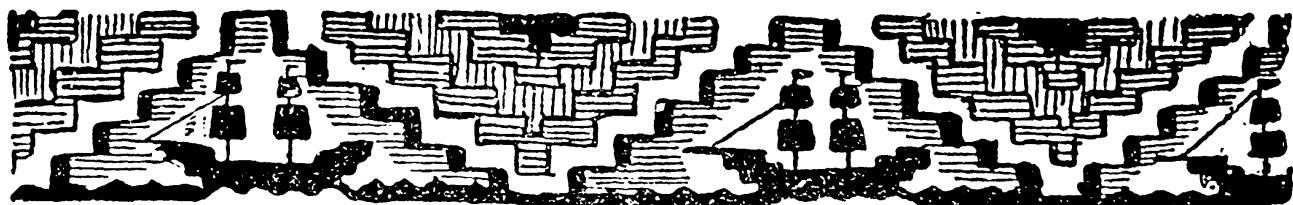
Ἐν Βιέννῃ ἐγνωρίσθη μετὰ τὸν Σταῦρον Ἰωάννου. Εἰς Βυρτσβούργον ἦτο σπουδαστὴς τῶν φυσικομαθηματικῶν, εἰς Γοττίγγην σπουδαστὴς τῆς Φαρμακευτικῆς καὶ μεταφραστὴς γεωμανικοῦ ἔργου περὶ «Ἀερολίθων» καὶ ἄλλων φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν μελετῶν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ἢ Γερμανικοῦ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τὸν Στέφ. Κανέλλον καὶ τὸν Ἀθ. Βογορίδην. Ἦτο ὑπότροφος τῆς «Ἐταιρείας τῶν Φιλομούσων» καὶ ἐσπούδασεν εἰς πολλά πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας (Βυρτσβούργου, Λειψίας, Ίένας, Γοττίγγης).

Εἰς Γοττίγγην ἐνεγράφη τὴν 23 Ἀπριλίου 1819 καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1821. Ἦτο φίλος τοῦ Ἀσωπίου καὶ πρωορίζετο καὶ αὐτὸς διὰ καθηγητῆς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας τοῦ Γκίλφορδ.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἔδρασεν ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὸν Δημ. Ὑψηλότην.

Σ. Β. Κ ο υ γ έ α , Ἡ πρώτη νεοελληνικὴ μετάφρασις τῆς Ἰατρικῆς τοῦ *Goethe*. Ἑλληνικὰ τ. 5 (1932) σ. 376—379.

ΜΑΝΘΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ*

Ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Ἐθνολογικῆς καὶ Ἱστορικῆς Ἐταιρείας εὑρίσκειται ἡ κατωτέρω ἐπιστολὴ ὑπ' ἀριθ 15192.

«Ἐπιστολὴ Κ. Χριστοδούλου πρὸς τοὺς Μονοδενδρίτας.

Κανονισμὸς καὶ διανομὴ τῆς περιουσίας του. Μάρτις 1844.

Κύριοι μονοδενδρίται ἀδελφικῶς σᾶς προσκυνῶ

Τὸ παρόν μου εἰς ἄλλο δὲν εἶναι ἡμῆ μόνον νὰ ἐρωτήσω διὰ τὴν μοιροποθητὴν μοι ἡγία σας, ἄμποτες ὁ Κύριος νὰ σᾶς τὴν χάριση, καθὼς ἐπιποθῆται, καὶ ἔμεῖς μέχρι τοῦδε ἡγιαίνωμεν. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς ἡμεῖθα προσωρινῶς εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, καὶ ἐγὼ μὲ τὸ νὰ ἡμῖ εἰς τὴν ἀνίπανδρον, ἐλπίζοντας διὰ νὰ ὀφιλῆσω, μὲ τὸ κατὰ τὴν δυναμὴν μου τὴν πατρίδα μου μονοδένδρι, καὶ μὲ τὸ νὰ ἤβρον ὀκαζιώνι σήγουρον, ὅς τις θέλη μὲ φέρη εἰς τ' ἀπόκρηαν διὰ τὴν περιλαβὴν τοῦ παρόντος μου, ἂν μᾶς ἔχεται εἰς τὴν εὐνοίαν τῶν ἡγαπημένων μονοδεντρῶν· ὅς τις καὶ ἐγὼ σᾶς περικαλῶ διὰ νὰ καταθέσεται αὐτὸ τὸ γράμμα ὅπου στοχασθῆται διὰ νὰ εὔρεθῆ μετὰ τὸν θάνατόν μου, ὅπου καὶ νὰ λάβῃ τὴν ἀκόλουθον δύναμιν ἂν ἡ τύχη ὅμως δὲν ἤθελεν με κατατρέξῃ καὶ ὁ θεὸς θελήσῃ νὰ μὲ ὑστερίσῃ καὶ νὰ μὴν δυνηθῶ νὰ ἐλθῶ τουλάχιστον νὰ εφρανηθῶ μαζῆ σας. τότες θέληται Βάλῃ καὶ πράξῃ τὰ ἀκόλουθα τῶν ἰδρωτῶν μου μὲ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

1. ὅλη ἡ ἐδῶ εὑρισκομένη περιουσία μου, νὰ γινηται τρία μερίδια διὰ νὰ λάβουν ἕνα οἱ ἀδελφοί μου καὶ ἡ συγγενεῖς μου, ἕνα νὰ ἐμβένη εἰς τὸ σχολίον τοῦ μονοδενδρίου εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ὅπου ἄφισεν καὶ ὁ μακαρίτης ῥιζάρης καὶ τὸ τρίτον εἰς τὸ λάδι καὶ κυρία τῶν ἐκκλησιῶν. δίχως νὰ ἔχη τι ὡς ἄδια διὰ νὰ πουλήσῃ καὶ νὰ ξεκάμη τὰ ὑποστατικά μου τὰ ὅποια εἶναι ἐδῶ εἰς τὸ Ἰάσι καὶ ἀφιμένα παρ' ἐμοῦ.

2. λέγω ἂν τὸ ἐναντίον καὶ ἠθελον ὑπανδρευθῆ, πάλιν ἐγὼ δὲν προτιμῶ ὀδέποται γινῆ καὶ γιούς παρὰ τὴν πατρίδα μου. ἀλλὰ τότες αὐτὶ θέλουν πάρη τὰ δύο μερίδια καὶ ἕν τρίτον θέλεται τὸ λάβει διὰ αὐτοῦ νὰ διαταχθῆ ὡς ἄνω διαλαμβάνω καὶ μετὰ δύο μερίδια ἂν σταθοῦν καλὰ τὰ αὐξάνουν ἡδὲ μοὶ τὰ τρώγουν καὶ γλιτώνουν.

3. ἂν τὸ ἐναντίον καὶ δὲν τεκνοποίησι θελη γίνῃ τὸ ἰσοδημα μου δύο μερίδια ἕνα ἡ γυνὴ μου νὰ τὸ ἔχει ὅσον ζήσῃ μόνον καὶ τὸ ἄλλο νὰ τὸ λάβῃται αὐτοῦ μαζῆ μετὰ τοῦ μακαρίτη ῥιζάρη νὰ λαμβάνονται μίαν φορὰν ἀπὸ τὰ ἐδῶ μέρη. μ' ὄλον ὅπου καὶ ἐδῶ εἰς τὴν διαθήκην μου πάλιν ἐτζιθέλω ἀφίση. εἰς τὴν ὅποιαν θέλω ὀμολογήσῃ ὄλην μου τὴν ἐδῶ εὑβρικομένην περιουσίαν μου ἂν ὁ μεγαλοδύναμος μὲ τὴν ἀφίση παρακαλῶ δὲ νὰ μᾶς ἀγαπάτε καὶ νὰ μὴν μὲ σβίσατε, ἀκόμη ἀπὸ τὸν ἀρ' ὀϊθμόν τῶν μονοδεντρῶν ἡμῖ μόνον τότες καὶ μόνον

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 901.

δταν ὁ μεγαλοδύναμος ἤθελεν μὲ πάρη διὰ πάντα. ἡμε δὲ μὲ τὸ ἀνοίκον σέβας.
 Πρόθυμος ἀδελφὸς

τῷ Μαρτίου
 1844

καὶ δοῦλος
 Κ. Χριστοδούλου

ΧΑΤΖΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Οὗτος κατήγετο ἐκ Μονοδενδρίου καὶ διὰ διαθήκης του συνταχθείσης κατὰ τὸ 1816 κληροδοτεῖ διάφορα ποσὰ ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ κατωτέρω ἐπιτροπιτοῦ, τὸ ὁποῖον ἀναγράφεται καὶ αὐτὸ εἰς τὸν κώδικα Μονοδενδρίου.

«κόπια ἀπὸ τὸ ἐπιτροπικὸν (δυσαν. μία λέξις) διὰ τὰ ἐλέη καλήβα.

«Διλοποιοῦντες διὰ τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικοῦ ἔμαρτύρον ἐπιτροπικοῦ γράμματος ὅτι ἀποθανόντος εἰς Ἰάσιον τῆς μπογδάκας πρὸ δέκα πέντε περίπου χρόνων τοῦ ἐν μακαρία τῇ λήξει Χατζῆ Ἀποστόλη Ἰωάννου Ζαγοριοῦ ἐκ τοῦ χωρίου Μοναδένδρι ἰδοῦ ἐγένεν γνωστὸν ἐνταύθα ὅτι ὁ ρηθεὶς Μακαρίτης ἔκαμε τότε διαθήκην γεγραμμένην κατὰ τοὺς 1816 μὲ τὴν ὁποῖαν διατάσσονται τῆς περιουσίας, ἀφίνει καὶ τὰ κάτωθεν σιμειούμενα ἐλέη εἰς βάρος τῶν διορισμένων ἐπιτρόπων του κυρίου (δυσαν. μία λέξις) Ἰωάννου, Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου καὶ Βασίλη Μάνθου, οἱ ὁποῖοι καταχρισθέντες τὰ δίκαια τῆς ἐπιτροπείας δὲν ἐγνωστοποίησαν ἐν καιρῷ εἰς τὰ ἀνήκοντα μέρη, ὅθεν σήμερον αὐτὰ τὰ ἰντροσάτα μέλοι τὰ ὑποσιμειούμενα, παρασταθέντα εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν βῆμα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰωαννίνων ὁμολόγησαν ἰδίους αὐτῶς χεῖλεσιν καὶ εὐχαρίστως ὅτι ἀποκαθιστήσουν πληρεξουσίους αὐτῶν ἐπιτρόπους τοὺς εἰς Ἰάσιον διατρίβοντας κυρίους Ἀλέξην Κωνσταντίνου Πλαπούδαν, Χριστόδουλον Ἰωάννου Τηραμπάνον (καὶ τὸν ἤδη διεκεῖ ἀποδημοῦντα κωισταντίνον Γ. μαντζαβήνον) δυνάμει τοῦ παρόντος πληρεξουσίου ἐπιτροπικοῦ γράμματος ζητήσουν καὶ παραλάβουν τὰ σιμειωμένα μετρίτᾳ μετὰ τῶν διαφόρων αὐτῶν ἀπὸ τὸν καιρὸν ὁποῦ οἱ ἐπίτροποι τοῦ Μακαρίτου ἐμείνου κατακρατοῦν αὐτὰ τὰ ἐλέη καὶ μετὰ τὴν παραλαβὴν αὐτῶν ἐξαποστείλοσιν ἐνταύθα εἰς τὰ ἀνήκοντα μέρη ἀποδίδοντες ὅτι ἀναγκαῖα ἐξωφλητικὰ γράμματα ἤθελαν χρισθῆ καὶ αἱ ὑπογραφαὶ αὐτῶν θέλουσιν ἔχει ὅλην τὴν ἀνήκουσαν ὑσχὴν καὶ νεμομένη (:) παρὰ τῶν ἀνηκόντων μελῶν δύο, καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἐνδειξὴν ἐγεινεν τὸ παρὸν ἐπιτροπικὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐνυπόγραφον καὶ ἔμαρτυρον Γράμμα στελλόμενον εἰς χεῖρας τῶν ἐπιτρόπων.—εἰς Ἰάσιον τὰ ἐλέη; ἢ ἀπὸ 1816 Ἰουλίου α γραμμένη διαθήκη τοῦ εἰς τοὺς 1819 ἀποθανόντος Χατζῆ, Ἀποστόλη Ἰωάννου διατάττει νὰ δοθοῦν εἰς τὰ κάτωθεν χωρία καὶ ὀνόματα τὰ ἀκολούθως γρόσια :

εἰς τοὺς τρεῖς ἀνεψιοὺς τῆς δήμενα καλύβος γρόσια	150
εἰς τοὺς τρεῖς Μαχαλάδες Βεΐτζης κοινῶς	
εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀγίου Μηνᾶ	300
εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον	100
εἰς τὴν Παναγίαν	100
διὰ ὄρφανούς καὶ ἀδυνάτους	1000
διὰ ὑπανδρείαν 3 κοριτσιῶν	2100
τῆς ἀδελφῆς του κάλος	150
εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν Μοναδένδρι	50

εις τὸν Προφήτην Ἰλίαν

10

3.960

εις τὴν ἁγίαν Παρασκεβὴν σουδενῶν
 εις τὴν ἑβαγγελιστρίαν
 εις 150 ἱερεῖς ἀπὸ γρ. 10 εις ὅλα τὰ χωρία
 εις τὸ κουκούλη πτωχῶν καὶ ἀδυνάτους
 διὰ ὑπανδρίαν πτωχῶν κοριτσιῶν
 διὰ ἓν ἕτερον κορίτζι

50

10

60

1500

γρ. 500

» 1400

» 700

2.600

εις τσεπέλοβον πτωχῶν καὶ ἀδυνάτων
 διὰ ὑπανδρείαν 3 κοριτσιῶν
 εις τὸ σπιτάλι τῶν Ἰωαννίνων
 διὰ ὑπανδρείαν πτωχῶν κοριτσιῶν
 διὰ 80 (δυσαν. λέξις) ὀκτοῖχα καὶ ψαλτήρια εις διαφορα χωρία

500

2100

2.600

1500

1400

600

14.220

Οἱ τωρινοὶ ἐπίτροποι ὁποῦ θὰ τὰ περιλάβουν αὐτὰ εἶναι οἱ κύριοι
 Χριστόδουλον Ἰωάννου Μάνθου Τηραμπάνος
 Ἀλέξιος κωνσταντινου Πλακούδης
 κωνσταντῖνος Γ. Ματσαβίνου.

ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΤΘ. ΓΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
Δημοδιδασκάλου

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΥΡΕΩΝ*

(Περίληψις τῶν κατωτέρω. Οἱ Ρουμᾶνοι, μὴ ἀνεχόμενοι νὰ τοὺς διοικῶσιν Γραικοί, ἐξεγείρουν τὸν στρατὸν, τὸ πλεῖστον Ρουμανικόν, νὰ κόψουν πάντας τοὺς Γραικοὺς, ἄρχοντας καὶ λοιπούς. Εὐτυχῶς, οἱ Σέρβοι καθιστῶσιν τοῦτο γνωστὸν ἐγκαίρως εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις προλαμβάνει τὴν στάσιν καὶ λαμβάνει αὐστηρὰ μέτρα ἐναντίον τῶν πρωταιτίων. Τὸν στασιάσαντα στρατὸν, ἀφοῦ τὸν κατένικησε, τὸν διέλυσε).

935 Καὶ ὅμως τότε ἐγύρισε καθεὶς εἰς τὸ σκαμνὶ του
καὶ εἰς τὴν κατοικίαν του ὁποῦναι ἡ τιμὴ του.

IB) Πῶς ὁ Ἀλέξανδρος Βοεβόδας ἐγύρισεν ἀπὸ τὸ σεφέρι (1) καὶ εἶτα ἐδιώχθη
ὑπὸ τοῦ Λουπούλου.

Ἀφέντης ὁ Ἀλέξανδρος ἦλθεν εἰς τὴν Βλαχίαν
ἀπὸ τὸν πόλεμον γερὸς μὲ ὄλην τὴν στρατείαν.

(Περίληψις. Οἱ Βούλγαροι τώρα ἐνώγονται μὲ τὸν Λούπουλον καὶ ἐπιδιώκουν νὰ συλλάβουν τὸν Ἀλέξανδρον ζωντανόν).

1033 Καὶ ἔκιν, (οἱ Βούλγαροι) οἱ τρισκατάρτοι τὸν ἐπιβουλευθῆκαν
καὶ ἔνα μὲ τὸν Λούπουλο ὅλοι τοὺς ἐγινῆκαν
καὶ ἦταν ὅλος ὁ σκοπὸς καὶ ὅλη ἡ βουλή του
νὰ πιάσῃ τὸν Ἀλέξανδρον μέσα εἰς τὴν αὐλή του,
μὲ ὅλους τοὺς ἄρχοντας καὶ μὲ τὴν φαμελιά του.
Ἀφέντης τὸ ἐγνώρισεν εὐθὺς καβαλλικεύει
ἀπάνω εἰς τὸ ἄλογον καὶ ἄρχισε νὰ φεύγῃ
ἐβγῆκαν καὶ τ' ἀμάξια τότε μὲ τὴν κυρά του
καὶ μὲ πολλαῖς ἀρχόντισσαις ὁπούσανε κοντά του.
Αἷμα πολὺ ἐχύθηκεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν
ἦταν καθάριος ὁ καιρὸς Τετράδη πρὸς ἑσπέραν.
Δὲν ἐβλεπαν πῶς ἔφευγαν ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον
ἔπεσαν ἄρχοντες πολλοὶ καὶ ὁ Μονεμβασίας
ἀρχιερέας τίμιος καλῆς ζωῆς, ἁγίας.
Τὴν κεφαλὴν του ἔκοψαν, πῆραν τὰ ἱερά του
εἰς τὴν γῆς γυμνὸν τὸν ἔρριψαν, μόνον μὲ τὰ πλευρά του.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 892.

1. σεφέρι λέξις Τουρκικὴ σημαίνουσα ἑκατοσταίαν.

ΙΓ) Ἐδῶ γράφομεν πῶς ὁ Λούπουλος ἦλθεν ληστρικῶς καὶ τὰ ὄσα ἔκαμεν εἰς τοὺς Ρωμαίους.

1123 Ἦταν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν κάποιος Μποσδογιάννης μωρός, ληστής, ἀπάνθρωπος, ἀδικητής, ἀβάνης. Ἐκεῖνον ἐξαπέστειλε διὰ νὰ θανατώσῃ ὄσους Ρωμαίους ἂν εὕρῃ ὄλους νὰ τοὺς σκοτώσῃ. Ἐβγήκεν ὁ ἀπάνθρωπος ἔξω εἰς τὰ χωρία ἔκοπτε τοὺς Χριστιανούς χωρὶς παρηγορία πολλούς καὶ ἀναρίθμητους ἀλλὰ κι' ἐκεῖνος πάλι ὕστερα, Χάριτι Θεοῦ, τοῦ ἦρθε σ' τὸ κεφάλι μαζὶ μετὰ τὸν Λούπουλον καθὼς θέλετε μάθει ὕστερα σὰν σᾶς γράψωμεν τὰ ὄσα εἶχαν πάθει, τὸ αἷμα τῶν χριστιανῶν αὐτὸ ποὺ εἶχαν χύσει ἀπάνω στὸ κεφάλι τους ἔγινε μία βούση.

Ἐδῶ γράφομεν περὶ τῆς αὐθεντίας κυρίου Ἰωάννου Γαβριὴλ Μογγίλα Βοεβόδα

(Ὁμιλεῖ περὶ δηλώσεων, σφαγῶν καὶ παντοειδῶν καταστροφῶν, ποὺ ὑπέστησαν οἱ ἐκεῖ Ἕλληγες ὑπὸ τοῦ ἀγρίου καὶ αἰμοβόρου Λουπούλου...)

1207 Τότε ἡμεῖς ἐφύγαμεν εἰς τὰ βουνὰ σ' τὰ ὄρη μὲ μαῦρα μάτια ἔκλαιγε ὁποιος μᾶς ἐθεώρει. Ὅμως ἡ Θεία Πρόνοια ἤθελε νὰ μᾶς βοηθήσῃ καὶ ἦλθεν ὁ κύριος Γαβριὴλ νὰ μᾶς ἐξεδικήσῃ. Καὶ σὰν ἠκούσαμεν ἡμεῖς πῶς ἦλθεν εἰς τὴν τζάρα ἔβγηκεν ἀπὸ πάνω μας ἡ σκοτεινὴ ἀντάρα, ἔβγήκαμεν εἰς ἀπαντὴν μὲ τὸν Ἀρχιερέα καὶ τὸν συναπαντήσαμεν ὡσὰν τὸν βασιλέα.

1239 Ὅμως εἰς τὸ Τριγόβυστον ἦλθε μὲ παρησίαν καὶ κάθησε στὸν θρόνον του ἄς ἦν' μὲ εὐτυχίαν. Χρόνους, ἡμέραις περισσαῖς νὰ ζήσῃ σ' τὸ σκαμνὶ του καὶ νὰ αὐξήσῃ ὁ Θεὸς ζωὴν καὶ τὴν τιμὴν του. Εὐθύς ὡσὰν ἐκάθισε ἀρχίνισε μὲ τάξι ὄσοι εἶναι ἀξιοὶ τιμῆς αὐτοὺς νὰ διατάξῃ, ἀπάνω στὰ ὄφρικια ὄλα τῆς ἀφεντίας νὰ κάμῃ ἄρχους τοπικοὺς ἀπὸ τῆς Ἐπαρχίας, πάντοτε νὰ εὐρίσκωνται ἄρχοντες στὸ ντιβάνι νὰ ἔχουν ἔπαινον αὐτοὶ καὶ ἄλλοι ποὺ τοὺς κάνει.

Βόρnikov μέγαν ἔκαμεν κάποιον Γιοβάσκον ὁποῦ ἦταν τὸ γένος του μέσ' ἀπὸ τὸν Πετράσκον. Μετέπειτα καὶ τοὺς λοιποὺς καθέναν μὲ τὴν τάξι ἄρχοντας τοὺς ἐποίησε καὶ εἶχε διατάξει, εὐτρέπισε τὸ σπίτι του καὶ ὄλον τὸ ντιβάνι μὲ ἄρχοντας εὐγενικοὺς καθὼς τοὺς εἶχε κάνει.

ΙΕ' Ἐδῶ γράφομεν τί θάνατον ἔδωκεν ὁ Λούπουλος καὶ ὁ Μποσδογιάννης.

1255 Λίγος καιρός ἐπέρασεν καὶ ἤφεραν μαντᾶτον
 τοῦ ἀφεντὸς κὺρ Γαβριήλ νὰ πάγη σ' τὸ φουσσαῖτον (1)
 καὶ ὅμως οἰκονόμησεν ὄλον τὸ στρατεύμα του μὲ
 ὀρδινίαν εὐμορφὴν τοὺς ἔκραξε κοντά του.
 Ἄτός του δὲν ἠμπόρεσε μετ' αὐτοὺς νὰ παγαίνη
 Χύτμανον (2) μόνον ὥρισεν ἀπάνω τους νὰ γένη.
 Ὁ Λούπουλος ἠγάπησε μαζί τους νὰ ὑπάγη
 ἂν τύχη καὶ τοῦ ἔμελλε τί θάνατον νὰ λάβη
 καὶ τότες τὸν ἐποίησεν αὐτὸν Σπαθάριν μέγαν. (3)

1282 Ὑπῆγε καὶ ἀντάμωσε τὸν ἀρχηγὸν Σκεντέρη,
 ἐκεῖνος τὸν ἐπίασεν ἀπὸ τὸ δεξιὸν τοῦ χέρι.
 Λέγει «Ἐσ' εἶσ' ὁ Λούπουλος, ἐκεῖνος ἀκουσμένος
 ὅπου ἐκαταχάλασες τόπον τοῦ Βασιλέως.
 Καλῶς ἦλθες σ' τὰς χεῖρας μου, πλέον ἢ δὲν θέλεις ζῆσει
 μηδὲ τὸν τόπον τάφεντὸς θέλεις καταπατήσει

1305 Καὶ ὁ Σκεντέρης ἤφερε κατήδαις καὶ κριτάδαις
 νὰ κρίνουν τὸν Λούπουλον γιὰ τὶς πολλαῖς λωλάδαις
 ὅπ' ἔκαμε καὶ χάλασε τόπον τοῦ βασιλέως
 νὰ τὸν ἐβάλουν στὸ σουβλί καὶ μὴ γενῆ ἀλλέως.
 Σὰν ἔγραφεν ὁ ὀρισμὸς ἔτσι ἀποφασίσαν,
 εἰς τὸ σουβλί τὸν ἐβάλαν κ' εἰς ὕψος τὸν ἐστῆσαν.
 Τοιοῦτον τέλος ἔδωσεν αὐτὸς καὶ Μποσδογιάννης
 ἐκεῖνος ὁ ἀπάνθρωπος καὶ ὁ κακὸς ἀβάνης.

1321 Εἶχαν καὶ ἄλλον σύντροφον τυφλὸν ἀπῶνα μάτι,
 καὶ ἐκεῖνον τὸν ἐφούσκωσαν, τὸν ἔκαμαν δερμάτι.
 Καὶ ἐξωλοθρευθῆκασιν ὅλοι κακοὺς θανάτους
 ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἐσβύσθη τῶνομά τους.

*Εἰς τὸν 1325ον στίχον λήγει ἡ ἀφήγησις τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, τῶν λα-
 βόντων χώραν εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν καὶ ἀρχίζει τὸ δεύτερον μέρος, αἱ συμβουλαὶ
 τοῦ Ματθαίου πρὸς τὸν Ἰωάννην οὕτω :*

«Ἐδῶ γράφομεν τινὰς παραγγελίας ὅπου ἐνουθετήσαμεν τὸν ἐκλαμπρότατον
 αὐθέντην Ἰωάννην Ἀλέξανδρον Βοεβόδαν, ὅταν ἦταν εἰς τὸ
 Ἰσκαμνί του».

Ἄπὸ τὸν 1325ον στίχον μέχρι καὶ τὸν 1430ὸν ἐπιγράφεται :

«Ὅτι οἱ ἀφεντάδαις πρέπει νὰ ἔχουν φόβον Θεοῦ καὶ νὰ εἶναι δικαιοκρίται».

Ἄπὸ τὸν 1431ον μέχρι καὶ τὸν 1465ον ὅτι «Δὲν πρέπει τῶν ἀφεντάδων νὰ κατα-
 πατοῦν τὸν ὄρχο τους».

1, Στρατός. Στρατιά. Λέξις Λατινικὴ *Fossatum*=στρατόπεδον.

2, Ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ.

3, Ἀξίωμα Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, Σπαθάριος=ὑπασπιστὴς τοῦ Αὐτοκράτορος.
 Πρωτοσπαθάριος καὶ Σπαθάριος Μέγας=πρῶτος ὑπασπιστὴς.

- Ἐκ τῶν 1466ον μέχρι καὶ τῶν 1480ὸν ὅτι «Πρέπει τῶν ἀφεντάδων χωρὶς βουλὴν νὰ μὴν κάμνουν τίποτε».
- Ἐκ τῶν 1481ον μέχρι καὶ τῶν 1520ὸν ὅτι «Πρέπει τῶν ἀφεντάδων νὰ εἰρηνεύουν μετὰ τῶν γειτόνων των».
- Ἐκ τῶν 1521ὸν μέχρι καὶ τῶν 1555ον ὅτι «Καὶ τὰ σύνορα τῆς Ἐπαρχίας καλὰ νὰ φυλάσσονται».
- Ἐκ τῶν 1556ον μέχρι καὶ τῶν 1569ον ὅτι «Δὲν πρέπει τῶν ἀφεντάδων νὰ ἐβγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὸν λόγον τους».
- Ἐκ τῶν 1570ὸν μέχρι καὶ τῶν 1596ον ὅτι «Δὲν πρέπει τῶν ἀφεντάδων νὰ ἀθετοῦν τὴν ὑπογραφὴν καὶ τὴν Βούλλαν τους».
- Ἐκ τῶν 1597ον μέχρι καὶ τῶν 1623ον ὅτι «Δὲν πρέπει οἱ ἀφεντάδαις νὰ εἶναι ὑπερήφανοι, μόνον μέτριοι».
- Ἐκ τῶν 1624ον μέχρι καὶ τῶν 1676ον ὅτι «Οἱ ἀφεντάδαις πρέπει νὰ τιμοῦν τὰς ἐσθίας καὶ νὰ προστρέχουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν».
- Ἐκ τοῦ 1677ου μέχρι καὶ τοῦ 1797ου «Περὶ τοῦ μὴ κατακρίνειν ἄνθρωπον ἱερωμένον».
- Ἐκ τοῦ 1798ου μέχρι καὶ τοῦ 1856ου περὶ «τοῦ μὴ καταφρονεῖν τὸ ἰγγελικὸν σχῆμα τῶν μοναχῶν».
- Ἐκ τοῦ 1857ου μέχρι καὶ τοῦ 1886ου ὅτι «Δὲν πρέπει τῶν ἀφεντάδων νὰ ἀνακατώνονται εἰς τὰς χειροτονίας τῶν Ἐπισκόπων».

ὅπερ ἀρχίζει οὕτω : «Ἀκόμη ἐκλαμπρότατε καὶ τοῦτο νὰ ποιήσης κανένα σου ἐπίσκοπον μὴ τὸν χειροτονήσης.

καὶ λήγει : Ἀφέντης εἶσαι Λαϊκός, βλέπε τὴν ἀφεντιάσου καὶ μὴν ἀνακατώνεσαι νὰ ζήτῃ τ' ὄνομά σου. Διότι δὲν ἐδόθηκε νὰ βλέπῃς τοὺς παλάδαις ἰπισκόπους νὰ χειροτονῆς καὶ Μητροπολιτάδαις. Μηδὲ ν' ἀνακατώνεσαι εἰς τὴν Ἱερωσύνην ὅτι ὁ Θεὸς βαρύνεται σ' αὐτὴν τὴν κακωσύνην. Μόνον τοὺς ἀναχώρησε καὶ ἀπὸ τούτους λείψε καὶ κάθου σ' τὸ παλάτι σου σὰν ῥίγας ὅπου εἶσαι.

Ἐ Οἱ οἱ ἀφεντάδες πρέπει νὰ εἶναι ἐλεήμονες καὶ φιλόπτωχοι. Ἐκ τοῦ στίχου 1887 μέχρι καὶ τοῦ 1940οῦ, ὅπερ ἀρχίζει οὕτω. «Ἀκόμη ἐκλαμπρότατε καὶ τοῦτο νὰ ποιήσης, ἂν θέλῃς τὸν Παράδεισον νὰ τὸν κληρονομήσης» καὶ τελειώνει «Καὶ δὲν σ' ἀφήνει ὁ Θεὸς ποτὲ νὰ δυστυχήσης, διότι εἶσαι ἄξιος πτωχοὺς νὰ ἐλεήσης».

Ἐκ τοῦ στίχου 1941ου μέχρι καὶ τοῦ 2.005ου «Περὶ Παρθενίας καὶ σωφροσύνης καὶ τῶν κακῶν ὀρεξέων τοῦ σώματος» ὅπερ ἀρχίζει οὕτω :

«Ἀκόμη ἐκλαμπρότατε καὶ τοῦτο νὰ ποιήσης
Ταῖς ὀρεξίαις τοῦ σώματος νὰ ταῖς καταφρονήσης.
Ὡσὰν ἐχθροὺς, ὡς ἐν ληστὰς νὰ φεύγῃς ἀπὸ ταύταις
σὰν φεύγουν ἐκ τὰ κύματα οἱ ἐπιδέξοι ναύταις.
Ἡ ὀρεξίαις ἢ αἰτιχαις εἶναι πολλὴ ζημία καὶ εἰς
τὸ κορμί καὶ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ εἰς τὴν ἀφεντίαν.
Τὴν παρθενίαν φύλαττε, ὅσον ἡ δύναμις σου
ὅτι αὐτὴ εὐρίσκεται κορῶνα τῆς ψυχῆς σου.

Ἐτὶ ἐσυλλογίσθησαν καὶ ἄλλοι ἀφεντάδαις

ἀπὸ τ' ἐσὲν προτύτερα καὶ κάμασι λωλάδαις. (1)
 Ἄλλὰ ἰδὲς τὸ τέλος τους πῶς ἦτον πῶς βέγινη
 ἐμπῆκαν εἰς τὸ δίκτυον καὶ μέσα στή σαγήνη.
 Ὅλοι ἐσκορπισθήκασιν, πῆγαν εἰς πῦρ θηρίου
 ὅτι δὲν ἐπερπάτησαν εἰς τὴν στοάταν τοῦ Κυρίου.
 Ἐχάθ' ἢ ἀφεντία τους, ἐχάθη τὸ δικό τους
 καὶ εἴτι καὶ ἂν εἶχασιν καὶ τὸ μνημόσυρόν τους.
 Ἄλλοι ἀπέθαναν κακῶς, ἄλλοι ἐξωρισθῆκαν
 εἰς ξένους τόπους περπατοῦν καὶ καταφρονηθῆκαν,
 καὶ εἶναι καὶ τὴν σήμερον εἰς ἄλλουνοῦ τραπέζι
 καθέννας τοὺς περιγελαῖ καὶ τοὺς ἐπεριπαίζει.
 Ἄλλὰ ἢ ἀφεντία σου κανένα μὴ ζηλεύσης,
 μόν' τὸν Θεὸν ἀείποτε μὲ πίστιν νὰ δουλεύσης.
 Νὰ κάμης σὰν σὲ πρόσταξε καὶ τὰ θελήματά του
 διὰ νὰ εἶσαι πάντοτε πολλὰ πολλὰ κοντά του
 καὶ ἐγὼ νὰ εἶμ' ἐγγυητὴς ὅτι νὰ ἀφεντεύσης
 χρόνους πολλοὺς εἰς τὸν Θρόνον σου καὶ νὰ τὸν κυριεύσης.
 Εἰ δὲ φανῆς παρήκοος εἰς ὅσα διηγούμαι
 ἐγγυητὴς δὲν γίνομαι, ὅτι πολλὰ φοβοῦμαι.

Ἐκ τῆς 2.006 στίχου μέχρι καὶ τοῦ 2.047ου. «Περὶ τοῦ ἐξομολογεῖσθε καὶ
 κοινωνεῖν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ Παλατίῳ».

Ἄρχη

Ἀκόμη ἐκλαμπρότατε καὶ τοῦτο νὰ ποιήσης
 τὸν χρόνον τέσσαραις φοραῖς κάμε νὰ κοινωνήσης.
 Ἄς εἶσαι πάντα καθαρὸς καὶ οἰκονομημένος,
 μὲ πίστιν καὶ εὐλάβειαν καλὰ περιφραγμένος.
 Νὰ κράξης τὸν πνευματικὸν νὰ σὲ ἐξαγορεύῃ
 νὰ παίρῃς τὸν κανόνα σου καὶ νὰ σὲ περισσεύῃ.
 Νὰ εἶσαι πάντα ἔτοιμος εἰς τοῦ Θεοῦ τὸν δρόμον
 πάντοτε νὰ τὸν προσκυνᾷς μὲ φόβον καὶ μὲ τρόμον.
 Αὐτὸν νὰ ὑποτάξῃς ὅτι εἶναι Βασιλέας
 ἀπάνω εἰς τοὺς βασιλεῖς εἶναι ἀφέντης μέγας.

Ἐτὶ καὶ σύ, ἀφέντη μου, κάμε νὰ κυβερνήσης
 ὅλον σου τὸ Παλάτιον νὰ τὸ ξεπροβοδήσης,
 μέσα εἰς τὸν Παράδεισον διὰ τὴν μάθησίν σου
 καὶ σύ διὰ τὸν κόπον σου κερδαίνεις τὴν ψυχὴν σου.

Ἐκ τῆς 2.051ου στίχου μέχρι καὶ τοῦ 2.147ου. «Ὅτι δὲν πρέπει τῶν ἀφεν-
 τῶν νὰ πίνουσι πολλὴ κρασί καὶ νὰ εἶναι μέθυσοι».

Ἄρχη

Ἀκόμη ἐκλαμπρότατε καὶ τοῦτο νὰ ποιήσης
 ἀπὸ τὴν μέθην πρόσσεχε διὰ νὰ μὴ μεθύσης,
 διότι εἶναι ἀγκιστρὸν τοῦ σατανᾶ παγίδα
 καὶ ὅσοι τὴν ἀπέκτησαν πολλὰ κακὰ τοὺς εἶδα.

Καὶ ἔβλεπε καὶ τὸν καιρὸν ὀπίσω νὰ γυρίσης
 νὰ ἔλθῃς εἰς τὸ παλάτι σου καὶ νὰ μηδὲν ἀργήσης
 νὰ μὴ νυχτώσῃ ὁ καιρὸς καὶ περασθῇ τὸ βράδυ

1. πράξις ἐξωφρενική.

καὶ δὲν εἶναι προεπούμενον νάρθης μετὸ σκοτάδι,
διότι ἔχεις καὶ ἐχθροὺς ὅπου δὲν σάγαποῦσιν
καὶ ἔχουν ὄρεξιν πολλήν τέτοιον καιρὸν νὰ βροῦσιν.
Ἐγὼ διὰ νὰ σὲ ἀγαπῶ, λέγω καὶ συμβουλεύω
καὶ σὺ πάλιν ὡς φρόνιμος μέτρησε τὰ σοῦ λέγω.

Ἐκ τοῦ 2.148ου στίχου μέχρι καὶ τοῦ 2.170ου. «Ὅτι κατὰ δίκαιον τρόπον
τὸ χρέος νὰ πληρώνεται».

Ἐὰν ἐπῆρες πράγματα ἐκ τοὺς πραγματευτάδαις
καὶ τζόχαις καὶ ἀτάξια καὶ Λέχικαις ταφτάδαις,
κάμε καλὴν διάκρισιν καὶ πλέρωσέ τα ὅλα,
νὰ μηδὲν μείνη ἀπάνω σου τορνέσι οὐδὲ φόλλα,
διότι εἶναι ἄνθρωποι ξένοι ἀπ' ἄλλους τόπους
καὶ τρέφουσι τὸ σπῖτια τοὺς μετὸ μόχθους καὶ μετὸ κόπους.
Καὶ περπατοῦν στήν Βενετιάν, στήν Πόλιν, στήν Λεχίαν.
διότι ἔχουν πειρυσμοὺς πολλοὺς εἰς τὴν Τουρκίαν.
Καὶ ἐπειδὴ ὁ τόπος σου εἶναι Ὁρθοδοξία
ἔρχονται καὶ αὐτοὶ πτωχοὶ καὶ κάμουν πραγματεία.
Καὶ κάμε νὰ τοὺς ἀγαπᾷς, ὅτ' εἶν' ἕνητεμμένοι
πλέρωσε καὶ τὸ πρᾶγμα τοὺς αὐτὸ πού σοῦ τυχαίνει.
διὰ νὰ μὴ σὲ βλασφημοῦν καὶ σὲ κακολογοῦσιν
μόνο νὰ σὲ φημίζωσι ὅπουθεν περπατοῦσιν,
κι ἐκεῖνη ἢ φήμη ἢ καλὴ εἶναι, ὅπου ἀξίζει
τὴν ψυχικὴν κατάστασιν καθέννας μακαρίζει,
καὶ κιῆσον ὄνομα καλὸν παρὰ μέγαλον πλοῦτον,
νὰ ἔχῃς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον.

Ἐκ τοῦ 2.171ου μέχρι καὶ τοῦ 2.235ου στίχου. «Ὅτι κατὰ δίκαιον τρόπον
εἶναι νὰ κτισθῇ σπουδαστήριον διὰ γράμματα».

Ἄρχῃ

Ἀκόμη ἐκλαμπρότατε καὶ τοῦτο νὰ ποιήσης
σχολεῖον διὰ γράμματα νὰ ἀνοικοδομήσης.
καὶ βάλε σιτηρέσιον διὰ νὰ ἡμποροῦσιν
ὅσοι μαθαίνουν γράμματα παραμικρὸν νὰ ζοῦσιν.
Καὶ ὅσοι τοὺς σπουδάξουσιν νᾶχουν ζωτροφίαν
καὶ μερικὴν βοήθειαν ἀπὸ τὴν ἀφεντίαν.
Ἐνα χωρίον πρόσθεσε καὶ ἀφιέρωσε το
καὶ μετὸ δακτυλίδι σου τὸ γράμμα βούλωσέ το.
νὰ εἶναι εἰς ζωτροφήν ἐκείνου τοῦ σχολείου
τὰ ὅσα συναυροίζονται ἕξ ἐκείνου τοῦ χωρίου.
Καὶ ἂν τὸ κάμῃς τὸ καλὸν αὐτὸ μετὸ ὄρεξιν σου
μέσα εἰς τὸν Παράδεισον πηγαίνει ἡ ψυχὴ σου.
Λοιπὸν ἡ ἀφεντία σου ποτὲ θέλεις γεράσει
μὰ τὸ καλὸν ὅπ' ἔκαμες δὲν θέλει ἀπεράση
μάλιστα θέλει στέκεται νὰ λάμπῃ καὶ νὰ φέγγῃ
τὸ πῶς ἐστερεώθηκεν ἀπὸ καλὸν ἀφέντη.
Καὶ θέλεις ἔχει ὄνομα ὡσὰν τὸν Πτολεμαῖον
ὅπου ἐματαγλώττησε τὰς βίβλους τῶν Ἑβραίων

καὶ στέκονται τὴν σήμερον μέσα εἰς ταῖς Ἐκκλησίαις
καὶ ἑκεῖνος ἔχει ἔπαινον εἰς ὅλαις ταῖς βασιλείαις.
Πάντες ἐγκωμιάζουσιν, ὅλοι τὸν ἐπαινοῦσιν
καὶ τὸ καλὸν ὅπ' ἔκαμεν πολλὰ τὸ ἀποροῦσιν.
Ἔτι καὶ ἡ ἀφεντία σου κάμ' ἐλεημοσύνη
να βρῖσκειται στὸν τόπο σου αὐτὴ ἢ καλωσύνη.
Διότι δὲν εὐρίσκειται κανεὶς γραμματισμένος
ἐδῶ στὴν Ἐπαρχίαν σου να εἶναι προκομμένος.
Παπᾶς, οὐδὲ καλόγερος οὐδὲ ἀρχιερέας,
οὐδὲ ἀπὸ τοὺς Λαϊκοὺς εὐρίσκειται κανένας.
διότι δὲν ἔχουνε τὸ ποῦ γράμματα να μαθαίνουν
διὰ να μὴν ἠξεύρωσι πολλὰ κακὰ πληθαίνουν.
Γίνονται ἄθεσμα πολλὰ πολλαῖς παρανομίαις
στὴν Ἐκκλησία σύγχισες καὶ ἀκαταστασίαις.
Οἱ ἱερεῖς δὲν ξεύρουσιν βρέφος να βαπτίσουν
οὐδὲ τὰς θείας προσευχὰς διὰ να λειτουργήσουν,
στεφάνια καὶ εὐχέλαια τὰκούουν καὶ θαυμάζουν
καὶ τᾶλλα τὰ μυστήρια ποσῶς δὲν δνομάζουν.
Πολλὰ ἐβαρβαρώθησαν τίποτας δὲν γινώσκουν
μόν' τὰ κολλυβοπρόσφορα ὡσὰν τὰ ζῶα βόσκουν.
Καὶ κἄν αὐτοὶ εὐρίσκονται, καλοὶ, κακοὶ σὰν εἶναι,
μὰ σὰν περάσουν καὶ αὐτοὶ ἄλλος κανεὶς δὲν εἶναι,
καὶ ἂν δὲν γένη ἢ σχολὴ να τοὺς καθοδηγήσῃ
παπᾶς δὲν θέλει εὐρεθῆ να τοὺς ξαναβαπτίσῃ.
Ἄλλὰ οὐδὲ γραμματικός, κανένας λογοθέτης
ἀγράμματοι να μείνωσιν ὡσὰν ὁ Μεχεμέτης,
διὰ να ἦτον βάρβαρος, γράμματα να μὴν ξεύρῃ
μίαν γραφὴν ἐβούλλωσε μετὰ τὸ δεξὶν τοῦ χέρι.
Τὴν χεῖραν τὴν ἐμαύρισεν αὐτὸς μετὰ τὴν μελάνην
καὶ τὴν γραφὴν ἐβούλλωσε μετὰ τὴν ἀπαλάμην.
Καὶ κάμε τοῦτο τὸ καλὸν ἂν εἶναι θέλημά σου
ἀφέντη ἐκλαμπρότατε να ζήσῃ τὸνομά σου.
Κάμε να τρέξῃ τὸ νερὸν ἐκεῖνον ποὺ δροσίξει
τὸν νοῦν τοῦ κάθε ἀνθρώπου καὶ τὴν ψυχὴν φωτίζει.
Ξεσκέπασε τὸν ἥλιον ὁποῦναι σκοτισμένος
μετὰ τὸ βαρὺ τὸ σύγνεφον βρῖσκειται σκεπασμένος,
Σύγνεφον μέγα καὶ βαρὺ αὐτὸ τῆς ἀμαθείας
ἐσκέπασε τὰ γράμματα καὶ δόξαν τῆς σοφίας.
Ἐξέπεσαν οἱ ἄνθρωποι σὰν ζῶα περπατοῦσιν
γράμματα δὲν ἠξεύρουσι καὶ πῶς να φωτισθοῦσιν
τὸ γράμμα εἶναι ζωντανὸν ζωογονεῖ καὶ ἄλλους
τοὺς ταπεινοὺς κάμνει ψηλοὺς καὶ τοὺς μικροὺς μεγάλους.
Τολμῶ εἰπεῖν καὶ τοὺς τυφλοὺς κάμνει να θεωρήσουν
ἕως τὰ ὕψη τοῦρανοῦ τὰ ἄστρα να μειρῆσουν.
Εἰς ὅλα τὰ βασίλεια ἔχουσι σπουδαστήρια,
διδασκαλεῖα περισσά, σχολὴν καὶ φροντιστήρια.
Μόνον ἐδῶ εἰς τὸν τόπο σου ἐδῶ στὴν ἐπαρχία σου
κανένα δὲν εὐρίσκειται καὶ κάμε ἡ ἀφεντία σου.

Ἀπὸ τοῦ 2.237 στίχου μέχρι καὶ τοῦ 2.270οῦ «Ὅτι χρειάζομενον εἶναι να γίνωνται γεφύρια καὶ πηγάδια διὰ τοὺς στρατοκόπους».

Ἀρχὴ Ἀκόμη ἐκλαμπρότατε καὶ τοῦτο νὰ ποιήσης
ὄποῦναι λάσπη καὶ νερὰ γεφύρια νὰ στήσης,
νὰ περπατοῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ σὲ εὐχαριστοῦσιν
καὶ γιὰτ' ἐσένα τὸν Θεὸν νὰ τὸν παρακαλοῦσιν.

Τέλος Ἐτὶς ἑκεῖνος ἑφχαριστᾷ σ'τὴν στρατιάν του πηγαίνει
καὶ σένα τὸ μνημόσυνον σ'τὸν κόσμον ἀπομένει.

*Ἀπὸ τοῦ 2.271 μέχρι καὶ τοῦ 2.305ου στίχου. «Ὅτι δεῖ φρονιζεῖν καὶ περὶ
τῆς σωτηρίας τῶν καταδίκων».*

Ἀρχὴ Ἀκόμη ἐκλαμπρότατε καὶ τοῦτο νὰ ποιήσης
ψυχὰς εἰς τὸν Παράδεισον νὰ τὰς ξεπροβοδήσης
ἦγουν τοὺς πταίστας καὶ ληστὰς καὶ ἄλλους καταδίκους
ὅπ' ἔχεις εἰς ταῖς φυλακαῖς δικαίους καὶ ἀδίκους.
Ἐκεῖνους τοὺς ἐξέταξε μὲ τὴν δικαιοσύνην
καὶ κάμψε τὴν ἀπόφασιν μὲ τὴν ἀληθοσύνην

Λοιπὸν καὶ τότε παρενθὺς νὰ μὴ τοὺς θανατώσης
μόνον ἰδὲ καὶ ψυχικῶς νὰ τοὺς ἐδιορθώσης
πρόσταξε καὶ πνευματικὸν νὰ τοὺς ἑομολογήσῃ
τὰ «**Ἀχραντα Μυστήρια**» νὰ τοὺς ἐκοινωνήσῃ.
κι ἂν λάβωσι τὸν θάνατον ἐξωμολογημένοι
ὡς εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ εἶναι κοινωνημένοι.
Ἐλπίζω ὅτι θὰ σωθοῦν ἅς εἶναι καὶ ληστὰδες

Ἀπὸ τοῦ 2.306ου στίχου μέχρι καὶ τοῦ 2.318ου «Περὶ ἀρπαγῆς καὶ ἀδικίας».

Ἀκόμη ἐκλαμπρότατε καὶ τοῦτο νὰ ποιήσης
εἰς τοῦ πτωχοῦ τὸ τίποτε ποτὲ μὴ λαιμαργήσης.
Μὴ τοῦ ζηλεύσης τίποτε πρᾶγμα, πού νὰ σ' ἀρέσει
ὅτι ὁ Θεὸς ἀκούει τὸν ὅταν παρακαλέσῃ.
Καὶ ἂν τοῦ πάρῃς τίποτε χωρὶς τὸ θέλημά του
βαραίνεται σε ὁ Θεὸς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.
Καὶ δὲν ἔχεις συγχώρεσι ποτὲ εἰς τὸν αἰῶνα
μόνον σὲ θέλει βαρεθῆ νὰ πάρῃ τὴν κορῶνα
νὰ χάσης δόξαν καὶ τιμὴν καὶ τὴν μεγάλην χάριν
ἐκείνην πού σοῦ ἔδωσεν πάλιν νὰ τὴν ἐπάρῃ,
νὰ λέγουν, νὰ κατηγοροῦν ὅτι ἂν εἶχαν γνῶσιν
δὲν ἔχανε τὸ χάρισμα καὶ τὴν τιμὴν τὴν τόσην.

(Συνεχίζεται)

ΚΑΘΩΣ ΧΑΡΑΖΕ Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ

Και τώρα, νομίζουμε αναγκαιότατο, και γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου, ἀλλὰ και σὰ μιὰν ἀπότιση φόρου τιμῆς, νὰ δώσουμε τὸ λόγο στὸ ζωντανὸ και ἄδολο ἀφηγητὴ και πρωταγωνιστὴ τοῦ δίκτινου κατασκοπείας, δημοδιδάσκαλο Δ. Παπαϊωάννου, τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τοὺς κατασκοπευτικοὺς συνδέσμοις ἀνάμεσα Στρατηγεῖο και Γιόννινα κι' ἐξ αὐτοψίας λεπτομερειακὸ παρατηρητὴ και καταδότῃ τῆς ὀχυροματικῆς τῶν Τούρκων γραμμῆς Σαντοβίτσα—Μπιζάνι :

«Μάρμαρα (παλιότερα Σαντοβίτσα) 3
—10—1961

» Ἀγαπητέ μου κ. Δημ. Σαλαμάγκα

» Εἰς ἀπάντησιν ἐπιστολῆς σου ἀπευθυνθείσης πρὸς ἐμέ, σὰς γράφω τὰ ἐξῆς :

» Πῶς πήραμε τὰ σχέδια τῶν ὀχυρῶν πέριξ τῶν Ἰωαννίνων :

» Ἐγὼ ἐμυήθην παρὰ τοῦ Νικολάου Μάγιου ἢ Τουμαρᾶ ἐκ Κοβίλιανης εἰς ἣν ὑπηρετοῦν τότε ὡς Ἑλληνοδιδάσκαλος κατὰ τὸ 1906 εἰς τὴν Ἠπειρωτικὴν Ἑταιρίαν και ὠρκίσθην ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Λειβαδέως εἰς τὸ χαλκουργεῖον Κων. Καζαντζῆ, νῦν Νικολ. Παπαχρήστου ὁδὸς Ἀνεξαρτησίας.

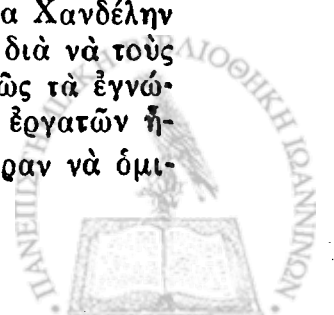
» Ἐπειτα, ἐσχηματίσθην και ἄλλαι ομάδες, αἱ ὁποῖαι ἀνελάβομεν νὰ δώσωμεν κληροφορίας γιὰ ὅλα τὰ ὀχυρώματα τῶν Ἰωαννίνων. Ἐνθυμοῦμαι μερικοὺς ἀπὸ αὐτῶν τὰς ομάδας : τὸν μακαρίτη Φίλιππον Σαγκούνην, και Θεόδωρον Θεοδορίδην, τὸν Κων. Μέρτζιον, τὸν ἐπίσης μακαρίτην καθηγητὴν τῶν γαλλικῶν Ἀλεξ. Σακελίω-α και ἄλλους.

» Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1910 οἱ Τούρκοι ἤρ-
σαν τὴν ἐργασίαν τῶν ὀχυρῶν πέριξ τῶν Ἰωαννίνων και τὸν χειμῶνα τοῦ 1910 ἐ-
πειδὴ δὲν εἶχον τελειώσει οἱ στρατῶνες εἰς
τὰ ὀχυρά, ἐκάθησαν μέσα στὸ χωριό, και

οἱ ἀξιωματικοὶ και οἱ χαμητικοὶ στρατιῶ-
ται ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1910 ἕως τὸν
Μάρτιον τοῦ 1911, ἀφοῦ μᾶς ἐπίταξαν τὰ
σπίτια μας. Ἐγὼ δὲ εἰς τὸ σπίτι μου πῆ-
ρα Τούρκους ἀξιωματικοὺς ὄλους Ἀνατο-
λίτας.

» Εἰς τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα τὴν
Σαδοβίτσαν νῦν Μάρμαρα ἤρχισαν νὰ κά-
μνωσιν ὀχυρὰ εἰς τέσσαρας θέσεις, μιὰν
πρὸς Ν. και τρεῖς πρὸς Β. Ὡς γνωστὸν οἱ
Τούρκοι πρὸς ἐκβραχισμόν τοῦ ὄρεινοῦ μέ-
ρους εἰς ὃ ἀνεγείροντο ταῦτα μετεχειρίσθη-
σαν Τούρκους στρατιώτας καταδικασθέντας
εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα λόγῳ τοῦ ὅτι ἐτά-
χθησαν μὲ τὸ μέρος τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ
πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς μοναρχίας. Καὶ ἐ-
πειδὴ εὔρισκον μεγάλην ἀντίστασιν ἕνεκα
τοῦ ὄρεινοῦ ἐδάφους δὲν μποροῦσαν νὰ
προχωρήσουν διότι ἀπητοῦντο φουρνέλες,
και ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ἤξευραν νὰ κατα-
σκευάζωσι τοιαύτας ἠναγκάσθησαν νὰ προσ-
λάβουν 6—10 εἰδικοὺς ἀπὸ τὸ χωριὸν μου
ὡς ἐργάτας διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὀπῶν
διὰ τὶς φουρνέλες. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐξεβραχί-
σθησαν τὰ μέρη αὐτά, ἐγίνε δηλαδὴ τὸ σχέ-
διον τῶν ὀχυρῶν χωρὶς ἀκόμη νὰ ἐπαλει-
φθοῦν μὲ τσιμέντα, ἐγὼ ἔτυχα νὰ εἶμαι δι-
δάσκαλος εἰς τὸ χωριό μου τότε, και ἀμέ-
σως αὐθορμητῶς κάλεσα ἕναν γείτονα ἐρ-
γάτην ὃ ὁποῖος ἦτο και καλλιγράφος και
μοῦ ἔκαμεν ἕν σχέδιον, τὸ ὁποῖον παρέδω-
σα εἰς τὸν μακαρίτην Ν. Χανδέλην διερμη-
νέα τοῦ τότε Ἑλληνικοῦ Προξενείου, ὃ ὁ-
ποῖος βεβαίως διεβίβασεν εἰς τὸν μακαρίτην
Πρόξενον Ἀγγελον Φορέστην. Ἄλλ' ἐπειδὴ
οὗτος ἦτο πολιτικὸς και ὄχι στρατιωτικὸς,
δὲν μποροῦσε νὰ ἐννοήσῃ τὴν σημασίαν
τοῦ σχεδίου τῶν ὀχυρῶν, και τούτου ἕνεκα,
εἰδοποιήθην ἀπὸ τὸν διερμηνέα Χανδέλην
νὰ παρουσιάσω τὸν ἄνθρωπον διὰ νὰ τοὺς
πληροφορήσῃ. Τώρα θὰ πῆτε πῶς τὰ ἐγνώ-
ριζεν ὃ ἐργάτης ; Μεταξὺ τῶν ἐργατῶν ἦ-
σαν και μερικοὶ οἱ ὁποῖοι ἤξευραν νὰ ὀμι-

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο σελ. 908.

λοῦν Τουρκικὰ καὶ ἔτσι ἐμάνθανον ὅλες τὶς λεπτομέρειες τῶν ὀχυρῶν ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς Τούρκους. Πῆρα λοιπὸν αὐτὸν τὸν γείτονα ἐργάτην κατεβήκαμε στὰ Ἰωάννινα, καὶ τοῦ εἶπα θὰ κάμωμεν μιὰ ἐπίσκεψη εἰς ἓνα σπίτι, δὲν τοῦ ἐφανέρωσα τὸ Προξενεῖον διότι ἂν τοῦ ἔλεγα δὲν θὰ ἐρχονταν. Μέλῃς φθάσαμε στὴν θύραν τοῦ Προξενείου ἢ ὅποια κατὰ συνειννόησίν μου ἦτο ἀνοικτὴ, «εἰσελθε τοῦ λέγω μέσα» «ποῦ νὰ πάω ἐδῶ ;» «εἰσελθε, τοῦ λέγω, καὶ μὴ φοβᾶσαι». Μὲ δισταγμὸν εἰσῆλθε καὶ ἀμέσως πήγαμε στὸ γραφεῖον. Ἐκεῖ ὁ Πρόξενος παρουσίασε τὸ σχέδιον καὶ οὗτος τοῦ ἐξήγησε ποῦ θὰ τεθοῦν τὰ κανόνια, ποῦ θὰ κρύπτονται οἱ πυροβοληταί. Ἐνθυμοῦμαι, ἀγαπητέ μου, τὸν Πρόξενον νὰ λέγῃ, τώρα καταλάβαμε τὴν οὐσίαν αὐτῶν, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ἔχω ἓναν στρατιωτικὸν ἐδῶ στὸ Προξενεῖον. Ἐγὼ πῆγα στὸ Προξενεῖον σχέδια τῶν ὀχυρῶν Σαδοβίτσας, Δουρούτης καὶ Γαρδικίου. Ἐτσι, ἀγαπητέ μου, ἐλαμβάνομεν τὶς πληροφορίες. Πρέπει νὰ σημειώσω καὶ μιαν ἄλλην περίπτωσιν. Ἀφοῦ ἐτελειοποιήθησαν τὰ ὀχυρὰ δι' ἐπαλείψεως τοιμέντων, καὶ ἐτοποθέτησαν τὰ κανόνια, τὰ ὅποια οἱ Τούρκοι τὰ μετέφερον εἰς τὸ χωρίον μου μὲ ἕξ ἄλογα τὸ καθένα καὶ μὲ μουσικὴν ἐν συνόλῳ 27 κανόνια ἑπτὰ εἰς ἕκαστον ὀχυρὸν μέχρι ἀρχῆς 1912 εἶχαμε δώση ὅλας τὰς σχετικὰς πληροφορίας διὰ κάθε ὀχυρὸν, ὁ Φορέστης ἔγραψε τὰς τοποθεσίας τῶν ὀχυρῶν τοῦ χωρίου μου ἀντιστρόφως. Δηλαδή, τὸ πρὸς Ν. ὀχυρὸν τοῦ χωρίου τὸ ὁποῖον ἐδέσποζε τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Παραμυθιάς, ἔγραψεν ὅτι δεσπόζει τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Φιλιατῶν καὶ τὸ πρὸς Β. κείμενον ὀχυρὸν τὸ ὁποῖον ἐδέσποζε τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Φιλιατῶν ἔγραψεν ὅτι δεσπόζει τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Παραμυθιάς ὅπως ἀντιθέτως. Περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου 1912 μὲ εἰδοτοιεῖ ὁ διαρρηγεὺς ὅτι τὴν δεῖνα ἡμέραν καὶ ὥραν θὰ παρουσιασθῆς στὸ Προξενεῖο. Πῆγα τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν καὶ ὥραν, ὅποτε ὁ Πρόξενος μοῦ ἀνέγνωτεν ἐν ἔγγραφον τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου Στρατοῦ εἰς τὸ ὁποῖον ἔγραψεν ὅτι τὰ ὀχυρὰ τῆς Σαδοβίτσας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσιν ὅπως μᾶς γράφετε. «Ἐτσι εἶναι, τοῦ εἶπον ἐγώ, ὅπως

γράφουν, αὐτοὶ ἔχουν χάρτας σεῖς τὰ γράφατε λανθασμένα. Τὸ πρὸς Ν. ὀχυρὸν δεσπόζει τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Παραμυθιάς, τὸ πρὸς Β. δεσπόζει τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Φιλιατῶν, ἔτσι νὰ γράψητε». «Ὁχι, μοῦ λέγει, θέλω νὰ μοῦ φέρῃς ἀκριβεῖς πληροφορίες διὰ τὰ δύο αὐτὰ ὀχυρὰ».

» Μέχρι δὲ τοῦ 1912 εἶχαμε δώσει ὅλας τὰς πληροφορίες εἰς τὸ Προξενεῖον γιὰ ὅλα τὰ πέριξ τῶν Ἰωαννίνων ὀχυρώματα, δηλαδή πόσα κανόνια ὑπάρχουν εἰς ἕκαστον ὀχυρὸν καὶ πόσοι ἄνδρες. Ἐγὼ εἶχον ἐντολὴν διὰ τὰ ὀχυρὰ μονῆς Δουρούτης, Σαδοβίτσας καὶ Γαρδικίου. Οἱ Τούρκοι εἶχον ἔλλειψιν Τούρκων στρατιωτικῶν φαρμακοποιῶν, καὶ κατ' ἀνάγκην προσέλαβον Ἕλληνας γνωρίζοντας Τουρκικὴν γλῶσσαν, καὶ γράμματα Τουρκικὰ ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον Κωνσταντινουπόλεως· εἰς τὰ ὀχυρὰ τοῦ χωρίου μου, ἐτοποθετήθη εἰς τοιοῦτος ὀνόματι Χρῆστος Κωνσταντινίδης ἐκ Θεσσαλονίκης, εἰς τὸ Μπιζάνι ὁ Δημόκριτος Οἰκονομίδης ἀπὸ τὴν Βυζῆν τῆς Θράκης, εἰς τὸ Γαρδίκι, ἓνας λεγόμενος Κωστάκης ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Αὐτοὶ ἂν καὶ ἦσαν εἰς τὴν Τουρκικὴν ὑπηρεσίαν, ἦσαν ὅμως ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες καὶ ἐπειδὴ συνεδέθη στενωῶς μὲ τὸν μακαρίτην Χρῆστον Κωνσταντινίδην, ἐγνωρίσθη καὶ μὲ τοὺς ἄλλους, διότι κάθε Σάββατον, τὸ καλοκαίρι ἰδίως, κατεβαίναμεν μὲ τὸν Χρῆστον Κωνσταντινίδην εἰς Ἰωάννινα καὶ ἀνταμωνόμεθα ὅλοι εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ Στυλιανοῦ ἀπὸ τὴν Γότιστα, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀπέναντι τοῦ τέως ἐμπορικοῦ καταστήματος τοῦ Ἀλεξ. Νιτσιδῆ. Τότε καὶ ἀπὸ αὐτοῦς, ἐλαμβάναμεν ὅσας πληροφορίες χρειαζόμεθα ἐμμέσως ὅμως. Πρέπει δὲ νὰ σημειώσω ἐδῶ τὸ μῖσος ὅπερ ἔτρεφεν ὁ φαρμακοποιὸς τοῦ χωρίου μου πρὸς τοὺς Τούρκους. Ὄταν τὸν Μάρτιον τοῦ 1911 οἱ Τούρκοι ἔφυγαν ἀπὸ τὸ χωρίο μου καὶ πῆγαν στοὺς στρατῶνες αὐτοῦ δὲν ἠθέλησεν νὰ φύγῃ ἔξω μὲ τοὺς Τούρκους.—Ποῦ νὰ ὑτάγω νὰ καθῆσω ἐγὼ μὲ αὐτὰ τὰ βρωμόσκυλα; μοῦ λέγει. Δὲν ἠμπορεῖτε νὰ μοῦ δώσητε ἓνα δωμάτιον νὰ μείνω ἐδῶ μὲ τὰ φάρμακα καὶ νὰ κάνω μάθημα τουρκικὰ εἰς τὰς ἑλληνικὰς τάξεις; Ὄπερ καὶ ἐγένετο. Ἀπεφέρθημεν εἰς τὸν φρούραρχον Σαντιβίτσα

ταγματάρχην πυροβολικοῦ Χασάν ἐφένδη ἀπὸ τὴν Προῦσαν, καὶ αὐτὸς εὐχαριστήθη πολὺ διότι θὰ ἐμάνθανον τὰ Ἑλληνόπαιδα τουρκικὰ γράμματα καὶ ἔδωσεν τὴν ἄδειαν νὰ μείνῃ στὸ χωριό. Τοῦ παρεχωρήσαμεν δωμάτιον, εἰς ὃ εἶχε τὰ φάρμακα καὶ οἱ στρατιῶται Τοῦρκοι ἤρχοντο κάθε πρωΐ, οἱ ἀσθενεῖς, καὶ αὐτὸς, μόνον κινίνο τοὺς ἔδιδε, ὅπως μοῦ ἔλεγε ὁ ἴδιος. Καὶ ἐν κατακλείδι, σημειῶνω ὅτι μέχρι τοῦ 1912 εἴχομεν δώσει ὅλας τὰς πληροφορίες γὰρ τὰ ὄχυράματα τῶν Ἰωαννίνων.

» Μάλιστα γνωρίζω καὶ μίαν ἀκόμη πληροφορίαν : ὅτι ἓνας ἄλλος ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ τοῦ Τουρκικοῦ ἀνθυπολοχαγός, Ἕλλην τὸ γένος, παρέδωσεν εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐταιρίας καὶ χάστην τοῦ Μπιζανίου.

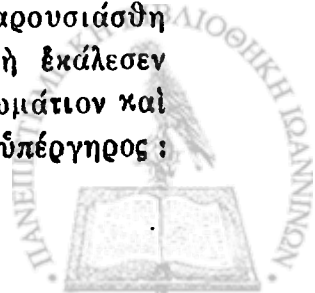
» Ἴσως νὰ γνωρίζῃ περὶ αὐτοῦ ὁ τότε καβάσης τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου Γεώργιος Λεπενιώτης καὶ ὁ Ἄλ. Σακελλίων, (μακαρίτες σήμερα 1961 κι' οἱ δύο).

» Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1912 μὲ βρῆκε ὁ μακαρίτης Χαδέλης στὸ καφενεῖο Τσανάκα καὶ μοῦ λέγει : «Δάσκαλε τὴν δεῖνα ἡμέραν, δεῖνα ὥραν θὰ ἔλθῃς στὸ προξενεῖον». Μετέβην τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν καὶ ἐκεῖ οἱ δύο μαζὺ Πρόξενος καὶ Διερμηνεύς, μοῦ ἀνέγνωσαν ἓν ἔγγραφο τοῦ Γ. Ε. Στρατοῦ γραμμένον μὲ γραφομηχανήν. Δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ, ποῖος ἐνθουσιασμός, ποία χαρὰ μὲ κατέλαβε τότε ! Ἐγὼ ὁ σκλάβος Ἕλλην, νὰ ἴδω ἔγγραφο τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τῆς Ἐλευθέρας Ἑλλάδος ; Ρίγη συγκινήσεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ κατέλαβον τότε τὸ σῶμα μου καὶ τὴν ψυχὴν μου. Εἰς τὸ ἔγγραφο αὐτό, τὸ Ἐπιτελεῖον ζητοῦσε σαφεστέρως πληροφορίας διὰ δύο πυροβολεία τοῦ χωριοῦ μου.

» Τότε, τῇ μεσιτείᾳ πάλιν τοῦ φαρμακοποιοῦ Χρήστου Κωνσταντινίδη, ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι ἀξιωματικοὶ ἤρχοντο κάθε ἀπόγευμα στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ, πηγαίναμε καὶ ἡμεῖς μὲ τὸν φαρμακοποιοὸ ἅμα τελειώγαμε τὸ μάθημα, καὶ πρωτοὶ ἡμεῖς τοὺς κροσφέραμεν ρακί. Ὁ φαρμακοποιὸς τότε τοὺς λέγει : κάθε μέρα ἡμεῖς ἔδω σὰς κροσφέραμε ! Πῶς δὲν μᾶς φιλοξενήσατε ποτέ ; Καὶ τότε λαμβάνει τὸν λόγον ὁ λοχαγὸς τοῦ πυροβολείου αὐτοῦ πού ἤθελα ἐγὼ νὰ ὑπάγω ἀνωθεν τῆς Ζωνδῆλας Κουρέντων καὶ

λέγει ὅτι τὸ πρῶτον θὰ ἔλθῃτε εἰς ἐμένα. Καὶ τὴν Κυριακὴν μᾶς στέλλει δύο ἄλογα στρατιωτικὰ μὲ ἓναν στρατιώτην, ἵππεύομεν ἔμπροσθεν τῆς πλατείας καὶ μετέβημεν εἰς τοὺς στρατῶνας αὐτοῦ τοῦ πυροβολείου, ἀφοῦ πήραμε ρακί, μεζέδες κ.λ.π. Ἀφοῦ ἐκαθήσαμε καὶ ἐφάγαμε, ὁ φαρμακοποιὸς ἐξαπλώθηκε στὸ κρεβάτι γιὰ νὰ κοιμηθῇ. Τότε ὁ λοχαγὸς μὲ παίρνει, ἀνεβαίνουμε στὸ πυροβολεῖο, καὶ ἐζήτην νὰ μάθῃ τὰ ὀνόματα τῶν ἀπέναντι χωριῶν, ἐγὼ δὲ τὸν ἠρώτων εἰς πόσῃν ἀκτῖνα τραβᾷ τὰ κανόνια. Καὶ αὐτὸς μοῦ ἔλεγεν : σὲ 4.000 μέτρα κάμνουν ζημιά τραπεζῶν καὶ περισσότερο, ἀλλὰ ζημίαν δὲν κάμνουν. Οὕτως καὶ τὴν ἄλλην Κυριακὴν πῆγα καὶ εἰς τὸ ἄλλο πυροβολεῖον καὶ τὴν ἐπομένην μετέβην εἰς τὸ Προξενεῖον καὶ μετέδωσα τὰς σχετικὰς ζητούμενας πληροφορίες.

» Τελειῶνων τὰς ὑπηρεσίας μου πρὸ τοῦ πολέμου ἔχω νὰ προσθέσω ἓν ἐπεισόδιον πού συνέβη εἰς τὴν Κοβίλιανην, ὅταν ὑπηρετοῦν ἐκεῖ. Τὸ ὑπόγειον τοῦ σχολείου εἶχε γεμίσει ὄπλα καὶ ἀφοῦ διανομήσθησαν ἔμειναν ἀδιάθετοι τρεῖς γκράδες τοὺς ὁποίους περέλαβον ἐγὼ καὶ τοὺς ἔθεσα ἐπάνω εἰς τὸ ταβάνι τοῦ δωματίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκοιμώμην καὶ ἐκαρφώσαμε τὴν πόρτα τοῦ ταβανιοῦ μὲ πρόκες μαζὺ μὲ τὸν πατέρα τοῦ παντοπώλου Βασίλ. Κατέρδα τὸν Κων. Κατέρδαν, ὁ ὁποῖος ἦτο περασμένης τότε ἡλικίας καὶ Μουχτάρης τοῦ χωριοῦ, μεμνημένος καὶ αὐτὸς. Ἡμεῖς οἱ δύο εἴχομεν γνῶσιν τῶν τριῶν αὐτῶν ὀπλων, τὰ ὁποῖα ἐθέσαμεν κατὰ μῆνα Νοέμβριον. Τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου τοῦ ἐπομένου ἔτους ἦλθον εἰς τὴν Κοβίλιανη δύο χωροφύλακες Τοῦρκοι ζαπτιέδες γιὰ εἰσπραξίν καὶ κάθησαν ἀμέσως στὸ δωμάτιόν μου διότι ἦτο μεσημέρι. Ἀμέσως ζήτησαν τὸν Μουχτάρη, διότι τότε οἱ Μουχτάρηδες μάζεταν τὰ γρόσια καὶ τὰ μετροῦσαν στὸ Ταμεῖο τὸ Τουρκικό. Στέλλω ἀμέσως τὸν υἱόν του καὶ παντοπώλην Βασίλειον Κατέρδαν τὸν ὁποῖον εἶχον μαθητὴν τότε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν πατέρα του νὰ ἔλθῃ καὶ πράγματι ἦλθεν, ἀλλὰ δὲν παρουσιάσθη ἀμέσως εἰς τοὺς ζαπτιέδες· εἰμὴ ἐκάλεσεν ἐμένα ἰδιαίτερος ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιον καὶ μοῦ λέγει τρέμοντας, καθὸ καὶ ὑπέργηρος :

— Ἐμπρὸς νὰ φύγωμε νὰ πᾶμε στὰ Ἰωάννινα, στὸν Πρόξενον νὰ μᾶς δώσῃ σύνδεσμον νὰ πᾶμε στὴν Ἑλλάδα, γιατί θὰ μᾶς πιάσουν τοὺς κρυμμένους γκράδες. Ἐγὼ ἐγέλασα τότε καὶ τοῦ λέγω:—Μὴ φοβᾶσαι· δὲν ἦλθαν αὐτοὶ γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἦλθαν γιὰ εἰσπραξὴ (τασίλι)· ἂν ἤρχοντο γιὰ αὐτὸν τὸν σκοπὸν, δὲν θὰ μὲ ἄφηναν ἐμένα νὰ μπαίνω· νὰ βγαίνω ἀπὸ τὸ δωμάτιο· ἀλλὰ νὰ κάμῃς ὅτι θὰ σοῦ εἶπω ἐγὼ, μπροστὰ στοὺς ζαπτιέδες. Πράγματι πῆγα ἐγὼ πρῶτος καὶ σὲ λίγα λεπτά ἦλθε καὶ ὁ Μουχτάρης καὶ οἱ ζαπτιέδες ἄρχισαν μὲ φωνές:—Ἐχομεν τόσην ὥραν καὶ περιμένομεν τὸ βασιλιᾶ, θέλει γρόσια, καὶ σὺ ἄργησες νὰ ἔλθῃς.

» Τότε ἐγὼ ἔλαβα τὸν λόγον:—Μουχτάρ, Μουχτάρ, ξέρεις τί νὰ κάμῃς σὺ τώρα;—Τί νὰ κάνω λέγει αὐτός.—Νὰ πᾶς νὰ φέρῃς κάμποσα αὐγά, τυρί, βούτυρο πολὺ, ξυνόγαλο, ψωμί σταρίσιο, νὰ φᾶνε οἱ ἀγάδες, νὰ τοὺς δώσῃς καὶ ἀπὸ ἐνα μετζήτι, νὰ φύγουν οἱ ἀγάδες διότι ὁ κόσμος τώρα θερίζει, καὶ τὸν ἄλλο μῆνα πού θὰ ἀλωνίσουν, νὰ ἔλθουν οἱ ἀγάδες νὰ κάμουν τασίλι, ἀφοῦ ὁ κόσμος θὰ πωλήσῃ σιτάρι. Ἔτσι καὶ ἔγινε. Καὶ οἱ καλοὶ ζαπτιέδες, ἔφαγαν, πῆραν καὶ ἓνα μετζήτι. Ἐλησμόνησα νὰ προσθέσω ὅτι ἀφοῦ ἐγὼ εἶπα τὰ λόγια αὐτά, τότε οἱ ἀγάδες εἶπαν:—Ὅ,τι λέει τὸ δασκάλ νὰ γίνῃ. Καὶ ὁ γέρον Καπέρδας ἐθαύμασε τὴν τόλμην μου. Αὐτὰ ἔχω νὰ προσθέσω γιὰ τὶς ὑπηρεσίες μου πρὸ τοῦ πολέμου.

» *κατὰ τὸν πόλεμον*

» Κηρύσσεται ὁ πόλεμος Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Τὴν 6ην Ὀκτωβρίου 1912 ἔφυγεν ὁ Πρόξενος Φορέστης εἰς τὴν Ἄρταν· ὁ δὲ Ν. Χαδέλης ἔμεινε εἰς Ἰωάννινα, διότι δὲν τοῦ ἐπέτρεψεν ἡ Τουρκία νὰ φύγῃ, ἐπειδὴ ἦτο Ὀθωμανὸς ὑπῆκοος, ὡς καταγόμενος ἀπὸ τὰ Κάτω Σουδενά, καὶ τὸν προσέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του ὁ τότε Γάλλος Πρόξενος ἐν Ἰωαννίνοις ὀνόματι Ντουσιᾶπ. Διερμηνεὺς δὲ τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου ἐτύγχανεν ὁ Ἰωάννης Λάμπας, πατὴρ τοῦ ἱατροῦ κ. Βασ. Λάμπας καὶ δικηγόρου κ. Μιχ. Λάμπας, καὶ εἰς τὸ ἱατρεῖον τοῦ κ. Βασ. Λάμπας ἐγράφοντο αἱ κρυπτογραφικαὶ ἐπιστολαὶ καὶ ἐστελλόντο

εἰς Ἄρταν ἀμέσως μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου. Εἰς τὸ γραφεῖον αὐτὸ εἰργάζοντο: Ν. Χαδέλης, Ἰ. Λάμπας καὶ Κ. Μέρτζιος νῦν εὐρισκόμενος εἰς Βενετίαν ἐμπορευόμενος. Ἡ ἀλληλογραφία δὲ ἐγένετο ὡς ἐξῆς: Παρελάμβανε τὰς κρυπτογραφικὰς ἐπιστολάς ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ἰ. Λάμπας ἃς προετοίμαζον οἱ τρεῖς ἀνωτέρω ἀναφερόμενοι, ὁ Νικόλαος Τουμαρᾶς ἀπὸ τὴν Κοβίλιανην τὰς μετέφερε εἰς Συρράκον, τὰς παρέδιδεν εἰς τὸν καβάσην τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου Γεώργιον Λεπενιώτην, ὁ ὁποῖος τὰς διεβίβαζεν διὰ ἄλλων συνδέσμων εἰς Ἄρταν καὶ ἐκεῖθεν ἐλαμβάνοντο ἄλλαι ἐπιστολαὶ καὶ τὰς μετέφερε ὁ Νικόλαος εἰς τὸ σπίτι τοῦ Ἰ. Λάμπας. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀλληλογραφία ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν μέσων τοῦ Νοεμβρίου 1912, ὅποτε ὁ Νικόλαος ἐπροδόθη ὡς γνωστὸν καὶ συνελήφθη ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Ἀστυνομίας εἰς τὸ καφενεῖον Γκάλγκου ὁδοῦ Μητροπόλεως, μίαν πρωίαν καθ' ἣν εἶχε μεταβῆ νὰ πῆ καφὲν καὶ ὕστερα θὰ μετέβαινε εἰς τὸ σπίτι τοῦ Λάμπας διὰ νὰ πάρῃ ἐπιστολὴν καὶ νὰ φύγῃ διὰ τὸ Συρράκον. Πληροφοριοδοταὶ οἱ ὅποιοι ἐδίδον κάθε πληροφορίαν εἰς τὸν Σαπουντζάκην, ἦτοι μετακινήσεις στρατοῦ καὶ τοιαύτας εἰδήσεις ἦσαν ὁ καθηγητὴς Σιαγκούνης, ὁ Θεόδωρος Θεοδωρίδης, ὁ Σακελλίων Ἀλέκος καὶ ἄλλοι.

» Δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, κάποιος στρατηγὸς Τοῦρκος ἦλθεν εἰς τὸ Μοναστήριον καὶ εἶπεν εἰς τὸν Ἐσσατ ὅτι ἔπρεπε νὰ κάμουν πρώτην ἀμυντικὴν γραμμὴν τὸ ὕψωμα Μανωλιάσης, Ἀγίου Νικολάου καὶ Τσοῦκας ἀνωθεν τῆς Κοσμηρᾶς. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πολέμου οἱ Τοῦρκοι ἀνεβίβασαν εἰς τὰς θέσεις αὐτὰς κανόνια καὶ ἔκαμαν πρόχειρα ὀχυρώματα· ὄχι ὕψως τὰ ὀχυρὰ Μπιζανίου καὶ τῶν ἄλλων ὀχυρῶν. Τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ ὁποίου ἐπιτελάρχης ἦτο τότε ὁ αἰμίμηστος στρατηγὸς Π. Δαγκλῆς κατορθώσας καὶ ἔστειλε μίαν κρυπτογραφικὴν ἐπιστολὴν περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου 1912 εἰς τὸν Ν. Χαδέλην διὰ τῆς ὁποίας ἐζητοῦντο νέαι πληροφορίες γιὰ ὅλα τὰ πυροβολεῖα τῶν Ἰωαννίνων: δηλαδὴ πόσος στρατὸς προσετέθη, καθὼς καὶ πληροφο-

οίαι διὰ τὰ νέα ὄχυρά Μανωλιάσσης, Ἁγίου Νικολάου καὶ Κοσμηρᾶς. Ἐπειδὴ ὁ Νικόλαος Τουμαρᾶς ἐφυλακίσθη, μερικοὶ δὲ ἀγγελιοφόροι ἀπὸ τὴν νῆσον ἐδραπέτευσαν ἐκ φόβου μήπως συλληφθῶσιν, τότε ὁ Χαδέλης με ἐνεθυμήθη, με εἰδοποίησεν καὶ μοῦ ἀνέθεσεν τὴν νέαν ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν ἀνέλαβα. Τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, συνήντησα τὸν φαρμακοποιὸν Χρῆστον Κωνσταντινίδην τὸν ὁποῖον οἱ Τοῦρκοι εἶχον μεταθέσει εἰς τὰ ὄχυρά Καστρίτσης μοῦ ἔδωκε πληροφορίες γιὰ τὰ ὄχυρά τῆς Καστρίτσης, καθὼς καὶ τὰ τοῦ Γαρδικίου καὶ μέχρι τέλους Δεκεμβρίου συνεκέντρωσα τὰς πληροφορίες ὅλων τῶν ὄχυρῶν τῶν Ἰωαννίνων πλὴν Μπιζανίου, Μανωλιάσσης, Ἁγίου Νικολάου καὶ Τσούκας.

» Τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανίων 1913, συνήντησα εἰς Ἰωάννινα τὸν γνωστὸν μου Δημήτριον Λώλην ἐκ Κοσμηρᾶς ξενοδόχον τὸ ἐπάγγελμα, ὅστις παρέδιδε χόρτον καὶ κριθὴν εἰς τὰ ὄχυρά Ἁγίου Νικολάου καὶ Τσούκας ἄνωθεν Κοσμηρᾶς καὶ τοῦ ἀνέθεσα νὰ ἐξακριβώσῃ ὅλας τὰς ζητούμενας πληροφορίες διότι ἦτο ἐθνικόφρων, ἀφοῦ ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἴμεθα τότε τοιοῦτοι. Καὶ τὴν 7ην Ἰανουαρίου 1913 μετέβην εἰς Κοσμηρᾶν καὶ ἔλαβον πᾶσις τὰς σχετικὰς πληροφορίες τὰς ὁποίας ἀμέσως διεβίβισον εἰς τὸν Χαδέλην. Μᾶς ὑπελείποντο αἱ πληροφορίες διὰ τὸ Μπιζάνι καὶ Μανωλιάσσα. Εὐτυχῶς τὴν 17ην Ἰανουαρίου ἡμέραν καθ' ἣν ἐορτάζεται ὁ Νεομάρτυς Γεώργιος, συνήντησα τὸν φαρμακοποιὸν τοῦ Μπιζανίου Δημόκριτον Οἰκονομίδην εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ Στυλιανοῦ, τὸν ὁποῖον κατώρθωσα νὰ μὲν ὀδηγήσω εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Χαδέλη, ἔνθα ἔδωκεν ὅλας τὰς ζητηθείσας πληροφορίες Μπιζανίου καὶ Μανωλιάσσης.

» Ὁ μακαρίτης Χαδέλης ἐνθυμοῦμαι οἱ ἔγραψε τρεῖς μεγάλες κόλες, καὶ τὸ

βράδυ, τῇ βοηθείᾳ Ἰ. Λύππα καὶ Κ. Μέρτζιου, ἐγράφησαν κρυπτογραφικῶς καὶ τὴν ἐπομένην πρωΐαν τὰς παρελάμβανον ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀφοῦ προηγουμένως ἡ δεσποινὴς Ἀντιγόνη Τζαβέλα ἐσχίξε τὴν φόδρα τοῦ γιλέκου μου, ἔθετεν ἐντὸς τὰς ἐπιστολὰς καὶ μοῦ τὴν ἔρραπτεν πάλιν. Καὶ καθὼς περνοῦσα ἀπὸ τὰ ὄχυρά τοῦ χωριοῦ μου ἄνωθεν τοῦ χωρίου Κόντσικα με προσκαλοῦσαν οἱ Τοῦρκοι ἀξιωματικοί, με κερνοῦσαν καφέ καὶ ἐγὼ μετέβαινα εἰς Κοβίλιανην, εἰς Πολύλοφον καὶ τὰς παρέδιδον εἰς ἔμπιστα πρόσωπα Μιχαὴλ Παπαγεωργίου, Νικόλαον Παπαγεωργίου, Ἀριστείδην Παπανικολάου κ. λ' καὶ αὐτοὶ πήγαιναν με ζῶα φορτωμένα καπνὰ μέσῳ Δραγοψᾶς, Ψήνης, Τζαμαλῆ—Ἀγᾶ καὶ Μπαουσιούς, ἔνθα ἦτο ὁ ἀντισυνταγματάρχης τοῦ Μηχανικοῦ Χαράλ. Μαλάμος μετὰ τοῦ στρατοῦ ὁ ὁποῖος εἶχεν τακτικὸν ταχυδρομεῖον με τὸ Χάνι—Ἐμὴν—Ἀγᾶ.

» Καὶ ἔτσι ἐγένετο τακτικὰ ἡ ἀλληλογραφία μέχρι τῆς 15 Φεβρουαρίου 1913. Ἐφερον οἱ ἀγγελιοφόροι ἀπὸ τὴν Κοβίλιανην, ἰδίως ὁ ζῶν σήμερα Ἀριστείδης Παπανικολάου τὰς ἐπιστολὰς πρὸς ἐμέ, καὶ ἐγὼ αὐτοστιγμὴ τὰς διεβίβαζον ὅπου ἔπρεπε. Ἐνίστε ὅταν ἤμην κουρασμένος παρέδίδα τὰς ἐπιστολὰς καὶ εἰς ἔμπιστα πρόσωπα εἰς Κόντσικαν ὡς εἰς τὸν Βασίλειον Ζῆκον διδάσκαλον ἐπὶ Τουρκίας.

» Αὕτη εἶναι ἡ δράσις μου.

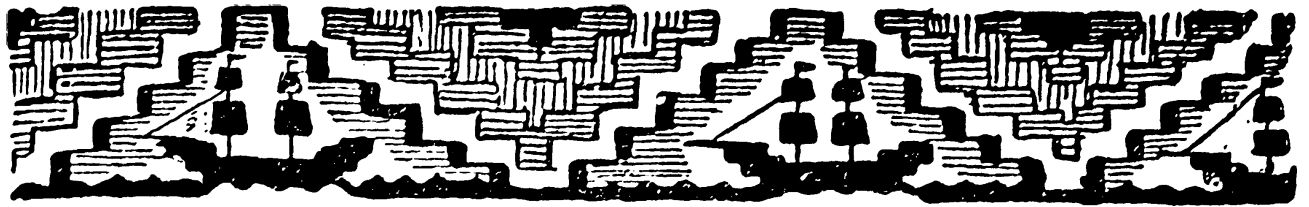
» Ὅλη αὕτη ἡ προσπάθειά μου, ἐγένετο ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνταμοιβῆς, οὐδὲ μιᾶς δραχμῆς. Μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἀναπνεύσω τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας. Αὐταὶ εἶναι αἱ ἐθνικαὶ μου ὑπηρεσίαι, ἀγαπητέ μου κ. Δ. Σαλιμάγκι' καὶ πιστεύω νὰ σᾶς διαφώτισα πλήρως».

«Σᾶς χαιρετῶ ἐγκαρδίως

Δ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ

Παλαίμαχος Συνταξιούχος Δημοδιδάσκαλος»

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ, Ιερέως

ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΙ ΧΙΟΝΙΑΔΩΝ*

141

1889

Έπαρχία Καστορίας

Χωρίον Σελάτινα (νῦν Χρυσή)

†. Ναός Μεταμορφώσεως τοῦ Σοτήρος.

Έν τῷ Τέμπλῳ ἄνοιθεν τῆς Ὁραίας Πύλης ἐπὶ σανίδος χρώματι, καὶ λευκοῖς γράμμασιν.

«Έπιτροπεύοντος τοῦ π. Ἰωάννου Ἱερέως Γεωργίου Τέρπου Ἀρχιερατεύοντος δὲ τοῦ Πανιερωτάτου π. Κυρίου Βασιλείου. Καὶ διὰ χειρὸς Δημητρίου Νικολάου Πασχάλη καὶ Παύλου Ἰωάννου Γιοταδόπουλος Χιοναδίτες. 1889 Δεκεμβρίου 28. Σελάτινα».

Σημ.

Ὁ ἀρχιερατεῖων οὗτος Βασίλειος, εἶναι ὁ τότε Ἐπίσκοπος Βελῶς καὶ Κονίτης, καὶ ἀπὸ τοῦ 1895, καὶ ἐφεξῆς Μητροπολίτης. Ἡ Σλάτινα καὶ τὸ Βίσαντοζον μέχρι τοῦ 1924 ὑπῆγοντο εἰς τὴν ἐν λόγῳ Ἐπισκοπὴν Βελῶς. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς ἀγιογράφους, οὗτοι ἦσαν ὁ μὲν Δημήτριος Ν. Πασχάλης ἐκ Χιονιάδων, ὁ δὲ Παῦλος Γιοταδόπουλος ὁ ἐξ Ἀσημοχωρίου Παῦλος Γιαννοῦλης μαθητῆς Χιοναδιτῶν ἀγιογράφων.

142

1890

Έπαρχία Κονίτης

Χωρίον Χιονιάδες

†. Ναός ἁγ. Ἀθανασίου

Έπὶ τοῦ Ἄμβωνος

«Δαπάνη Νικολάου καὶ Ἰωάννου Μιχ. Χρίστου. 1890 Φεβρουαρίου 10. χειρὶ δὲ Χριστοδούλου καὶ Θεοφῶ».

143

1890

Έπαρχία Ζαγορίου

Χωρίον Παλαιοχώρι Λαΐστης

†. Μονὴ ἁγ. Τριάδος.

Έν τῷ Τέμπλῳ, ἄπεισαι αἱ εἰκόνες, φέρουσι τὴν ἐξῆς ἐπιγραφήν

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 800.

«Ἡγουμιενεύοντος Κ. Δαμιανοῦ Ἱερομονάχου 1884. χεῖρ Χριστοδοῦλου καὶ Θωμᾶ Ἀναστασίου Χιονιάδων ἔγραψαν 1890»

144

1890

Χωρίον Μονοδένδριον

Ἱ. Ναός ἀγ. Ἀθανασίου

Ἐπὶ εἰκόνας ἐν τῷ Ἀρχιερατικῷ Θρόνῳ Κεφ. Γράμμασιν.

«Εἰς μνήμην μακαρίτου Στεφάνου Βάλλα υἱῶν Πολυχρόνου καὶ Ἐλευθερίου ἀναλώμασιν ὁ πε Ἱερός Ἄμβων καὶ τὸ Δεσποτικὸν ἐπιμεχερῶσονται καὶ ἡ εἰκὼν αὕτη ἐξαγοράφηται ἔτη ΑΩΖ (= 1890). Ἔργα τῶν αὐταδέλφων Χριστοδοῦλου καὶ Θωμᾶ ἐκ κώμης Χιονιάδων».

Σημ.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀντεγράφη ἐκ τοῦ Τεύχους Ἀπριλίου τοῦ 1956 τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Περιοδικοῦ «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια» σελ. 369.

145

1891

Ἐπαρχία Κονίτσης

Χωρίον Χιονιάδες

Ἱ. Ναός ἀγ. Ἀθανασίου

Ἐν τῷ Ἐργογράφῳ ἐπὶ εἰκόνας Ἐγέρσεως Λαζάρου.

«Δαπάνη τῶν 25 ἑορτῶν, Ἀναστασίου Κ. Ζωγράφου καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ Χριστοδοῦλου καὶ Θωμᾶ 1891».

146

1891

Ὁμοίως ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ.

Ἐπὶ λαβάρου τῆς τοῦ Χριστοῦ Βαπτίσεως.

«Χριστόδουλος καὶ Θωμᾶς ἔγραψαν 1891».

147

1891

Περιφέρεια Ζίτσης

Χωρίον Ζίτσα

Ἱ. Ναός ἀγ. Νικολάου

Ἐπὶ εἰκόνας Μεγάλου Ἀρχιερέως ἐν τῷ Ἀρχιερατ. Θρόνῳ.

«Διὰ χειρὸς Σακράτους Ματθ(αίου) 1891 Αὐγούστου 15».

148

1891

Ὁμοίως ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ.

Ἐπὶ εἰκόνας Ἀρχιστρατ. Μιχαῆλ ἐν τῇ Βορ. Πύλῃ τοῦ Ἱ. Βήματος

«Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Δημ. Λιόντου κ.λ.

1891. Χεῖρ Σακράτους Ματθ(αίου)».

1892

Πόλις Ιωάννινα

Ἱ. Ναός ἁγ. Μαρίνης

Ἐν τῇ Πλατυτέρῳ κάτωθεν ζώνης ὀλοσώλιων Ἱεραρχῶν.
 «Διὰ χειρὸς τῶν ἀδελφῶν Χριστοδούλου καὶ Θωμᾶ Ἀναστ. καὶ Σωζοράτου Ματ-
 θαίου, καὶ Νιζολάου Ἰω. (= Παπαζώστα) ἐκ κώμης Χιονάδων 1892».

(Βλέπε καὶ τὰς ἐπ' ἀριθ. 39, 40 καὶ 41 εἰκόνας)

Εἰζ. 39

Ἀπὸ τὴν συνεργα-
 σίαν Χριστοδοῦλου
 καὶ Θωμᾶ τῶν Μα-
 ρινάδων Σωζοράτου
 Ζωγράφου καὶ Ν.
 Παπαζώστα

(Ἁγία Μαρίνα Ἰω-
 ἄννινα)

ἐν τῇ Πλατυτέρῳ

Χωρίον Γιαννούξι (νῦν Ἀχερουσία)

Ἱ. Ναὸς Μεταμορφώσεως Σωτήρος.

Ἐπὶ τῆς Βορ. πλευρᾶς ὑπερθύρωσ ἐσθιεν τῆς εἰσόδου τοῦ κυρίου
Ναοῦ Κεφ. Γράμμασιν.

Ἐπιτομή ὁ Θεὸς οὗτος καὶ Ἱερὸς Ναὸς τῷ 1892 Μαρτίου... ἀρχιερατεύον-

Εἰζ. 40

Ἀπὸ τὴν συνεργασίαν
Χριστοδούλου καὶ Θωμά
τῶν Μαρινάδων Σωζρά-
τους καὶ Ζωγράφου καὶ
Ν. Παπαζώστα

(Ἁγ. Μαρίνα Ἰωάννινα)

ἐν τῇ Πλατυτέρῳ

τος τοῦ Πανιερωτάτου κυρίου κυρίου Ἰω(άννου) καὶ ἐφημερεύοντος Σωτηρίου
Ἱερέως ἐπιτροπεύοντος Κωνσταντίνου Τάση καὶ διὰ χειρὸς τῶν ζωγράφων Ἀπο-
στόλου καὶ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου ἐκ πόλεως Χιωνάδων Ἐπαρχίας τοῦ ἁγίου
Βελλᾶς».

Σημ.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ ὀλοχορίου ἡμῶν κ. Χρήστου Παπαζήση
Μάτσου.

1892

Έπαρχια Ζαγορίου
Χωρίον Ἄνω Σουδενά (νῦν Ἄνω Πεδινά)

Ἱ. Μονὴ Εὐαγγελιστρίας.

Ἐπὶ τοῦ Ἐπιταφίου.

«Δι' ἐξόδων τῆς κυρίας Εὐγενίτσας Ἰω. Τζοβάνου.

Εἰκ. 41

Ἀπὸ τὴν συνεργα-
σίαν Χριστοδοῦλου
καὶ Θωμᾶ τῶν Μα-
ρινάδων Σωκράτους
Ζωγράφου καὶ Ν.

Παπαζώστα

(Ἁγ. Μαρίνα Ἰω-
άννινα)

ἐν τῇ Πλατυτέρᾳ

Διὰ χειρὸς Σωκράτους Ματθαίου Χιοναδίτου 1892».

152

1698

Χωρίον Καλωτά

Παρεκκλήσιον άγ. Παρασκευής

Έπί εικόνας Σωτήρος έν τῷ Τέμπλῳ.

«Έκ Χιονιάδων Χριστοδούλος καί Θωμάς Άναστ. Ζωγράφου) Έγραψαν 1893».

Σημ.

Έπί εικόνας Ίωάν. τοῦ Προδρόμου, ἀναγινώσκομεν καί τὰ ἐξῆς: «Ζήσης Δημητρίου Βούρης Χειοναδήτης Έγραψεν». Οὗτος, δέν ὑπῆρξεν άγιογράφος, ἀλλά διακοσμητής. Καί ὡς τοιοῦτος, ἐπεχείρησε τήν κατασκευήν τῆς έν λόγω εικόνας τήν ὁποίαν καί ὑπέγραψε.

153

1894

Έπαρχία Κονίτσης

Χωρίον Λεσκάτσι (νῦν Άσσημαχώρι).

Ί. Ναός Κοιμ. Θεοτόκου

Έν τῷ Τέμπλῳ επί εικόνας Θεοτόκου.

«Δαπάνη τῶν ἀδελφῶν Δημητρίου Δημοσθένους καί Κυρίκου Χ. Νούτση. χειρὶ τῶν ἀδελφῶν Χριστοδοίου καί Θωμά Άναστ. Ζ(ωγράφου) ἐκ κόμης Χιονιάδων 1894».

154

1894

Πάλις Κόνιτσα

Μητροπ. Ναός άγ. Νικολάου.

Έπί μεγάλης φορητῆς εικόνας άγ. Δημητρίου.

«Χειρὶ Χριστοδοίου καί Θωμά ἐκ Χιονιάδων 1894».

155

1894

Χωρίον Παλαιοσέλι

Ί. Ναός άγ. Παρασκευής.

Έπί εικόνας Θεοτόκου «Η Θρηνοδοῦσα»

«Χειρὶ τῶν ἀδελφῶν Χριστοδοίου καί Θωμά Άναστασίου Ζωγράφου ἐκ Χιονιάδων 1894».

156

1894

Χωρίον Γοργαπόταμος

Παρεκκλήσιον Ίωάν. Προδρόμου.

Έπί εικόνας μεγάλου Άρχιερέως εἰς μουσιαῖα.

«Δαπάνη τῶν ἀδελφῶν Γεωργίου Άθανασίου καί Δημητρίου Άποστόλου Βούρη. 1894.

«Χειρὶ δὲ τῶν ἀδελφῶν Χριστοδοίου καί Θωμά Άν. Ζ(ωγράφου) ἐκ Χιονιάδων».

157

1895

Έπαρχία Πρωγώνιου

Χωρίον Λαχανόκαστρον

Ἰ. Ναός Γενεθλίων Θεοτόκου.

Ἐν τῇ Προσκομιδῇ κάπηθεν.
«Ἐφημερεύοντος Βασιλείου Ἱερέως. Δαπάνη Γεωργίου Σταμάτος καὶ Ἑλένης
εἰς μνημόσυνον αὐτῶν. 1895. Χειρὶ τῶν ἀδελφῶν Χριστοδούλου καὶ Θωμᾶ Ἀναστ.
Ζωγράφου καὶ Μιλτιάδου Κ(ωνσταντίνου) ἐκ Χιονιάδων».

158

1895

Χωρίον Δελβινάκιον

Ἰ. Ναός Ταξιαρχῶν.

Ἐπὶ εἰκόνας Θεοτόκου ἐν τῷ Τέμπλῳ.
«Δαπάνη Θωμᾶ Ἰ. Γκιώχα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τῷ 1895. Χειρὶ τῶν
ἀδελφῶν Χριστοδοῦλου καὶ Θωμᾶ Ἀναστ. ἐκ Χιονιάδων».

159

1895

Ἐπαρχία Κορίτσης

Χωρίον Χιονιάδες

Παρεκκλήσιον Ἁγ. Τριάδος

Ἐπὶ εἰκόνας Σωτήρος ἐν τῷ Τέμπλῳ.
«Χειρὶ τῶν ἀδελφῶν Χριστοδοῦλου καὶ Θωμᾶ Ἀ. Ζ(ωγράφου) 1895».

160

1895

Ὅμοιως ἐν τῷ Παρεκκλησίῳ ἁγ. Παρασκευῆς.

Ἐπὶ εἰκόνας μεγάλου Ἀρχιερέως εἰς μουσιαῖα.
«Ἔργον Π(ολικάρπου) Ἀ. Ζωγράφου Χιονιάδου. 1895 7)βρίου 2».

161

1896

Ὅμοιως ἐν τῷ Ἰ. Ναῷ ἁγ. Ἀθανασίου.

Ἐπὶ μικρᾶς φορητῆς εἰκόνας ἁγ. Παντελεήμονος.
«Θωμᾶς Ἀναστ. Ζ(ωγράφος) ἔγραψεν 1896».

162

1896

Περιφέρεια Πρέσπας

Χωρίον Νίβιτσα (νῦν Ψαράδες).

Ἰ. Ναός Κοιμ. Θεοτόκου.

Ἐπὶ εἰκόνας μεγάλου Ἀρχιερέως ἐν τῷ Ἀρχιερ. Θρόνῳ.
«Χεῖρ Σωκράτους καὶ Νικολάου ἐκ Χιονιάδες. 1896 Αὐγούστου 8».

163

1896

Πόλις Ἰωάννινα

Μητροπ. Ναός ἁγ. Ἀθανασίου.

Ἐπὶ μεγάλῃς φορητῆς εἰκόνας Κωνστ. καὶ Ἑλένης.

«Χειρὶ Θεωμᾶ Ἀναστ. Ζωγράφου ἐκ κώμης Χιονιάδες 1896».

164

1897

Ἐπαρχία Κονίτσης

Χωρίον Ἀσημοχώρι

Ἱ. Ναός Κοιμ. Θεοτόκου

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνας ἁγ. Νικολάου

«Δαπάνη τῶν ἀδελφῶν Εὐαγγέλου καὶ Πασχάλη Ἰωάννου Παππαδιαμάντη Χιοναδῖτων. 1897 Μαρτίου 5. Ἔργον Ἀ(ναστασίου) Μ(ιχαήλ) Ζωγράφου».

165

1898

Ἐπαρχία Παγωνίου

Χωρίον Δελβινάκιον

Ἱ. Ναός ἁγ. Θεοδώρων

Ἐπὶ εἰκόνων ἐν τῷ Τέμπλῳ

«Δι' ἐξόδον Ἀλεξάνδρας Κ. Μερτσάρη. διὰ χειρὸς Μιλτιάδου Κ. Ζωγράφου ἐκ κώμης Χιονιάδων 1898».

166

1898

Χωρίον Φρασανὰ (νῦν Κάτω Μερόπη)

Ἱ. Ναός Εὐαγγελιστρίας.

Ἐπὶ μεγάλης εἰκόνας Ζωοδόχου Πηγῆς.

«Δέησις τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῆς κοινότητος Φρασανῶν. Διὰ χειρὸς Μιλτιάδου Κων. Ζωγράφου 1898 Μαρτίου 12».

167

1899

Ἐπαρχία Κονίτσης

Χωρίον Τούρνοβον

Ἱ. Ναός ἁγ. Νικολάου.

Ἐπὶ μικρᾶς φορητῆς εἰκόνας Εὐαγγελ. Μάρκου.

«Διὰ χειρὸς Σωκράτους καὶ Νικολάου Χιοναδῖτων.

1889 Ἰουνίου 5. ἀφιέρωμα δὲ Μάρκου Ταλειοδώρου».

168

1899

Χωρίον Ἀσημοχώρι

Ἱερὸς Ναός Κοιμ. Θεοτόκου

Ἐπὶ εἰκόνας Προδρόμου ἐν τῷ Τέμπλῳ

«Δαπάνη Νικολάου Ρίξο ν 1899.

χειρὸς Θεωμᾶ Ἀν. Ζωγράφου».

(Συνεχίζεται)

ΣΠΥΡΟΥ-Γ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΛΑΪΚΟ ΓΙΑΤΡΟΣΟΦΙ

(ΣΥΝΤΑΓΟΛΟΓΙΟ)

Ἐπὶ Τουρκίας καὶ παλιότερα οἱ ἐπιστήμονες γιατροὶ ἦταν ὀλίγοι. Γι' αὐτὸ ἦταν καὶ πολὺ σεβαστοί.

Ὁ πολὺς κόσμος ὁμως, καὶ προπάντος οἱ χωρικοί, σπίνια ἔτρεχαν καὶ ζητοῦσαν τὴ βοήθεια τους. Τὴ θεραπεία τους ἐμπιστεύονταν σὲ πρακτικοὺς γιατροὺς τοὺς καλούμενους κομπογιαννίτες ἢ τζαράχηδες, οἱ ὅποιοι γύριζαν τὰ χωρὰ καὶ μὲ ἐλάχιστη ἀμοιβή ἴσια ἴσια ποῦ ψωμοζοῦσαν, γιάτρευαν ἀρρώστους καὶ παθιασμένους.

Βελόνι μὲ ράμμα κι' ἓνα μπάλωμα σκουτί, γιὰ νὰ μπαλώσει τὸ τρύπιο παντάλονι του, ζήτησε ὁ Δημητράκης ὁ τζαράχης ἀπὸ τὸ Πρεμέτι καὶ γιάτρεψε μιὰ γυναίκα στὸ Πόποβο ποῦ ἔπασχε χρόνια ἀπὸ ἐσωτερικὴ ἀρρώστια τοῦ κορμιοῦ.

Τὴ γιαιτροσύνη μάθαιναν ἀπὸ τοὺς πατεράδες τους. Ὁ πατέρας μετὰδινε τὴ σοφία καὶ ἐμπειρία του στὸ παιδί κι' ἐκεῖνο στὸν παρακάτω. Ἔτσι ἡ γιαιτροσύνη τους διατηρήθηκε ὡς τις μέρες μας ποῦ πλήθηναν οἱ ἐπιστήμονες γιατροί.

Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν καὶ συμβουλευόνταν καὶ γραμμένα γιαιτροσόφια, δηλαδή βιβλία ποῦ περιεῖχαν διάφορες γνώσεις ιαιτρικῆς καὶ συνταγές γιὰ τὴ θεραπεία κάθε ἀρρώστιας.

Δὲν ἦταν μονάχα γιατροί. Ἦταν καὶ φαρμακοποιοί. Ἄτοί τους ἔκαναν τὴ διάγνωση τῆς ἀρρώστιας κι' οἱ ἴδιοι ἔφτιαναν μὲ ρίζες καὶ μὲ βότανα τις ἀλοιφές γιὰ τις πληγές καὶ τὰ μαντζούνια γιὰ τοὺς ἀρρώστους.

Πρῶτοι πρῶτοι ἔρχονταν στὴ θεραπεία οἱ Πρεμετιῶτες καὶ κατόπι οἱ Μαργαριτιῶτες. Οἱ πρῶτοι ἦταν χριστιανοὶ κι' οἱ δεῦτεροι τούρκοι.

Οἱ Πρεμετιῶτες ἦταν γιὰ τις ἐσωτερικὲς ἀρρώστιας, παθολόγοι ὅπως λέγονται

σήμερα, κι' οἱ Μαργαριτιῶτες γιὰ τὰ λαβώματα καὶ τις ἀγιάτρευτες πληγές. Δὲν ἔσχιζαν καὶ δὲν ἐγχείριζαν, ὅπως οἱ σημερινοί, ἀλλ' ἀφοῦ ἐμπυαζαν τὴν πληγὴ, μὲ διάφορες ἀλοιφές πέταζαν ἔξω οἰαδήποτε σπασμένα κόκκαλα, ἔσο βαθιὰ κι' ἂν ἦταν.

Οἱ Μαργαριτιῶτες γνώριζαν καὶ τὴ θεραπευτικὴ δύναμη τῆς σημερινῆς πενεκίλης γιαιτὶ στὰ μαντζούνια ἔρριναν καὶ μούχλα ἀπὸ ψωμί.

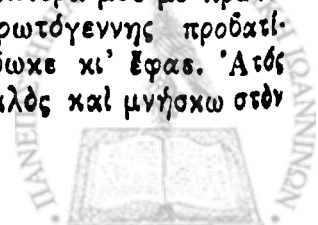
Ἐκαναν τάχα κανένα καλὸ, καμμιά θεραπεία, μὲ τὰ γιαιτρικά τους ἢ μόνον ἔξαπατοῦσαν τοὺς ἀπλοϊκοὺς, γιὰ νὰ ψωμοζήσουν;

Ἡ ἀνάγκη φέρει τὸν ἀνθρώπο σ' ἀπόγνωση καὶ τὸν ἀναγκάζει νὰ πράξει ἐκεῖνο ποῦ δὲν πιστεύει. Ὁ ἀδύνατος κοιτώντας γύρα του ζητᾷ ὀλοῦθε βοήθεια, κι' ἀπὸ τ' ἄψυχα καὶ πεθαμένα ἀκόμα. Τὸ κακὸ σὲ πηγαίνει στοῦ ἐχθροῦ τὴ θύρα, ὁ φόβος κι' ἡ ἀνάγκη κάνει τὸν ἄπιστο νὰ πιστεύει καὶ τὸν ἄθεο νὰ βρῖσκει θεό. Μήπως οἱ διάφοροι θεοὶ δὲν εἶναι δημιουργήματα τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου;

Ἄπλα πειράματα καὶ δοκιμὲς σὲ διάφορες ἀρρώστιας ἔδειξαν στοὺς ἀνθρώπους τὸν τρόπο τῆς θεραπείας. Ἀπὸ τὴν πείρα γεννήθηκε ἡ ἐπιστήμη.

Τί ἦταν ὁ μυθικὸς Κένταυρος Χείρωνας; Ἐνας ἀπλὸς πρακτικὸς γιατρὸς τοῦ καιροῦ του.

Οἱ τζαράχηδες τοῦ Πρεμετιοῦ κι' οἱ γιατροὶ τοῦ Μαργαριτιοῦ ἦταν πρακτικο-γιατροί. Πόσοι καὶ πόσοι ἀρρωστοὶ καὶ παθιασμένοι δὲ γιαιτρεύθηκαν ἀπ' αὐτοὺς! Ἡ Γιάννη—Νίκαινα ἀπὸ τὸ Τσαγγάρι ἔκοψε τις θερμὲς τοῦ πατέρα μου μὲ πρωτόγαλο (κουλιάστρα) πρωτόγεννης προβατίνας μυλιώρας ποῦ τὸδωκε κι' ἔφασε. Ἄσός μου ὅταν λυέται ὁ ἀφαλὸς καὶ μνήσκω στὸν

τόπο μπαλίσμενος θεραπεύεται και σηκώνομαι μόλις τὸν δέσω με ἓνα ποτήρι. Τὸ κακὸ σπειρί (ἀνθρακας) θεραπεύεται δταν προληφθῆι και καιὶ δλόγουρα τὸ μέρος με μέλι καιάμενο ἢ ζάχαρη.

Ἐνα ἀπὸ τὰ διάφορα γιαιτροσόφια (συνταγολόγια) ποῦ συμβουλεύονταν οἱ παλιοὶ πραχτικοὶ γιαιτροὶ εἶναι και τοῦτο ποῦ παρουσιάζω. τὸ ὁποῖο περιέχει 112 συνταγές.

Ὅπως θὰ ἴδῃτε παρακάτου, δὲν ἀλλάξα τίποτε ἀπὸ τὸ περιεχόμενό του, τις λέξεις, τὴ σύνταξη ἢ καλλίτερα τὴν ἀσυνταξία κ.λ.π. ἐχτὸς ἀπὸ τὴν ἀνορθογραφία. Μερικὲς συνταγὲς ὁμιλοῦν γιὰ ἀπόκρυφες θεραπεῖες ψυχικῶν ἀσθενειῶν. Τις ἀφῆσα ὅπως ἔχουν χωρὶς νὰ τις ἐξαλείψω ἢ ἀλλοιώσω. Δίνουν ὁδηγίες και ὑποδειχνου ἀτσιγγάνικα φυλαχτικά, μαγγανικοὺς τρόπους γιὰ τὴν ἀγάπη, τὰ μάγια, τὸ μάτιασμα, τὴ στενοχώρια, τὸ σκουσμὸ κι' ἄλλα.

1

Ὅταν καιίγεται ἀπὸ φωτιὰν ἢ βροστὸν νερόν

Στούμπισον τὰ φύλλα τοῦ πεντό...όρου και πάρε τὸν ζουμόν και ἀλειψε τὸ κάψιμον και ὑγιαίνει.

2

Περὶ πόνου ὀφθαλμοῦ

Ἐπारे βασιλικὸν μάραθὸν ζοχοθύομον, εἰλα ἴσια, και κοπάνισέ τα νὰ εἶναι ἴδια χλωρὰ και κάμετα ἔμπραστον. Βάλετα τὸ βράδι ἀπάνου και ὑγιαίνει.

3

Ὅταν πονεῖ τὸ αὐτί

Ἐύρον κεδρόλαδον και λιόλαδον και μυδαλόλαδον ἢ λαγοῦ χολὴν και ἀνάλυσον κῦτά. ζεστά ρίξετα εἰς τὸ αὐτί μέσα και εὐ γάλα τῆς γυναίκας νὰ βουζαίνε. ἀρσενικὸν παιδί νὰ τὸ ἀρμέξεις ζεστὸν και γίνεται θαυμαστὸν.

4

Ἀλοιφή διὰ κασιδαν

Ἐπारे κηρί κίτρινον, ξίγγι πρόθειον,

λάδι και κατράνι, πύσαν, θυμάμα, μέλι και σαστὸν (:) και ἀνάλυσον και γίνεται ἀλοιφή. Ξούρισον τὴν κεφαλὴν και ἀλειψέ την και ὑγιαίνει.

5

Ὅταν βγαίνει τὸ κάθισμα τοῦ ἀνθρώπου

Ζιντζιφύλλα μάσε κοπάνισέ τα και τότε ἔχεις στύψιν κοπανισμένην και σμίξε τα με νερόν ὀλίγον, εἰλα αὐτὰ και ἀπλωνέ τα και τὸν πάτο νὰ πηγαίνει μέσα και ὑγιαίνει.

6

Διὰ σαυατζιάν

Μουτασάνι δράμια 20, ποντικοφάρμακο δραμ. 20, 5 λεημόνια νὰ κατηδάσεις τὸ φαρμάκι και νὰ πάρεις τοῦ πεντάνευρου σταφύλλια στουμπισμένα με ἀλάτι. Βάνε τα ἀπάνου.

7

Σκόνη τῆς καρδιᾶς δταν ἔχεις κόψιμον

Τὸ μοσχοκάρυδο κόψιασέ το και γέμισέ του θηριακὴ και βούλωσέ του τὸ καπάκι του και τιλυξέ του με προζύμι και κάμε τὸ σκόνη νὰ πίνει με τὸ νερόν τοῦ πεντανεύρου.

8

Σκόνη νὰ κόψεις τὴ θέρημ

Ἰζίντιανε ὄρι πάρπαρον καραβδώματα, σιτάρι σπειριά 20, σμίξε τα εἰς τὸ χαβάνι, μίρασ' τα εἰς τρία μερτικά, νὰ δώσεις τὸ ἓνα τὸ ταχί, τὸ ἄλλον τὸ γεῦμα και τὸ ἕτερον τὸ δειλινὸν με ἓνα φλιτζάνι νερόν ζεστὸν.

9

Σκόνη εἰς βήχυν πλευρίτην

Ζάχαρη δράμ. 5, γλυκάντζου λαδοκοῦπες 15, νὰ τὰ στουμπήσεις εἰς χαβάνι και μίρασέ τα εἰς δέκα χαρτιά νὰ τὰ πέρνει εἰλα εἰς μίαν ἡμέραν με νερόν και γερέθει.

10

Εἰς σφάχτην πλευρίτην

Ἐπारे μίαν κουλούραν καθάρια νὰ εἰ-

ναι πολύ ζεστή όσο να δέχεται, αλείψέ την με ρακί ριφινάδα και πασπάλωσέ την με την κάτωθεν σκόνην και ζεστουτσικην πλακώεις τὸν σφάχτην. Ἡ σκόνη γίνεται τοιουτοτρόπως: Κανέλλα, γαρούφαλα, μοσχοκάρυδον. Τὰ ὅποια εἶναι δόκιμα καὶ ὑγιαίνει.

11

Σιρόπι ἐβγάξει τὸ φλέμμα εὐκολα

Τζίντζιφα, ξυλόκερα, σπόρον τῆς δενδρομολόχας, μαραθόσπορον, κριθάρι, κυδωνόσπορον ἀπὸ δράμ. 5 (πέντε). Βράσ' τα με νερόν ἑκάδες δύο νὰ φυράνει μισὴ ὀκτὰ καὶ στράγγισε τὸ σιρόπι με ζάχαρην δράμ. 100 νὰ τὸ ἀνακατώσεις νὰ δίνεις νὰ πίνει μίαν χουλιαρὶαν τὴν φορὰν.

12

Ὅταν σταθεῖ τὸ κάτουρον τοῦ ἀνθρώπου

Τῆς χήνας τὴ ρέντζα πάστρεψέ την νὰ μὴν ἔχει χαλίγια καὶ ἄλλα. Ψῆσε την εἰς φωτιὰν νὰ γίνει πυρούμπους, κάμε την σκόνην, πίνε την με νερόν καὶ εἶναι θαυμαστά.

13

Διὰ νὰ κλείσεις γερὰν (πληγὴν)

Δαδί, ἄνθη τοῦ μηλέου καὶ λιόλαδον ἀπὸ λίτρας δύο, τριμιντίνα βενέτικη λίτρα μία, κρασί ἄσπρο ἑκάδες δύο. Βράσ' τα ὅλα ἀντάμα νὰ μείνει τὸ λάδι μόνον. Καὶ ὅταν κοπεῖ τινὰς ἢ βγάλει πόνον καὶ σαλδάρη νὰ βάλει ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀλοιφήν νὰ ὑγιαίνει. Καὶ νὰ βγάλει καὶ μολύδι ἀπὸ λαθωματιάν.

14

Εἰς βήχαν πλευρίτην

Πάρε δράμ. 2 μαντζέτον, δράμ. 28 μυγαλόλαδο, δράμ. 3 πιτροζάχαρη, στούμπησέ τα ψιλὰ καὶ σμίξε τα. Δώσε τοῦ ἀσθενῆ ἕνα χουλιάρη κάθε ὥραν καὶ εἶναι πολλὰ ὠφέλιμον.

Καὶ ἂν ἴσως ἔχει διαβάτην. Τέσσαρα ἀσπράδια ἀυγοῦ τῆς κότας καὶ μούσκευε βαμπάκι μέσα καὶ ἀνοίξε το καὶ πασπάλωσέ το με πιπέρι μαυρο δράμ. 2, πιπερόρι-

ζα δράμ. 8 καὶ βάλ' το εἰς τὸν τόπον καὶ νερόν παπαρούνας καὶ μολόχας, σῦκα 8, κριθάρι, γλυκορίζα ἀπὸ ἕνα πλόχερον νὰ τὴ βράσεις καὶ νὰ πίνεις ὅσον καὶ ἂν μπορέσεις καὶ γιαινεῖς.

15

Εἰς κάψιμον με βραστόν νερόν

Πρῶτον νὰ κόψεις φούσκες συχνὰ καὶ νὰ τὸ βρέχεις με ἀρμύραν δροσιστικὴν. Κοπάνσον ἀλεύρι με μέλι καὶ βάλε το ἀπάνου καὶ τρίψε στύψιν ξίδι καὶ αλείψε τὸν τόπον, χολὴν βοδιοῦ ἀνακάτωσε με νερόν καὶ πλύνε το με ἀλισόλαν καὶ με ἄρμην βρέχεις τὸν τόπον, ὑγιαίνει.

16

Διὰ τὴν ἀστέρα, ἰατρεία θαυμαστὴ

Γράψον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. Ἄστέρα πικρὴ φαρμακωμένη εἰς τοὺς εἰρημύς (ἀρμούς;) τῶν ἀνθρώπων τὸν δούλον σου (δεῖνα) ὅπου πλησιάζεις σὰν λύκος καὶ γαυγίζεις σὰν σκυλί καὶ σὰν τρυφερὸν ἀρνίον μαραίνεις τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ (δεῖνα) καὶ ἔχεις καὶ ὀνύχια. ρ υ ε σ τ μ λ σ τ μ μ τ φ θ ἠ οὐ Ἄμήν. (Οἱ 13 τοῦτοι φθόγοι φέρουν ἀπ' ἐπάνω ὁ καθένας ἀπὸ μιά ὀνύχια γραμμὴ).

17

Διὰ τὴν γυναῖκα ὅπου δὲν ἤμπορεῖ

νὰ γεννήσει τὸ παιδί

Γράψον: Τῷ πάθει σου Χριστέ μου παθῶν ἠλευθερώθημεν καὶ τῇ ἀναστάσει σου ἐκ φθορᾶς ἐλυτρώθημεν κύριε δόξα σοι. Καὶ δός το νὰ τὸ ἔχει ἐπάνω τῆς αὐτὸ τὸ χαρτί. Ἐπειτα νὰ πάρεις ἑπτὰ κοχόσιες ἀπὸ δάφνης νὰ τρώγει ἀκόμα μολόχα με τὴ ρίζα βρασμένην νὰ πίνει πολὺ νερόν, ζουμί ἀπὸ μολόχαν κοπανισμένην νὰ πίνει, καὶ καθούρια στεγνὰ νὰ τὴν καπνίσῃς ἀπὸ κάτου με φωτιάν.

Ἄτερον δέ: διάργυρον μισὸ δράμι νὰ τὸ πίνει ἀπήγανον νὰ τὸ βράσει με νερόν εἰς τέντσερην καὶ νὰ δέχεται τὸν ἀχνὸν ἀπὸ κάτου εἰς τὰ σκέλη.

18

Διὰ τὸ λαφοκέρατον

Νὰ τὸ κάμεις σκόνην καὶ νὰ τὸ πλύνεις με νερόν, νὰ τὸ δώσεις νὰ πίνει με νερόν ἐνεργεῖ διὰ τὸ χύμα. Καὶ ὁποῖος βγάξει αἷμα ἀπὸ τὸ στόμα καὶ φλέμμα ἀπὸ τὸ στομάχι. Πῶς νὰ τὸ κάψεις; νὰ τὸ κόψεις κομμάτια νὰ τὸ θάλεις εἰς τσουκάλι καινούργιο νὰ τὸ βουλώσεις καλὰ νὰ τὸ θάλεις εἰς φοῦρνον νὰ κάψει ὅσο νὰ γένηαι ἄσπρο νὰ τὸ πλύνεις με νερόν καὶ γίνεταί σκόνη. Ἔιναι καλὸν εἰς κάθε ἀρρώστειαν, νὰ τρίβεις τὰ ὀδόντια, νὰ τὸ κάψεις εἰς φωτιὰν ρεύγουν τὰ ὀρεῖδια, νὰ τὸ θράσεις με ξίδι ἔιναι καλὸν νὰ τὸ κρατεῖς εἰς τὸ στόμα διὰ τὰ τζιτζῖα καὶ ὀδόντας. Τὸ ξύλον καμμένον νὰ τὸ πίνεις με μέλι θγάξει τὰς λιθίτσας. Τὸ κόκκαλον ὅσο εἶναι εἰς τὴν καρτάν εἶναι καλὸν νὰ τὸ πίνει διὰ κάθε φάρμακον εἴπου νὰ τύχει φαρμακωθεῖ τινάς.

19

Διὰ τὴν μαλαθράντζα

Ἐκσοφρατζί πιόνι δράμ. 20, πάνταν ἄσπρον σαμπέρι ἀγάτζι ριθέντι δράμ. 1, σαμαρίνα σαπαρίνα δράμ. 80, μέλι ὅσον ἀφήγει νὰ φάγει ἔως νὰ ὑγιαίνει καὶ φυλάγεται ἀπὸ ἐναντία ἀρμυρά.

20

Διὰ τὸν ὀφθαλὸν ὅταν ἐξεστρίφεται

Καμμένον καὶ μαῦρον θυμίχμα ἰσότη κοβοτάνον, λιβάνι, μοσκοκάρυδον δράμ. ὅσον θέλεις θάλε ὅλα αὐτὰ ἴσια στούμπισέ κάμε τα σάν στάκτη. Πάρε πανί λινὸν καὶ το πιτιλόγα σάν καυκί, θάλε κρόκον αὐτὸν ἀλειψον τὴν πιτιλόγα ἔπειτα πασπάτα τὴν σκόνην ἀπάνου, θάλε το εἰς τὸν ὀφθαλμὸν συριξέ τον καλὰ καὶ βλέπεις τὴν ἐνέργειαν καλὰ.

21

Καθαρήριον τοῦ αἵματος

Ζουμι ἀπὸ χλωρὲς σιακρίτες, ζάχαρην δράμ. 300, κάμε τα σιρόπι. Ἄς τρώγει ἀπὸ ὅλον τὸν Μάιον.

22

Μαντζούνη ἐξαίρετο

Δράμ. 8 ὀρμόρι, δράμ. 8 ζάχαρην, δράμ. μισὸ κριμέζι, δράμ. 12 κάσια, τόμεσα δράμ. 5, σιναμίκι δράμ. 5, μαστίχι δράμ. 1, θυμιάμα δράμ. 1, κίνα δράμ. 1, μοσκοσίταρον δράμ. 1, μηρτζάνι δράμ. 1, γλυκάνισο δράμ. 16, μολίβ: νὰ εἶναι ρινοσμένον σάν μπαρούτι δράμ. 60, μέλι, κάμε τα μαντζούνη καὶ τρώγε 20 μέρες τὸ βράδι στὲς δύο τῆς νυκτός (τούρκικη ὥρα) βλέπεις ὠφέλειαν.

23

Διὰ νὰ κρατηθεῖ τὸ οὖρος τοῦ ἀνθρώπου

Ρέντζες ἀπὸ κότες τρεῖς, στέγνωσε τες εἰς τὸν ἥλιον καὶ κάμε τες σκόνην καὶ γέμισε ἕνα ποτήρι νερόν καὶ ρίχνε ἀπὸ ἕνα δράμι σκόνην νὰ πίνει νηστικὸς ταχὶ καὶ βράδι ὅσο νὰ ὑγιαίνει.

24

Διὰ τὴν μαλαθράντζα μαντζούνη ἐξαίρετον

Ρίξαν ἀπὸ λάπατα ἄγρια ὅπου γίνονται εἰς τὸν βάλτον καὶ εἰς τὰ θαρκὰ στούμπησέ την καὶ ἀνακάτωσέ την με μέλι καὶ τρώγε τρεῖς φορές τὴν ἡμέρα ὅσο νὰ ὑγιαίνει.

25

Εἰς κάθε σφάχτην

Λάδι τῆς πικραγγουρίας μιὰ λίτρα, λιόλαδον ἑυὴ λίτρες, κρασί, θράστα. Μότι στάξει εἰς τὴν φωτιὰν λίγον καὶ πρατσαλίσει χρειάζεται βράσιμον ἀκόμα, ὄχι δέ, θγάλε το. Εἰς ζεστόν νὰ ἀλείφεις τοὺς πόνους ὀθεν ἔχεις εἰς τὰ γόνατα καὶ αὐτοῦ ὠφελεῖ καὶ εἰς τὸν ἔρμιγγον καὶ ὕδρωπικόν.

26

Περὶ ποδαργίαν καὶ ρευματικά (ρευματικά)

Δράμ. 80 ἐλαιόλαδον, δράμ. 10 σκάρφη τριμμένη φιλή. Βράσ' τα νὰ μείνει τὸ τρίτον καὶ στράγγισέ τα. Ἄλειψον τὸν πόνον ζεστόν καὶ ὑγιάνεις.

27

Περὶ σεληνιασμοῦ

Καραβδώματα, κερβιντζελέν, ἔλας ἀψινθίας, σιταρόσπειρα 10 (διὰ τὸν μικρὸν ἄνθρωπον, διὰ τὸν μεγάλον μισθὸν δράμι). Κάμε τα σκόνην εἰς τὸ χαβάνι καὶ πίνε τρεῖς φορές τὴν ἡμέρα ἡμέρες 8. Αὐτὲς οἱ σκόνες ἐνεργεῖον καὶ εἰς τὴν λοιμικὴν εἰς τὴν θέρμην καὶ φλόγωσιν.

28

Ὄταν ἀποθάνει τὸ παιδί μέσα εἰς τὴν γυναῖκα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ γεννήσῃ

Βράσε ἀπέλιανον ἢ ἀπήγανον μὲ κρασί καὶ δώσε τον κάμποσον νὰ πίνει καὶ ἀπὸ κάτου ἄχνισέ τὴν νὰ πέσει εὐθύς.

29

Εἰς τὰ νοσήματα ὅπου γίνονται εἰς τὸν λαιμόν

Κιθερτζιλέν, στύψην, γυαλόπετραν, ἀπὸ ἕνα-δράμι καθένα. Βάλ'τα νὰ καοῦν εἰς τὴν φωτιάν ὅσο νὰ κοκκινίσουν καὶ στούμπησέ τα καὶ φύσατα εἰς τὸν λαιμόν.

30

Ὄταν ἔχει ὁ ἄνθρωπος σικλέτι

(σκόνη δροσιστικὴ)

Πάρε ἔλας ἀπὸ ψινθίας δράμ. 2, κιθερτζιλέν κατασκευασμένον δράμ. 2, καραβδώματα δράμ. 2, καὶ ἀλαφροκέρατον καμμένον δράμ. 1, κριμοτάρταρον δράμ. 1. Τρίψε τα τὸ καθένα χωριστά, κάμε τα σκόνην. Ἐπειτα ἔνωσον αὐτὰ ὅλα ἀντάμα εἰς τὸ χαβάνι. Ὄταν ἔχει ὁ ἀσθενὴς σικλέτι ἀπὸ ἑστὴ ἀσθένειαν καὶ ἂν ἔχει, δὲς το μὲ τὴν μύτην τοῦ μαχαιριοῦ ἴσια μὲ σιταρόσπειρον καὶ πότισέ τον μὲ κρύον νερόν κάθε ὥραν καὶ ἐθαίνει τὸ σικλέτι. Εἶναι δοκιμασμένον.

31

Εἰς κίνησιν κοιλίας ὅπου δὲν στέκεται εὐκόλα

(χάπια σταματικά)

Κανίκι δράμ. 3, ἀφιόνι δράμ. 1. Νὰ γένουν ὅλα ἐπτά ὄχι παραπάνου. Κοπάνισέ

τα. Τὸ κάμ καρδίας πολλὰ ψιλὸν νὰ τὸ ἔχεις χωριστά. Ἐπειτα πάρε πέτραν σκληρὰν νὰ μὴν ἐβγάξει λέραν ἢ μάρμαρον. Ἐπειτα θάλε τὸ κανίκι καὶ τὸ ἀφιόνι καὶ ζύμωσέ τα χωριστά καὶ τραβώντας τὸ κάμ καρδίας ἕως νὰ σώσεις ζύμωσέ το ὅσο νὰ κολλάει εἰς τὰ δάχτυλα. Κάμε το χάπια ὡς μηριτζάνια καὶ μεγαλύτερα καὶ νὰ τὰ στεγνώσεις στὸν ἀέρα καὶ δὲς του χάπια τρία καὶ ἂν δὲν σταθεῖ τὰ μεσάνυχτα ἄλλα τρία καὶ ἂν δὲν σταθεῖ τὸ πρωτὸ ἄλλα τρία καὶ τότες πάθει.

32

Ἄλοιφή εἰς κάψιμον φωτιᾶς

Ἀλεύρι καὶ ἄλατι κοπάνισον εἰς τὸ χαβάνι μὲ ρακὴ. Τὸ ἀλεύρι καὶ τὸ ἔλας ἴσο τὸ καθ' ἕνα. Βάλε καὶ ρακὴ δυνατὴ καὶ θρέχε πανὶ ψιλὸν λιανὸν καὶ πλάκωσε τὸ κάψιμον καὶ ὅταν στεγνώσει τὸ πανὶ νὰ ἔχεις ἄλλο ἔτοιμον νὰ τὸ συναλλάξεις. Βάλε το συχνὰ καὶ εἰς δύο ἡμέρες ὑγιαίνει.

33

Διὰ νὰ κλείσεις πληγὴν ὀργήγορα

(ἄλοιφή μπαλσάμου)

Πῶς νὰ τὴν κατασκευάσεις

Ἄνθη τοῦ μηλέου καὶ λιόλαδον ἀπὸ λίτρες δύο, τριμιντῖνα βενέτικη λίτρα μία, καὶ κρασί ἄσπρο ὀκάδες δύο. Βράσ'τα ὅλα ἀντάμα νὰ σωθεῖ τὸ κρασί νὰ μείνει τὸ λάδι μόνον. Καὶ ὅταν κοπεῖ τινὰς θάλε το ἄλοιφήν νὰ κλείσει. Καὶ διὰ νὰ καταλάβεις ὅταν σωθεῖ τὸ κρασί ρίξον εἰς τὴν φωτιάν ὀλίγον καὶ ἂν πριτσαλίζει θέλει ἐράσιμον ἀκόμα νὰ μὴν πριτσαλίσῃ. Ὄταν τελιώσει, τὴν ἄλοιφήν στράγγισέ τὴν μὲ πανὶ λιγὸν ψιλόν.

34

Ἐτέρα ἄλοιφή νὰ κλείσεις γερὰν παλαιὸν

Κερὶ κίτρινον, ξίγγι πρόθειον ἀπὸ δράμ. 8, μορτασάνι ζερδίντζια φύλλα πὸ δράμ. 5, ἐλαιόλαδον 83 καὶ ὀλίγον κρασί.

35

Ἐτέρα ἄλοιφή εἰς κεφαλῖαν

Πῖσα, τζαμοιακίτζι, ξίγγι πρόθειον ἀπὸ

νεφρά από δράμια 10, ελαιόλαδον δράμ. 50. Μπάλασαμον ωραιότατον, πάβει τὰ κοψίματα τῆς κοιλίας, λατρεύει τὸν θήχαν, ὠφελει τὰ μητρικά τῶν γυναικῶν.

36

Διὰ τὴν κίτεράδα καὶ θερμασίαν

Μουρσάρι κρόκον 1 ζαμπούρι μαῦρον, μοσκοθύμιαμα, κόλλα τοῦ ἔξω τοῦ νερατζιοῦ ριβέντι καλόν. Ἄπο δλα αὐτὰ ἀπὸ δράμια 2. Κάμε τα κομματσούλια μικρὰ σὰ σταρόσπορον. Βάλ'τα μέσα εἰς τὸ γυαλί, σκέπασέ τα μέσα με ρακὴ δυνατὴ τρεῖς φορές βρασμένη δράμ. 8 ἢ ὡς 100 κατὰ ἄσον χρειάζεται να πλέχει μπόλικα. Νὰ ἀργάσουν εἰς τὸν ἥλιον ἢ εἰς τὴν φωτιὰν ἡμέρες δέκα καὶ δώσε κούμπους 15 ἢ 20 ἔως 30 κατὰ τὴν δύναμην τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἂν θέλεις νὰ κινήσεις καὶ τὰ συνήθια (ἔμμηνα) τῶν γυναικῶν βάλε ρίνισμα σίδερου καὶ νὰ τρώγει ἀπὸ τὰ κάτωθι χάπια: Ἀμμωνιακόν, σκουρδολάζαρον ἀπὸ δράμ. 8, καστόρι δράμια 2. Κάμετα χάπια ὡς ριβίθια ζύμωσέ τα με τὸν ἀνωθεν μπάλασαμον. Νὰ δώσεις κοντὰ ἀπὸ τὸν μπάλασαμον χάπια τρία. Ὁμοίως νὰ παίρνει τὸ βράδι ἔταν τρώγει ψωμί δυὸ ὥρες κοντύτερα.

37

Εἶδι εἰς γυναῖκα ὅπου ἔχει

φαγοῦραν εἰς τὰ ἀπόκρυφα μέρη

Φαλὰς καὶ στύψη ἀπὸ δράμια δύο, θεϊστάκτην μιὰ κούπα, ξίδι δυνατὸν μιὰ ἰούπαν, τρίψε τα εἰς τὸ χαβάνι νὰ λυώσουν καὶ ἔταν πλαγιάσει νὰ βρέχει σφουγγάρι καὶ τὸ βάνει εἰς τὴν φύσῃν τῆς συχὰ καὶ γιάνει.

38

Διὰ νὰ βγάλεις τὸ φλέμμα

ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον εὐκόλα

Μιρζάφι ζουμπόρι μαῦρον κρόκον 1, μοσκοθύμιαμα καλόν ἀπὸ δράμια 5 τὸ καθέ-
... Κάμε τα ψιλὰ εἰς τὸ χαβάνι σκέπασ'τα
... μισὴ λίτρα ρακὴ δυνατὴ νὰ ἀργάσουν
... ὡς τὸ πρῶτον. Νὰ δώσεις βράδι ταχὶ
... ἢ 15 ἢ 20 ἔως τριάντα κόμπους τὴν φο-
... Λυωμένον μικρὸν ἀπὸ ἓνα φλιτζανάκι.

39

Διὰ νὰ κόψεις τὴν θερμασίαν

(μαντζούνι)

Κίνα καλὴ δράμ. 15, ριβέντι καλόν δράμια 8. Κάμε τα ψιλὰ εἰς τὸ χαβάνι. Κάμε τα μαντζούνι με μισὴ λίτρα μέλι ξεκηρισμένον. Νὰ τὸ δώσεις τρεῖς φορές τὴν ἡμέραν. Τῶν τρανῶν δράμ. 6 τὴν φοράν, τῶν μισιακῶν δρ. 4, τῶν 15 χρόνων δρ. 2, τὰ μικρὰ δρ. 1, καὶ υγιαίνει.

40

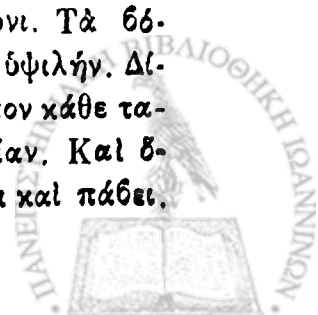
Διὰ τὸν πλευρίτην

Γλυκόρριζα, παπαρούνα ἀπὸ δρ. 20, ἄ-
μονον δρ. 10, μπάλια νεύσι δρ. 2, κανέλλα
δρ. 1, καμφοράν σιταρόσπειρα 5. Κάμετε
μαντζούνι.

41

Μαντζούνι δυναμωτικὸν ὠραιότατον

Πρῶτον νὰ καθαρῖσεις τὸν ζάχαρην μι-
σὴ λίτρα καὶ ἔπειτα τὸν ἀναλὰς (λυώνεις)
γκιολαπή. Νὰ τὰ βράσεις ἄσον νὰ σωθεῖ
τὸ γκιολαπή, καὶ ἐκεῖ ἄσον τὸν βράξεις με
παστρικόν χουλιάρι διὰ νὰ μὴν τοικνώσει,
ἂν τοικνώσει δὲν γίνεται μαντζούνι. Καὶ
ἔταν σωθεῖ βλέπεις καὶ πηκνώνει εἰς τὸ
πρῶτον. Καὶ μέσα εἰς αὐτὸν τὸν ζάχαρην
λυώνεις καὶ κριμέζι δρ. 1 με νερόν ὀλι-
γοῦτσικον καὶ τὸ σμίγεις με τὸν ζάχαρην.
Καὶ με αὐτὸν τὸν ζάχαρην νὰ κάμεις τὸ
παρόν. Τὰ ἄσωνα μαντζούνι. Τριαντάφυλ-
λα καὶ κανέλλα. Τὰ τριαντάφυλλα νὰ εἴ-
ναι στεγνὰ ἀπὸ δρ. 5, ζιντζιφίλι δρ. 4, κα-
ραφύλια δρ. 2, κανέλλα καὶ κόκκινα σκου-
λίκια, αὐλότζιαν δρ. 4, καραφύλια δρ. 2,
κανέλλα αὐλότζιαν καὶ σπάσε μοσκοκάρυ-
δον ἀπὸ δρ. 1, μοσκοσίταρον δρ. 8, σικρό-
σπειρον δρ. 1, καμφοράν. Κάμε τα ψιλούτσι-
κα εἰς τὸ χαβάνι καὶ με τὸν ἀνωθεν ζάχα-
ρην σμίξε τα νὰ γένουν μαντζούνι. Τὰ ἄ-
σωνα νὰ τὰ περάσεις ἀπὸ σίταν ὑψηλὴν. Δί-
δε εἰς τὸν ἄρρωστον, τὸν ἀδύνατον κάθε τα-
χι ἀπὸ δρ. 4 ἢ ἄσον κάμει χρεῖαν. Καὶ ἄ-
ποιος ξερνάγει δὲς το νὰ φάγει καὶ πάβει.

42

Πώς να καθαρίσεις τὸν ζάχαρηνδιὰ τὸ μαντζούνι

Στούμπα τὸν ζάχαρην, πέρασ'τον εἰς φιλήν σίταν, βάλε ἕνα κρασογυάλι νερόν, δάλ'το εἰς τὸ τηγάνι, δός το φωτιάν καὶ ἀνακάτωσέ το μὲ μικρὸν χουλιάρι καὶ δταν ἰδεῖς ὅπου ἐβγάλει ἀφρὸν παῖρνε τον ὄσο νὰ παστρευθεῖ, βγάλ'τον νὰ ἰδεῖς πῶς γίνεται ὡς κρούσταλον, Αὐτὸ εἶναι τὸ καθάρισμά του.

43

Μαντζούνι διὰ ὄχτικαν (φθίσιν)

Σκόρδα καθαρισμένα ὀκᾶ 1. πιτροζάχρηνη ὀκᾶ 1. Στούμπησέ τα εἰς χαθάνι καὶ βράσ'τα μὲ γάλα πρόθειον ὀκ. 4. Ὅσον νὰ σωθεῖ τὸ γάλα νὰ γίνουν ὡς μαντζούνι. Νὰ δώσεις τὸ ταχὶ 1 χουλιάρι, τὸ μεσημέρι ἄλλο 1. Νὰ τὸ φάγει ὄσον νὰ τὸ σώσει καὶ γερούει. Τοῦτο τὸ ἐδοκιμάσαμεν. Ἰάτρευε πολλοὺς καὶ τότες τὸ ἐγράψαμεν.

44

Διὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ νὰ μὴν σκούζουν

Νὰ πάρης ἀφόρηγον (καινούργιο) τσουκάλι ἀπὸ τὸν τσουκαλὰ καὶ δταν θὰ τὸ πάρεις νὰ μὴν κρίνεις, μὲ νόημα κάμε το παζάρι καὶ νὰ τὸ πληρώσεις χωρὶς κρίσην καὶ νὰ πάρεις νερόν ἄκριτον καὶ νὰ δάλης καὶ κάμποσον ψωμί καθάριον. Νὰ βράσεις τὸ ψωμί μὲ τὸ ἄκριτον νερόν καὶ νὰ γένει τὸ ψωμί σάν λαπάς ἀπὸ τὸ βράσιμον καὶ νὰ τὸ ταγίσεις τὸ παιδί μὲ αὐτὸ τὸ ψωμί ποτὲ δὲν κλαίγει.

45

Μαντζούνι εἰς ἄνθρωπον ὅπου νὰ φτυεῖ αἷμα καὶ βήχαν πολύν, παστρεύει ψυχρὰ φλέμματα

Κρόκον δρ. 5, δρακοντιά δρ. 3, μπά-

λην νεύσι μορσάφι ἀπὸ δρ. 2, μαστίχι, θυμίαμα ἄσπρον ἀφιόνι καμμένον ἀπὸ δρ. 1, ζάχαρην ἄσπρον δρ. 10, αὐγοτζόφυλλα καμμένα δρ. 2. Κάμε τα μαντζούνι μὲ μέλι καλὸν καθαρισμένον. Δῶσε τὴν φορὰν δρ. 3 ἕως 4 κατὰ τὴν χρσίαν ὅπου ἔχει.

46

Μαντζούνι διὰ βήχαν πολλὰ δυνατὸν

Ρίζαν δρακοντιᾶς στεγνωμένην εἰς τὸν ἀέρα δρ. 60, γλυκόριζα κάμπου, ζάχαρην, ἀπὸ δρ. 20, γαρούφαλα, μοσκοκάρυδου, μαύρο πιπέρι ἀπὸ δρ. 3, κανέλλα δρ. 5, νταράφυλλο, σκάρφη μαύρη ἀπὸ δρ. 2. Κάμε τα μαντζούνι μὲ μέλι ξαφρισμένο. Νὰ δώσεις τὴν φορὰν μισὸ δράμι βράδι ταχί.

47

Ὅταν πονεῖ τὸ αὐτὶ νὰ μὴν ἀκούγεικαὶ νὰ χτυπάει

Ἀπὸ μύγδαλα πικρὰ ἐβγαλε τὸ λάδι. Στάξον εἰς τὸ αὐτὶ κόμπους τρεῖς ἢ τέσσερες. Ἡ δὲ διὰ πρόχειρον καὶ εὐκόλον κρομύδι γερὸν ἐβγαλέ το ἔξω τὸ σκληρὸν νὰ μείνει τὸ καλόν. Καὶ κάμε το αὐτὸ ὀλίγον λάκον καὶ στάξον μέσα ὀλίγον ἐλαιόλαδον κόμπους 5 ἢ 6 καὶ ψῆσε το εἰς τὴν φωτιάν καὶ βγάλε τὸ ζουμί του στάξον εἰς τὸ αὐτὶ κόμπους 5 ἢ 6. Καὶ ἂν ἔχει τὸ αὐτὶ σκούλιξι μὲ τὸ λάδι τοῦ πικρομύγδαλου τὸν ζωμόν τῆς κάπαρης ζεστὸν νὰ τὸ στάξεις καὶ ὑγιαίνει.

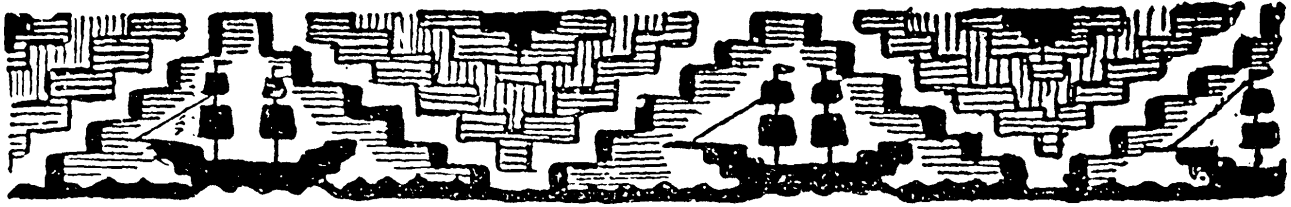
48

Μαντζούνι κινητὸν ὠραιότατον

Σιναμικὴν δρ. 20, πολυπόδι δρ. 10, ζάχαρην δρ. 4, μαστίχη, γαρούφαλα ἀπὸ δρ. 2, ρεβέντι, κανέλλα ἀπὸ δρ. 3. Κάμε τα μαντζούνι μὲ μέλι ξαφρισμένον λίτραν μίαν. Νὰ δώσεις τὸ ταχί δρ. 3 ἢ 4 ὄσον ὠφελεῖ.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΤΟΥΡΚΟ - ΠΕΡΣΟ - ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ*

κο υ μ ά ρ ι (του—άρ)=τυχερό παιγνίδι με ζάρια, στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

κο υ μ ά σ ι (του—άς)=στά ἄ., κο υ μ έ ς, ἴδ. σ. (λ. ξ.).

κο υ μ α σ λ ί κ ι (του—κλ)=ὑφασμα για φορέματα, ρετάλια· στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

κο υ μ π α ρ ᾶ ς (ου)—ἀρχαιότερα, και μπόμπα· στά π., χ ο υ μ π ά ρ α, μπόμπα και ἴδ. σ.

κο υ μ π ο ύ ρ ι (του—ούρ)=στά τ., ἴδ. λ., σωλήνας, θήκη.

κο υ μ σ ἷ ῃ ς (ου)—γειτόνας (δές και κομ—) στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

κο υ ν τ ο ύ ρ α (ή)—εἶδος παπουτσιού· στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

κο υ ν τ ο υ ρ α τ ζ ῆ ς (ου—τζιζής)—ἐπάγγελμα (δές κο υ ν τ ο ύ ρ α)· και ἐπώλυμο.

κο ύ π α (ή)=στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

κο υ ρ α μ ά ν α (ή)=στά τ. καρμάν πολὺ μελαχροινός· ἔτσι ὀνομάστηκε τὸ μελαψὸ ψωμὶ πού ἔδινε ὁ Τεπελενλῆς στοὺς ὄσους ἐργαζόταν για ἀνέγερση τοῦ Κάστρου.

κο υ ρ α μ π ᾶ ς (ου)—Γιαν. τοπωνύμιο· περιοχή «Ξενίας» και Δημοτικῶ Νοσοκομείου· στά ἄ., γ ο υ ρ ε μ π ᾶ =ἄστεγος, ἄπορος, ξένος· γ ο υ — χ α σ τ ᾶ, (ἄρρωστος)· χ α ν έ, (οἶκος)—σ ή, κατάληξη=νοσοκομεῖο ἀπόρων.

κο υ ρ α μ π ἱ έ ς (ου)—στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

κο υ ρ α σ ᾶ ν ι (του—άν)=λάσπη οἰκοδόμησης ἀπὸ ἀσβέστη και ἄμμο· στά π., χ ο ρ α σ ᾶ ν, ἄμμοκονία.

κο υ ρ ῆ τ ο υ ς (ου)—μικρὴ ψαρόβαρκα, μονόξυλο· στά τ., κ α ρ ῆ μ π, βάρκα,

πλοῖο μικρὸ (και σλ. Korito, σκάφη κοιλότητα).

κο υ ρ μ α ν ε ἰ ὶ (του)—τοπωνύμιο Γιαννίνων· ἐκεῖ πού μοῖραζε ὁ Τεπελενλῆς τὴν κο υ ρ α μ ά ν α (δές λ.)· κο υ ρ α μ α ν ε ἰ ὶ.

κο υ ρ μ π ᾶ ν (του—άν)=θυσία, θῦμα· τ' ἄρνιά πού σφάζαν οἱ Μουσουλμάνοι κατά τὴ μεγάλη γιορτὴ τους, Κο υ ρ μ π ᾶ ν - Μ π α ἱ ῖ ρ ᾶ μ'· στά ἄ., ἴδ. λ., προσέγγιση, θυσία.

κο υ ρ μ π έ τ ι (του—έτ)=ξενητεία, ξενητεμός· στά ἄ., γ ο υ ρ μ π έ τ, ἴδ. σ.

κο υ ρ ν ᾶ ζ ο ς (ου—ους)=πανούργος, ἔξυπνος, πονηρός· στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

κο υ σ ἷ ᾶ φ ι (του—άφ)=ξηρὰ δαμάσκηνα, βρασμένα, πού πίνονται σὰ μαλακτικό· στά π., χ ο σ ἷ ᾶ φ, ἴδ. σ.

κο υ σ ἷ έ β ω (-ου)=τρέχω· στά τ., κο σ ἷ μ ᾶ κ, ἴδ. σ.

κο υ σ ἷ ῆ (ή)=τὸ τρέξιμο· στά τ., κο σ ἷ ο ὑ, ἴδ. σ.

κο υ σ ἷ μ ι ρ ι (του)—γλύκισμα ταψιού με φρέκο τυρὶ κι' αὐγά· στά τ., χ ὶ σ ἷ =εὐάρεστο, ν τ ἱ ρ =εἶναι, μ ι ρ ῖ μ, πρίγκηπά μου.

κο υ σ κο ὦ ν ι (του—οὖν)=ἐξάρτημα σαγῆς· στά τ., ἴδ. λ., ἴππουρις.

κο υ σ μ ε κ ἷ ᾶ ρ η ς (ου)—δές χ ο υ σ . κο υ σ ο ὑ ρ ι (του—ούρ)=ἐλάττωμα· στά ἄ., ἴδ. λ., ἔλλειψη, ἀτέλεια.

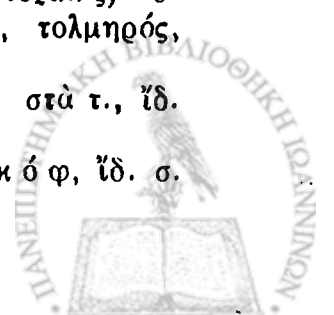
κο υ σ τ έ κ ι (του—έκλ)=δές κ ἷ ο υ . κο υ τ ο υ ρ ο ὦ -στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

κο υ τ σ ἷ ᾶ κ η ς (ου Κ'τσλάκς)=ἐπώνυμο· στά τ., κο υ τ σ ἷ ᾶ κ, τολμηρός, γενναῖος.

κο υ τ σ ἷ ἷ (του)—ἀμάξι· στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

κο ὦ φ ι ο ς (ου)—στά τ., κ ὶ φ, ἴδ. σ.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο σελ. 908.

κ ό φ α (ή) = στά τ., κ ό φ, ἴδ. σ.

κ ο υ τ ο ὕ κ ι (τοῦ κ' τ ο ὄ κ ι) = μωρός, βλάκας, εὐήθης, καὶ παχύς, ἰδίως γιὰ μικρὰ παιδιὰ· στά τ' κ ο υ τ ο ὄ κ ι, κ ι ο τ ο ὄ κ ι καὶ κ ο υ τ ο ὄ κ γομαράκι καὶ κούτσουρο.

κ ω λ ο μ π α ρ ἄ ς (οὐ κουλου—) = στά ἄ., γ ο υ λ α μ π α ρ ἄ ς ἴδ. σ.

κ ω λ ο χ α ν ὶ ὀ (τοῦ κουλου—) = τόπος ὁμόφυλης ἀκολασίας· στά π., κ ο υ λ χ α ν ἑ, παιδί τοῦ χαμμαιοῦ, ἀλήτης, πλάνητας.

Λ'.

λ α β ο ὕ τ ο (τοῦ—ου) = στά τ., λ α ο ὄ τ, ἴδ. σ.

Λ α γ α ρ ῆ ς (οὐ) = ἔβρ. ἐπώνυμο. στά π., ἰσχνότητα.

λ α γ α ρ ὸ ς (οὐ) = διαυγής, καθαρός· στά π., λ α γ ἄ ρ, ἰσχνός, ξηρός.

λ α γ ο ὕ μ ι (τοῦ—οὐμ) — στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

λ α κ ι ρ ν τ ῖ (τοῦ) = κουβεντολόι, συγκρατούμενη συζήτηση, πάραυθ'· στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

λ α λ ἄ ς (οὐ) = παιδαγωγός, συνοδός παιδιοῦ· στά π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

λ α λ ἔ ς (οὐ) = δὲς λ α λ ἄ ς· καὶ λουλοῦδι· στά π., ἴδ. λ., λειρίο.

Λ ἄ λ ο ς (οὐ—ους) = ἐπώνυμο καὶ παροιμ. φράσις: «χέσκι οὐ Λάλους» ἐκδηλωτική περιφρόνησης ἢ ἀδιαφορίας ξένης δράσης, ἐνέργειας, ἀπειλῆς· «σπουδαῖα τὰ λάχανα!»· στά τ., λ ἄ λ = βουβός.

λ ι π ἄ ς (οὐ) = κατάπλασμα ἀπὸ πολτὸ λινοκόκκι καὶ ἄνθρωπος νωθρός, πλαδαρός· στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

λ ἄ χ α ν ο (τοῦ—ου) = μάπα, κομπουράχανου· στά τ., λ α χ α ν ἑ, ἴδ. σ.

λ ε β ἔ ν τ η ς (οὐ—ντ'ς)· στά π., λ ε β ἔ ν τ, ἔθειλοντής.

λ ε γ ἔ ν ι (τοῦ—λ'γέν) = στά π., λ ε γ ἔ ν, ἴδ. σ.

λ ε γ κ ῖ ἔ ρ α (ἢ λιγκ—) = μεγάλο αἰγόσχημο συνήθως πιάτο σερβιρίσματος φαγητοῦ· στά π., λ ε γ κ ῖ ἔ ρ πλάτὺ πιάτο χαλκωματένιο.

λ ε ζ ἔ τ ι (τοῦ λιζέτ) = γλυκά, νοστιμάδα· στά ἄ., λ ε ζ ἔ τ' ἴδ. σ.

λ ἑ λ ε κ α ς (οὐ λῆλικας) = στά τ., λ α κ ἄ κ, λ ε ἰ λ ἑ κ ι' ἴδ. σ.

λ ε μ ἔ ς (οὐ) = ἄεργος, ἀλήτης, τοῦ δρομου, ἀνηπρόκοπος, εὐτελής· στά τ., λ ι μ ἑ ρ ἄ κ ο ς.

λ ἑ σ ῖ ι — ι α (τοῦ λῆσι, τὰ λῆσια) = κυρίως τὰ ἄχρηστα ἀποκόμματα τοῦ πετσιοῦ κατὰ τὴν κατεργασία του: αὐτιά, ρουθούνια, ἀποξέσματα· στά τ., λ ἑ ς, π. λ ε σ ἄ, πτωμα ζώου, θνησιμαῖο.

λ ι α ν ἔ τ (τοῦ) = «μπὰ λιανὲτ νᾶης!» ἐπιδοκιμαστική, ὑβριστική, ἢ καὶ χαϊδευτική φράση: τὴν κατάραμ' νᾶης, νὰ χαϊθῆς, νὰ σὲ πᾶρ' ἢ εὐχή, στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

λ ῖ μ π α (ἢ) = μεγάλο πήλινο πινάκι· στά τ., σκάφη, σχέδια.

λ ι μ π α ν τ ἔ ς (οὐ) = βαρὺ πανοφῶρι μὲ βάτα ἐσωτερικά· στά ἄ., λ ι μ π α τ σ ἑ, μανδύας, μακρὰ ρόμπα κ.τ.

λ ο ὄ κ ι (τοῦ λούκι) = στά τ., ὀλούκι, ἴδ. σ.

λ ο υ κ μ ἄ ς (οὐ) = κομμάτι κρέας, σχίσιμο ἀπὸ ὕφασμα κ.τ.π.· στά τ., λ α κ μ ἄ μπουκιά, κομμάτι.

λ ο υ κ ο ὄ μ ι (τοῦ λουκοῦμ ἢ τ' ἀλ'κοῦμ) = στά τ., πληθ. τοῦ λ α κ μ ἄ (δ. λεξ.)· στά ἄ. χ α λ κ ο ὄ μ, λαρύγκι τὸ ρ α χ ἄ τ λ ο υ κ ο ὄ μ.

λ ο υ λ ἔ ς (οὐ) στά τ., λ ο υ λ ἑ, λ ο υ λ ἄ ἴδ. σ.

λ ο υ φ ἔ ς (οὐ) = ὁμισθός, τὸ μηνιαῖο· στά ἄ. ο ὄ λ ο υ φ ἔ ς ἴδ. σ.

λ ῶ - λ ῶ = συνθηματική εἰδοποίηση, συμβουλή ἢ ἀπαγόρευση νὰ μὴ μιλήσῃ κανεὶς γιὰ κάτι σὲ κάποιον παρόντα, ἢ μπροστά του· στά τ., λ ἄ, ὄχι.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΖΩΝΤΟΣ ΒΑΡΟΥΣ ΤΩΝ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ ΕΚΤΡΕΦΟΜΕΝΩΝ ΑΓΕΛΑΔΩΝ ΦΥΛΗΣ "ΦΑΙΑ ΤΩΝ ΑΛΠΕΩΝ," ΔΙΑ ΣΩΜΑΤΟΜΕΤΡΗΣΕΩΝ

(Περίμετρος θώρακος και έλικοειδής κύκλος)

Υ Π Ο

ΔοσΙΩΑΝΝΟΥ ΕΞΑΡΧΟΥ MICHEL LE RUILLY

ΕΥΣΤ. ΓΕΛΕΚΗ

Επιθεωρητού Κτηνιατρικής
Δηντού Σταθμού Γεωργικής
Ερεΐνης Ίωαννίνων

Γάλλου Τεχνικού επί Προβλη-
μάτων Γεννητικής Ζώων

Γεωπόνου. Ύπευθύνου Γενεα-
λογικού Βιβλίου άγελάδων φυ-
λής «Φαία των Άλπεων»

1. Σκοπός: Έν Ηπειρώ καταβάλλεται προσπάθεια διά την δημιουργίαν γενεαλογικού βιβλίου των άγελάδων φυλής «Φαία των Άλπεων». Έν εκ των βασικών στοιχείων διά τον μορφολογικών χαρακτηρισμών των προσληφθησομένων ζώων εις τό υπό ίδρουσιν γενεαλογικόν βιβλίον, είναι και τό ζών βάρος έκάστης άγελάδος. Ο προσδιορισμός του ζώντος βάρους διά ζύγισεως είναι άναντιρρήτως ή καλύτερα μέθοδος παρά τό γεγονός ότι και ή ζύγισις άποδίδει διάφορα άποτελέσματα ενεργουμένη κατά τας διαφόρους ώρας ταυ 24ώρου.

Ζύγισις όμως των άγελάδων διά γεφυροπλάστιγγας είναι σχεδόν άνέφικτος έν Ηπειρώ όπου γεφυροπλάστιγγες επί του παρόντος ύπάρχουν μόνον εις Ίωάννινα.

Κατόπιν τούτου, εκρίθη άπαραίτητον όπως εκπονηθή μέθοδος μεγάλης κατά τό δυνατόν ακριβείας προσδιορισμοϋ του ζώντος βάρους των άγελάδων τής φυλής «Φαία των Άλπεων» διά σωματομετρήσεων.

2. Τρόπος εργασίας: Προτάσει του κ. Λερονϋγι, άπεφασίσθη ή χρησιμοποίησις των μετρήσεων τής περιμέτρου του στήθους και του έλικοειδοϋς κύκλου(1) διά τον προσδιορισμόν του ζώντος βάρους των άγελάδων. Ως ύλικόν έχρησιμοποιήθησαν άγελάδες φυλής «Φαία τώσ Άλπεων» προελεύσεως Αμερικής του Σταθμού Γεωργικής Ερεΐνης Ίωαννίνων. Εξ του συνόλου των άγελάδων επελέγησαν 45 άγελάδες, άτινες εύρίσζοντο έν γαλακτοπαραγωγή από χρόνου μικροτέρου των 85 μηνών.

Τά επιλεγέντα ζώα εξυγίζοντο δις τής ήμέρας εις την γεφυροπλάστιγγα του ίδρύματος. Η πρώτη ζύγισις έγένετο την έννιάτην πρωΐνήν. Τά ζώα είχαν λά-

1. Έλικοειδής κύκλος είναι ή διά μετροταινίας λήψις τής διαστάσεως, ήτις όρίζεται από την λαβήν στέφνων διέρχεται διά του μέσου του όστού του βραχίονος και άκολουθως άγέρχεται προς τον τελευταίον θωρακικόν σπόνδυλον στρέφεται 15 έκαστά κάτωθεν των ισχιακών λόφων και έν συνεχεία όρίζοντίως καταλήγει εις τό μέσον του πυρηναίου.

δει την προΐαν 3 γλγ. Ξηρού χόρτου και είχαν αμείχθη και πρό της έξόδου εις τας βοσκάς όπου και τα ζώα υδροούνται και η 2α την 6ην μ.μ. μετά την επιστροφή των εκ των βοσκών και την απογευματινήν αμείξιν. Τριτοχρόνως έλαμβάνοντο από κάθε ζυγίζομενον ζώον και πρό της ζυγίσεως ή περιμέτρος του θώρακος και ο έλικοειδής κύκλος δια δύο άλληπαλήων μετρήσεων. Ούτω τελικώς έλήφθησαν δι' εκάστην άγελίδα στοιχεία 2 ζυγίσεων εις την γεφυροπλάστιγγα και στοιχεία 4 μετρήσεων περιμέτρου θώρακος και έλικοειδοῦς κύκλου. Τα στοιχεία της περιμέτρου θώρακος και έλικοειδοῦς κύκλου έλαμβάνοντο δις την προΐαν και δις τὸ έσπέρας και εις τὸν πίνακα αναγράφεται ὁ μέσος ὄρος τῶν δύο άλλιπαλήων προΐων και βραδινῶν μετρήσεων.

Π Ι Ν Α Κ Ε 1

Στοιχεία ζυγίσεων—σωματομετρήσεων 45 άγελάδων φυλής «Φαία τῶν "Άλπεων» τοῦ Σταθμοῦ Ἐρεῦνης Ἰωαννίνων και μέσος ὄρος, παράλλαξις και διακύμανσις τῶν στοιχείων.

α/α	Προΐων ζῶν βάρος (Π. Β.) γλγ.	Βραδινῶν ζῶν βάρος (Β. Β.) γλγ.	Β. Β.—Π. Β. (Διαφορά) γλγ.	Περίμετρος θώρακος μετρ. προΐνῃ (Π. Θ. Π.) ΣΜ.	Περίμετρος θώρακος, μετρ. βραδινῇ (ΠΘΒ) έκατ.	Ἐλικοειδής κύκλος μετρ. προΐνῃ (Ε.Κ.Π.) έκατ.	Ἐλικοειδής κύκλος μετρ. βραδινῇ (Ε.Κ.Β.) έκ.	Μέσος ὄρος βάρους (Β) γλγ.	Μέσος ὄρ. περιμέτρου θώρακος (Π. Θ.) έκ.	Μέσος ὄρ. έλικοειδοῦς κύκλου (Ε.Κ.) έκ.	Υπολογιζόμενα βάρη γλγ. (Υ.Β.)	Διαφοράι από πραγμα- τικά βάρη (Β—ΥΒ)
1	365	395	30	164,5	165,0	214,0	211,5	380	164,7	212,7	380	0
2	325	350	25	160,5	165,0	208,5	203,0	337,5	162,7	205,7	346	- 9
3	355	375	20	164,5	166,0	210,5	208,5	365	165,2	209,5	368	- 3
4	425	450	25	166,5	169,0	228,0	223,0	437,5	167,7	225,5	438	- 1
5	425	450	25	167,5	168,0	228,0	224,0	437,5	167,7	226,0	441	- 4
6	390	420	30	164,0	165,0	216,0	214,0	405	164,5	215,0	338	+ 17
7	305	325	20	152,5	153,0	200,5	199,5	315	152,7	200,0	297	+ 17
8	455	480	25	174,0	174,0	229,0	225,0	467,5	174,0	227,0	462	+ 5
9	415	440	25	168,5	170,0	215,5	222,5	427,5	169,2	219,0	417	+ 10
10	390	410	20	167,0	168,0	217,0	213,5	400	167,5	215,2	398	- 2
11	420	440	20	167,5	167,0	225,0	224,0	430	167,2	224,5	433	- 3
12	460	480	20	178,7	181,0	234,0	235,0	470	179,8	234,5	507	- 37
13	515	540	25	180,0	182,0	240,0	240,5	527,5	181,0	240,2	532	- 5
14	435	470	35	173,0	175,0	219,0	224,0	452,5	174,0	221,5	440	+ 12
15	435	460	25	171,5	172,0	219,5	222,0	447,5	171,7	220,7	430	+ 17
16	440	470	30	173,7	176,0	223,0	228,0	455	174,8	225,5	457	- 2
17	470	500	30	176,5	172,0	227,5	230,0	485	177,2	228,7	477	+ 8
18	445	475	30	178,0	174,0	223,0	228,0	460	162,0	225,5	450	+ 10
19	540	570	30	178,0	181,0	237,5	239,5	555	179,5	238,5	522	+ 33
20	490	520	30	177,2	176,0	232,0	234,5	505	176,6	232,2	493	+ 12
21	330	355	25	160,2	163,0	211,0	210,0	342	161,6	210,5	362	- 20
22	360	380	20	165,0	166,0	209,0	210,5	370	165,5	209,7	370	0
23	380	410	30	169,7	171,5	213,5	216,0	395	170,6	214,7	403	- 8
24	460	500	40	171,5	174,0	229,5	234,0	480	172,7	231,7	477	+ 3
25	400	450	50	164,0	164,0	220,0	224,5	425	164,0	222,2	416	+ 9

α/α	Π.Β.	Β.Β.	Β.Β. Π.Β.	Π.Θ.Π.	Π.Θ.Β.	Ε.Κ.Π.	Ε.Κ.Β.	Β.	Π.Θ.	Ε.Κ.	Υ.Β.	Β.— Υ.Β.
26	480	520	40	180,0	182,0	231,5	236,0	500	181,0	233,7	506	— 6
27	400	435	35	168,7	171,0	220,0	220,5	417,5	169,8	220,2	423	— 6
28	385	410	25	165,0	167,0	221,0	220,0	397,5	166,0	220,5	414	—17
29	405	450	45	167,7	169,0	222,5	225,5	427,5	168,3	224,0	434	— 7
30	475	530	55	177,5	182,0	235,0	240,5	502,5	179,7	237,7	519	—17
31	455	500	45	174,5	179,0	236,5	239,0	477,5	176,7	237,7	512	—35
32	440	500	60	174,5	177,0	228,0	227,5	470	175,7	237,7	469	+ 1
33	375	400	25	165,7	167,5	214,5	215,0	387,5	166,6	214,7	392	— 5
34	530	555	25	180,0	180,5	238,5	241,0	542	180,2	239,7	528	+14
35	430	430	0	170,0	171,5	221,0	221,0	430	170,7	221,0	429	+ 1
36	440	470	30	172,5	175,0	230,5	224,0	455	173,7	227,2	461	— 6
37	400	420	20	165,5	165,0	219,0	220,0	410	165,2	219,5	408	+ 2
38	530	570	40	181,5	182,0	243,0	241,5	550	181,7	242,2	542	+ 8
39	465	510	45	177,5	181,5	232,5	234,0	487,5	179,5	233,2	500	—13
40	490	520	30	180,5	182,0	235,5	236,0	505	181,2	235,7	515	—10
41	370	390	20	161,0	163,0	214,0	215,0	380	162,0	214,5	380	0
42	360	370	10	162,0	162,0	209,5	210,5	365	162,0	210,0	362	+ 3
43	380	430	50	170,0	171,5	217,5	217,0	405	170,7	217,2	412	— 7
44	520	550	30	180,5	182,5	238,0	236,5	535	181,5	237,2	526	+ 9
45	360	390	30	162,7	162,5	209,5	210,5	375	162,6	210,0	363	+12
M	431	463	33,4	171	173	224	225	444	172	224	447	0
6	+55	+59	+10,25	+6	+7	+10	+11	+57	+6	+10	+55	+13
η	305- 540	325- 570	0 6	152,5- 181,5	153,0- 182,5	200,5- 240,0	199,5- 241,5	315- 555	152,7- 181,7	200- 240,2	362- 542	370- +33

Ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ πίνακος τούτου παρατηροῦμεν τὰ κάτωθι:

I. Ζῶν βῆρος τῶν ζῶων διὰ ζυγίσεως εἰς γεφυροπλάστιγγα:

α) Τὸ ζῶν βῆρος τῶν ζῶων κατὰ τὴν πρωτὰν ἀνέροχεται κατὰ μέσον ὄρον εἰς 431 γλγ. με συντελεστὴν ἀποκλίσεως (σ) = +55 γλγ. καὶ με ὄρια παραλλάξεως ἀπὸ 305—540 γλγ. Τὰ πλεῖστα κατὰ ταῦτα τῶν ζυγισθέντων τὴν πρωτὰν ζῶων κριμαίνονται ἀπὸ (431—55) 376 γλγ. μέχρι (431+55) 486 γλγ.

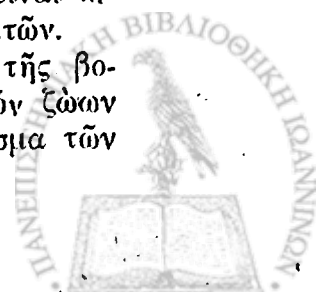
β) Τὸ ζῶν βῆρος τῶν ζῶων κατὰ τὸ ἐσπέρας ἀνέροχεται κατὰ μέσον ὄρον εἰς 463 γλγ. με συντελεστὴν ἀποκλίσεως (σ) = +59 γλγ. καὶ με ὄρια παραλλάξεως 325—570 γλγ. Τὰ πλεῖστα κατὰ ταῦτα τῶν ζυγισθέντων κατὰ τὸ ἐσπέρας ζῶων ἔχουν βῆρος κριμαίνομενον ἀπὸ (463—59) 404 μέχρι 522 γλγ.

Θεωροῦντες ὡς μέσον πραγματικῶν ζῶν βῆρος τὴν μέσην τιμὴν τῶν δύο μέσων ὄρων (431+463=894:2) ἦτοι τὰ 447 γλγ. διαπιστοῦμεν ὅτι ἡ ἀγέλη αὕτη σύγκριται ἐκ μικροσῶμων ζῶων τῆς φυλῆς «Φαῖα τῶν Ἀλπεων».

Τὰ ἀρχικῶς καὶ πρὸ 15ετίας εἰσαχθέντα ἐξ Ἀμερικῆς ζῶα ἦσαν πλέον μεγαλόσωμα.

Πέραν τούτων καὶ ἡ διακείμεσις τοῦ ζῶντος βῆρους τῶν ζῶων εἶναι λίαν σοβαρά. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ζύγισιν ζῶων ἡλικίας κάτω τῶν 3 ἐτῶν.

Ἡ ἐσπερινὴ ζύγισις τῶν ζῶων (6 μ.μ.) μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς βοσκῆς καὶ μετὰ τὴν ἀπογειματινὴν ἀμειξιν, μᾶζ δίδει ἐπὶ πλέον βῆρος τῶν ζῶων ἀνεροχόμενον εἰς 32 χιλίόγραμμα ὀφειλόμενον εἰς τὴν βοσκὴν καὶ τὸ πότισμα τῶν

ζώνων, ὅπερ λαμβάνει χώραν εἰς τὴν βρογχίαν. Ἡ δακτύμανοις τῆς διαφορᾶς μεταξὺ βραδυνοῦ καὶ πρωϊνοῦ βάρους ποικίλλει ἀπὸ 20 μέχρι 50 χιλιόγραμμα.

II. Σωματομετρικὰ στοιχεῖα ληφθέντα διὰ μετροταινίας:

α) Περίμετρος θώρακος

α') Ἡ μέση τιμὴ (M) τῶν πρωϊνῶν μετρήσεων τῆς περιμέτρου τοῦ θώρακος ἀνέρχεται εἰς 171 ἐκ. μὲ συντελεστὴν ἀποκλίσεως (σ) \pm 6 καὶ μὲ διακύμανσιν ἀπὸ 152,5 ἐκ. μέχρι 181,5 ἐκ.

β') Ἡ μέση τιμὴ (M) τῶν βραδυνῶν μετρήσεων τῆς περιμέτρου τοῦ θώρακος ἀνέρχεται εἰς 173 ἐκ. μὲ συντελεστὴν ἀποκλίσεως (σ) \pm 7 καὶ μὲ διακύμανσιν ἀπὸ 153 ἐκ. μέχρι 182,5 ἐκατ. Ἡ ἐπὶ πλέον κατὰ ταῦτα τιμὴ τῆς βραδυνῆς μετρήσεως ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὄρον εἰς 2 ἐκατ. (πρωΐα 171, ἑσπέρας 173) μὲ ἐλαχίστην τιμὴν ἐπὶ πλέον διαφορᾶς 0,5 ἐκατ. καὶ μεγίστην τιμὴν διαφορᾶς 4,5 ἐκατ. κατὰ ζῶον.

β) Ἐλικοειδῆς κύκλος

α') Ἡ μέση τιμὴ (M) τῶν πρωϊνῶν μετρήσεων τοῦ ἔλικοειδοῦς κύκλου ἀνέρχεται εἰς 224 ἐκατ. μὲ τιμὴν ἀποκλίσεως (σ) \pm 10 καὶ μὲ διακύμανσιν 200,5 ἐκατ. μέχρι 240,0 ἐκατ.

β') Ἡ μέση τιμὴ (M) τῶν βραδυνῶν μετρήσεων τοῦ ἔλικοειδοῦς κύκλου ἀνέρχεται εἰς 225 ἐκατ. μὲ τιμὴν συντελεστοῦ ἀποκλίσεως (σ) \pm 11 καὶ μὲ διακύμανσιν ἀπὸ 199,5 μέχρι 241,5 ἐκατ.

Ἡ ἐπὶ πλέον κατὰ ταῦτα τιμὴ τῆς βραδυνῆς μετρήσεως τοῦ ἔλικοειδοῦς κύκλου ἀνέρχεται εἰς 1 ἑκατοστὸν (πρωΐα 224, ἑσπέρας 225) μὲ ἐλαχίστην τιμὴν ἐπὶ πλέον διαφορᾶς, —5,5 ἑκατοστά καὶ μεγίστην +6,5 ἑκατοστά.

Αἱ σημειούμεναι ἐπὶ ἔλαττον τιμαὶ τῶν βραδυνῶν μετρήσεων δὲν δικαιολογούνται, ἀλλὰ ὀφείλονται εἰς σφάλμα τοῦ ἐνεργοῦντος τὴν μέτρησιν. Τὸ σφάλμα εἶναι εὐεξηγήτητον εἰς τὴν μέτρησιν τοῦ ἔλικοειδοῦς κύκλου δεδομένου ὅτι ἀποτελεῖ μέτρησιν διεργομένην διὰ πολλῶν σημείων, ἅτινα δὲν εἶναι σαφῶς καθωρισμένα.

Δίδονται ἐν συνεχείᾳ οἱ μέσοι ὄροι τῆς ζυγίσεως καὶ τῶν σωματομετρήσεων πρωΐας καὶ ἑσπέρας.

Ζῶν βάρους: διὰ ζυγίσεως εἰς γεφυροπλάστιγγα. Μέσος ὄρος (M) 444 γλγ. μὲ συντελεστὴν ἀποκλίσεως 55 ± 57 καὶ ὄρια παραλλαγῆς ἀπὸ 315 μέχρι 555 χιλιόγραμμα.

Περίμετρος θώρακος εἰς ἑκατοστά διὰ μετροταινίας. Μέσος ὄρος (M) 172 ἐκατ. μὲ συντελεστὴν ἀποκλίσεως \pm 6 καὶ ὄρια παραλλαγῆς 152,7 ἐκατ. μέχρι 181,7 ἑκατοστά.

Ἐλικοειδῆς κύκλος εἰς ἑκατοστά διὰ μετροταινίας. Μέσος ὄρος (M) 224 ἐκατ. μὲ συντελεστὴν ἀποκλίσεως (σ) \pm 10 καὶ ὄρια παραλλαγῆς ἀπὸ 200 ἐκ. μέχρι 240,2 ἑκατοστά.

Πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ ζῶντος βάρους διὰ τῶν μετρήσεων τῆς περιμέτρου τοῦ θώρακος καὶ τοῦ ἔλικοειδοῦς κύκλου ἐγένοντο, δι' ἐπεξεργασίας τῶν ὡς ἄνω στοιχείων, αἱ κάτωθι ἐργασίαι.

1) ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΟΥ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΣ (τ) ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΖΩΝΤΟΣ ΒΑΡΟΥΣ ΕΚ ΖΥΓΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΩΝ ΠΕΡΙΜΕΤΡΩΝ ΘΩΡΑΚΟΣ

Διὰ τὴν εὑρεσιν τοῦ (τ) ἐχρησιμοποιήθη ὁ τύπος

$$\tau = \sqrt{\frac{\Sigma\chi\psi - \frac{\Sigma\chi\Sigma\psi}{N}}{\Sigma\chi^2 - \frac{(\Sigma\chi)^2}{N}}} \left(\Sigma\psi^2 - \frac{(\Sigma\psi)^2}{N} \right) \text{ όπου } \chi = \text{Τὰ δεδομένα τῶν περιμέτρων τοῦ θώρακος}$$

$\psi =$ » » τῶν ἀντιστοιχῶν βαρῶν ἐκ ζυγίσεως δι' ἐκάστην ἀγελάδα.

$\Sigma\chi\psi =$ Τὸ ἄθροισμα τῶν γινομένων τῶν περιμέτρων θώρακος καὶ τῶν ζυγισθέντων βαρῶν ἀντιστοίχως δι' ἐκάστην ἀγελάδα.

$\Sigma\chi =$ Τὸ ἄθροισμα τῶν περιμέτρων τοῦ θώρακος.

$\Sigma\psi =$ Τὸ ἄθροισμα τῶν ζυγισθέντων βαρῶν.

$\Sigma\chi^2$ » » » τετραγώνων τῶν περιμέτρων τοῦ θώρακος

$\Sigma\psi^2$ » » » » ζυγισθέντων βαρῶν

$N =$ Ὁ ἀριθμὸς τῶν δεδομένων (ἀγελάδων)

Βάσει τοῦ τύπου αὐτοῦ εὑρέθη $\tau = 0,91$.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ὡς ἄνω ἐργασίαν, πρέπει νὰ εὑρεθῇ μία ἐξίσωσις τῆς μορφῆς $\psi = a\chi + \beta$ διὰ τῆς ὁποίας νὰ εἶναι δυνατὸς ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ ζῶντος βάρους (ψ) συναρτήσῃ τῆς ἀντιστοίχου περιμέτρου θώρακος (χ). Πρὸς τούτοις ἀρκεῖ νὰ ὑπολογισθοῦν οἱ συντελεσταὶ a καὶ β . Δεδομένου ὅτι εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τὰ $\psi =$ βάρη ἐκ ζυγίσεως καὶ $\chi =$ ἀντίστοιχοι περιμέτροι θώρακος, εἶναι γνωστὰ οἱ συντελεσταὶ a καὶ β δίδονται ἀπὸ τοὺς τύπους:

$$a = \frac{\Sigma\chi\psi - \frac{\Sigma\chi\Sigma\psi}{N}}{\Sigma\chi^2 - \frac{(\Sigma\chi)^2}{N}} \quad \text{καὶ} \quad \beta = \frac{\Sigma\psi - a\Sigma\chi}{N} \text{ όπου } a = \text{τὸ προηγουμένως ὑπολογισθὲν}$$

Οὕτω εὑρέθη ἡ σχέσηις :

$$\psi = 8,16\chi - 955$$

ὅπου $\psi =$ ζῶν βῆρος (ὑπολογισθὲν)

$\chi =$ Μέσος ὄρος 3 μετρήσεων τῆς περιμέτρου τοῦ θώρακος τῆς ἀγελάδος.

2) ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΟΥ ΣΤΣΧΕΤΙΣΕΩΣ (τ) ΜΕΤΑΞ ΤΟΥ ΖΩΝΤΟΣ ΒΑΡΟΥΣ ΕΚ ΖΥΓΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΩΝ ΕΛΙΚΟΕΙΔΩΝ ΚΥΚΛΩΝ

Χρησιμοποιούντες τοὺς αὐτοὺς ὡς ἄνω τύπους εὑρομεν:

α) Συντελεστὴν συσχέτισεως $\tau = 0,96$

β) Ἐξίσωσιν πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ ζῶντος βάρους ἐκ τοῦ ἐλικοειδοῦς κύκλους τῆς μορφῆς $\psi = 5,52\chi - 795$

δπου $\psi = Z\omega$ ν βάρος (ύπολογισθέν)

$\chi =$ Μέσος όρος 4 μετρήσεων του έλικοειδοῦς κύκλου τῆς ἀγελιάδος

3) ΕΥΡΕΣΙΣ ΣΧΕΣΕΩΣ ΔΙΔΟΤΣΑ ΤΟ ΖΩΝ ΒΑΡΟΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙ ΤΩΝ ΔΤΟ ΜΕΤΡΗΣΕΩΝ (Περιμέτρου θώρακος καὶ έλικοειδοῦς κύκλου)

Ἡ εὔρεσις τῆς σχέσεως αὐτῆς θεωρεῖται ἀναγκαία, ὥστε νὰ μειωθῆ κατὰ τὸ δυνατόν ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ τελικοῦ ἀποτελέσματος τῶν πιθανῶν λαθῶν ἐκ μιᾶς μόνον μετρήσεως π.χ. μόνον τῆς περιμέτρου τοῦ θώρακος.

Ἡ ζητούμενη σχέση πρέπει νὰ εἶναι τῆς μορφῆς:

$$Z' = A\chi + B\psi + C \quad (1) \text{ ὅπου :}$$

$Z' =$ Ζῶν βάρος (ύπολογισθέν)

$\chi =$ Μ. ὅρος μετρήσεων περιμέτρου θώρακος

$\psi =$ Μ. ὅρος μετρήσεων έλικοειδοῦς κύκλου

A, B & C = συντελεσταί.

Ἐξ ὑποθέσεως πρέπει $\Sigma (Z - Z') = 0$, δηλαδή τὸ ἄθροισμα τῶν διαφορῶν μεταξὺ πραγματικοῦ βάρους (Z) καὶ ὑπολογισθέντος βάρους (Z') νὰ εἶναι μηδέν. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ σημεῖα τῶν πραγματικῶν βαρῶν κατανέμονται ἐξ ἴσου ἄνω καὶ κάτω τῆς εὐθείας ἣτις δίδεται ἐκ τῆς σχέσεως (1). Οὕτω διὰ τὰ ὑπεράνω τῆς εὐθείας σημεῖα αἱ διαφοραὶ εἶναι θετικαί, ἐνῶ διὰ τὰ κάτω ταύτης αἱ διαφοραὶ εἶναι ἀρνητικαί. Διὰ νὰ μὴ ὑπάρχουν ὁμοῦ μεγάλαι διαφοραὶ μεταξὺ πραγματικῶν καὶ ὑπολογισθέντων βαρῶν, οἱ συντελεσταὶ A, B & C πρέπει νὰ εἶναι τέτοιοι, ὥστε $\Sigma (Z - Z')^2$ νὰ εἶναι ἐλάχιστον.

Ἐπολογοισμὸς τῶν διαφορῶν $(Z - Z')^2$ καὶ τοῦ ἄθροισματος αὐτῶν:

$$\delta_1^2 = (Z_1 - Z'_1)^2 = (Z_1 - A\chi_1 - B\psi_1 - C)^2$$

$$\delta_2^2 = (Z_2 - Z'_2)^2 = (Z_2 - A\chi_2 - B\psi_2 - C)^2$$

$$\text{ἦτοι : } \delta_1^2 = Z_1^2 + A^2\chi_1^2 + B^2\psi_1^2 + C^2 - 2Z_1C + 2A\chi_1B\psi_1 + 2AC\chi_1 + 2BC\psi_1 - 2Z_1A\chi_1 - 2Z_1B\psi_1$$

$$\delta_2^2 = Z_2^2 + A^2\chi_2^2 + B^2\psi_2^2 + C^2 - 2Z_2C + 2A\chi_2B\psi_2 + 2AC\chi_2 + 2BC\psi_2 - 2Z_2A\chi_2 - 2Z_2B\psi_2$$

$$\text{ὅτε } \Sigma\delta^2 = \Sigma Z^2 + A^2\Sigma\chi^2 + B^2\Sigma\psi^2 + C^2 - 2A\Sigma\chi Z + 2AB\Sigma\chi\psi + 2AC\Sigma\chi + 2B^2\Sigma\psi^2 - 2B\Sigma Z\psi + 2BC\Sigma\psi + NC^2 - 2C\Sigma Z$$

$$\text{ἦτοι γενικῶς } P = \Sigma\delta^2 = \varphi(A) + \varphi(B) + \varphi(C) = \Sigma(Z - Z')^2$$

Ἐπειδὴ ζητοῦμεν ἢ P νὰ γίνεται ἐλαχίστη ὡς πρὸς μεταβλητὰς τὰ A, B καὶ C πρέπει $P' = 0$)
 $\left. \begin{matrix} A \\ P' = 0 \\ B \\ P' = 0 \\ C \end{matrix} \right\}$ ἤτοι αἱ πρῶται παράγωγοι τῆς P πρὸς A, B & C νὰ εἶναι μηδέν.

Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν χρησιμοποιοῦντες τὰ γνωστὰ χ, ψ καὶ Z εὐρίσκομεν τὰς τρεῖς σχέσεις :

$$\begin{aligned} 325A - 330 + 375B - 3C &= 0 \\ 539B - 452 + 375A + 19C &= 0 \\ 45C - 25 - 3A + 19B &= 0 \end{aligned}$$

Λύνοντες τὸ σύστημα τοῦτο εὐρίσκομεν τὰς τιμὰς τῶν A, B καὶ C αἱ ὁποῖαι τιθέμεναι εἰς τὴν σχέσιν (1) δίδουν τὴν γενικὴν ἐξίσωσιν πρὸς ὑπολογισμὸν τοῦ ζῶντος βάρους (Z, B), συναρτήσῃ τῆς περιμέτρου τοῦ θώρακος ($\Pi. \Theta.$) καὶ τοῦ Ἐλικοειδοῦς κύκλου ($E. K.$) τῆς ἀγέλαδος.

$$ZB = 2,592. \Pi\Theta + 4,012. EK - 900 \quad (2)$$

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Κατὰ τὴν λήψιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν διαφορῶν μετρικῶν στοιχείων εἶναι δυνατόν νὰ ὑπαισθῶνται διάφορα λάθη, ἤτοι:

- Λάθοι κατὰ τὰς σωματομετρήσεις, συνεπεία κακῆς στάσεως τοῦ ζῶου
- Λάθοι τοῦ ἐνεργοῦντος τὰς σωματομετρήσεις
- Λάθοι κατὰ τὴν ζύγισιν (ἐπίδρασις τῆς ὥρας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας)
- Λάθοι κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ $Z.B.$ ἐκ τῆς εὐρεθείσης σχέσεως (2), ἢ ὁποῖα ἐφαρμόζεται δι' ὅλας τὰς ἀγέλαδας ἀνεξαρτήτως διαπλάσεως καὶ εἰδικῶν μορφολογικῶν στοιχείων ἐκάστου ζῶου.

Ἡ χρῆσις κατὰ τὴν σχέσιν (2) δύο μεταβλητῶν (περίμετρος θώρακος καὶ Ἐλικοειδοῦς κύκλος) καλλυτερείνει αἰσθητῶς τὴν ἀκριβείαν τῶν ὑπολογισμῶν.

Γενικῶς τὰ λάθη τῶν ὑπολογισμῶν μετροῦνται μετὰ τὸν συντελεστὴν ἀποκλίσεως (σ) τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῆς πειραματικῆς τιμῆς καὶ τῆς θεωρητικῆς ὑπολογισθείσης.

Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἐλήφθησαν δύο ζυγίσεις (πρωϊνὴ—βραδυνή). Ὁ συντελεστὴς ἀποκλίσεως τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ζυγίσεων εὐρέθη $\sigma = +10$ χιλ. Ἦτοι τὰ 2)3 τῶν δεδομένων πραγματικῶς δὲν ζυγίζον αὐτὸ πού ἐκ μιᾶς ζυγίσεως λαμβάνομεν, ἀλλὰ εἰς μίαν ἀπλὴν ζύγισιν ὑπαισθόχεται λάθος $+10$ ἢ -10 χιλ. Θὰ πρέπει ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν τὸ μέγεθος τοῦ λάθους δι' ὑπολογισμοῦ τοῦ ζῶντος βάρους ἐκ τῶν σωματομετρήσεων.

Ὡς εἰς τὸν πίνακα ἐμφαίνεται ὁ συντελεστὴς ἀποκλίσεως τῶν διαφορῶν μεταξὺ μέσου βάρους ἐκ ζυγίσεως καὶ ἐκείνου ἐξ ὑπολογισμοῦ, εἶναι $\sigma = +13$. Ἦτοι τὰ 2)3 τῶν δεδομένων θὰ παρουσιάζοιεν σφάλμα στὸ ὑπολογισθὲν διὰ σωματομετρήσεων βάρους ἐν σχέσει πρὸς τὸ πραγματικὸν $+13$ χιλ.

Ἐὰν ὅμως ληφθῆ ὑπ' ὄψιν τὸ σφάλμα ἐκ τῆς ζυγίσεως τοῦ ζῶου, τότε τὸ σφάλμα τοῦ ὑπολογισθέντος βάρους ἐκ σωματομετρήσεων εἶναι μόλις $+3$ χιλ., ὀλεῖως ἀνεπαίσθητον δι' ἓνα μέσον βάρους 444 χιλ. τοῦ ζῶου.

Πρακτικῶς λοιπὸν ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ ζῶντος βάρους διὰ τῆς μεθόδου τῶν σωματομετρήσεων (Περίμετρος Θώρακος καὶ Ἐλικοειδοῦς Κύκλος) εἶναι τῆς αὐτῆς ἀκριβείας ὅπως μετὰ μίαν ἀπλὴν ζύγισιν τοῦ ζῶου.

2) Ἡ εὐρεθεῖσα σχέσις (2) εἶναι πρώτου βαθμοῦ καὶ ἐπομένως παριστᾶ εὐθείαν. Ἐκ τῆς μελέτης δύο μεγάλων ἀριθμοῦ δεδομένων με ὄρια παραλλαγῆς ζῶντος βάρους ἀπὸ 300 μέχρι 700 χιλ. διεπιστώθη ὅτι ἡ καμπύνη συσχετίσεως τοῦ ζῶντος βάρους καὶ τῶν σωματομετρήσεων τῆς Περιμέτρου τοῦ Θώρακος καὶ τοῦ Ἐλικοειδοῦς Κίβλου εἶναι παραβολική.

Ἡ μεγάλη ἀκτὺς καμπυλότητος τῆς παραβολικῆς αὐτῆς καμπύνης, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ ὄρια παραλλαγῆς τοῦ ζῶντος βάρους τοῦ μεγαλύτερου ἀριθμοῦ τῶν δεδομένων ἐπιτρέπουν τὴν ἀντικατάστασιν τῆς καμπύνης ταύτης διὰ μιᾶς τεθλασμένης γραμμῆς κατὰ μικρὰ τμήματα με ἀνεπαίσθητον σφάλμα στοὺς ὑπολογισμούς.

Οὕτω ἡ εὐρεθεῖσα σχέσις (2) ἰσχύει δ' ἔρια ζῶντος βάρους.

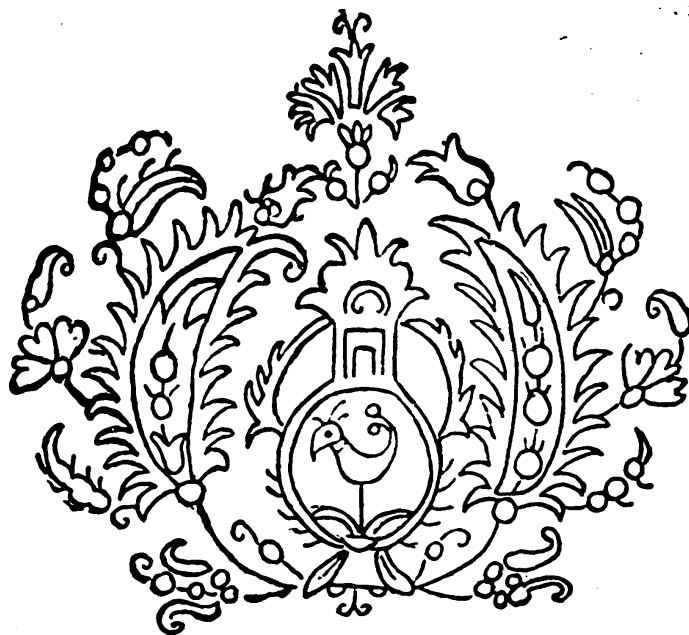
350 — 550 χιλ.

Διὰ μεγαλύτερα ἢ μικρότερα βάρη πρέπει νὰ εὐρεθοῦν δύο σχέσεις ἀντιστοίχως (δύο εὐθείαι δίδουσι με τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν τοῖς ἀντιστοίχοις ὑπολογισμούς).

Ἐλείπει ἐπαρκοῦς ἀριθμοῦ δεδομένων (ἀγγελῶδων) ἐντὸς τοῦ Σταθμοῦ με ζῶν βάρους ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω δοθέντων ὁρίων, τ' ἀνωτέρω δὲν κατέστη δυνατόν.

Με τὰ συγκεντρούμενα ἤδη στοιχεῖα σωματομετρήσεων ἑτέρων Σταθμῶν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἐργασία αὐτὴ συντόμως θὰ περατωθῇ.

Ἡ ἀκαλουθητέα πάντως μέθοδος θὰ εἶναι ἡ αὐτὴ ὡς ἄνω ἐκτεθεῖσα.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

Ἐσφούγγισε τὸν ἴδρωτα
μὲ τῆς ποδιᾶς τὴν ἄκρη
Κι' ἀπέμεινε κυττάζοντας
τὴ διψασμένη γῆς
ποῦ ἔπινε ἀχόρταγα
τὸ δάκρυ τῆς σταλαματιᾶ – σταλαματιᾶ.

* *

Κι' ὡς ἦτανε τ' ἀπομεσήμερο βαρὺ
ἦρθε μὲ τ' ἄσπρα του φτερά
ὁ ὕπνος, σὰν ὁ θάνατος
Κι' ἀφοῦ ζυγιάστηκε ψηλά
στ' ἀκίνητο κορμί,
ἐχαῖδεψε τὰ φρύδια τὰ γραμμένα
Κι' ἀπόθεσε θερμὸ φιλὶ
στά λυπημένα μάτια
Ἔπειτα
ἀνάλαφρα πετώντας
ἔφερε στὴν ἀγκαλιᾶ
διπλώνοντας μὲ προσοχὴ
τ' ἀδύνατα φτερά,
ἓνα λιγνὸ, ἀσήμαντο ἀγγελάκι
ποῦ πέταξε προχτὲς στὸν οὐρανό.

* *

Ἡ μάνα ἡ νιά
ἡ μαυροντυμένη μάνα
ἀνοίγοντας τὰ μάτια τῆς,
ἐκοίταξε τίς ἄδειες ἀπαλάμες
Κι' ἓνας καύμὸς βαθύς
ἐξύπνησε παλιὰ τραγούδια,
τὰ μοιρολόγια τῆς γιαγιᾶς
μὲ τὰ σκαμμένα μάγουλα
Καθὼς τὴν κοίμιζε μικρὴ
στὴν ἀγκαλιᾶ

* *

Παλιὰ, λυπητερά τραγούδια
στὸν ἄντρα τῆς ποῦ χάθηκε στὴν ξενητεία
σαράντα τόσα χρόνια
γιὰ τῆς ἀνάγκης τὸ ψωμί
Καὶ στὸ στερνὸ τῆς παληκάρι
στὸν πόλεμο ποῦ πάει
σὰν χτὲς ἐκείνον τὸν καιρὸ,
νά παίζ' ὁ ἥλιος στά μαλλιᾶ

Καί στά γυμνά του μπράτσα
 Κι' αὐτή, ὀρθή νά τοῦ περάση
 στὸν ἄσπρο του λαιμὸ
 τὸ παιδικό του φυλαχτό,
 σταυρώνοντας τό μέτωπο
 μέ μόσκο καί θυμίαμα

* *

Ἐπῆρε τὸ τραγούδι της κι' ἀψήλωσε
 Κι' ἀπλώθηκε στὸν κάμπο,
 ν' ἀκούσ' ἡ μάνα ἡ γῆς
 νά πάρη μέσ' στά στήθεια της
 καί τοῦτον τὸν καῦμὸ
 γλυκά νά τὸν λαρώση,
 ὅσο ναρθῆ ἡ "Ανοιξη
 καινούργιο καλοκαίρι,
 ἐδῶ στῆς ρεμματιᾶς τὸν πλάτανο
 Κατάσαρκα χαϊδεύοντας
 τῆς μάνας της τὸν κόρφο
 ναρθῆ ὁ "Ερωτας γυμνός
 μέ τῆ χοντρή ἀνάσα
 Καρπὸ νά δέση πάλι

* *

Ἡ μάνα ἡ νιά
 ἡ μαυροντυμένη μάνα
 στῆς αὐλακιᾶς τὸν ὄχτο
 ξεχάστηκε ν' ἀνιστορῆ
 τὸ μαῦρο Καβαλλάρη
 μέ τὸ γυμνό του τὸ σπαθί
 Κι' ὁ ἀντρας της παρέκει
 βέβαια δέ συμφωνεῖ
 μέ τὰ παλιά τραγούδια

* *

Ξέρει αὐτός
 δὲν πρόκειται γιὰ Χάροντα
 Καί μαῦρο Καβαλλάρη
 "Ὅμως δὲν ἀποκρίνεται
 Καί τρώει τὴν ψυχὴ του
 Καθὼς θυμᾶται τοῦ παιδιοῦ
 τὰ γαλανὰ του μάτια
 ἐκοίταζαν γεμᾶτα ἀπορία
 στὰ κόκκινα τὰ χῶματα

ΚΩΣΤΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Η Ν Ε Α Χ Η Ρ Α

(Βιβλίο VI. Μῦθος XXI)

Ποτὲ καμιά δὲ χήρεψε, χωρὶς ν' ἀπελπιστῆ :
 μαλλιοτραβιέται, δέρνεται· μετὰ, παρηγοριέται.
 Μὲ τοῦ καιροῦ τὸ διάβα, ἢ θλίψη λησμονιέται·
 σιγὰ-σιγὰ ἢ χαρὰ γυρίζει, γελαστή.
 Ἄνάμεσα σ' αὐτὴν ἐδῶ, ποῦχει χηρέψει χιτὲς,
 καὶ σὲ μιὰν ἄλλη, ποῦχει πιά χρονίσει.
 βουνό, σταλήθεια, ἢ διαφορὰ· δὲν θᾶλεγε κανεὶς,
 πὼς ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν πηλὸ τίς ἔχει πλάσει ἢ φύση.
 Ἡ πρώτη σὲ ἀποδιώχνει μὲ τὰ κλάματα
 μὲ χίλιες χάρες εἶναι ἢ ἄλλη στολισμένη.
 Ψεύτικα ἢ γνήσια, ποιὸς τὸ ξέρει, ἀναστενάγματα
 τὴν πρώτη συντροφεύουν, τὴν καυμένη.
 Ὁ ἴδιος χαβᾶς παντοινά, τὸ ἴδιο τὸ τροπάρι.
 Γι' ἀπαρηγόρητη ὁ καθένας θὰ τὴν πάρῃ·
 μὰ δὲν εἶν' ἔτσι πρὸς Θεοῦ, μὴ γελαστῆτε.
 Αὐτό, σιτὸν παρακάτω μῦθο, θὰ τὸ ἰδῆτε,
 Μῦθος ; τί μῦθος λέω ; ἀλήθεια ἀποδειγμένη.
 Ὁ ἄντρας ποῦχε κάποια νὰ χαριτωμένη,
 κινούσε γιὰ τὰ πέρα ἀμπέλια. Στὸ πλευρό του Ἐκείνη,
 τοῦλεγε : «αὐτὸ ἢ ψυχὴ μου δὲ θὰ τὸ πομείνη.
 Στάσου· περίμενε· σὲ λίγο σὲ ἀνταμώνω».
 Ὡστόσο, σιτὸ ταξίδι του τὸν ἀφίνει μόνο.
 Ἡ ὥραία εἶχε πατέρα γνωστικὸ πολὺ.
 Ἄφησε ἐκεῖνος τῶν ματιῶν νὰ ξεθυμάνῃ ἢ βρῦση,
 καὶ πάσκισε ὕστερα νὰ τὴν παρηγορήσῃ :
 «Θρήνησε, κόρη, ἢ ἀνάγκη ὅσο τὸ καλεῖ·
 μ' ἂν μαραθῆς, ὁ μακαρίτης τί θὲ νὰ κερδίσῃ ;
 Κι' ἂν οἱ νεκροὶ μᾶς φεύγουνε, τοὺς ζωντανοὺς θυμήσου :
 Βέβαια, δὲν λέω, οὔτε καὶ μπορεῖς,
 ἀπότομα ν' ἀλλάξῃς τὴν κατάστασή σου,
 νὰ κλείσῃς, μὲ νέα στέφανα, τὸ πένθος τὸ βαρὺ.
 Ὡστόσο θὰ σοῦ πῶ γιὰ κάποιο νιὸ ἀπὸ σπίτι,
 —δὲν πρόπει, κόρη μου, αὐτὸ νὰ σὲ πικράνῃ—,
 ἄντρα φανούσιμο καὶ καλονοικοκύρη,
 χίλιες φορὲς καλύτερον ἀπὸ τὸν μακαρίτη»
 «Ἄχ !, λέει ἐκείνη, δίχως ν' ἀνασάνῃ,
 ἄντρας μου ἔμένα θὰ γενῆ τὸ μοναστήρι».
 Γιὰ κάποιο μῆγα, φρόνιμος, ὁ γέροντας, ἀφήνει
 νὰ χωνέψῃ ἦσουχα τὸν πόνο τῆς ἐκείνη.
 Μὰ μὲ καιρό, ὥρα τὴν ὥρα, ἀλλάζει αὐτὴ
 κάτι σιὴν χτενισιά, τὰ ροῦχα, τὴν τουαλέτα.

Τὸ ἴδιο τὸ πένθος τὸ βαρὺ στολίζει τὴν κοκέτα
ὥσπου μὲ χάρες πιο λαμπρὲς νὰ στολιστῆ.
Τὸ πλῆθος τῶν Ἐρώτων φτάνει στὴ φωλιά.
Χοροί, τραγούδια, τὰ παιγνίδια τὰ παλῆα
ἔχουν, μὲ τὴ σειρά τους πιά, ξαναγυρίσει.
Βράδυ καὶ χάραμα δροσολογιέται ἢ νὰ
μεσ' τὴν ἀθάνατη τῆς Νεότητας τὴ βρῦση.
Δὲν τὸν φοβᾶται τὸν νεκρὸ ἀποδῶ κι' ἔμπρὸς
τοῦ μακαρίτη ὁ πεθερός· μά, μιᾶς κι' εἶχε λουφάξει,
τοῦ λέει μιὰ μέρα αὐτῆ: «λοιπόν, ποῦ εἶν' ὁ γαμπρὸς
Πατέρα μου, που μοῦχεις τάξει ;»

Ἀπόδοση : Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ ΚΑΙ Ο ΝΕΚΡΟΣ ΤΟΥ

(Βιβλίο VII. Μῦθος XI)

Κάποιος νεκρὸς τραβοῦσε θλιβερά
Νὰ βουλευτῆ στὸ τελευταῖο του σπίτι,
Ἕνας παπᾶς τραβοῦσε μὲ χαρά,
Νὰ θάψῃ τὸ πιὸ γρήγορα αὐτὸν τὸν μακαρίτη.
Ὁ πεθαμένος μας κυλοῦσε μὲ τὸ ἀμάξι,
Καί, ὅπως ἀρμόζει, τυλιγμένος γιὰ τὴν τάξη,
Στὸ σάβανο, ποῦ οἱ δόλιοι πεθαμένοι,
Ὡϊμένα, τὸ φοροῦν χειμῶνα-καλοκαίρι,
Κι' ὅπου ἀπὸ ἀπάνω τους ποτέ δὲν βγαίνει.
Δίπλα ὁ παπᾶς, κι' ἔψελνε χέρι-χέρι,
Κατὰ τὸ ἔθος τὸ ἱερό, καλλίφωνα
Κι' εὐλαβικά, κοντάκια καὶ στιχάρια,
Μακαρισμοὺς καὶ ἀντίφωνα,
Εὐχὲς καὶ εὐλογητάρια.
«Πελάτη μου, ἔγνοια σου, στὴν πόρτα αὐτοῦ τοῦ κόσμου
Θὰ σὲ χορτάσω μὲ λογιῆς-λογιῆ τροπάρια·
Μικρὸς ὁ κόπος μου, ἄξιος ὁ μισθός μου».
Κι' ἔτρωγε μὲ τὸ μάτι τὸν φτωχὸ νεκρὸ
Ὁ Αἰδεσιμώτατος, μὴ χάσῃ τέτοιο τυχερό.
Κι' ἔμοιαζε μὲ τὸ μάτι νὰ τοῦ κάνει:
«Κύριε νεκρέ, θᾶχω ἀπὸ σένα
Τόσα σὲ μετρητὰ καὶ σὲ κερὶ καὶ σὲ λιβάνι
Καὶ σὲ μικροέξοδα καλολογαριασμένα».
Κάποιο κρασάκι σοῦχε ἐκεῖνος λιμπιστῆ,
Ἕνα βαρέλι ποῦ ἄξιζε ὅσο καὶ νὰ πῆς.
Μιὰ του ἀνεψιούλα, λιγερὴ καὶ κουνιστῆ,
Καὶ τοῦ σπιτιοῦ ἢ κοπέλλα, ἢ Σεβαστῆ,
Θᾶχαν κι' αὐτὲς φουστάνι πιά τῆς προκοπῆς
Μὰ ἐνῶ ὁ καυμένος εὐτυχοῦσε χωρὶς κόπο,

Τρακάρει κάπου και μπατάρει ή νεκροφόρα,
 Κι' ό Αϊδεσιμώτατός μας, πούχε πάρει φόρα
 Κουτρώντας τόν πελάτη, άπόμεινε στόν τόπο.
 Κι' έτσι ό σαβανοστόλιστος έτράβηξε, νεκρό,
 Μαζί του τόν ποιμένα του, σέ τόπο χλοερό.
 Κι' άντάμα ροβολούν, ζευγάρι και κλωνάρι.
 Μοιάζει ή ζωή, στόν κόσμο έτούτο τόν φθαρτό,
 Στόν παπᾶ, πού ό νεκρός δέν τοϋκαμε τή χάρη,
 Και μέ τό γάλα τής Μαριώς, στόν μϋθο τόν γνωστό.

Άπόδοση: Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ

ΤΕΣΣΕΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΟΥ ΠΑΥΛΕΑ

ΚΗΠΟΣ

Έξάτιμέ με, καθώς εξάτιμίζεις, οϋρανέ, τήν επιφάνεια τών υδάτων,
 κάνε με άνεμο καθώς τους άνέμους τών εποχών,
 μιᾶ χόβολη είμαι φλογερή, άνοιξε τήν καρδιά μου σάν άνθος πρὸς τήν
 τήν κατεύθυνση τοϋ ήλιου,
 κόκκινο κρίνο άμαρτίας τᾶ χείλη μου, και ή καρδιά μου άνομολόγητων
 επιθυμιών έδρα,
 μελέτησε κακᾶ ή διάνοιᾶ μου, άνόητα έστοχάσθη,
 έφαντάσθη, έφοθήθη, άπίστησε, έπλανήθη,
 τοϋ κήπου σου ένα επίγειο λουλούδι νοητικό, ὡ οϋρανέ μου,
 συχώρα με για τήν καθημερινή μου άνοησία.

ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ

Άφῆστε, άφῆστε ήσυχους όσους πολέμησαν στίς Θερμοπύλες,
 τους τριακόσιους τοϋ Λεωνίδα τους βαρύναμε μέ τή δόξα μας,
 δέν ήταν ήρωες γιατί έπесαν στίς θέσεις τους,
 παρᾶ γιατί ήταν δεμένοι μ' ένα παμπάλαιο χρέος.
 Καλύτερα πὸν δέ γύρισαν πίσω σιὸ στρατόπεδο τής Σπάρτης,
 καλύτερα πὸν δέν άκουσαν πάλι πολλά για τό καθῆκον.
 Τὸ θάνατο τόν ήθελαν, γιατί τους ήταν μιᾶ Σωτηρία ἀπὸ τή Σπάρτη.

ΠΟΤΕ

Ό Κόσμος είναι μιᾶ άπάτη ρέουσα, οι άνθρωποι μιᾶ ρέουσα άνοησία

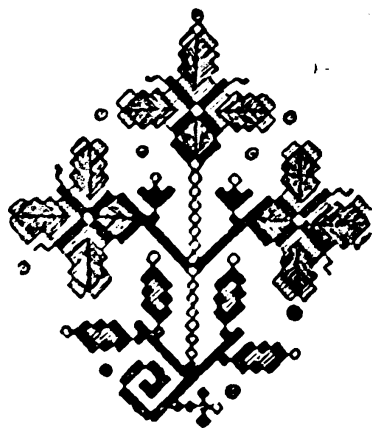

μόνη ἠθική μας ἢ μηλωτὴ τοῦ λύκου,
 σὰς ἐρωτῶ, ἂν ἡ μέρα αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία τῆς ζωῆς μας, τί πειράζει;
 στενοχωριέται κανεὶς ὅταν φεύγει ἀπὸ τοὺς κρυφῶνες τῶν λύκων;
 Ποτὲ βέβαια.

ΑΠΙΣΤΙΑ

Ἄκούω τό κοράκι μου ψηλά, αὐτὴ τὴ μαύρη ὑλακὴ τοῦ αἰθέρα
 νὰ κατεβαίνει μέσα στὰ σπλάχνα μου,
 καὶ βγαίνω καὶ παίρνω ὅλες τὶς σάλπιγγες καὶ σὰς φωνάζω,
 ὅλες τὶς καμπάνες καὶ χτυπῶ, μ' ὅλα τὰ σήμαντρα στὰ καμπαναριὰ ση-
 μαίνω,
 μ' ὅλες τὶς πυροσβεστικὲς ἀντλίες τρέχω
 σ' ὅλους τοὺς δημόσιους χώρους
 καὶ σὰς κραυγάζω πὼς εἶμαι τὸ προζύμι τῆς κάθε ἀρνησι-
 κλειονίας τῆ φωνῆ μου ὀξύνω
 πὼς εἶμαι γιὸς τῆς κάθε ἀπιστίας,
 κι ὡς ποθοῦσα νὰ αισθάνομαι τὸ Θεό, καθὼς ὁ γρύλλος τῆς νύχτας τὸ
 φεγγάρι.

ΣΑΡΑΝΤΙΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Ο Ν Ο Μ Ο Σ

Μετάφραση : ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΛΩΛΗ

Ἡ πρώτη νύξη, ὅτι τὰ πράγματα εἶχαν ξεφύγει ἀπὸ τὴ δυνατότητα τοῦ ἐλέγχου, ἦρθε ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα φθινοπωρινὰ βραδυνὰ κατὰ τὰ τέλη χίλια ἐνιακόσια σαράντα. Τί συνέβη: ἀπλῶς, ἦταν ὅτι μετοξὺ ἑπτὰ καὶ ἐννέα ἡ ὥρα αὐτῆς τῆς βραδυᾶς ἡ γέφυρα τῶν Τριῶν Δήμων εἶχε τὴ μεγαλύτερη κυκλοφορία ἀπὸ περαστικὰ αὐτοκίνητα σ' ὅλη τὴν ἱστορία τῆς.

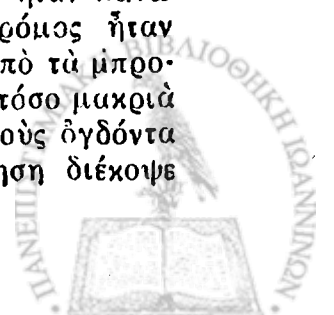
Αὐτὸ ἦταν παράξενο, γιατί ἦταν ἕνα βράδυ μιᾶς καθημερινῆς (καὶ γιὰ νὰ εἶμαστε πιὸ συγκεκριμένοι, μιᾶς Τετάρτης), καὶ ἂν καὶ ὁ καιρὸς ἦταν, ὅπως συμφωνοῦσαν ὅλοι, γλυκὸς καὶ καθαρὸς, μὲ ἕνα φεγγάρι ποὺ ἦταν στὶς ἡμέρες κοντὰ στὴν πανσέληνο, ποὺ μποροῦσε νὰ ξεγελάσει πολλοὺς αὐτοκίνητιστὲς γιὰ ἕνα περίπατο ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, αὐτὰ τὰ γεγονότα μόνα τους δὲν μποροῦσαν νὰ ἐξηγήσουν τὸ φαινόμενο. Καμμιά ἄλλη γέφυρα ἢ κεντρικὸς δημόσιος δρόμος δὲν ἦταν ἐπηρεασμένος ἀπ' αὐτό, καὶ ἂν καὶ οἱ δυὸ προηγούμενες νύχτες ἦταν ἔξ' ἴσου μαγευτικὲς καὶ σεληνόφωτες, καὶ κατὰ τὶς δυὸ αὐτὲς ἡ κυκλοφορία στὴ γέφυρα ἦταν περίπου κανονικὴ.

Τὸ προσωπικὸ τῆς γέφυρας, ἐν πάσῃ περιπτώσει, πιάστηκε ἐντελῶς ἀπροετοίμαστο. Μιὰ βασικὴ ἀρτηρία ὅπως ἡ γέφυρα τῶν Τριῶν Δήμων, λειτουργεῖ βάσει καθωρισμένων καὶ κατηγορηματικῶν διατάξεων. Τὰ ταξίδια μὲ αὐτοκίνητα, ὅπως καὶ οἱ ἄλλες οἱ μεγάλης κλίμακας δραστηριότητες τοῦ ἀνθρώπου, ἀκολουθοῦν τὸν νόμον τῶν πιθανοτήτων, — αὐτὸ τὸν μεγάλο καὶ ἀρχαῖο κανόνα ποὺ λέγει ὅτι οἱ δράσεις τῶν ἀτόμων ἐντὸς τοῦ συνόλου ἀκολουθοῦν πάντοτε ὠρισμένα καλούπια— καὶ μὲ βίωση τὴν πείρα τοῦ παρελθόντος ἦταν πάντοτε δυνατόν νὰ καθορίσῃ κανεὶς, πρά-

γματι μὲ ἀκρίβεια μονάδος, τὸν ἀριθμὸ τῶν αὐτοκινήτων ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴ γέφυρα σὲ μιὰ δεδομένη ὥρα τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νύχτας. Καὶ ὅμως σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ὅλοι οἱ κανόνες φάνηκαν ἄχρηστοι.

Οἱ ὥρες ἀπὸ τὶς ἑπτὰ μέχρι περίπου τὰ μεσάνυχτα εἶναι συνήθως ἀπὸ τὶς ὥρες τῆς μικρῆς κυκλοφορίας στὴ γέφυρα. Ἀλλὰ αὐτὴ τὴ νύχτα ἦταν σὰν ὅλοι οἱ αὐτοκίνητιστὰι τῆς πόλεως, ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει, μιὰ μεγάλη ἀναλογία ἀπ' αὐτοὺς, νὰ εἶχαν συμφωνήσει ἀπὸ κοινοῦ νὰ σπάσουν τὴν παράδοση. Ἀρχίζοντας περίπου ἀκριβῶς στὶς ἑπτὰ ἡ ὥρα, τὰ αὐτοκίνητα ξεχύθηκαν πάνω στὴ γέφυρα σὲ τέτοιους ἀριθμοὺς καὶ μὲ τέτοιον αὐτοματισμὸ ποὺ τὸ προσωπικὸ στὶς σκοπιῆς τῶν τόξων τῆς γέφυρας ἀφοπλίστηκε περίπου ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή. Γρήγορα ἐγίνε φανερὸ ὅτι δὲν ἦταν συμφόρηση τῆς στιγμῆς, καὶ μετὰ γινόνταν ὅλο καὶ πιὸ ὀλοφάνερο ὅτι ὁ συνωστισμὸς τῆς κυκλοφορίας ὑποσχόταν νὰ γίνῃ μιὰ ἀπὸ τὶς ἀληθινὰ μνημειώδεις περιπτώσεις, προσέθεταν οἱ ἐκθέσεις τῆς ἀστυνομίας, ποὺ ἔτρεξε στὴ σκηνὴ γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἔλεγχο.

Τὰ αὐτοκίνητα ξεχύθηκαν στὴ γέφυρα ἀπ' ὅλες τὶς διευθύνσεις—ἀπὸ τὶς προσβάσεις τοῦ Μπρόνξ καὶ ἀπὸ τοῦ Μανχάταν, ἀπὸ τοὺς 125 δρόμους καὶ ἀπὸ τὸν Ἀμαξητὸ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ποταμοῦ. (Στὴν ἀκμὴ τοῦ συνωστισμοῦ, περίπου στὶς ὀχτῶ καὶ τέταρτο, παρατηρητὲς ποὺ ἦταν πάνω στὴ γέφυρα ἀνάφεραν ὅτι ὁ δρόμος ἦταν μιὰ μεγάλη φωτεινὴ γραμμὴ ἀπὸ τὰ μπροστινὰ φῶτα τῶν αὐτοκινήτων, τόσο μακριὰ πρὸς τὸ νότο, ὡς τὴ στροφὴ στοὺς ὀγδόντα ἐνιά δρόμους, ἐνῶ ἡ συμφόρηση διέκοψε

τήν συγκοινωνία πού διασχίζει τὸ Μανχάτταν πρὸς δυσμὰς στὴ Λεωφόρο τοῦ Ἄμστερνταμ). Καὶ ἴσως τὸ πλεον ἀκατανόητον πρᾶγμα γιὰ ὄλη αὐτὴ τὴν ἐκδήλωση ἦταν ὅτι δὲν φαινόταν νὰ ὑπάρχη λόγος γι' αὐτό.

Πότε-πότε, καθὼς οἱ βιαστικοὶ ἐλεγκτὲς ἀπὸ τὶς σκοπιῆς στὰ τόξα τῆς γέφυρας ἔκαναν ἀλλαγές γιὰ τὸ κατὰ τὰ φαινόμενα ἀτέλειωτο ρεῦμα ἀπὸ αὐτοκίνητα, μποροῦσαν νὰ ρωτήσουν τοὺς κατόχους, καὶ γρήγορα ἔγινε φανερό ὅτι αὐτοὶ πού πράγματι συμμετεῖχαν στὸ τερατῶδες μπλέξιμο δὲν ἤξεραν τὴν αἰτία του, ὅπως δὲν τὴν ἤξεραν καὶ αὐτοὶ πού ἦταν ἀπ' ἔξω. Μιὰ ἀναφορὰ πού ἔκαμε ὁ λοχίας Ἀλφόνσος Ο'Τούλ, πού εἶχε ὡς ἀποστολὴ νὰ κάμῃ μιὰ ἀναφορὰ ἐν σχέσει μὲ τὶς προσβάσεις τοῦ Μπρόνξ, εἶναι τυπική. «Συνέχισα νὰ τοὺς ρωτῶ», εἶπε, «εἶναι κανένα νυχτερινὸ φούμπωλ πού δὲν τὸ ξέρομε; Ἡ μήπως εἶναι οἱ κούρσες πού πηγαίνετε; Ἀλλὰ τὸ ἀστειὸ τοῦ πράγματος ἦταν ὅτι τὴ μισὴ ὥρα μὲ ρωτοῦσαν αὐτοὶ ἐμένα. Γιατί εἶναι αὐτὸ τὸ πλῆθος, Μάκ; θὰ μποροῦσαν νὰ ποῦνε. Καὶ ἔγω μόνον τοὺς κοίταζα. Ἦταν ἓνα καλόπαιδο, θυμοῦμαι, σὲ μιὰ μετατρεπόμενη φὸρντ μὲ ἓνα κορίτσι στὸ κάθισμα δίπλα του, καὶ ὅταν μὲ ρώτησε τοῦ εἶπα. «Διάβολε, ἐσὺ εἶσαι μέσα στὸ πλῆθος, ἐμένα ρωτᾷς; Τί σ' ἔφερε ἐδῶ;» καὶ τὸ ὁμοίωμα μόνον μὲ κοιτάζει. «Ἐγώ; Μόνον βγῆκα ἔξω γιὰ μιὰ κούρσα μὲ τὴ φεγγαράδα. Ἀλλὰ ἂν ἤξερα ὅτι ἦταν ἓνα πλῆθος σὰν κι' αὐτό...» λέγει. Καὶ μετὰ μὲ ρωτᾷ. «Ἐπάρχει κανένα μέρος γιὰ νὰ στρίψω καὶ νὰ βγῶ ἔξω ἀπ' ἐδῶ;». Καθὼς ἡ «Κῆρυξ—Βῆμα» ἀνακεφαλαίωσε τὰ πράγματα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς τὸ ἄλλο πρωί, αὐτὸ «φαινόταν ἀκριβῶς σὰν ὅλοι στὸ Μανχάτταν πού εἶχαν αὐτοκίνητα νὰ εἶχαν ἀποφασίσει νὰ κάνουν μιὰ κούρσα ὡς τὸ Λόνγκ—Ἄιλαντ αὐτὸ τὸ βράδι».

Τὸ συμβάν ἦταν ἀσυνήθιστο ἀρκετὰ ὥστε νὰ καταλάβῃ ὅλες τὶς πρώτες σελίδες τῶν ἐφημερίδων τὸ ἐπόμενο πρωί, καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ νὰ δοθῇ προσοχὴ σὲ πολλὰ παρόμοια γεγονότα τὰ ὅποια διαφορετικὰ θὰ μποροῦσαν νὰ περάσουν ἀπαρατήρητα. Ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ θεάτρου «Ἀραμὶς»,

στὴν Ὀγδὴ Λεωφόρο, ἀνάφερε ὅτι ἀρκετὲς βραδυὲς τελευταῖα ἡ αἴθουσα τοῦ θεάτρου του ἦταν κυριολεκτικῶς ἄδεια, ἐνῶ ἄλλες βραδυὲς ἦταν γεμάτη μέχρις ἀσφυξίας. Οἱ ἰδιοκτῆτες ἐστιατορίων παρατήρησαν ὅτι προοδευτικῶς οἱ πελάτες τῶν ἀποχτοῦσαν τὴ συνήθεια νὰ ζητοῦν ὠρισμένα φαγητά· τὴ μιὰ μέρα αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ εἶναι πλάτη μοσχαριοῦ μὲ σάλτσα ταψιοῦ πού εἶχε παραγγελθῆ πράγματι εἰδικῶς, ἐνῶ τὴν ἐπομένη ὅλοι θὰ παρήγγελαν τὸ βιενέζικο καρβέλι, καὶ τὸ μοσχαρίσιο πηγαινε ζητώντας. Κάποιος πού εἶχε ἓνα μικρὸ ψιλικατζίδικο στὸ Μπέϋ—σάϊδ ἀποκάλυψε ὅτι, γιὰ τέσσερες μέρες, διακόσιοι ἑβδομηντα τέσσερες καλοὶ πελάτες διαδοχικῶς μῆχαν στὸ μαγαζί του καὶ ζήτησαν ἓνα μασσοῦρι ρὸς κλωστής.

Αὐτὰ ἦταν γεγονότα πού κανονικὰ θὰ μπορούσαν νὰ μπουν στὰ ψιλὰ τῶν ἐφημερίδων. Τώρα, ὅμως, φαίνονταν νὰ ἔχουν πῶς σοβαρὴ συνέπεια. Ἦταν φανερό στὸ τέλος ὅτι κάτι ἀποφαστικὰ μεγάλο συνέβαινε στὶς συνήθειες τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἦταν τόσο ἀκανόνιστο, ὅπως ἐκεῖνες τὶς παράδοξες στιγμὲς στὰ ἐκδρομικὰ πλοῖα, ὅταν οἱ ἐπιβάτες κινοῦνται ὅλοι μὲ μιὰς, γιὰ νὰ πᾶνε στὴ μιὰ ἢ στὴν ἄλλη μεριά τοῦ πλοίου. Αὐτὸ συνέβαινε μέχρι κάποια μέρα τοῦ Δεκεμβρίου, ὅταν, πραγματικὰ ἀπροσδόκητα, ἡ ἐταιρεία «Εἰκοστὸς Αἰὼν» πέταξε ἀπὸ τὴν Νέα Ὑόρκη γιὰ τὸ Σικάγο ἀκριβῶς μὲ τρεῖς ἐπιβάτες ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ὥστε οἱ ἐπιχειρηματίες ἀνακάλυψαν πόσο καταστρεπτικὴ θὰ μπορούσε νὰ ἦταν ἡ νέα κατεύθυνση ἐπίσης.

Μέχρι τότε, τὸ Γκράντ Σέντραλ τῆς Νέας Ὑόρκης, γιὰ παράδειγμα, θὰ μπορούσε νὰ λειτουργῇ πιστὰ μὲ τὴν ἀρχὴ ὅτι ἂν καὶ μποροῦσαν νὰ εἶναι ἀρκετὲς χιλιάδες ἀνθρώποι στὴ Νέα Ὑόρκη πού εἶχαν ἐμπορικὸ πᾶρε-δῶσε μὲ τὸ Σικάγο, σ' ὅποιαδήποτε καθωρισμένη μέρα ὄχι περισσότεροι ἢ λιγότεροι ἀπὸ μερικές ἑκατοντάδες ἀπ' αὐτοὺς θὰ εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ πᾶνε ἐκεῖ. Ὁ Παραγωγὸς τοῦ ἔργου θὰ μπορούσε νὰ εἶναι σίγουρος ὅτι τὸ κοινὸ θὰ μπορούσε ἀπὸ μόνον του νὰ διαφοροποιηθῆ ὥστε χοντρικῶς τόσα πρόσωπα θὰ ἠθελαν νὰ ἰδοῦν τὴν παράσταση τὴν Πέμ-

πη δσα τὴν εἶχαν δὴ τὴν Τρίτη ἢ τὴν Τετάρτη. Τώρα δὲν μποροῦσαν νὰ εἶναι σίγουροι γιὰ τίποτε. Ὁ Νόμος τῶν Πιθανοτήτων εἶχε ἔξετασθῆ ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ, καὶ ἂν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα στὶς ἐπιχειρήσεις ὑπόσχονταν νὰ εἶναι καταστρεπτικό, ἐν τούτοις ἄφηνε ἐντελῶς ἀνεπηρέαστο τὸ μέσο καταναλωτῆ.

Ἡ κυρία πού θὰ ξεκινούσε νὰ πάη στὸ κάτω μέρος τῆς πόλεως γιὰ τὴν ἡμέρα τοῦ ψωνίσματος, ἐπὶ παραδείγματι, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι σίγουρη ἂν θὰ μποροῦσε νὰ βρῆ στὸ κατάστημα τοῦ Μαίνση ἕνα μελίσι ἀπὸ διάφορους πελάτες ἢ μιὰ ἄδεια ἐρημιὰ, διαδρόμους πού νὰ κάνουν ἤχῳ καὶ πώλητριες χωρὶς ἀπασχόληση. Καὶ ὁ ἀβέβαιος παραγωγὸς μιὰ μεγάλη δόση μελαγχολίας στὸ ἄτομο ὅταν θὰ τὸ ἀντίκρουζε μὲ ὁποιοδήποτε ὠθηση γιὰ δρασθῆ. «Πρέπει νὰ τὸ κάνωμε αὐτὸ ἢ δὲν πρέπει ;» οἱ ἄνθρωποι συνεχῶς ἀναρωτιοῦνται, ξέροντας ὅτι, ἐὰν πράγματι τὸ κάνουν αὐτὸ, θὰ μποροῦσε νὰ ἀποδειχθῆ ὅτι χιλιάδες ἀπὸ ἄλλους ἰδιώτες εἶχαν ἀποφασίσει τὸ ἴδιο· καὶ ξέροντας ἐπίσης, ὅτι ἐὰν, δὲν τὸ ἔκαναν αὐτὸ, θὰ μποροῦσαν νὰ χάσουν τὴ μιὰ καὶ μοναδικὴ εὐκαιρία ἀπ' ὅλες τὶς εὐκαιρίες νὰ ἔχουν τὴν Ἀκτὴ τοῦ Τζῶν δική τους, λένε μὲ πρακτικότητα στοὺς ἑαυτοῖς των. Τὸ ἐμπόριο μαράθηκε καὶ ἕνα εἶδος ἀπελπιστικῆς ἀβεβαιότητος κατέλαβε τὸν καθένα.

Σ' αὐτὴ τὴν κρίσιμη περίσταση ἦταν ἀναπόφευκτο ὅτι τὸ Κονγκρέσσο θὰ ἔπρεπε νὰ συγκληθῆ γιὰ νὰ λάβη μέτρα. Πράγματι, τὸ Κονγκρέσσο συνεκλήθη ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ θὰ μποροῦσε νὰ λεχθῆ ὅτι συνεκλήθη ἀκριβῶς γιὰ τὴν περίπτωση. Ἐξελέγη μιὰ ἐπιτροπὴ, μὲ μέλη ἀπὸ τὶς δύο βουλὰς καὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ Γερουσιαστὴ Οὐίνγκ Σλοῦπερ (Ρεπουμπλικάνο) ἀπὸ τὴν Ἰνδιάννα, καὶ ἂν καὶ μετὰ ἐξονυχιστικῆς μελέτης ἢ ἐπιτροπῆ ὑποχρεώθηκε μὲ ἀπορρομῆ νὰ καταλήξῃ στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ὑπῆρχε ἀπόδειξη περὶ κομμουνιστικῆς ἐπιρροῆς, ἢ ἀσυνείδητη ἐπίβλεψη τῆς ἐξουσίας δρασσεως τῶν ἀτόμων ἦταν καταδικαστὴ ἀπὸ τὴν πρώτη ματιὰ. Τὸ ζήτημα εἶναι τί πρέπει νὰ γίνῃ γι' αὐτὸ. Δὲν μποροῦμε νὰ κατηγορήσῃς ὁλόκληρο τὸ ἔθνος,

ἰδιαιτέρα μάλιστα σὲ τέτοια εὐρύτητα ὅπως αὐτῆ. Ἀλλά, καθὼς ὁ Γερουσιαστὴς μὲ τολμηρότητα κατάδειξε, «Δὲν μπορεῖς νὰ τὸ ἐλέγξῃς», καὶ στὸ τέλος ἕνα σύστημα γιὰ συμπληρωματικὴ ἐκπαίδευση καὶ ξαναπλάσιμο ἀποφασίστηκε γι' αὐτὸ, σχεδιασμένο νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους πίσω στὴ—πάλι ἐπαναλαμβάνομε τὸ Γερουσιαστὴ Σλοῦπερ—«βασικὴ κανονικότητα τῆς μέσης οἰκογένειας τοῦ ἀμερικανικοῦ τρόπου ζωῆς».

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐρευνῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀποκαλύφθηκε, γιὰ τὸ φόβο τοῦ καθενός, ὅτι ὁ Νόμος τῶν Πιθανοτήτων ποτὲ δὲν εἶχε ἐνσωματωθῆ στοὺς Κώδικες τῶν νόμων τῆς Ἐνώσεως, καὶ ἂν καὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι γιὰ τὰ δικαιώματα τῶν Πολιτειῶν ἐξανέστησαν, ἢ ἀβλεψία ἀμέσως διορθώθηκε, καὶ μὲ τὰ δύο, καὶ μὲ τροποποίηση τοῦ συντάγματος καὶ μὲ νόμο—ὁ Νόμος Χίλς—Σλοῦπερ,—ἀποκαθιστώντας τὰ πράγματα. Σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ζητήθηκε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους νὰ εἶναι πιθανοί, καὶ, σὰν ἀπλούστερο τρόπο γιὰ νὰ τὸ ἐξασφαλίσουν αὐτὸ, τοὺς διαίρεσαν ἀλφαβητικῶς καὶ οἱ ἐπιτρεπόμενες δραστηριότητές των κατεχωρήθηκαν ἀναλόγως. Ἔτσι, σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιο, τὸ πρόσωπο τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀρχίζει Γ' μὲ Ν ἢ Ψ ἐπὶ παραδείγματι, θὰ μποροῦσε νὰ πηγαίνη στὸ θέατρο μόνο τὴν Τρίτη, καὶ στὸ Μπεϋζ-μπῶλ μόνο τὴν Πέμπτη, ἐνῶ οἱ ἐπισκέψεις του στὰ ἐμπορικὰ τακτοποιήθηκαν στὶς ὥρες μεταξύ δέκα καὶ δώδεκα τὸ μεσημέρι τῆς Δευτέρας.

Ὁ νόμος φυσικὰ εἶχε καὶ τὰ μειονεκτήματά του. Εἶχε ἕνα σακάτσμα στὶς θεατρικὲς συγκεντρώσεις, καὶ τὶς ἄλλες κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις, καὶ τὸ κόστος γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ του ἦταν ἀφαντάστως μεγάλο. Στὸ τέλος, ἐπίσης, τόσες πολλὲς τροποποιήσεις ἔπρεπε νὰ προστεθοῦν—ὅπως π. χ. αὐτὴ πού θὰ ἐπέτρεπε σιὸς κυρίους νὰ παίρνουν τὰ κορίτσια τους (ἐὰν ἔχουν φυσικὰ) μαζί τους στὰ διάφορα συμβάντα καὶ ἐκδηλώσεις ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὸ μὲ τί γράμμα ἀρχίζει τὸ ὄνομα τῆς λεγόμενης—ὥστε τὰ δικαστήρια συχνὰ σπαταλοῦσαν χρόνο νὰ τὸν ἐρμηνεύσουν, ὅταν ἀντιμετώπιζαν παραβάσεις.

Με τὸν τρόπο του ὁμως ὁ νόμος πράγματι ἐξυληρέτησε τὸ σκοπὸ του, γι' αὐτὸν ποὺ ἔγινε—μᾶλλον μηχανικὰ εἶναι ἀλήθεια, ἀλλὰ πράγματι μὲ ἐπάρκεια—μιὰ ἐπιστροφή σ' αὐτὴ τὴ μέση κατάσταση ποὺ ὁ Γερουσιαστὴς Σλοῦπερ ἐπιθυμοῦσε. Ὅλα, πράγματι, θὰ μπορούσαν νὰ πᾶνε καλὰ ἐκτὸς ἂν ἓνα χρόνο ἢ κάτι τέτοιο ἀργότερα ἀνήσυχες ἀναφορὲς δὲν ἔκαναν τὴν ἐμφάνισή τους ἀπὸ τὰ πλευρά. Ἐφαίνονταν ὅτι, ἐκεῖ, ποὺ μέχρι τώρα τὰ θεωρούσαμε σὰν περιθώρια, ἓνα δυνατὸ κύμα εὐφορίας ἔγινε αἰσθητό. Οἱ ὄρειοὶ τοῦ Τεννεσση ἄ-

γόραζαν Πακὰρ μετατρέπόμενες καὶ Σῆερς, ἢ δὲ ἔταιρεία Ρόεμπὰκ ἀνάφερε ὅτι στὸ Ὁζάρκ οἱ πωλητὲς τῶν εἰδῶν πολυτελείας εἶχαν ἀξιεθῆ κατὰ ἑνιακόσια τοῖς ἑκατό. Στὰ κατσάβραχα τοῦ Βέρμοντ, ἄνθρωποι ποὺ πρὶν μὲ δυσκολία μπορούσαν νὰ βγάλουν τὸ ψωμί τους ἀπὸ τὰ ἄγωνα καὶ πετρώδη χωράφια τους, τώρα μπορούσαν νὰ στείλουν τὰ κορίτσια τους στὴν Εὐρώπη, καὶ νὰ παραγγείλουν πανίκριβα ποῦρα ἀπὸ τὴ Νέα Ὑόρκη. Αὐτὸ ἐσήμαινε ὅτι ὁ Νόμος τῶν Ἐλαττωμένων Ἀποδόσεων ἐπρόβαινε ἐπίσης πλησίσιος.

Ο Α Ρ Α Π Η Σ

*Τὸ χρῶμα σου μᾶς ἔφταιγεν Ἄραπη
καὶ φοβερίζαμε μὲ σένα τὰ παιδιὰ μας ;
Τὸ βάσαμε γιὰ οἶμα σὴν «ἀγάπη»
καὶ μαύριζε ἢ ἀγάπη κι' ἢ ἀνθρωπιὰ μας.*

*Ἔτοι ἢ ζωὴ κι' ὁ στίχος σ' ἁρμονία.
Τὰ παραμύθια διπλομαγεμένα.
Κι' ἀπὸ τὴν ὀπικὴ τούτη γωνία
τὸν κόσμο ἔβλεπε ὁ κόσμος λαθεμένα.*

*Βασιλοπούλες πλῆθος καὶ κυρᾶδες
μέσα σὲ Πύργους «λεντεριά» γυρεύαν
Καὶ χροσοτολισμένοι βασιλιάδες
ἀπὸ τὸ σκλάβο ἔσένα κινδυνεύαν.*

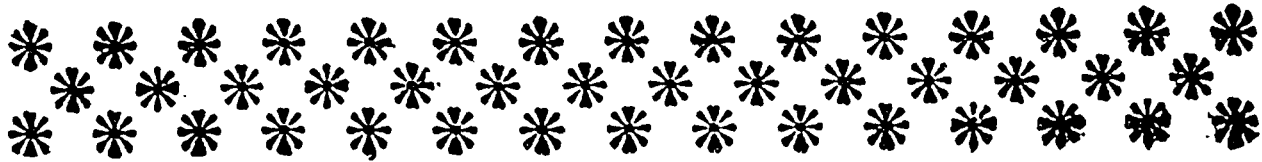
*Καὶ σὲ σκνυμένος σὴ βαρειά σου μοῖρα,
σιὰ σκλαβοπάζαρα νὰ σέρνεις ἄλυσίδες.
Στῆς φαντασίας μας, σκιάχιτρο, ἐμπρὸς τὴ θύρα.
«Μαῦρος χροσὸς» σὲ ὑσπρες μας πατρίδες.*

*Μαῦρε μου, ποὺ μελάνιαζαν καὶ τ' ἄστρα.
Πεντάμορφη θεὰ μαρμαρωμένη,
ἄχ μέσα ἐκεῖ στοὺς πύργους καὶ σὲ κάστρα
μόνο ἢ ἀγάπη βροῖσκειται κλεισμένη.*

*Νὰ τὴν ξεμαρμαρώσουμε τὴν ἄγια.
Νὰ ξαγρονπήσουμε καθὼς σὲ παραμύθια.
Τώρα ποὺ διαλυθήκανε τὰ μάγια
καὶ λέμε σὲ παιδιὰ μας τὴν ἀλήθεια.*

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

ΠΑΝΟΥ ΓΡΙΣΠΟΥ

Β. ΕΠΙΘΥΜΙΑΔΗ: "ΠΑΣΚΑΛ" (Αθήνα 1960)
(ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ)

Έχουν και οι συγγραφείς τη μοίρα τους. Τοῦ Βασίλη Ἐπιθυμιάδη ἡ μοίρα εἶναι νὰ παρουσιάζει τοὺς ἄλλους. Τὸ ἔκαμε σὲ πρῶτο πλάνο μὲ τὸ βιβλίο του «Πρόσωπα καὶ ἰδέες στὸ σημερινὸ Βόλο» (1958). Μὲ τὸ «Πασκάλ» ἐπιχειρεῖ μιὰ παρουσίαση σὲ ἀνώτερο ἐπίπεδο.

Μᾶς παρουσιάζει τὸν Πασκάλ, δηλ. τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του.

Ἄλλὰ μᾶς προσφέρει καὶ ἓνα μέρος, τὸ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὸ, ἀπὸ τὸ Στοχασμὸ τοῦ συγγραφέα. Κι' αὐτὸ εἶναι ἡ μεγάλη προσφορά τοῦ Ἐπιθυμιάδη. Κάτοχος τῆς Γαλλικῆς, σὰν καθηγητῆς τῆς γλώσσας, κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς σὰν μητρικῆς τους, λογοτέχνης καὶ στοχαστῆς ὁ ἴδιος καὶ ἀκούραστος καὶ εὐσυνείδητος ἐργάτης, σκύβει πάνω στὸ θέμα του μὲ τόση ἀγάπη καὶ τόσο ἔνθεο ζῆλο, ὅσο ἀπαιτεῖται γιὰ νὰ πλησιάσῃ μιὰ κορυφὴ τοῦ στοχασμοῦ, σὰν τὸν Πασκάλ. Καὶ πασιζεῖ νὰ μᾶς προσφέρῃ κάτι ἀπὸ τὴν δική του καρδιά, ὄχι ὅταν μᾶς μιλεῖ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Πασκάλ, ἀλλὰ ὅταν ἐπιχειρῇ νὰ μᾶς μεταδώσῃ τὸ στοχασμὸ τοῦ μεγάλου φιλόσοφου, σὲ τέτοια μορφή ἔκφρασης καὶ περιεχόμενου. «...ἐλπίζω, λέγει ὁ κ. Ε., νὰ συγχωρέσει ὁ Πασκάλ) ἐκεῖνον πὸν τόσο τὸν ἀγάπησε, ὅσο τὸν μελέτησε καὶ θέλησε νὰ ἐκφράσει ἀνεκφράστα αἰσθήματά του, δημοσιεύοντας αὐτὸ τὸ βιβλίο. Πραγματικά—συνεχίζει ὁ κ. Ε.—ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνθρώπου, πὸν θὰ μπορούσε ν' ανακηρυχθεῖ ἅγιος, μ' ἐπηρέασε βαθειά. Παρουσιάστηκε μπροστά μου ξαφνικά καὶ ἔμισε τὴν ψυχὴ μου. Ἀπάντησε σὲ πολλὰ ερωτήματα πὸν μ' ἐπνίγαν καὶ συμφώνησε σὲ δικές μου ἰδέες. Ἔτσι, ὁ Πασκάλ, στάθηκε γιὰ μένα ἓνας φίλος κι' ἓνας σύντροφος».

Ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα αὐτό, βλέπουμε ἀμέσως πῶς ἀντικρούζει ὁ Ε. τὸν Πασκάλ: συναισθηματικά. Ὁ στοχαστῆς κι' ὄχι ὁ ἐπιστήμονας, ὅτε ὁ φιλόσοφος, οὔτε ὁ Χριστιανός, συγκίνησε τὸν μελετητὴ του. Καὶ τοῦτο φανερῶνει μιὰ ψυχοσυναισθηματικὴ συγγένεια ἀνάμεσα πτοὺς δύο. Ὁ στοχασμὸς τοῦ Π. ἐθέρμαινε τὴν ψυχὴ τοῦ μελετητῆ του. Καὶ τὴ θέρμη αὐτὴ πασιζεῖ ὁ Ε. νὰ μᾶς μεταδώσῃ.

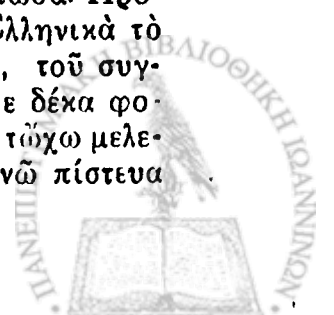
Μὲ ποιὸν τρόπο; Μὲ τὸν ἓνα καὶ μοναδικὸ πὸν ὑπάρχει, τὴν Τέχνη.

Γιὰ νὰ τὸ πετύχῃ αὐτό, «μεταφράζει» καὶ μᾶς παρουσιάζει μιὰ ἐκλογὴ ἀπὸ τοὺς στοχασμοὺς τοῦ ἀγαπημένου συγγραφέα.

Μιὰ κουβέντα εἶναι νὰ ποῦμε «μεταφράζει». Βέβαια, γιὰ ἓναν καθηγητὴ τῆς γαλλικῆς, αὐτὸ εἶναι παιχνιδάκι—ἂν ἐργαζόταν ἐπαγγελματικά.

Ἄλλὰ ἐδῶ πρόκειται γιὰ κάτι ἄλλο. Πρόκειται γιὰ μιὰ κατάδυση τοῦ μεταφραστῆ μέσα στὸ πνεῦμα τοῦ Πασκάλ καὶ μιὰ ἀφομοίωση τοῦ ἔργου τοῦ συγγραφέα. Οἱ μεταφρασμένοι στοχασμοὶ πρέπει νὰ ἀναδίδουν τὴ ζέστα τῆς καρδιάς πὸν τοὺς γέννησε, τὴν πνοὴ ζωῆς πὸν τοὺς ἐνεφύσηξε ὁ δημιουργὸς τους.

«Σὰν ἄρχισα—μᾶς ἐξομολογίεται ὁ Ε.—τὴ μετάφραση τῶν Στοχασμῶν τοῦ Πασκάλ, δὲν φανταζόμουνα καθόλου ὅτι θὰ πῆγαινε σὲ τόσο μακρὸς... Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1955 λογάριάζα νὰ τυπώσω σὲ βιβλίο τὴν ἐργασία μου. Πόσο εὐχαριστήμενος εἶμαι πὸν τὴν παράτεινα. Στὸ διάστημα αὐτό, τί συγκινήσεις ἔνοιωσα. Προτοῦ πιάσω νὰ μεταφέρω στὰ Ἑλληνικά τὸ φοβερὸ κείμενο (τὴ σκέψη, πές, τοῦ συγγραφέα) τὸ εἶχα διαβάσει ἴσαμε δέκα φορές. Τὴ στιγμὴ τούτη ἔφτασα νὰ τῷχω μελετήσει πάνω ἀπὸ πενήντα. Κι' ἐνῶ πιστεύα

ὅτι κατείχα πιά τὴ σκέψη τοῦ Πασκάλ, σὲ κάθε νέα ἀνάγνωση καινούργιες ιδέες μου φανερωνόντουσαν καὶ μὲ πλούτιζαν. Ὡρες ὀλόκληρες περνοῦσα μὲ τὴ συντροφιά μιᾶς καὶ μόνης λέξης, προσπαθώντας νὰ μῶ στὸ νόημά της καὶ νὰ τὴν ἐκφράσω στὴ γλῶσσα μου... Τὸν ἴδιο «στοχασμὸ» τὸν μετάφρασα δεκάδες φορές, ἀφιερώνωντάς του βδομάδες... Ἐκεῖ πού ἔλεγα πὼς τέλειωσα καὶ τὸν ἔγραφα στὴ μηχανή, τοῦ εὔρισκα ψεγάδια στὸ ξαναδιάβασμα. Ξέρουμε δά, πόσο ἀπιαστικὴ εἶναι ἡ ἔννοια τῆς τελειότητας καὶ πόσο μᾶς κατακλύζουν οἱ ἀτέλειες. Τὸ χρέος ὅμως στὸν Πασκάλ, μ' ἔκανε νὰ κυττάξω νὰ τὶς ἐλαττώσω ὅσο μου ἦταν δυνατό...».

Ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα αὐτό, φαίνεται καθαρά, πόσο εὐσυνείδητα καὶ κοπιαστικὰ δούλεψε ὁ Ε. Ἀλλὰ φαίνεται ἀκόμα ἡ δημιουργικὴ ἐργασία του πάνω στοὺς στοχασμούς. Ὁ Ε. δὲν θέλησε νὰ μᾶς δώσῃ τὴ μετάφραση τῶν στοχασμῶν. Πάσκισε νὰ παρουσιάσῃ τοὺς στοχασμοὺς ὅπως θὰ τοὺς ἔγραφε στὰ ἑλληνικά, ὁ Πασκάλ, ἂν εἶχε τὴν ἑλληνικὴ ὡς μητρικὴ γλῶσσα.

Ἀλλὰ καιρὸς πιά νὰ ποῦμε τί εἶναι αὐτοὶ οἱ στοχασμοὶ τοῦ Πασκάλ. Γιατὶ ὅλη μας ἡ γνωριμία μὲ τὸν Π. περιορίζεται ἀπὸ τὰ μαθητικά μας ἀκόμη χρόνια στὸν ἐπιστήμονα. Ὅ,τι δηλ. εἶναι λιγώτερο ὁ Πασκάλ. Γιὰ τοὺς στοχασμοὺς του δὲν ξέρουμε τίποτε.

Ὁ κ. Ε. πού ἀναζήτησε ἑλληνικὴ βιβλιογραφία, μᾶς πληροφοροεῖ ὅτι δὲν βρῆκε τίποτε περισσότερο παρὰ ἓνα ἰσχνὸ «Τετράδιο» (53 σελίδες), πού περιέχει τὴ μετάφραση μικροῦ ἀριθμοῦ στοχασμῶν, καμωμένη, ἀπὸ τὸν λογοτέχνη—ζωγράφο Φ. Κόντογλου. Τὸ «Τετράδιο» αὐτὸ ἐπιγράφεται: «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ Βλασίου Πασκάλ κλπ.» (Ἀθήνα 1947).

Λοιπόν, οἱ Στοχασμοί, δὲν πρέπει νὰ ὑποτεθῆ ὅτι εἶναι σύνολον σκέψεων πάνω σὲ πολλὰ καὶ διάφορα θέματα, ἄσχετα μεταξὺ τους. Εἶναι σύστημα σκέψεων πάνω στὴν ἀνθρώπινη φύση, πού ἀποτελοῦν ἓνα ὀργανικὸ σύνολο. Τὸ σύνολο αὐτό, κατὰ τὸν Ἀλβέρτο Μπεγκέν, εἶναι κάτι πού μπορούμε νὰ ὀνομάσουμε «Χριστιανικὴ ἀνθρώπολογία».

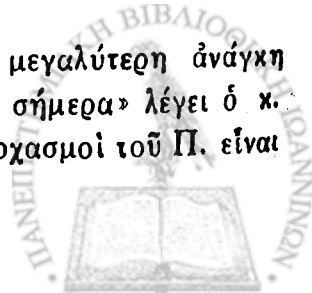
Ἴδου πὼς ἀναλύει ὁ κ. Ε. τὸ σύστημα τῶν στοχασμῶν. Τὸ ὅλο, διαιρεῖται σὲ τρία μέρη.

Τὸ πρῶτο μέρος τους, δείχνει ὅτι ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἀνεξιχνίαστη. Ὅτι ἡ ζωὴ δὲν ἀκολουθεῖ τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ λογικοῦ, τὸ ὁποῖον λογικὸ δὲν μπορεῖ νὰ δεχθῆ τὶς «ἀντιφάσεις» πού παρουσιάζει ἡ ζωὴ. Ἀποτελοῦμε ἓνα μυστήριο καὶ τὸ λογικὸ εἶναι ἀνεπαρκὲς γιὰ νὰ μᾶς διαφωτίσῃ ἐπ' αὐτοῦ. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Π. παύει νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνη στὸ ἀνθρώπινο λογικὸ, παραδέχεται ὅτι ἡ τωρινὴ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀνοησίας του καὶ γίνεται ἓνας πρόδρομος τοῦ Χριστιανικοῦ ὑπαρξισμού. Τὸ πρῶτο μέρος, λοιπόν, μᾶς κάνει ν' ἀπελπιστοῦμε, φανερώνοντας τὴν «ἀθλιότητά» μας.

Τὸ δεύτερο ὅμως μέρος, μᾶς δίνει κάποια ἐλπίδα σωτηρίας. Ὁ ἀνθρώπος ἔχει κάποια ὄντοτητα, χάρη στὴν ὁποία μπορεῖ νὰ σωθῆ. Εἶναι ἡ σκέψη, πού ἀποτελεῖ τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀλλὰ οὔτε ἡ σκέψη εἶναι ἀρκετὸ στοιχεῖο, γιὰ μιὰ ὀλοκληρωμένη σωτηρία. Εἶναι μιὰ ἐλπίδα, τίποτα περισσότερο. Μᾶς προετοιμάζει ἔτσι γιὰ τὸ τρίτο μέρος τῶν Στοχασμῶν, ὅπου μᾶς δείχνει τὸ μόνο δρόμο γιὰ τὴ σωτηρία, τὸ δρόμο τῆς καρδιᾶς. Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ μόνο μέσο γιὰ νὰ ἔχουμε τὴ λύτρωση. Κανένας ἄλλος σὲ τοῦτον τὸν Κόσμο δὲν ἔδειξε στοὺς ἀνθρώπους, πὺ τέλεια, αὐτὸ τὸ μέσο, ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ. Ὁ Χριστιανισμὸς, λοιπόν, ὁ καθολικὸς καὶ ὀλοκληρωτικὸς στὴν πράξη Χριστιανισμὸς, αὐτὸς καὶ μόνος ὀδηγεῖ στὴ λύτρωση. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού ὁ ἀνθρώπος διαθέτει τὴ Χριστιανικὴ διδασκαλία, δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ ἀναζητῆ καμμιά ἄλλη θεωρία, καμμιά ἄλλη σοφία. Ὁ Ἰησοῦς, πού εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἀγάπης, κάνει τὸν ἀνθρώπο ἱκανό, νὰ γνωρίσῃ τὸ Θεό. Αὐτὴ εἶναι ἡ Ἀπολογία τοῦ Πασκάλ, πού γράφτηκε μὲ τὸ νὰ τραβήξῃ στὸν Χριστιανισμὸ τοὺς μεγάλους ἄθεους τῆς ἐποχῆς του.

«Ποτὲ δὲν εἶχαμε μεγαλύτερη ἀνάγκη ἀπὸ τὸν Πασκάλ, ὅση σήμερα» λέγει ὁ κ. Ε. Πραγματικά, οἱ στοχασμοὶ τοῦ Π. εἶναι

σήμερα περισσότερο επίκαιροι, από όσο ήταν όταν τους έγραφε, ή όσο ήταν τον περασμένο αιώνα. Και τούτο διότι φιλόσοφοι ιδεαλιστές σαν τον Πασκάλ ή σαν τον Πλάτωνα, ξαναγυρίζουν στην επίκαιρότητα με περισσότερη κάποτε ζωντανία, κάθε φορά που ή Κοινωνία, ή πιο σωσιά ή ιστορική μορφή της Κοινωνίας περνάει ένα μεταβατικό στάδιο, ή κάθε φορά που κοντοζυγώνει σε μιὰ κρίση μεταβολής. «Ο Μπερντιάεφ—συνεχίζει ο κ. Ε.—ὁμολογεί ότι ὁ Πασκάλ είναι ἴσως ὁ πρῶτος πού γνώρισε ὅ,τι θὰ γνωρίση τόσο καλά ὁ Ντοστογιέφσκυ: τὸ θέμα τοῦ Θεοῦ είναι «θέμα τοῦ ἀνθρώπου», θέμα ὑπαρξικό: «Ὁ Ἰησοῦς Χριστός είναι ὁ ἀληθινός Θεός τῶν ἀνθρώπων». Γνώρισε ἐπίσης, μετὰ ἀπ' αὐτό, ὅτι ἡ ἀπάντηση δὲν βρίσκεται σὲ κάθε λύση, ἀλλὰ σὲ μιὰ πράξη, σ' ἕνα πῆδημα, σὲ μιὰ συγκατάθεση».

* *

Ὅποιος παρακολουθεῖ τὸ σύστημα τῶν Στοχασμῶν, βλέπει πὼς στὴν οὐσία τὸ πρόβλημα πού ἀπασχολεῖ τὸν Π. είναι τὸ ἕνα, μοναδικὸ καὶ μεγάλο πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου: Τί εἴμαστε. Ἀπὸ πού ξεκινήσαμε. Πού πᾶμε. Εἶναι τὸ πρόβλημα πού ἔβαλε μπροστά της ἡ φιλοσοφία τῶν Τῶνων πρὶν ἀπὸ δύομισυ χιλιάδες χρόνια. Εἶναι τὸ πρόβλημα πού μᾶς ἀπασχολεῖ ἐπίμονα μέχρι σήμερα καὶ πού θὰ ἀπασχολῆ τὸ ἀνθρώπινο μυαλό, ὅσο ὑπάρχει ἀνθρώπος.

Ὁ Π. ὅμως, σὰν τέλειος πιστός τοῦ Χριστιανισμοῦ, γυρίζει τίς πλάτες στοὺς πρόβλημα, τὸ ἀρνείται, κακίζει ἐκείνους πού βλέπουν τὸν Κόσμο μὲ τὰ μάτια τοῦ πνεύματος (δηλ. διὰ τῆς Ἐπιστήμης) καὶ ὄχι μὲ τὰ μάτια τῆς ἀγάπης (δηλ. διὰ μέσου τῆς Χριστιανικῆς πίστεως) καὶ ἔτσι, πολεμώντας τοὺς ἄθεους τῆς ἐποχῆς καὶ πασκίζοντας νὰ τοὺς φέρη στὸ Χριστιανισμό, τοὺς ἀντικρούει. Δηλ. συζητῆί μαζί τους.

Στὸ πρῶτο ἐρώτημα, τί εἴμαστε, δηλ. ἀπὸ τί εἶδους οὐσία συντίθεται ὁ Κόσμος, ἔχουν δοθῆ διὸ ἀπαντήσεις. Κατὰ τὸν ἐνισμὸ ἢ μονισμό, ὁ Κόσμος συντίθεται μόνο ἀπὸ ὕλη. Κατὰ τὸν δουαλισμό, ἀπὸ ὕλη καὶ ἀπὸ πνεῦμα. Κατὰ τὸν Πασκάλ, ὁ Κόσμος συντίθεται ἀπὸ τρία στοιχεῖα. Ἀπὸ ὕλη, ἀπὸ πνεῦμα καὶ ἀπὸ ἀγάπη. Τὰ δύο

πρῶτα στοιχεῖα ἀνήκουν στὴν τάξη τῶν φυσικῶν φαινομένων, τὸ τρίτο στὴν τάξη τῶν ὑπερφυσικῶν.

Ἡ Μεταφυσικὴ τοῦ Πασκάλ ἔχει ὡς περιεχόμενο τὴν Ἀγάπη.

Στὸ δεύτερο ἐρώτημα, ἀπὸ πού ξεκίνησε ὁ Κόσμος, δηλ. τὸ πρόβλημα τῶν ἀρχῶν, ὁ Π. ἀποδείχνει ὅτι εἶναι πέραν τῶν αἰσθήσεων τοῦ γιὰ νὰ τὸ συλλάβῃ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. Ὁ ἀνθρώπος στέκεται στὸ μέσον ἀπὸ τὸ Μηδὲν καὶ τὸ Ἄπειρο. Τὰ πέρατα τοῦ Μικρόκοσμου εἶναι τόσο ἀπροσπέλαστα ὅσο καὶ τὰ πέρατα τοῦ Μακρόκοσμου. Εἶναι ματαιοπονία νὰ πασκίζουμε νὰ δοῦμε τὴν ἀφετηρία μας ὅσο καὶ τὸ τέρμα. Ἄλλωστε δὲν ὑπάρχει τέρμα. Ὁ Κόσμος εἶναι μιὰ σφαῖρα πού τὸ κέντρο της βρίσκεται παντοῦ καὶ ἡ περιφέρεια πούθενά. Τὸ Μηδὲν καὶ τὸ Ἄπειρο εἶναι δυὸ ἄκρα πού συγγενεύουν καὶ ἐνώνονται ἐν Θεῷ καὶ ἐν Θεῷ μονάχα.

«Ἄς μάθουμε λοιπὸν ἴσαμε πού φτάνει ἡ ἐξουσία μας: Εἴμαστε κάτι καὶ δὲν εἴμαστε τὸ Πᾶν. Ἡ φύση τῆς ὑπαρξῆς μας μᾶς κρύβει τὴ γνώριμία τῶν πρώτων ἀρχῶν, πού γεννιοῦνται ἀπὸ τὸ Μηδέν. Καὶ ἡ περιορισμένη ὑπαρξη πού ἔχομε μᾶς ἀποκρύβει τὴν ὕλη τοῦ Ἀπείρου».

Εἶναι σημαντικὴ αὐτὴ ἡ περικοπή ἀπὸ τὸ στοχασμὸ τοῦ Πασκάλ, γιατί δείχνει, ὅτι σήμερα, πού ὁ ἀνθρώπος κατῶρθωσε νὰ ρίξῃ τὴ ματιά του ἴσαμε τὰ βάθη τοῦ μικρόκοσμου, καὶ πλησίασε νὰ γνωρίσῃ τὸ Ἄπειρο στὰ πέρατα τοῦ Μακρόκοσμου, δὲν γνωρίζει στὴν πραγματικότητα τίποτε περισσότερο ἀπὸ ὅσα δίδαξε ὁ Πασκάλ πρὶν ἀπὸ 400 χρόνια. Ὀλόκληρη ἡ τεχνολογικὴ μας πρόοδο, δὲν ἀποτελεῖ οὔτε ἕνα βῆμα πρὸς τὰ μπρός. Κατωρθώσαμε νὰ ἐξακριβώσουμε κάποιες λεπτομέρειες καὶ νὰ τίς ἐκμεταλλευθοῦμε πρακτικά. Ἀλλὰ πρὸς τὴ λύση τοῦ Μεγάλου Μυστικοῦ, δὲν ἔχομε κάνει οὔτε ἕνα μικρὸ βηματάκι.

Στὸ τρίτο ἐρώτημα: πού πᾶμε, ἡ ἀπάντηση συμπίπτει μὲ τὸ δεύτερο ἐρώτημα. Ἄν κατωρθώσουμε νὰ μάθουμε ἀπὸ πού ξεκίνησε ὁ Κόσμος, αὐτόματα θὰ ξέρουμε καὶ πού πηγαίνει. Ἡ δεύτερη ἀρχὴ τῆς Θεομοδυναμικῆς μᾶς λέγει ὅτι τὰ φυσικὰ φαινόμενα δὲν εἶναι ἀντιστρεπτά καὶ ὅτι

τὸ Σύμπαν ὀδεύει πρὸς τὸν θερμοδυναμικὸ τοῦ θάνατο. Μέσα ἀπὸ τὸν σημερινὸν αὐτὸν θάνατο, πού ἡ ἐπιστημονικοτεχνικὴ γνῶση στήν ἐποχὴ τοῦ Πασκάλ τὸν ἀγνοοῦσε, σώζεται μονάχα ἡ ἀνθρώπινη Ψυχὴ. Σώζεται διὰ τῆς Ἀγάπης καὶ περισώζεται κοντὰ στὸ Θεό.

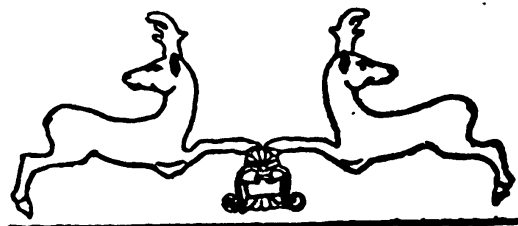
Αὐτὸ εἶται τὸ φιλοσοφικὸ σύστημα τοῦ Πασκάλ. Ἀναμφισβήτητα ὁ Π. στάθηκε ἓνα μεγάλο πνεῦμα. Εἶναι κριμα ὅτι δὲν ἔσκυψε μὲ ἐπιμονὴ καὶ ὑπομονὴ πάνω στὰ θέματα τῆς Ἐπιστήμης ἢ τῆς Φιλοσοφίας ἢ τῆς Θρησκείας. Γιὰ τοῦτο οὔτε σὰν ἐπιστήμονας ἄφισε κανένα μνημειῶδες ἔργο, ἐνῶ τὸ μποροῦσε, οὔτε σὰν φιλόσοφος, οὔτε σὰν θεολόγος. Παράδερνε ἀνάμεσα στὶς τρεῖς αὐτὲς κατηγορίες τοῦ ἐπιστητοῦ, γιὰ νὰ καταλήξῃ στὸ τέλος ἓνας ἱεροκήρυκας πού τὸ μοναδικό του ἔργο ὑπῆρξε τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐξαντλήθηκε σ' ἓναν τομέα στὸν ὁποῖο δὲν πρόσθεσε τίποτα. Διότι ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἀπολογητές. Γιὰ τὸν Π. ἡ Ἀπολογία ὑπῆρξε ἡ «μεγάλῃ ὑπόθεση». Στὴν πραγματικότητά παραβίαζε ἀνοιχτὲς πόρτες.

Στὸν ἄνθρωπο δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ διδάξουμε τὸ θεό. Ἡ μὲ ἄλλα λόγια νὰ τοῦ διδάξουμε τὴν πίστη στὸ θεό. Ἡ φύση ἐργάζεται μόνῃ της. Ἄν ἡ πίστη στὸ θεό δὲν ἦταν «μυσικὴ», θὰ εἶχε περάσει πρὶν ἀπὸ πολὺ καιρὸ, σὰν ἄχρηστη μόδα. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο πιστεύει ἀπὸ φυσικοῦ του στὴν ὑπαρξὴ θεοῦ, αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζή-

τημα. Ἡ θρησκείες ὁμως ἀλλάζουν. Ἔρχονται καὶ περνοῦν. Ὅσο δείχνουν καταπληκτικὴ ἀντοχὴ στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου. Ἀσχετα μὲ τὸ τί διδάσκουν, πού συνήθως τὸ βαθύ τους νόημα μένει ἀπροσπέλαστο στὸν πολὺν κόσμο, πού ἱκανοποιεῖται μὲ τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους, μένει ἀνεξήγητο τὸ πῶς διαδίδονται καὶ πού βρίσκουν τὴ δύναμη μὲ τὴν ὁποία ἐπιζοῦν. Ἀνάμεσα σὲ ὅλους τοὺς κοινωνικοὺς θεσμοὺς ἡ θρησκεία εἶναι ὁ θεσμὸς πού δείχνει τὴ μακροχρονιότερη ἐπιβίωση, μ' ὅλο πού ἐμφανίζει τὴ μεγαλύτερη ἐμμονὴ στὸ ἀναλλοίωτο τῶν ἀρχικῶν μορφῶν, δηλ. καμμιά ἢ ἐλάχιστη ἐλαστικότητά προσαρμογῆς.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Ε. εἶναι ἀναμφισβήτητα ἡ πιὸ σοβαρὴ προσφορὰ στὰ ἑλληνικά, γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὸν Πασκάλ.

Ἀλλὰ δὲν παραδέχομαι ὅτι ἡ προσφορὰ τοῦ Π. ἔχει καμμιά ἀξία γιὰ τὴν Ἀνθρωπότητα. Μπορεῖ νὰ ἦταν μιὰ μεγάλη διάνοια, μιὰ μεγάλη καρδιά. Μπορεῖ νὰ ἀξίζει ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία νὰ τὸν κηρύξῃ ἅγιο. Ἀλλὰ τὸ ἔργο του, ἔργο πού δὲν ὑπῆρξε ποτὲ θεμελιακὸ καὶ ὀλοκληρωμένο, εἶναι πιά ὀριστικὰ ξεπερασμένο. Καὶ ἐκεῖνο πού μᾶς ἔδειξε πλατεῖα ὁ κ. Ἐπιθυμιάδης, μὲ τὴν εὐσυνείδητη καὶ γεμάτη ἀγάπη πρὸς τὸν συγγραφέα του μελέτη του, εἶναι τὸ ἀντίθετο ἀπὸ ἐκεῖνο πού ἐπεδίωξε: δὲν ἔχουμε σήμερα νὰ κερδίσουμε τίποτε, μελετώντας τὸν Πασκάλ.

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΖΙΤΣΑΙΑΣ

ΕΝΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ Μ' ΕΝΑ ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΚΟ

Διαβάζοντας στην «'Ηπειρωτική 'Εστία»—Τεύχος 113—τὸ Τσεχοσλοβάκινο παραμῦθι τοῦ KAREL JAROMIR ERBEN «Οἱ τρεῖς χρυσές τρίχες τοῦ πανή-
ξερου παποῦ» κατὰ μετάφραση Καρόλου Τσίζεκ καὶ λογοτεχνικὴ διατύπωση Πα-
ρασκευᾶ Μηλιόπουλου, ἤρθε στὸ νοῦ μου ἕνα ὠραῖο δικό μας 'Ηπειρωτικὸ παρα-
μῦθι: «Τὸ παιδί τοῦ Μυλωνᾶ».

Ὁ μῦθος, καὶ στὰ δύο, εἶναι ὁ ἴδιος, μὲ μικρὲς παραλλαγές. Ἡ κεντρικὴ
ιδέα, πάνω στὴν ὁποία πλάθεται καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο, εἶναι ἡ βουλή τῆς μοῖ-
ρας, ποῦ ὄσο κι' ἂν οἱ ἄνθρωποι τῆ γινωρίζουν κι' ὀρθώνονται ἐναντίᾳ τῆς, δὲν
μποροῦν νὰ τὴν ἀποφύγουν. Παλιὸ καὶ μεγάλο πρότυπο μὲ τραγικὲς συνέπειες ὁ
Οἰδίπους. Ἐκεῖ τὸ παίρνει ὁ Σοφοκλῆς καὶ τ' ἀνεβάζει στὶς πιδ ψηλὲς κορφές τῆς
τέχνης. Ἐδῶ, τὸ παίρνει ὁ λαός, τὸ κεντάει μὲ χίλια δυὸ πλουμῖδια, τὸ πλάθει
γοητευτικὸ παραμῦθι μὲ εὐχάριστο τέλος, γιατί κι' ὁ σκοπὸς του εἶναι νὰ τέρψη.

Ἡ πλοκή, ὡς τὸ σημεῖο ποῦ πραγματοποιοῦνται αὐτὸ τὸ γραφτὸ, συγγενεῦει
στενὰ μὲ τὸ δικό μας.

Τὸ παιδί τοῦ φτωχοῦ—στὸ ἕνα τοῦ καρβουνιάρη, στὸ ἄλλο τοῦ μυλωνᾶ—ὁ
βασιλιάς, ἡ βασιλοπούλα καὶ, πάνω ἀπ' ὅλα, ἡ πανίσχυρη μοῖρα. Στὸ Τσέχικο ἡ
μοῖρα παρουσιάζεται ὑλοποιημένη καὶ παίρνει μέρος στὴν ἱστορία, σὰν πρόσωπο
ὄρακτο. Στὸ δικό μας, ἀϋλὴ ἢ ἀθέατη, κατευθύνει μὲ τρόπο μαγικὸ καὶ μυστη-
ριακὸ τὰ πράγματα, σύμφωνα μὲ τοὺς σκοποὺς τῆς.

Πουθενὰ δὲν παρουσιάζεται. Ὅμως πανιοῦ τῆ νοιώθεις νὰ σοῦ φωνάζει.
«Ἐδῶ εἶμαι, μὴ σκιαζέσαι». Τὸ δικό μας νομίζω εἶναι πιδ γοητευτικὸ καὶ τελειώ-
νει ἀκριβῶς στὸ σημεῖο ποῦ κορυφώνεται ἡ συγκίνηση κι' ὀλοκληρώνεται ἡ ιδέα.
Πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἔνταση, ἀλλάζουν ξαφνικὰ ὅλα καὶ γίνονται «μέλι γάλα», πρὸς
μεγάλῃ ἱκανοποίησιν κι' ἀνακούφισιν, χωρὶς ἄλλη περιπέτεια. Τὸ Τσεχοσλοβάκινο
ἐπεκτείνεται καὶ πλουτίζεται καὶ μ' ἄλλα στοιχεῖα.

Κατὰ τὴ γνώμη μας, στὸ ξένο, εἶναι ἐνωμένα δυὸ παραμῦθια μὲ τέχνη καὶ
μὲ χάρη. Γιατὶ καὶ τὸ δεύτερο, θυμίζει κάποιον ἄλλον δικό μας. Τὸ «Ἡ βασιλοπούλα
μὲ τὰ τρία χρυσᾶ μῆλα». Τὸ μῆλο τῆς ζωῆς, τῆς εὐτυχίας, τῆς νιότης. Αὐτὰ ζη-
τοῦσε ἡ πεντάμορφη κι' ὁποῖος θὰ τῆς τᾶφερνε θὰ τὴν ἔπαιρνε γυναῖκα του. Καὶ
τὰ δυὸ μᾶς τᾶλεξαν οἱ Κυραμάνες μας στὴν Ἡπειρο. Στὸ δεύτερο ἡ πλοκὴ παρα-
λλάζει αἰσθητὰ. Στὸ πρῶτο ὁμοῦ μέρους τὰ δυὸ παραμῦθια εἶναι σὰν δυὸ δίδυμα
ἀδέρφια.

Ὅμως, ἂς δοῦμε τί λέει τὸ τὸ ἴδιο παραμῦθι, ἔτσι ὅπως τῶχω ἀκουστὸ ἀπὸ
τὸ στόμα τῆς γιαγιάς μου, ἔδῶ καὶ πενήντα σχεδὸν χρόνια. Τὸ τοποθετοῦσε μάλιστα
γιὰ νὰ γίνῃ πιδ πιστευτὸ, ἐκεῖ στὸν δικό μας τὸν τόπο.

Ὁ μύλος ἦταν ὁ μύλος τῶν πατέρων, ποῦ ἀλέθαμε, τὸ ποτάμι ὁ Καλαμάς
καὶ τὸ χωριὸ τῆς γρηᾶς, τὸ Ράϊκο. Ὅλα γνώριμα, καταδικά μας, καθὼς καὶ τὸ
παραμῦθι, ποῦ μᾶς γοήτευε τὰ χειμωνιάτικα βράδια, ὅταν ὁ χιονιάς μούγκριζε
ἔξω καὶ μέσα τὰ κούτσουρα τῆς γκορτσιᾶς λαμπάδιαζαν στὸ τζάκι.

Λοιπόν. Μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρὸ, ἦταν ἕνας βασιλιάς σὲ μιὰ μεγάλη χώρα.
Αὐτὸς ὁ βασιλιάς συνήθιζε, ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, νὰ γυρίσῃ, ἀγνώριστος, σὰν ἄ-

πλὸς ἄνθρωπος, τὸ βασιλείου του, γιὰ νὰ βλέπη πῶς περνάει ὁ λαὸς του. Ἄν ἦταν εὐχαριστημένος, ἂν ἀγαπάει τὸ βασιλιά, τί τοῦ λείπει καὶ τί χρειάζεται ὁ κάθε τόπος.

Ἔτσι καὶ τούτη τῇ φορᾷ, πῆρε τὸ μάγο του, καθαλίκεψαν τὰ ἄλογα καὶ ξεκίνησαν. Μάγος, θὰ πῆ, ἄνθρωπος σοφός, διαβασμένος, πολύξενος. Κύτταζε τὸν οὐρανὸ καὶ μάθαινε γιὰ τῇ γῆ. Μελετοῦσε τ' ἄστρα καὶ ἔβλεπε τῇ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων. Διάβαζε τίς γραφές καὶ ἔλεγε γιὰ τοὺς πολέμους. Τέτοιος ἦταν ὁ μάγος, καὶ ὅλοι οἱ βασιλιάδες, ἐκείνον τὸν καιρὸ, εἶχαν καὶ ἀπὸ ἓναν τέτοιο κοντά τους.

Γύρισαν χώρες καὶ χωριά. Ρώτησαν, ζήτησαν, εἶδαν. Ὁ βασιλιάς τ' ἄκουγε, ὁ μάγος τὰ γραφε καὶ τὸν ὀρμήνευε, ποῖ τὸ σωτὸ καὶ ποῖ τ' ἀληθινὸ.

Μιά μίρα μπερδεύτηκαν σ' ἓνα δάσος. Νύχτωσε, τοὺς ἐπίασε καὶ ἡ βροχή. Μπροστά περνοῦσε ποταμός, πίσω ὁ λόγγος μὲ τ' ἀγρίμια. Πάει χαθήκαμε εἶπαν. Ὅμως νά, ἓνα φῶς φάνηκε μπροστά τους. Τραβοῦν κατὰ κείνο τὸ μέρος καὶ βλέπουν ἓνα σπίτι. Χτυποῦν τὴν πόρτα. Τοῦς ἀνοίξε ἓνας ἄνθρωπος, ἀλευρωμένος ἀπὸ πάνω ὡς κάτω.—Τί εἰστε σεῖς;—Διαβάτες καὶ νυχτωθήκαμε.—Ἐδῶ τί εἶναι;—Εἶναι ὁ μύλος τῶν Πατέρων μὲ τ' ὄνομα, δὲν τὸν ξέρετε; Κοπιᾶστε, μετὰ χαρᾶς νὰ σᾶς δεχθῶ στὸ φτωχικὸ μου, μόνο πού δὲν μπορῶ νὰ σᾶς φιλέψω, κατὰ πῶς πρέπει, γιὰτὶ ἡ γυναῖκα μου εἶναι ἐτοιμόγεννη καὶ κοιλοπονᾷ.—Καλὴ λεφτεριά—λένε οἱ ξένοι, δὲ θέλουμε τίποτε, μόνο νὰ περάσουμε τῇ νύχτα σὲ μιὰ γωνιά.

Ἔτσι ὅμως ὁ μυλωνᾶς δὲν τοὺς ἄφησε νηστικούς. Σκούπισε τίς μυλόπετρες, τίναξε τὰ γένεια του, τὰ ροῦχα του, μάζεψε λίγες χουφτες ἄλευρι, ζύμωσε μιὰ κουλούρα, τὴν ἔψησε μάνι-μάνι, καὶ τοὺς τὴν πρόσφερε, ἄσπρη καὶ ἀχνιστὴ σὰν λειτουργιά.

Ὡς πού νὰ γίνουν αὐτά, ἡ μυλωνᾶς ξελεπτερώθηκε καὶ ἔκανε παιδί. (*) Ἔστερα ὁ μυλωνᾶς πῆγε κοντὰ στὴ λεχώνια καὶ στὸ μωρὸ καὶ οἱ ξένοι ἀπόμειναν μονάχοι.

Λέει ὁ βασιλιάς.—Ἄν ἦταν ἀστέρια θὰ σοῦλεγα, ἔτσι, γιὰ γοῦστο, νὰ κυττάξης καὶ νὰ βρῆς τῇ μοῖρα τοῦ παιδιοῦ πού γεννήθηκε ἀπόψε.—Ἀστέρια δὲν ἔχει ἀπόψε, ὅμως ἂν θέλῃ ἡ ἀφεντιά σου, ἐγὼ μπορῶ νὰ τὸ βρῶ μετρῶντας τὸ κομπολόγι μου.—Μέτρα το, ἂν δὲν θαρῆσαι.—Παίρνει ὁ μάγος καὶ ξεκουκίζει, σπειρὶ σπειρὶ, μουρμουρίζοντας... Ἐνα...δύο...τρία...δέκα...δεκαπέντε...εἴκοσι. Σταματᾷ. Κομπιάζει καὶ ξαναρχίζει πάλι. Ἐνα...δύο...εἴκοσι...Σφίγγει τὰ χεῖλια του, ξανά καὶ ξανά ἀπὸ τὴν ἀρχή, πάλι τὸ ἴδιο.—Τί γίνεται; λέει ὁ βασιλιάς. Γιὰτὶ στενοχωρέθηκες, τί μᾶς νοιάζει ἐμᾶς γιὰ τὴν τύχη τοῦ παιδιοῦ τοῦ μυλωνᾶ;—Μᾶς νοιάζει, ἀπαντᾷ ὁ μάγος. Νά, ἡ μοῖρα λέει, πῶς δταν τὸ παιδί θὰ γίνῃ εἴκοσι χρονῶν, θὰ παντρευτῇ τῇ βασιλοπούλα καὶ θὰ γίνῃ γαμπρός σου. Ὁ βασιλιάς κοκκάλωσε. Τί λές, τζάνουμ; Αὐτὸ μᾶς ἔλειψε.

Κι' ἀλήθεια, μιὰ νύχτα πρὶν ξεκινήσουν, ἡ βασίλισσα γέννησε κοριτσάκι. Θέλεις τώρα...

Ὅλη τῇ νύχτα δὲν ἐκλείσει μάτι. Χαράζοντας, φωνάζει τὸ μυλωνᾶ.—Νά, τοῦ λέει, πάρε αὐτὸ τὸ σακκουλάκι γεμάτο λίρες καὶ δόσμου τὸ παιδί πού γεννήθηκε ἀπόψε, γιὰτὶ εἶμαι ἀκληρός. Θὰ τὸ μεγαλώσω σὰν ἀρχοντόπουλο.—Νὰ ρωτήσω τῇ γυναῖκα μου πρῶτα, ἀπαντᾷ. Ἐ!.. τὰ εἶπαν τὰ ξαναεἶπαν, ὁ μυλωνᾶς καὶ ἡ μυλωνᾶ, τὰ λογάρισαν ἀπὸ ὄψω, τὰ σκέφτηκαν ἀπὸ κεί, πότε ναί, πότε ὄχι—παιδί εἶναι αὐτὸ δὲν εἶναι σκυλί—τί νὰ κάνουν; Φτωχοὶ ἄνθρωποι ἦταν, εἶχαν καὶ ἄλλα πεντέξη κουτσούβελα καὶ ποῖος τὸ ξέρει, πόσα ἀκόμα θ' ἀράδιαζε ἡ μυλωνᾶ καὶ τέλος ἀποφάσισαν νὰ τὸ δώσουν, μιὰ καὶ πού τοῦτος ὁ καλὸς ἄνθρωπος ἦταν ἀρχοντας καὶ τὸ παιδί θὰ περνοῦσε χίλιες φορὲς καλύτερα ἀπὸ τὰ δικά τους τὰ χέρια. Μπορεῖ καὶ ὄλας νὰ τὸν ἔστειλε ὁ Θεὸς ἀπόψε.

(*) Στὴν Ἡπειρὸ παιδί λένε μόνο τ' ἀγόρι.

Τὸ φάσκισε ἡ μάνα, ὅσα μπορούσε πιδ καλὰ καὶ τὸ τύλιξε μ' ὅσα κουρέλια εἶχε νὰ μὴ κρυώνει, τὸ φίλησε τὸ μωρουδέλι της, σκούπισε τὰ δάκρυά της καὶ τὸ παράδωσε στὸν ξένο.—“Ὡρα καλὴ κι' ὁ Θεὸς κοντὰ σας.

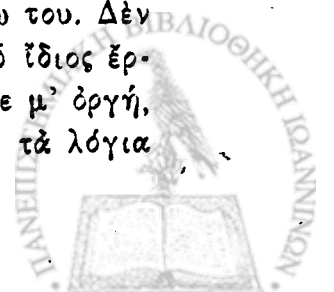
Πῆρε τὸ μωρὸ ὁ βασιλιάς κάτω ἀπὸ τὴ μπέρτα του, καβαλίκεψαν κι' ἔφυγαν. Λίγο παραπέρα, ὅπως περνοῦσαν τὸ Θεογέφυρο πάνω ἀπὸ τὸν Καλαμᾶ, κοντοσταμάτησε τ' ἄλογο, ἔβγαλε ἓνα μαχαϊράκι ἀπὸ τὴ μέση του μυτερό, τὸ ἔμπηξε στὴν κοιλιά τοῦ παιδιοῦ κι' ἔπειτα τὸ πέταξε κάτω στὸν ποταμό. «Ἐχε γειά, κύρ γαμπρέ μου», εἶπε γελώντας.—Δὲν ἔπραξες καλὰ, μεγαλειότατε—εἶπε ὁ μάγος κι' ἤθελε κι' ἄλλα ἀκόμη νὰ τοῦ πῆ, μὰ σὰν εἶδε, πὼς ὁ ἄλλος ἀγρίεψε, δὲν ἔβγαλε ἄχνα. “Ἐτσι εἶναι. Μπορεῖ ὁ σοφὸς νὰ εἶναι σοφός, μὰ ὁ βασιλιάς εἶναι βασιλιάς κι' αὐτὸς διατάζει.

Ναὶ ἦ σέ...πάει αὐτό...Πέρασαν χρόνια. Ἦρθαν πράματα καινούργια, πότε λύπες, πότε χαρές, πότε πόλεμος, πότε εἰρήνη, πάει ξεχάστηκε αὐτό. Οὐ...τί λέμε τώρα ;—Ἔσθυσε κι' ἔλας ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή.

Ἦστερα ἀπὸ εἴκοσι χρόνια, ὁ βασιλιάς μας θέλησε νὰ ξαναεργιανίση τὴ χώρα του. Πῆρε πάλι ἓνα σύντροφο καὶ ξεκίνησαν. Πέρασαν πάλι χώρες καὶ χωριά. Μιά μέρα ὁ δρόμος τοὺς ἔφερε κι' ἀπὸ τὸ Ράϊκο, ἐκεῖ κοντὰ στὸν Καλαμᾶ. Στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ, ἦταν μιὰ καλύβα κι' ἐκεῖ στάθηκαν νὰ ξεκουριστοῦν καὶ νὰ ζητήσουν λίγο νερό. Βγήκε μιὰ γρηουλα καὶ, καλόκαρδη καὶ πρόσχαρη καθὼς ἦταν, τοὺς κάλεσε μέσα, νὰ τοὺς κέραση καὶ νὰ τοὺς ψῆσει καφέ. Ἐπιασαν καὶ κουβέντα μαζί της.—Μοναχὴ ζῆς, δὲν ἔχης κανέναν ;—Πῶς, ἔχω καὶ παραέχω, ἓνα γυιὸ καμάρι τοῦ χωριοῦ. Ὡς πού νὰ τὰ ποὺν αὐτά, νὰ καὶ τὸ παλληκάρι. Ἦταν ψηλὸ, λυγερὸ κι' ἔλαμπε σὰν ὁ αὐγερινός. Τῶδαν καὶ θιάμαξαν.—Πόσο χρονῶν εἶναι ὁ γυιός σου ;—Εἴκοσι σωστά.—Καλὰ, ἔκαναν μ' ἀπορία, ἐσὺ εἶσαι πολὺ γρηά, πότε τῶκανες ;—Γέλασε ἡ βάρβα.—Μιὰ πού τὸ καταλάβατε, θὰ σὰς πῶ τὸ μυστικόν. Δὲν τῶκανα ἐγὼ τὸ παιδί, τὸ βρήκα.—Πῶς ; Ποῦ ;—Νά, τὸ καὶ τό... Πρὶν εἴκοσι χρόνια, εἶχα μιὰ γελάδα. Τὸ πρῶτ, τὴν ἄφηνα νὰ πάη στὴ βοσκή, τὸ βράδυ ἔρχονταν, τὴν ἄρμεγα καὶ ζοῦσα ἀπὸ τὸ γάλα της.

Κάμποσες μέρες ἡ γελάδα ἔρχονταν χωρὶς γάλα. Ντίπ, ἄδεια τὰ μαστάρια της. Μπά, λέω, ἦ κάποιος τὴν ἄρμέγει, ἦ φίδι τὴ θυζαίνει κ.' ἀποφάσισα νὰ τὴν πάρω ἀπὸ πίσω.

Μπρὸς ἐκείνη, πίσω ἐγὼ. Βλέπω τραβᾶει ἴσια διαστικὰ κατὰ τὸ ποτάμι. Μυρρίζεται τὸν τόπο, στέκεται ἀνάμεσα ἀπὸ δυὸ πέτρες καὶ γονατίζει. Κοντοζυγώνω, τί νὰ ἰδῶ ; γονάτισε πάνω ἀπὸ ἓνα φασκιωμένο μωρὸ καὶ τὸ βύζαινε. Θεὲ καὶ κύριε, τί θᾶμα εἶναι τοῦτο ; “Ὅταν τὸ βύζαξε κι' ἔφυγε, πᾶω ἐγὼ, τὸ σηκώνω, τὸ παίριω στὴν ἀγκαλιὰ καὶ τὸ φέρνω στὴν καλύβα. Τὸ ξετυλίγω καὶ τί βλέπω ; Ἐνα μαχαῖρι, μπηγμένο πάνω του. Ποιὸς τρισκατάρατος τὸ σούβλισε καὶ τὸ πέταξε στὸ ποτάμι, νὰ τὸ ξεφορτωθῆ ; Καλὰ πού εἶχε πολλὰ φασκιὰ καὶ δὲν τὸ τρύπησε καὶ πού ὁ ποταμός ἦταν ἤρεμος καὶ δὲν τῶπνιξε. Στοχάστηκα. Τὸ ποτάμι τὸ λυπήθηκε, τῶσуре μαλακά πάνω στὸ ρέμμα καὶ τῶβγαλε στὴν ἄκρη, τὸ μαχαῖρι τὸ λυπήθηκε καὶ δὲν τὸ τρύπησε, ἦ ἀγελάδα μου τὸ πόνεσε καὶ τοῦδινε τὸ γάλα της, πάει ἐγὼ τώρα νὰ τ' ἀφήσω νὰ πεθάνη ; Τὸ λυπήθηκα κι' ἐγὼ, τὸ κράτησα, τ' ἀνάστησα καὶ τῶκανα παλληκάρι. “Ἀκουσε ὁ βασιλιάς τὴν ἱστορία κι' ὁ νοὺς του ἀστράψε. Θυμήθηκε τὰ παλιὰ καὶ πολὺ ταραχτήκε.—Τῶχεις, λέει στὴ γρηά, τὸ μαχαῖρι ἐκεῖνο ;—Ἐἔρω κι' ἐγὼ ; Τότε ἀπὸ τὸ θυμὸ μου, τὸ πέταξα πίσω ἀπὸ τὴν κασέλα κι' οὔτε ξανακῦτταξα νὰ τὸ βρῶ. Σηκώθηκε ὁ βασιλιάς, ἔφαξε μόνος του καὶ βρῖσκει τὸ μαχαῖρι μὲ τὸ βασιλικὸ σῆμα χαραγμένο πάνω του. Δὲν χωροῦσε πιά ἀμφισβολία. Ὁ νέος αὐτός, ἦταν τὸ παιδί τοῦ μυλωνᾶ πού ὁ ἴδιος ἔρριξε στὸν ποταμὸ πρὶν εἴκοσι χρόνια. Πεισματώθηκε.—“Ὅχι, μουρμούρισε μ' ὀργή, δὲ θὰ τ' ἀφήσω νὰ ζήσει, γιατί, ποιὸς ξέρει, μπορεῖ καὶ ν' ἀληθέψουν τὰ λόγια

ἐκείνου τοῦ τρελλομάγου. Πιάνει τὴν ἴδια στιγμή, γράφει ἓνα γράμμα, τὸ σφραγίζει μὲ τὴ βασιλικὴ βούλα, φωνάζει τὸ παιδί καὶ τοῦ λέει.

— Ἄκουσε, παλληκάρι μου. Ἐγὼ εἶμαι ὁ βασιλιάς κι' ἐπειδὴ μὲ περιποιήθηκε ἡ βιά σου, θέλω νὰ σὰς εὐχαριστήσω. Πᾶρε αὐτὸ τὸ γράμμα, πήγαινε στὴν πολιτεία, ρῶτα ποῦ εἶναι τὸ παλάτι, ζήτησε τὴ βασίλισσα καὶ νὰ τῆς τὸ δώσης στὰ χέρια τῆς. Αὐτῆ, θὰ δώση λίρες καὶ φλουριά κι' ὅτι ποθεῖ ἡ ψυχὴ σου.

Χαρὰ ἡ γρηά, χαρὰ τὸ παιδί, δὲ λέγεται. Φτερά ἐβγαλε στὰ πόδια του κι' ἔφτασε στὴν πόλη. Δέκα ὥρες μπορεῖ νὰ ἦταν ὁ δρόμος, δυὸ-τρεις τὸν ἔκανε αὐτός. Ἐφτασε στὸ παλάτι μεσημέρι. Κλεισμένα, πόρτες, παραθύρια, ὄλα. Ψυχὴ πουθενά. Ὁ κι' ὁ σκοπὸς εἶχε ἀκουμπήσει στὸ πεζούλι τῆς πόρτας καὶ κοιμόταν. Μπήκε ἀλαφροπατώντας. Τηράει ψηλά, τηράει χαμηλά, μάνα μ' τί παλάτι ἦταν τοῦτο! Λαμποκοποῦσε χρυσαφένιο. Κάτω στὸ περιβόλι, δέντρα καὶ λουλούδια ξωτικά. Ἐκοψε ἓνα τριαντάφυλλο τὸ μύρισε καὶ χαμογέλασε. Κι' ἔτοι χαμογελαστός, μὲ τὸ τριαντάφυλλο στὸ χέρι, ξάπλωσε κάτω ἀπὸ μιὰ μηλιά κι' ἀποκοιμήθηκε, κουρασμένος καθὼς ἦταν.

Πάνω ἡ βασιλοπούλα δὲν εἶχε ὕπνο. Ἄμ τί ὕπνο νὰ χει ἡ καφερή, ποῦπρεπε νὰ δώση τὸ λόγο τῆς, γιὰ νὰ παντρευτῆ ἓναν ἄσχημο κι' ἠλικιωμένο βασιλιά, ἀπὸ μιὰ μακρυνὴ χώρα, μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ εἶχε πλούτη ἀμύθητα ;— Δὲν πάω, λέει, στὸ περιβόλι νὰ δροσισιῶ ; Κατέβηκε καὶ βλέπει τὸν κοιμισμένο νιό. Ὅμορφος, ροδοκόκκινος μὲ τὰ γραμμένα τὰ φρύδια του, σωστός ἄγγελος. Τὸν κύτταξε καὶ θαμπώθηκε. Τί καλὰ, λέει, νὰ παίρνα ἄντρα αὐτὸν κι' ὄχι τὸν ἄλλον.

Ἐκεῖ ποῦ τὸν κύτταξε εἶδε τὸ φάκελλο ποῦ ἐβγαίνει λιγάκι μέσα ἀπὸ τὸν κόρφο του. Τὸν τραβάει καὶ βλέπει τὰ γράμματα τοῦ πατέρα τῆς καὶ τὴ βασιλικὴ σφραγιδα.

Τὴν κυρίεψε μεγάλη περιέργεια. Ἀνοίγει καὶ τί διαβάζει. «Βασίλισσα καὶ γυναίκα μου. Αὐτὸν τὸν νέο, ποῦ σοῦ στέλιω, νὰ θάλῃς νὰ τὸν σκοτώσουν τὴν ἴδια στιγμή. Ἐγὼ τὸ προστάζω». Ἡ κόρη χλώμιασε. Γιατὶ νὰ γίνῃ τέτοιος ἄδικος πρᾶμα ; Χωρὶς νὰ πολυσυλλογιστῆ, παίρνει τὸ γράμμα, πάει στὸ γραφεῖο τοῦ πατέρα τῆς, τὸ σκίζει, γράφει ἓνα ἄλλο, μὲ ἴδια κόκκινη μελάνη κι' ἴδια γράμματα, τὸ σφραγίζει μὲ τὴ βούλα τῆ βασιλικῆ, κατεβαίνει στὸν κῆπο καὶ τὸ ξαναβάζει στὸν κόρφο του. Αὐτὸς κοιμόταν κι' ἡ μοῖρα του δούλευε, κατὰ ποῦ λένε. Ὅταν ξύπνησε, ζήτησε τὴ βασίλισσα καὶ τῆς παραδίνει τὸ γράμμα. Τ' ἀνοίγει ἡ βασίλισσα καὶ διαβάζει. «Βασίλισσα καὶ γυναίκα μου, αὐτὸν τὸν νέο νὰ τὸν ντύσης μὲ βασιλικὰ ροῦχα καὶ νὰ τὸν στεφανώσης μὲ τὴν κόρη μας, τὴν ἴδια στιγμή. Ἐγὼ τὸ προστάζω».

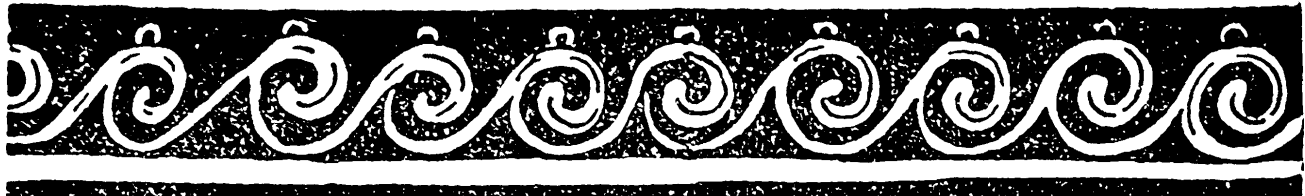
Τί νὰκανε κι' ἡ βασίλισσα ; Βασιλικὴ διαταγὴ καὶ τὰ σκυλιὰ δεμένα. Ἐκανε κατὰ πῶς ὤριζε τὸ γράμμα.

Ὅταν γύρισε ὁ βασιλιάς ἀπὸ τὴν περιουσία καὶ βγήκαν νὰ τὸν καλοδεχθοῦν, ελθεῖ ἀνάμεσα στοὺς δικούς του κι' ἓνα ξένο πανέμορφο καὶ χρυσοστολισμένο βασιλόπουλο.— Ποῖος εἶναι κι' ἀπὸ ποῦ ἦρθε ;— Τί ρωτᾷς, λέει ἡ βασίλισσα, δὲν μοῦ τὸν ἔστειλες ἐσὺ νὰ τὸν παντρεύω μὲ τὴν κόρη μας ; Νὰ καὶ τὸ γράμμα. Τὸ ξετάζει μὲ προσοχὴ, δαγκώνει τὰ χεῖλια του, μὰ τί νὰ κάνει ; Δικό του, καταδικό του ἦταν καὶ τὸ παραδέχτηκε. Δὲν φταίει κανένας. Ἡ μοῖρα τᾶλλαξε, κρυφὰ καὶ μαγικά κατὰ πῶς ἤθελε ἐκείνη. Κατὰ πῶς ἦταν γραφτὸ ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Ἐσκυψε τὸ κεφάλι ντροπιασμένος καὶ μετανιωμένος.

— Σχώρεσέ με, Θεέ μου, λέει, ποῦ θέλησα νὰ πάω ἐναντία στίς βουλές σου. φίλησε τὸ παιδί τοῦ μωλωνᾶ, ποῦ τώρα ἦταν γαμπρός του, καὶ δὲν εἶπε σὶ κανέναν ποτὲ τίποτε. Κι' ἔζησαν αὐτοὶ καλὰ κι' ἐμεῖς καλύτερα.

Τώρα θὰ πεῖτε, πῶς τὰ ξέρουμε ἐμεῖς αὐτὰ καὶ τὰ λέμε ; Ἐ! αὐτὰ μαχίνονται, γιὰ μὲν, ἀπὸ μόνα τους. Τὰ λέει ὁ ἀέρας τίς χειμωνιάτικες νύχτες, τ' ἀκούνε οἱ γέροι, ποῦ δὲν ἔχουν πολὺ ὕπνο, κι' ὕστερα, τὰ λένε παραμύθια στὰ παιδιά.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ Ι. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΥ ΠΑΠΑΝ' ΚΟΛΑΣ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

(Ἀφιερώνω μὲ χαρὰ καὶ περηφάνεια τὸ Διήγημα ἰου αὐτὸ στὸ Γραικὸ πεζὸ λόγο. Τώρα ποὺ ἔχουμε τοὺς κόσμον τοὺς τρανοὺς ποιητὲς καὶ τοὺς τρανοὺς πεζογράφους, δίχως νάχουμε οὔτε τρανὴ Ποίηση, οὔτε Πεζογραφία, ἐλπίζω πῶς θὰ μὲ σχωρεθεῖ ἀπ' τοὺς κατοπινούς ἢ τόλμη μου αὐτὴ—ἂν σ' ἀλήθεια ἔκλεισα στὶς παρακάτω γραμμὲς μου κάτι ἀπὸ τὸ νοῦ, τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ τῶν Γραικῶν).

Ὁ Συγγραφέας

Ὁ Παπανικολάου, ἢ Παπαν'κόλας, ὅπως τὸν ἔλεγον σὺν χωριό, ἦταν ἀπ' τὴ μεγάλη γενιὰ τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀγάπησαν τὴ Γῆ.

Τοῦτοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὸ γνώρισμα πὼς ἰδροκοποῦν παλεύοντας μὲ τὰ χόματα δίχως βαρυγγῆμα, κι' ὅταν τελεύοντας ἢ μέρα κνιτοῦν τὰ ἔργα τους, γελοῦν τὰ μάτια τους καὶ γαληνεύει ἡ ψυχὴ τους.

Περιοῦν οἱ μέρες καὶ ἡ τριχειὰ γῆ χοῶμα γίνεται κι' ἀνθός. Τότε βγαίνει ὁ Θεὸς σὴν ἀλλή τ' Οὐράνιου Παλατιοῦ Του καὶ λέει:

—Εἶδα κι' εὐλόγησα τὰ ἔργα σου, Παπαν'κόλα! Ἐμπρός, τοίμασε τὰ κελάρια σου καὶ τὶς ἀποθήκες σου. Σοῦ στέλνω τοὺς δούλους Μου: Τὸ σταφύλι νὰ σὲ κονθαλήσει σὲ καλοφροντιστὰ ἀσκιὰ τὸ μέλι καὶ τὸ εἰσωδικτὸ κρασί. Διάταξα νὰ φέρει μὲ φροντίδα τὰ τσονθαλάκια σου τὸ σιτάρι ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, πάνω ὡς κάτω, σκιωμένα, γιὰ νὰ μὴ χυθεῖ τὸ ἀλεύρι ἀνάμεσα ἀλῶνι καὶ μύλο.

Καὶ τὸ καλάμπουκι νάχει τὸ νοῦ του καὶ νὰ δέσει καλά—καλὰ τὰ πέτσινα τουρβάδακια σὴν κορφή τους, γιὰ νὰ περάσουν κι' ἀπὸ τὶς κακοπιές τῶν βοννήσιων χωριῶν.

Λευτέρωσες τὴ μηλιά, τὴν ἀχλαδιά, τὴν κορομηλιά, τὴ δαμασκηριά, τὴ βερυκοκιά, ἀπ' τὴ σπαιταλοσύνη τῶν κλαδιῶν τους. Θυμοβολῶντας ἕψωσαν τὰ χέρια τους σὲ Μένα καὶ παρακάλεσαν:

—Κύριε! Εὐλόγησε τὸν Παπαν'κόλα...

Νά! μὲ τοὺς βοριάδες, μὲ τὰ χιόνια καὶ τὶς βροχές—καὶ μὲ τὸ κάμμα τοῦ ἡλιου σοῦ στέλνω τὰ πλούτια Μου, καὶ τὴν Εὐλογίαν Μου!...

Ὁ Παπαν'κόλας ἔλεγε:

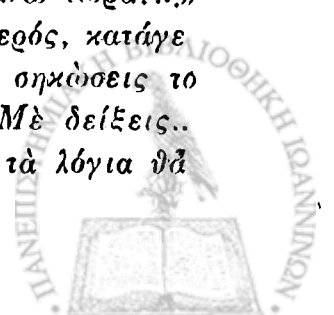
—Ἀόξα Σοι, Κύριε!

Κι' ὅταν φρεσοῦσε ἡ αὔρα, κι' ὅταν ἔπεφταν οἱ ἥσκιοι, γιδμίζαν τὰ χεῖλη του αὔρα, γιδμίζαν τὰ μάτια του ἥσκιους, κι' ἔλεγε πάλι:

—Κύριε! Ἄλλο τώρα δὲ μοῦ μένει παρὰ νάσθω κοντὰ Σοῦ!

—Περίμενε! Γιὰ νὰ μπορῶ νὰ γυρνῶ τὰ μάτια Μου καὶ νὰ βλέπω τὴ Γῆ, ἴσως σ' ἀρῆσω ἀκόμα, Παπαν'κόλα, χιόνια καὶ χιόνια νὰ ζῆσεις... Ὅμως, θὰ σὲ φανερώσω τὰ κάλεσμά Μου. Τότε θὰ πάρεις τὴν κάππα σου, θὰ πεῖς σὶα τριοέγγονά σου: «Παιδιά! Ἐγὼ θὰ πεθάνω τώρα!...»

—«Παπποῦ» θὰ σοῦ ποῦν, «γερός, κατάγερος πὼς θὰ πεθάνεις;». Θὰ σηκώσεις τὸ χέρι σου καὶ σιωπηλὰ θὰ Μὲ δείξεις. «Παπποῦ! Παπποῦ!». Τοῦτα τὰ λόγια θὰ

ναι οί τελευταίοι άχοι τής Γής για σένα Παπαν'κόλα!

Έπειδή τάξερε τὰ σιερονά του, λέω, δ Παπαν'κόλας γελούμενος κινούσε άπ' τὸ σπίτι του — νύχια, νύχια! Καί νύχια, νύχια γελούμενος γυροῦσε. Βροιτούσανε τὰ κοντιούρια του σιὰ ἡσυχία «καλντιούρια» τοῦ χωριοῦ. Οἱ χωριανοὶ πὸν κείνες τὶς ὥρες κοιμότανε σιὰ σπύτια τους, ζερόδδε ξα πάνω σὸ δρόμο, ἄκουγαν τὴ φωνή του: «Εὐλογητός εἶ, Κύριε

Δίδαξόν μοι τὰ δικαιώματά Σου!».

Στὸν ὄμο του εἶχε πάντα ριχτὸ ἔνα δεύτερο κατασάορι. Ὅταν ἔφτανε σιὸν Κουταλή, σιὸ κηῆμα του κάτω σιὸ ποτάμι πρῶτα—πρῶτα ἄναθε φωτιά. Κάθε ὥρα θὰ γιόμιζε τὴν πίπια του καπνὸ καὶ θάπατο νε μὲ τὸ χέρι του τὸ κάρονο, νὰ δεῖ κίόλας ἄν τὸν καίει ἡ φωτιά. Τὰ χέρια του εἶχανε ψηθεῖ σις ἄκρες, μὰ ἡ φωτιά ἄ κόμα τὸν ἔκαιγε, τὸ καταλάβαινε αὐτός.

—'Αχού, ἁμασιές πῶρον! —για νὰ μὴ καίει ἡ φωτιά... Κι πῶς νὰ μὴ ἔχον... ἄ φου κάπτονι νόμισα, ἄχού! ἄχού!... πῶς μ' ἀγαπάει οὐ Θιός!... Ἰμένα! Σχῶοισι Κύριι...

Καὶ ἔκαινε τὸ στανρό του.

Ἄφηνε κάτω τὴν πίπια του, ἔβγανε τὸ μοιζευμένο, άπ' τὸ ἰδροκόπι τής δουλειάς, κατασάορι, τὸ ἄπλωνε σιὴ φωτιά νὰ σιεγνώσει, καὶ φοροῦσε τὸ ἄλλο. Ἡ πίπια ἔσβινε. Ἐπαίρονε δαυλί, τὴν ξανάναθε.

Καὶ κάδονταν καὶ ξαπόβαινε.

Τὰ μάγονλά του προρά, τὰ μαλλιά του κολημένα σὸ μέτωπο άπ' τὸν ἴδρω. Τότε νὰ τὸν κτιτοῦσες πῶς λαμπρίζαν τὰ μάτια του καλοσινάτα.

—'Αχού! Ὅμοιοφους εἶνι οὐ κόσμους! μοιζοιούριζε. Δὲν ἔξερν, μποροεῖ νάνι κι' ἁμασιὰ πὸν τοῦ λέον. Ἄχού! Ἄχού! τίποτα δὲν ἔξερνμι. Νὰ! τί εἶνι οὐ ἄνδροιτους...

Καὶ ἡ φλόγα τοῦ κάλοκαιριοῦ γίνονταν δρόσο...

Τὴν Κυριακὴ δ Παπαν'κόλας ἔβανε τὰ καλά του καὶ κινούσε σιὴν Ἐκκλησία. Για τὸν Παπαν'κόλα τὸ πιδ καλὸ μέσα σιὰ καλά του ἦτανε μιὰ γούνα ἀλούπας πὸν εἶχε γιακά σιὸ παλιό του.

Πῶσο περιήφανα περπατοῦσε διαν τὴν

ἔβανε! Μὰ ἡ γούνα ἦτανε μὴ χειρότερα! Πεομένη ἡ τρίχα τής καὶ μοιζοφαγωμένη. Ὅμως, για τὸν Παπαν'κόλα μόνο μὲ βασιλικιὰ γούνα συγκλινονταν...

Οἱ χωριανοὶ διηγούνται:

—Οὐ Παπαν'κόλας, λέει, ἦθλιον νὰ πάο' καὶ ἄλουπια γούνα, λέει. Βγῆκιν σιὸν παζάο' βλέπ' μιὰ. «Πόσον κάν'» σοντάει. —«Τόσον» λέει. Οὐ Παπαν'κόλας σκέφτιπ: «'Αχού! Πουλλά χοῆματα... Ἄν δῶσον τόσα, θὰ καλομιάθ' αὐτός πὸν σκότονσι τὴν ἀλούπα, κι θὰ πάει νὰ σκοντώσ' κι' ἄλλ! Κόιμα εἶνι οἱ ἀλοῦπιας, λέει, δὲ θὰ τὸν δῶσον τόσα λιφτώ».

Ροντάει κι' ἄλλ' φοροά, για μιὰ παρακατιανή. Κι' αὐτός πουλλά ἦθλι, τοῦ λοιπόν, θὰ καλομιάθινι κι' αὐτός, λέει.

Πάλι δὲν ἀγῶοσι.

Ναί, μὰ οὐ Παπαν'κόλας ἦθλι νιὲ κι καλὰ ἄλουπια γούνα γιακά σιὸν παλιό τ'.

Πῆρον νὰ σιναχοριέτι... Κι' ἄνιτι—ἄνιτι, ἡ σιναχώρια μιγάλουνι. Θὰ πᾶδινι κακό, κι' οὐ Θιός πὸν ἀγαποῦσι τὸν Παπαν'κόλα —ἄμ ποιὸν ἄλλον θ' ἀγαποῦσι, ἡμᾶς;— δὲν ἦθλι νὰ πᾶθ' κακό, λέει.

Ἐτο' μπῆκιν οὐ Θιός οἱ σῆλλονῆ. Τὶ νὰ κάμ'; Τὶ νὰ κάμ' κι' οὐ Παπαν'κόλας ν' ἄπουχιήσ' γούνα, κι' οὐ κῶμους... νὰ μὴ καλομιάθ' νὰ κνηγάει τ'ς ἀλοῦπιας; Μοιζοιάν' μιὰ ἀλούπα.

—Νὰ πᾶς, ἀλούπα, λέει, σιὸν χοιροῖ τοῦ Παπαν'κόλα, νὰ πέεις ἴσα σιὸν στόμα άπ' τοῦ σκελί τ' κι νὰ σὶ πάει νὰ σὶ κᾶν' γιακά σιὸν παλιό τ', λέει

Πάει ἡ ἀλούπα, πέφι' σιὸν στόμα άπ' τοῦ σκελί τοῦ Παπαν'κόλα, τὴν παίρον', τὴν πάει κι τ' δίν'. Μὰ ὅσον νὰ τὴν πάει τοῦ σκελί, σιὸν δρόμον, δάγχα—δάγχα, τ' γᾶλασι. Τὶ νὰ γίν'; Για νὰ κᾶν' οὐ Παπαν'κόλας γιακά ἀλπίσιον σιὸν παλιό τ' ἄχού! ἄχού! ἔπριπ κι' οὐ Θιός νὰ τοῦ θιλήσ'...».

Μποοεῖ, λέω, ἔτοι νὰ σκέφτινκε ὁ Θεός, κι' ἔτσι νᾶποαξε. Ἦταν καλὸς ὁ Παπαν'κόλας!

Ἐδῶ, μοροσιὰ σιὰ μάτια του τὸν ἔκλεβαν, τοῦ ξαομάτωναν τὸν Κουταλή, τὸ χηῆμα του, καὶ κᾶντε πέοα δὲν ἔλεγε...

—'Ας τοῦς γιδεῖ οὐ ἀγοροφύλακας! Περοῦσε ὁ ἀγοροφύλακας, τοῦς ἔδλε

πε. Ήταν αὐτοῦ ὁ νοικοκύρης — τί γὰρ πεῖ; Νὰ ρωτήσῃ; Ρώτης. Ὁ Παπαν᾽κόλας σήκωσε τοὺς ὤμους του καὶ δόθηκε πάλι στὴ δουλειά του.

— Ἀχού! Ἀχού! Τὶ μὴ ρωτᾷς; Δὲν ξέρῃ γὰρ κάμ' τί πρόπ';

Κι' ὁ ἀγροφύλακας ἔφυγε...

Λοιπὸν, τὸ κτῆμα τοῦ Παπαν᾽κόλα, ὁ Κουιτᾶλης, ἦτανε κάτω σὺν ποτάμι κατὰ τοῦ Πανιάλη τὶς κτιστιογιές (βοάχια). Ἀπομόναχο, ὡς τὸ ἔκοβε βορεινὰ τὸ δασωμένο ἕρῳμα, κι' ἀπ' ὄλες τὶς ἄλλες μεριές ὁ ποταμός. Τοῦτο τὸ ποτάμι ἀπ' τ' ἀψηλὰ βουνὰ σφοντίλιαζε ἴσα κάτω, μὰ σὰν ἔφτανε κοντὰ τὸν Κουιτᾶλη, δυνῶ—τρεις στροφές ἔκαυνε, σήκωνε γλασὴ καὶ βουητὸ ὅσο μπορούσε, κι' ἄφηνε γειά, ἀνεμίζοντας ἄσπρο ματιῆλι τὴν ἄφρα του.

— Ὡρα καλὴ, ἔ! Ὡρα καλὴ, ἴζανε μ' ποταμὲ μου! τὸ χαιρετοῦσε ὁ Παπαν᾽κόλας, σιητὸς μέσα σὺν σβῶλες, ἴδιος δέντρος φριτωμένος σὺν χωράφι του.

Ἀντικρὸν, ὁ κάμπος τῆς Βοϊδίτσας, ποὺ εἶχε δεξὰ του, κορυμνὴ μέσα σὺν πλαγιᾶς τὰ δέντρα, τὴ μαρμαρόθοψη μὲ τὸ κορυσταλλο νερό...

Ἐρχονταν οἱ κοπέλλες γὰρ γεμίσειν τὶς μπουκλές καὶ τὰ παλληκάρια παραφύλαγαν. Ἐφταν αὐτοῦ, καὶ κάποιε ξάφνον τὰ μάγουλα πρόσωπα, καὶ ἡ καρδιά κλωτσούσε σὰν τὸ μουλάρι, καλιῶρα, πῶρχονταν μὲ τὴν κοπελιά φριτωμένο τὶς μπουκλές (δοχεῖα ξύλινα νεροῦ). Τότε ἔσκιφταν γὰρ πιῶν καὶ γὰρ ρίξουν σὺν πρόσωπο, γὰρ τὴν πρῶτα. Ἐπειτα τραβιούνταν πρῶτα μὲ γαμψοὺς ἢ κοπαλιὰ κι' ἔπιαναν γὰρ σκουπίζονται μὲ τὸ ματιῆλι τους, δίγως γὰρ κνιτοῦν δεξὰ, λευθὰ.

Πόσες φορὲς, ἀγραιεύοντας ὁ Παπαν᾽κόλας τὴ Βοϊδίτσα, δὲν τραγούδησε τοὺς πωρινούς, τραγουδώντας τὰ νιάτα του:

Ὡσὲν, τὸ βλέπ'ς ἐκεῖνο τὸ βουνό, τὸ κορ-
(φαντασιασμένο
πῶχ' ἀπαρούλα, ρούσα μ', σὴν κορφή καὶ
(καταχνιὰ σὰ πλάγιω.

Στὰ πλάγια ἔθοσα τ' ἀρνιὰ καὶ σὴν κορ-
(φή τὰ γίδια
καὶ σὴν ἀπέρα, ρούσα μ', τὴ μεριά εἶναι
(μὰ κρούα βούση

ὄπ' ἔσκουρα γὰρ πιῶ νερό, γὰρ πιῶ καὶ γὰρ
(γεμίσω

Μοῦπεσε, ρούσα μ', τὸ ματιῆλι μου, τὸ
(χορσοκεντημένο.

Ἄν ἰθὺρει νιός, ρούσα μ', γὰρ τὸ χαρεῖ,
(γέρος γὰρ μου τὸ δώσει

κι' ἂν ἰθὺρει κι' ἡ Ἀγάπη μου, γὰρ τὸ
(χαροῦν' ἀντάμα!)

— Σιερόν, οἱ μπουκλές γεμίζαν. Ἡ κοπέλλα ἔφτανε φύλλα ἀπ' τὰ δέντρα καὶ τὶς βούλωνε. Θὰ πλημυρίζε μοσχοβολητὸ φύλων τὸ νερό! Τὶς φριτωρε σὺν ζῶ καὶ τραβοῦσε. Τραβοῦσε καὶ τὸ παιδί ἀντίθει μεριά.

Ἐφταναν κι' οἱ δυὸ μὲ βαρυνμένο τὸ κεφάλι ἀπὸ γλασὲς σκέψεις.

Ἀχ! δὲν πῆγε χαμένη τούτη ἡ μέρα..

Ὁ Παπαν᾽κόλας ἰάξερε δλα, δλα καὶ τὰ τραγοῦδοῦσε:

Ἄϊντε σὲ περιθῶλι μπαίνω μέσα σὺν
(λεῖμωνιές

καὶ σάσισην ὁ νοῦς μου ἀπὸ τὶς μπουκλιές.
Καὶ δίγρσα ὁ καυμένος γὰρ μὰ σιλιὰ νερό.

Πάνω σὲ κρούα βούση, γὰρ πιῶ κρούα νερό
Καὶ βόισκαν τὴν ἀγάπη μ' ἀπόπιον νιό.

Σκίφτω γὰρ τὴ φιλήσω δὲν παραδέχτηκε
Τῆς τάζω μπιλιτζίκια, βενέτικα φλουριά

— Δὲ θέλω μπιλιτζίκια, βενέτικα φλουριά.
Τῆς τάζω ρουμπιγιέδες, ματιζάρικα φλου-

(ριὰ
— Δὲ θέλω ρουμπιγιέδες, ματιζάρικα
(φλουριά!

Τῆς τάζω κι' ἀραβῶνα, ἔχαιμογέλασε!)

Χαιμονελοῦσε κι' ὁ Παπαν᾽κόλας κι' ἔπιανε πάλι γὰρ συλλογιέται:

— Ἀγά! Ἀχού! — Ἀγά! Ἀχού!

Πόσα καὶ πόσα δὲν εἶχε γὰρ σκεφτεῖ ὁ Παπαν᾽κόλας.. Ἄν ἔχεις μεγάλη καρδιά, τοῦτο τὸ δέντρο ποὺ βλέπεις, τοῦτο τὸ βουνό, τοῦτο τὸ ποτάμι! Ἐνα σύννεφο ποὺ περνᾷ ξεφρίζοντας, ἢ μένει ἀκίνητο, θεωριακωμένο σὺν γιγάντιο Οὐρανό—σου φτάουν! Ὁ κόσμος ἔγινε γὰρ ἔλους, δυὸς μοι-οῖστικε κατὰ τὴν καρδιά μας..

Ὁ Παπαν᾽κόλας εἶχε καὶ κάτι ἄλλο μέσα σὺν κόσμῳ ποὺ δὲν ἰθὺκαρεῖς. Ἐνα πουλὶ μπουφο!

Ὅταν ἦταν γὰρ βρέξει, ἢ γὰρ χιονίσει, ἔρχονταν σὺν ἀνήλιο, πάνω ἀπ' τὸν Κουιτᾶλη, καὶ λαλοῦσε.

—'Απόψε, λάλησε ὁ μοῦφος τοῦ Παπαν'κόλα. Ἀῦριο θὰ μᾶς χαλάσῃ ὁ καιρός.

"Ἄς ἔβρεχε κι' ἄς χιόνιζε, ἰδὸ λοιπὸν!
"Ὅλα ὁ Θεὸς τᾶχε σιὴν ἀράδα τους. Καλὰ καὶ καλά!

Μὰ δοξασιμένο ἰδουμά Του, πολὺ χαρὰ τοῦδινε αὐτὸ ἰδὸ πουλί, τόσο πὺν δὲν ἤξερε ἂν κολάζεται κιόλας. Ναι! "Ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ ἦθε σι' ἀνήλιο καὶ λάλησε ὁ μοῦφος —ἔεε! χορνια καὶ χορνια πρίν—, ὁ Παπαν'κόλας ἰδὸν ἄκουσε. Τίποτε δὲν ἔβαλε μὲ ἰδὸ νοῦ του.

"Ἐνα πουλί!

Τὴν ἄλλη μέρα χάλασε ὁ καιρός. Σαραλάλησε, χάλασε ὁ καιρός πάλι.

—Καλὸ κι' αὐτὸ, εἶπε.

"Ἄλλο τίποτε δὲν ἔβαλε μὲ ἰδὸ νοῦ του, μὰ ἰδὸ ναι! Πῶς βγήκε σιερονὰ ὁ λόγος: "Ὁ μοῦφος τοῦ Παπαν'κόλα!;

Εἶχε, ἰδὸ λοιπὸν, ἓνα πουλί ὀλίτελα τοῦ Θεοῦ, δικό του, καταδικό του —μέσα σιὸν πλατὴ, μέσα σιὸν λεύτερο κόσμο.

—'Αγού! 'Αγού! εἶνι σοισιὸν νὰ χαίρουμι; «Ἐὐλογητός εἶ, Κύριε, δίδαξόν μοι τὰ δικαιώματά σου!...»

Καλοῦ—κακοῦ, κτύπαξε νὰ σιμμαζενεῖ, νὰ μὴ νοιῶνδῃ ἰόση χαρὰ ἀπ' ἰδὸ πουλί

—"Ἄσιον νίπ κατὰ νίπ λεύτερον... Ἰσέρα σι φιάνοιν τὰ ὄσα ἔχ'ς...

Ἐύκολα μπέροντενε ἡ καρδιά του τὰ σῆροσα τοῦτον καὶ τοῦ ἄλλον κόσμο. Ἡ παρὰδεισο, ἡ μελλοῦμενη ἀπαντοχὴ τῶν δικαιωμάτων, τοῦ εἶχε γίρει πραγματικότη σιὴ ζωὴ ἐδῶ, σιὸν κόσμο τῶν δάκρυων καὶ τῶν πόνων. Καὶ ἰδὸ πνεῦμα του ἀπ' αὐτὸ, φορὸς—φορὸς ἐπεφτε σὲ μεγάλη ταραχὴ, γιὰτι παρὰξενα πολὺ καὶ παρὰταίου ἡγοῦσαν σι' αὐτιά του τὰ λόγια τῶν Προφητῶν γιὰ τὴν ἀζαναυτεῖσιν καὶ τὴν ματαιότην τοῦ κόσμου!

"Ἄν ἔβλεπε ἐδῶ ἰδὸ Θεὸ μὲ τὰ μάτια του, ὅπως ΕΚΕΙ, τὴνἀνάγκη νὰ πέθαινε ὁ ἀνθρώπος καὶ νὰ πῆγαινε ΕΚΕΙ; Τὴν ἀνάγκη;

Κάποια μέρα ὁ ἥλιος πῆσωνε τὰ βοάγια κι' ἔκαινε σκορῆτικο ἰδὸχῶμα. Σήκωσε ἰδὸ καλπάκι του ὁ Παπαν'κόλας καὶ πέραςε ἰδὸ μαντήλι σιὸν κεφάλι του. Πνήγουνταν ἰδὸ σιῆθος καὶ ἡ τραχηλιά του σιὸν

ἰδὸρω, εἶχε μελανιάσει ἡ σάρκα καὶ τὰ μάτια του θάμπιζαν. Πάνω ἀπὸ τὴ γῆ κυμάιζαν οἱ ἀγνοὶ τῆς πύρας—σιὸν βάνδος γύρω, γύρω θολούσα.

Τὴν κάμια! "Ὅλα σὸπαιναν καὶ μόνο ὁ Παπαν'κόλας, ἀγά! ἀγού!, ὁ ἔσφρονος ἰζιζικας, κι' ἓνα παιδί σὲ κάποιο δέντρο ἀνεβασμένο, πὺν ἰδὸν ἔκλεβε.

—Βάρα τὴ γῆς κι' ἰδουκόπα! Σοῦ κλέβουν ἰδὸ ἔχει σου, ἔ! Παπαν'κόλα! Δὲ μπορεῖς νὰ διαφεντέψεις ἰδὸ βιβὸ σ';

"Ὅπον, πατάει μιὰ τρεχάλα, μιὰ τρεχάλα—καὶ φωνάζει:

—Φεῖδ'! Φεῖδ' σιοιχιουμένου! Φέγατι νὰ φύγουμι...

Ρίχεται καὶ ἰδὸ παιδί κάτω ἀπ' ἰδὸ δέντρο καὶ τρέχει καὶ τοῦτο.

Φιάνει ὁ Παπαν'κόλας—ἀγά! ἀγού!—σιὸν κάμπο τῆς Βοῦδίτσας, καὶ πέφτει κάτω, προσσιὰ σὲ χωριανούς πὺν δούλευαν.

—Τὴν ἔπαθις!

Τίποια! Ποῦ νὰ πάρει ἀνάσα!...

—Βοὲ καλέ, μίλα!

Τίποια πάλι. Μόνο νὰ χιπτάει τὴν καρδιά του, καὶ νὰ κάνει νόημα.

—Ἰδῶ! Ἰδῶ!...

—Νὰ τὸν ἰσῆρουνι...

—Ρίξι σιὸν κιφάλι τ' νιοῦ! Σαπλῶ σι τὸν σιὸν ἡσκιον

—Νὰ φ'λάξ' σὺ Θιός, τὴν ἔπαθι;

—"Ἄν γί'ν' καλὰ θὰ μᾶς πεῖ...

Σὲ λίγο ὁ Παπαν'κόλας ἔγινε καλὸ σηκῶθηκε σιὰ πόδια του, κι' ἄρχισε νὰ λέει:

—'Ἀφῆσι μοι νὰ πάον σιὸν σπῆτι μ... "Ἐνα σιοιχιουμένου φῖδ' μὴ κινῆ'σιν σιὸν Κοιταλή. Εἶχε κέρατα κι' μιὰ φούρτι σιὸν κιφάλ'. Δώδεκα μέτρα θᾶταν...

Μαθεύηχε σιὸν χωριό.

—Φῖδ' σιοιχιουμένου σιὸν Κοιταλή.

—Ποῖς νὰ πάει, ποῖς νὰ ζυγῶσει πὺν αὐτοῦ!

—Τίποια! λέει ὁ Παπαν'κόλας. Βάλλον τὸν ἀνοσιφύλακα νὰ φηλάξ' κι' τὸν σκοτισ'. Θὰ τὸν δώσου σιὸν γάλον σα—δοα.

"Ὁ ἀροσιφύλακας, βέβαια, δὲ μποροῦ νὰ δείξει πῶς φοβάται. Πῆγε καὶ φηξε προσσιὰ σιὴν τριῖτα πὺν τοῦ εἶπε ὁ Παπαν'κόλας.

Πώς περνούσαν οί μέρες για τόν ἀ-
γοσφύλακα; Ἄχ! ὁ φτωχὸς ἔτρεμε. Κι'
εἶχε πάντα σὲ τοῦ γὰ τὸ βάλει στὰ πόδια
ἂν φαίνονταν τίποτα...

Οὔτε κουνιούνταν κἄν, οὔτε ἀνάσα ἔ-
παινε, γὰ μὴ ἀκούσει τὸ στοιχωμένο φί-
δι... καὶ βγεῖ. Κασιερώνας το ἔτσι, πέ-
ρασαν κι' ἄλλες μέρες, κι' ἴσως γιατί μό-
νος του τὸ κατάλαβε, ἴσως γιατί ἀπ' τὸν
Παπαν'κόλα κάτι μυρίστηκε, πίστεψε πὼς
φίδι δὲν ὑπαρχε. Καὶ σὺν τὸ πίστεψε αὐ-
τό, σημάδεψε καλὰ—καλὰ τὴν τρύπα τοῦ
φιδιοῦ καὶ προσδόησε!

Μαθεύτηκαν σὶὸ χωριὸ ὅπως τὰ διη-
γήθηκε ὁ ἀγοσφύλακας:

Μόλις πῆρε γὰ βγαίνει τὸ στοιχωμένο
φίδι, τὸ προσδόησε ἀνάμεσα στὰ δυὸ κέ-
ρατα, πάνω στῆ φούντα. Μπορεῖ γὰ τὸ
βάρεσε. Τὸ φίδι ἕνα κι' ἕνα χώνθηκε μέσα.
Κασιέρεσε, κασιέρεσε, τὸ φίδι οὔτε φάνη-
κε, οὔτε ἀκούσθηκε ἄλλο. Σὰ βαρέθηκε πιά
γὰ κασιεράει, ἔφυγε. Τὶ γάκανε;... Τίπο-
τε δὲ στεναχωριέται, μόνο τὸ στοιχίημα ποῦ
δὲ μπόρεσε γὰ κερδίσει, αὐτὸ τὸν στενα-
χώρεσε...

Τὸ πέστεψε ὅλο τὸ χωριό.

Δούλενε τὴ γῆ ὁ Παπαν'κόλας κι' ὅ,τι
κι' ἂν ἔβγανε πιά, ἀπ' τὸ φύλλο, ὡς τὸν
καρπὸ, ἦταν ἀληθινὰ δικό του. Θᾶπρεπε
γὰναι εὐχαριστημένος.

Ἄμ' δὲ. Ὅρες—ὄρες σταματοῦσε μέ-
ρα στὴν ἀπέρατη μοναξιά του κι' ἀναρω-
ιούνταν:

—Αὐτὸ ποῦ ἔκαμα εἶναι καλὸ; Ντιπ κα-
τὰ ντιπ καλὸ; Ἄχου! Ἄχου! Τοῦ πιδ με-
γάλου βάσανου εἶναι γὰ βάλ' οὐ Θιὸς τὸν
ἀνθροπου γὰ πεῖ ποῖο εἶναι τοῦ καλὸ!...

Κάποτε ὁ Παπαν'κόλας δειλιτὸ γύρι-
σε σὶὸ σπίτι του. Μόλις τὸν εἶδανε οἱ δι-
κοί του, τέτοια ὦρα, ξαφνιασθηκαν:

—Πὼς εἶσ'; Τὶ τρέχ';

—Τίπουτα! Φαίνιτι θὰ πιδάνου..

—Πὼς οἱ κατέβ'κιν αὐτό;

—Τοῦ ξέρου...

—Παπποῦ, γιρὸς, κατάγιρως, πὼς θὰ
πιδάν'ς;

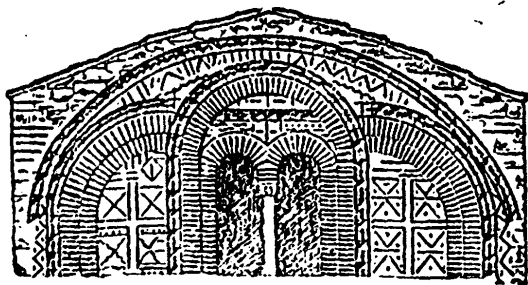
Ὁ Παπαν'κόλας σιωπηλὸς ἔγειρε στὴν
κὼχη; δίπλα σὶὸ τζάκι, καὶ τραβήξε ὡς τὰ
μάτια τὴν κόλα του.

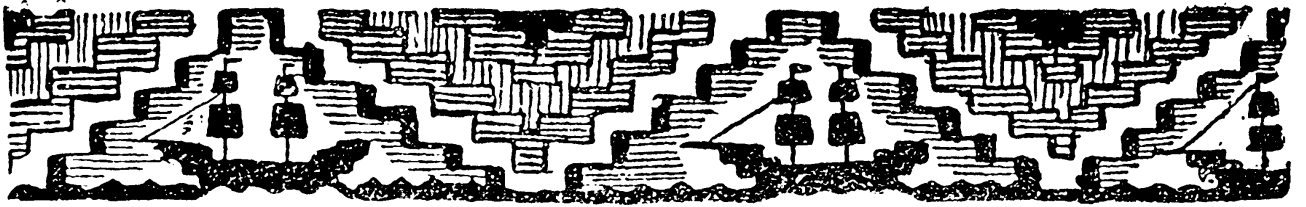
—Νὰ πῆτι σ' ὅλον τὸν κόσμο: τοῦ
στοιχωμένου φιδ' ποῦ βγήκιν σιὸν Κου-
ταλή, ψέμμα ἦταν! Κι' ἂν θὰ κλέβουν τὰ
πιδιά κι' οἱ ἀνθρῶπ', ἰσεῖς γὰ μὴ τοῦ τη-
ράτι αὐτό! Κάνας δὲ μπορεῖ γὰ οἱ κλέψ'
κι' γὰ οἱ χαλάσ' ἴσου, ὅσου ἰοῦ ὀυ ἴδιους
τοῦν ἰαινο σ'! Ἰμένα ἰχίιιι! πουλὸς μ' ἔ-
πισιν οὐ κόσμους —κι' πόσου μ' ἀοτίρ'σιν
(περίσεψε). Τὶ μ' ἔκλιφταν; Τίπουτα!...
Γιατὶ γὰ πῶ ψέμματα; Για γὰ πάον τῶ-
ρα —ποῖος ξέρ';— κι βαρέιὰ κουλασμέ-
ρους!

Σχώρισι μ', Κύριι, σχώρισι μ', Κύριι,
σχώρ... σχώρ... σχώρ...

—Παπποῦ! Παπποῦ!

Ἀπόμακρη ἠχὼ ἀκούσθηκαν σι' αὐτιά
του τοῦτα τὰ λόγια —κι' ἔοβνε...

ΝΙΝΑΣ - ΚΟΚΚΑΛΙΔΟΥ - ΝΑΧΜΙΑ

Τ Α Δ Ε Λ Ι Φ Ν Ι Α

(Δ Ι Η Γ Η Μ Α)

Τὰ δελφίνια ξάφνιαζαν τὴ στεριά μὲ τις ἀκροβασίαις τους. Τρόμαζαν τὰ ψάρια πὸν λαχταρισμένα ξενερίζανε. Ὁ Καλόμοιρος κύτταξε τὰ δελφίνια κι' ἐξηγοῦσε τὴ σκέψη τῶν ψαριῶν.

«Προκειμένου νὰ μᾶς φᾶνε τὰ δελφίνια, ἄς πᾶμε κατὰ τὴ στεριά νὰ μᾶς φᾶνε οἱ ἄνθρωποι».

Ὁ Καλόμοιρος εἶχε συνηθίσει νὰ δεινρεύεται, νὰ κουβεντιάσει μὲ τὰ ψάρια καὶ νὰ παρακολουθῆ δωρεὰν τὶς χορευτικὰς ἐπιδείξεις τῶν δελφινιῶν. Ἦταν βαρκάρης στὸ νησί. Φαμελίτης, καλόμοιρος ὄνομα καὶ πρᾶμα, δαρμένος ἀπ' ὄλους τοὺς καιροὺς ἔτσι πρὸς τὰ μέλη τοῦ κορμιοῦ του νᾶχουν ἀποχτήσει μιὰ ἐλαστικότητα πὸν δὲν τοῦ χρῆσιμευε καὶ πολὺ.

—Τὶ νούμερο παπούτσια φορᾶς Καλόμοιρε.

—Ὅλα τὰ νούμερα ἀπὸ 39 μέχρι 45.

—Τὶ κοστούμι φορᾶς Καλόμοιρε.

—Ὅλα. Ἀπὸ παιδικὸ μέχρι γυναικειό.

Μ' ὅλα τοῦτα, ἐρχόταν καιρὸς πὸν οὐτε κουρέλι γιὰ μπάλωμα δὲν ὑπῆρχε σπῆνται, πόσο μᾶλλον ρούχο. Καλόμοιρος λοιπὸν, ὄνομα καὶ πρᾶμα.

—Ἀπὸ δῶ εἶσαι Καλόμοιρε.

—Ἀπὸ δῶ.

—Ὡραῖο τὸ νησί σου.

—Ναί. Νὰ οἱ ἔλθῃς μου, τὰ πεῦκα μου, τὰ περιβόλια μου. Νὰ καὶ ἡ θάλασσά μου.

—Ἐχεις τόσα πολλὰ.

—Ἀφοῦ μᾶζι τους γεννήθηκα. Δικὰ μου εἶναι.

Τὰ δελφίνια λοιπὸν κυττοῦσε ὁ Καλόμοιρος. Εἶχε ριγμένα τὰ χέρια στὰ κουπιά, ψάρευε ὅλη τὴ νύχτα καὶ δὲν ἔβγαλε τίποτα, ἔτσι γιὰ νὰ πιάσει κανένα λιανό.

Κύτταξε τὶς ἔλθῃς πὸν συννέφιαζαν τὰ

χαμηλὰ τοῦ βουνοῦ καὶ τὶς πεῦκες πὸν σκοτείνιαζαν τὰ κεφαλοχώρια στὰ ὑψώματα. Στὴν παραλία ἔβλεπε τὴν ἐπιγραφή τοῦ μπακάλῃ πὸν δὲν ἔκανε πίστωση πιά καὶ τοῦ ἤρθε νὰ τραγουδήσει.

«Ἀχ καὶ πλέξανε τὰ δίχτυα τῆς κόρης
[σαϊτιές

Ἀχ καὶ πλήγωσαν τὰ στήθια τῆς κό-
[ρης οἱ ματιές

ἔλα ἔλα παραδῶ

τὸ δελφίνι π' ἀγαπῶ».

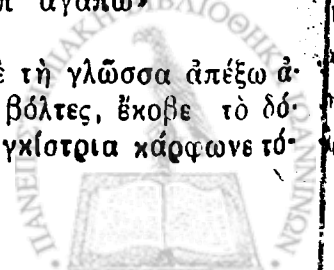
—Νὰ βαρκάρης πρώτης ἀφεντικὸ, ξέρει τὰ μέρη, μερακλῆς, ν' ἀνοίγη ἡ καρδιά σου.

Ὁ Καλόμοιρος, ἄκουσε τὸ διάλογο, πέταξε τὸ τραγοῦδι, φτεροκόπησε ἡ καρδιά του καὶ κύτταξε κατάματα, κάπως χαμολαστά, ἕναν ἄγνωστο ἀρματωμένο γιὰ ψάρεμα κι' ἕνα συντοπίτη πὸν ἔκανε τὰ προξενειά. Ὁ ἄγνωστος κύτταξε τὸ βαρκάρη καλὰ καλὰ καὶ τοῦ δήλωσε. «Ἐκτὸς ἀπ' τὴν πληρωμὴ πὸν θὰ συμφωνήσουμε, ἔχεις κι' ἕνα καιοστάρικο, ἀν πιάσω χοντρὸ ψάρι. Τῶχω μεράκι βρὲ ἀδερφέ. Κίνησα ἀπ' τὴν Ἀθήνα μόνο καὶ μόνο γιὰ τοῦτο...»

Ὁ Καλόμοιρος ζόρησε τὰ κουπιά, τρίξε καὶ ἀρμοὶ καὶ φουντάρισε στὸ μέρος πὸν ἤξαιρε. Ἐβλεπε τὰ δελφίνια μακριὰ πολὺ, ἔκανε τὶς προσευχῆς του στὰ χοντρά ψάρια καὶ μουρμούριζε στὰ δελφίνια.

«Φεύγα, φεύγα τὰ ἀποδῶ
τὸ δελφίνι π' ἀγαπῶ»

Ὁ Ἀθηναῖος, μὲ τὴ γλῶσσα ἀπέξω ἀλαφρά, ἐτοίμαζε τὶς βόλτες, ἔκοβε τὸ δόλωμα καὶ πάνω στ' ἀγκίστρια κάρφωνε τό-

σες ἐλπίδες... Ὁ Καλόμοιρος εἶχε βαρεθεῖ νὰ ψαρεύη ὅλη τὴ νύχτα καὶ τώρα ξαπλωμένος βάλθηκε νὰ διασκεδάσῃ τ' ἀφεντικό που εἶχε ἀρχίσει ν' ἀπελπίζεται γιατί τὰ τοιμπῆματα «ἦταν ψηλά». Εἶπε ὁ Καλόμοιρος γιὰ τοὺς Ἀγίους τοῦ νησιοῦ, ὕστερα γιὰ τὶς σπηλιὲς μὲ τὶς νεράιδες, ὕστερα γιὰ τὴ γυναῖκα τοῦ γιατροῦ ποῦ βόσκει τὴν κατσικούλα τῆς στὰ ρουμάνια, πῶς ἔδωκε ἕνα φρουστάτι τῆς γυναῖκας του καὶ πῶς λέγανε ὅτι ὀπλοφοροῦσε γιατί γύριζε στὰ πιὸ ἀπάτητα μέρη μαζί μὲ τὴν κασιόκα τῆς... ἡμερο βέβαια εἶναι τὸ νησί... μὰ... στερνὰ μίλησε γιὰ τὶς τραγάνες καὶ γιὰ τὶς τοιποῦρες.

«Ἄτιμο ψάρι, θέλει τέχνη, ἐκτός κι' ἀνέση κοπάδι, νὰ προχτὲς ἕνας ντόπιος ἔπιασε 58 τοιποῦρες... ἀφοῦ σὰν βγήκε στὴ στεριά τὰ χέρια του ἦταν ματωμένα ἀπ' τὸ τρόβηγμα τῆς βόλτας...»

«Βρὲ ἀμάν... πὼ πὼ πὼ... 58... πού... πᾶμε κι' ἐμεῖς... μὲ τί δόλωμα... βρὲ ἀμάν, τί τοῖμπημα ἦταν τοῦτο...», σταματᾷ ὁ πελάτης ν' ἀκούη κι' ὁ βουρκάρης νὰ διηγῆται, κυττάζει τρομαγμένος ὁ πελάτης τὸ βουρκάρη, ἐκεῖνος κατάλαβε... — λᾶσκα τὴ βόλτα... ἀμόλα... παίζτο... εἶναι χοντροῦ ξεενρίζει.

Ὁ Ἀθηναῖος μὲ ὅλη τὴ γλῶσσα ἀπέξω, μισοδαγκωμένη καὶ μισοπαράλυτη, ἀρχίζει νὰ τραβᾷ... σταματᾷ μὴ στιγμὴ ν' ἀπολάψη τὴν πάλη τοῦ ψαριοῦ πάνω στὸν ἀφρὸ κι' ὕστερα βάζει τὴ φωνὴν σὰν τὸ εἶδε πιά μέσα στὴν ἀπὴχη... Ὁ ἄταν παραπάνω ἀπὸ τέσσερα κιλά ψάρι... ἕνας ροφὸς σὰν παιδί... ἴδια χαρὰ ἔδωκε καὶ στὸ φωνηᾶ του... σὰν νὰ γέννησε παιδί.

Ὁ Καλόμοιρος στέκεται στὸ μουράγιο καὶ κυττάζει τὴ φουρτουνιασμένη θάλασσα. Ἡ βάρκα του ἔχει ξαπλάρει τ' ἀπίστομα στὴν ἀμμουδιά. Θᾶχει κανὰ μῆνα ἔτσι. Οἱ ἐλῆές, τὰ πεῦκα, τὰ περιβόλια δὲν εἶναι πιά κανενός. Μόνο τοῦ Θεοῦ. Κι' ἡ θάλασσα τοῦ Θεοῦ εἶναι κι' οἱ γιορτὲς δικές του. Ἀὔριο ξημέρωνε μὴ μὲ μεγάλη γιορτή. Ἀπόστασε νὰ σ' ἐκετα ὁ Καλόμοιρος καὶ νὰ κυττᾷ τὸν ὄριζοντα μήπως καὶ φανῆ τὸ μήνυμα τῆς Ἀνοιξης. Μὰ καὶ τί ἄλλο νὰ κάνη. Στιασὸ, περπάτημα καὶ ψάξι-

μο. Πρὶν λίγο ἀκόμα τὸ μικρὸ κορίτσι τοῦχε πῆ.

— Πατέρα, αὔριο εἶναι γιορτή. Ἐμεῖς δὲν θὰ φτιάξουμε κουλούρα;

— Πατέρα, ἐμεῖς δὲν θ' ἀγοράσουμε κρέας;

— Πατέρα, ἐμεῖς δὲν θὰ πάρουμε τίποτα καινούριο νὰ πᾶμε στὴν ἐκκλησιά;

Τί ν' ἀποκρίνοταν στὸ παιδί. Τίποτα. Τὸ πῆρε στὴν ἀγκαλιά του καὶ τοῦ εἶπε ἕνα τραγοῦδι.

«Τὸ μικρὸ θὰ μεγαλώσῃ
κι' ὁ Θεὸς καλὰ θὰ δώσῃ.
Τὸ μικρὸ μου θὰ τρανέψῃ
καὶ τὴ φαμελιά θὰ θρέψῃ.
Σὰ δελφίνοι θὰ χορεύῃ
στοῦ κυμίτου τὸν
ἀφρὸ
πὼ πὼ νὰ τὸ χαρῶ».

Μπορεῖ τὸ παιδί ν' ἀκλαψε γιατί ἤθελε κρέας, κουλούρα, κάτι καινούριο, μὰ μπορεῖ καὶ ν' ἀποκοιμήθηκε, γλύφοντας τὸ δάχτυλό του, πάνω στ' ἀνήσυχο μαλλιαρὸ στήθος τοῦ πατέρα... Μπορεῖ...

— Ἐ, Καλόμοιρε... σὲ φωιάζω τόσην ὄρα, χτυπάου τὴν πλάτη σου... μᾶ... ψόφιος εἶσαι μωρὲ στὰ ὄρθια...

— Πήγαινα στὸ καρνάγιο μήπως καὶ μοῦδιναν κομμιά ἐλπίδα... ἔστω καὶ τὴν ἄλλη βδομάδα... ἔστω κι' ἕνα μεροκάματο... τί μὲ θὲς κύρ Ταχυδρόμε...

— Ἐ, ὁ ταχυδρόμος τί νὰ σὲ θέλει...

— Μᾶ, ἐμεῖς εἴμαστε ὅλοι ἐδῶ γύρω, δὲν περμένω γραμμα...

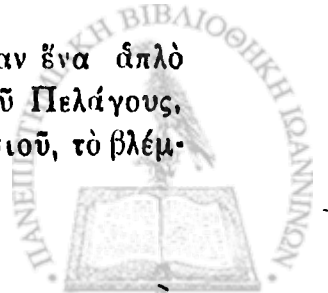
— Πήγαινε στὸ ταχυδρομεῖο νὰ εἰσπράξῃς μὴ ἐπιταγή...

— Τέτοια ἀστεῖα μὴν μοῦ τὰ κάνης... μπορεῖ νὰ σ' ἀφίνω νὰ μὲ πειράξῃς μὰ μὴ, γιὰ τὸ νομα τοῦ Θεοῦ, ἴσα-ἴσα τώρα πού τὸ μικρὸ κορίτσι... ἔχεις τὸ μιστό σου... τί σὲ πονάει κι' ἂν δέρνεται τὸ πέλαγος...

— Πάρε τὸ χαρτί σου καὶ εἰς ἄλλα μὲ ὑγεία...

Τρίξανε οἱ... σκαρμολοῖ του... καὶ πέταξε στὸ ταχυδρομεῖο...

Αὐτὸ πού τοῦ ἦρθε δὲν ἦταν ἕνα ἀπλὸ πενηντάρι. Ἦταν ἡ γαλήνη τοῦ Πελάγους, τὸ τραγοῦδι τοῦ μικροῦ κοριτσιοῦ, τὸ βλέμ-

μα τῆς γυναίκας. Ἀπὸ κάτω ἡ ἐπιταγὴ ἔγραφε.

«Νὰ μὲ συχωρέσης πού ἄργησα τόσο πολὺ νὰ σοῦ πληρώσω τὰ δολώματα. Τὸ ἔεχασα δλότελα καὶ σὰν θυμήθηκα προχτὲς κείνο τὸ ροφό...».

Μόλις ἔπιασε τὸ ροφό ὁ Ἀθηναῖος βγῆκε στὴ στεριά μὲ τὴν περηφάνεια καὶ καμάρι τῶν κυνηγῶν μιᾶς ἀγρίας φυλῆς. Τουλάχιστον τὴ σοβαρότητά τους τὴν εἶχε. Ἐξω ἢ παρῆα τὸν περίμενε καὶ καθὼς ὁ τηλεβόας εἶχε ἀναγγεῖλλει τὸ νέο μαζώχηκε ὅλο τὸ νησί... Ἐγινε μιὰ ὑποδοχὴ στὸν ψαρᾶ ἀνάλογη μὲ τὸ ψάρι του, τεσσάρων ὀκαδῶν τουλάχιστον... καὶ ὕστερα ἀκολούθησε τὸ γλέντι πάνω στὰ ψαροκόκκαλα πού ὁ ἴδιος δὲν δοκίμασε οὔτε λέπι ἀπ' τὴ συγ-

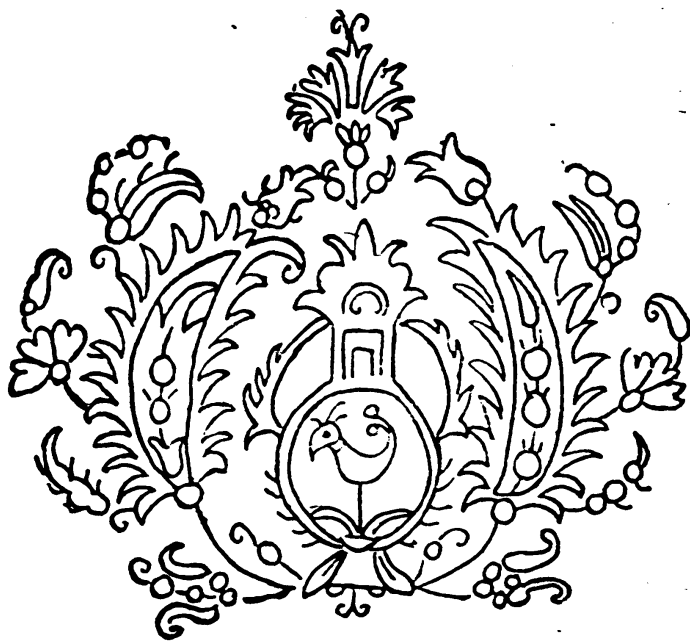
κίνησή του... Ὀνειρευόταν συνέχεια πὼς ταξίδευε πάνω σὲ χιλιάδες ροφοὺς καὶ ὁ Καλόμοιρος ἀπὸ δίπλα, πιομένος ἀρκετά, ἔλεγε τὸ τραγούδι τῶν Δελφινιῶν...

«Ἄχ καὶ πλέκανε τὰ δίχτυα τῆς κόρης [σαϊτιῆς]»

Ὁ Καλόμοιρος γύρισε σὲ λίγο σπίτι του. Φορτωμένος. Πῆρε τὸ μικρὸ κορίτσι, τ' ἀνέβασε στὸ τραπέζι καὶ τοῦδινε τὰ πράματα.

«Πάρε τὴν κουλοῦρα. Πάρε τὸ κρέας. Πάρε καὶ μιὰ κόκκινη κορδέλλα νὰ βάλῃς στὰ μαλλιά σου, νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιά».

Ἡ γυναίκα κίτταξε τὰ ψώνια, ἀνοιγόκλεισε τὰ μάτια καὶ εἶπε. «Στὴ φωληὰ τοῦ χαγιατιοῦ, εἶδα ἓνα χελιδόι».

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

"Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗ ΣΜΥΡΝΗ,"

Σ' ένα χοντρό τόμο, 425 σελίδων, ο κ. Χρ. Σολομωνίδης μᾶς δίνει τὸ ἔπος τῆς παιδείας, στὸ κέντρο τοῦ πιὸ εὐέλκτου, τοῦ πιὸ ζωντανοῦ, τοῦ πιὸ προοδευτικοῦ μικρασιατικοῦ ἔλλητισμοῦ. Τὸ ἔπος αὐτὸ δὲν ἔχει συντεθῆ με παρομοιώσεις, παραβολές, σχετλιασμοὺς καὶ ἐξάρσεις, δὲν ἔχει καμιὰ σχέση με τὸ ποιητικὸ ὄπλοστάσιο. Συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ εἶναι τὸ πλῆθος τῶν αὐτοῦσιων ἐγγράφων, τὸ τόσο πλούσιο καὶ τόσο διδακτικὸ φωτογραφικὸ ὕλικὸ καὶ προπάντων ἡ ἀφοσίωση τοῦ συγγραφέα στὸ θέμα καὶ ἡ νηφάλια καὶ ἀντικειμενικὴ του κρίση. Μὲ τὰ ἐφόδια αὐτὰ ὁ κ. Σολομωνίδης κατώρθωσε νὰ γράψῃ ἕνα ποίημα γεμάτο γνήσια συγκίνηση καὶ ἐπικὸ μεγαλεῖο. Γιατὶ ἡ αὐστηρὴ γλῶσσα τῶν ἀριθμῶν : αἱ ὀγκοὶ τοῦ ὕλικου ἔργου πού, σχετικὰ με τὴν ἐκπαίδευση, εἶχε ἐπιτελεσθῆ στὴν μεγάλη μικρασιατικὴ πολιτεία, ἔχουν τὴν δύναμη νὰ τρέπουν πρὸς τὸν γεμάτο σέβας θαυμασμὸ τῆς ψυχῆς τῶν μεταγενεστέρων καὶ νὰ δημιουργοῦν ἕνα κλίμα ποιητικοῦ μύθου, πού ὁμοίῳ του δύσκολα μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ ἡ ποιητικὴ φαντασία.

Ὁ βαρὺς τουρκικὸς ζυγὸς στάθηκε παράγων ἀπαφασιστικὸς στὴν διάπλαση τῆς νέας ἑλληνικῆς ἐθνότητος. Μέσα στὰ πλαίσια τῆς κοινότητος καλλιεργήθηκαν οἱ βασικὲς ἀρετὲς : ἡ ἀλληλεγγύη, ὁ σεβασμὸς, ἡ βαθειὰ συναίσθηση τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς, πού τόσο παραστατικὰ δίνονται στὸν Λουκῆ Λάρα τοῦ Βικέλα. Μαζὶ τους ἡ ἀκίβδηλη εὐσέβεια καὶ ἡ ἀφοσίωση στὴν Ἐκκλοία γιατί : «εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τὴν μητρικὴν μέριμναν καὶ διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς Παιδείας μέριμναν προσκολλᾶται τὸ Ἔθνος». Μὲ αὐτὲς τῆς ἀρετῆς ὡς ὄπλα πάλαιψε νικηφόρα ὁ νέος ἔλλητισμὸς γιὰ τὴν ἐπιβίωσή του. Γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ χρειάζονταν ἀκόμη ὕλικὰ ὄπλα καὶ γνώση. Τὰ ὕλικὰ ὄπλα—χρῆμα καὶ ἀνδρείες καρδιές—τοῦ τᾶδωσαν τὸ ἐμπόριο στὸς δύσκολους δρόμους τῆς θάλασσας καὶ τῆς στεριᾶς, καὶ τὰ ιραχιά μονοτάτια τῶν βουνῶν. Τὴν γνώση ταῦ τὴν ἔδωσε ἡ ἐγγενὴς δίψα γιὰ μόρφωση. Παντοῦ ὅπου ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα κάποιος πλατύτερης οικονομικῆς ἀνάπτυξης. Ἰδιαίτερα στὰ μεγάλα λιμάνια με διεθνή χαρακτῆρα, μαζὶ με τὴν διακίνηση ἀγαθῶν καὶ χρήματος γινόταν καὶ μιὰ σημαντικὴ κυκλοφορία ἰδεῶν. Ποιὰ πόλη, τώρα, περισσότερο ἀπὸ τὴ Σμύρνη, ἦταν πιὸ κατάλληλη γιὰ νὰ γίνῃ τὸ χωνευτήρι τῶν ἰδεῶν αὐτῶν καὶ σημαντικὸ πνευματικὸ ὄπλοστάσιο τοῦ Ἔθνους; Τοὺς εἶδαμε τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ὕστερα ἀπὸ τὴν μεγάλη καταστροφή. Δὲν ἔφεραν μαζὶ τους μόνον τὴν ὑψηλὴν ὁμορφιά καὶ ἀρχοντιά τῶν γυναικῶν τους· δὲν ἔφεραν μαζὶ τους μόνον τοὺς τραπεζίτες καὶ τοὺς ἐμπόρους πού ἔχυσαν νέο αἷμα στὴν ἀναιμικὴ οικονομία μας. Ἐφεραν μαζὶ τους καὶ μιὰ συντροφιά καλλιτεχνῶν, λογοτεχνῶν καὶ λογίων, με στέρεη μόρφωση, με ψυχῆς γεμάτες δυναμισμό καὶ πάθος γιὰ τὸ Ἔθνος, ἀνθρώπους βγαλμένους ἀπὸ τῆς σεβάσιμης ἐκείνης σχολῆς, πού τῆς ἴδρυσαν ἡ φιλογένεια καὶ ἡ ἀρετὴ. Θυμᾶμαι ἀκόμα τὸν θαυμασμὸ, πού μ' αὐτὸν μοῦ μίλησε γι' αὐτὲς τῆς Σχολῆς ὁ μακαρίτης Κρητιέν, ἐφημέριος τῶν νεοκαθολικῶν στὴ Γενεύη, πού ἔζησε γιὰ λίγο στὴ Σμύρνη τὸ 1919, ὅπου εἶχε παντρεύσει τὴν κόρη του με τὸν Τοῦρκο τελῶνη Βεφίκ—Μπέη.

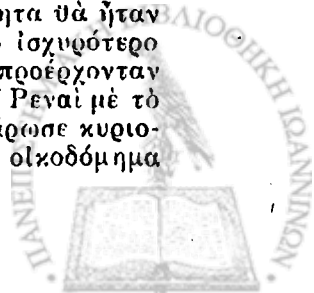
Ὁ κ. Σολομωνίδης τὴν γεμάτη ἀγῶνες ἱστορία τῶν Σχολῶν αὐτῶν μᾶς δίνει στὸ συγκινητικὸ του ἀφήγημα. Γνήσιο τέκνο τῆς Σμύρνης, γεμάτος γόνιμη πείρα, πλούσιος πὲ οὐσιαστικὴ καλλιέργεια, ἀγωνιστὴς καὶ αὐτὸς τοῦ μεγάλου μορφωτικοῦ ἔπους, ἦταν ὁ πιὸ κατάλληλος γιὰ νὰ μᾶς μεταδώσῃ τὸ βαθύτερό του νόημα καὶ τὸ τόσο γόνιμο σὲ προεκτίσεις κήρυγμά του.

Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΠΟΡΕΙΑ

Ὅταν στὰ 1943 δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Τσίνεμα» τὸ μανιφέστο τοῦ νεορεαλισμοῦ πού τὴν ἐποχὴ ἐκείνη (ἀλλὰ καὶ σήμερα ἀκόμα) θεωρήθηκε ὅτι ἐπέφερε πραγματικὴ ἐ-

πανάσταση στὴν κινηματογραφικὴ φόρμα, οἱ συντάκτες του ἦταν ἀδύνατο νὰ φανταστοῦν, ὅτι ἡ κινηματογραφικὴ συμβατικότητα θὰ ἦταν ποτὲ δυνατόν νὰ δεχθῆ ἀκόμα πιὸ ἰσχυρότερο χτύπημα, πού αὐτὴ τὴ φορά θὰ προερχόταν ἀπὸ ἕνα Γάλλο. Κι' ὅμως ὁ Ἀλαϊν Ρεναι με τὸ ἔργο του «Χιροσίμα ἀγάπη μου» σάρωσε κυριολεκτικὰ τὸ ἐτοιμόρροπο ἄλλωστε οἰκοδόμημα

του συμβατικού κινηματογράφου και παρουσίασε στα έκπληκτα μάτια μας ένα καινούργιο κινηματογραφικό ύφος, που απ' τους πόρους του αναδύονταν ή έντονη ανάσα του σύγχρονου ανθρώπου.

Για το έργο αυτό έχουν γραφή τόσα πολλά απ' τη διεθνή κριτική κι' έδω στον τόπο μας, που από πρώτη άποψη οι δικές μας κινδυνεύουν να φανούν κοινότοπες.

Μά ο σκοπός μου έδω δεν είναι μόνο να «φανερώσω» το εξαιρετικό ύφος της ταινίας αυτής, όσο να προχωρήσω πιά πέρα και με την ευκαιρία αυτή να δώσω μιá συνοπτική εικόνα της καινούργιας «οπτικής» του Ρεναι, που έχει επιφέρει άληθινή επανάσταση στην κινηματογραφική τέχνη. Άλλωστε τούτη την εποχή, το όνομα του Ρεναι έχει ξεφύγει απ' τα περιορισμένα πλαίσια της κλειστής «κινηματογραφικής αριστοκρατίας» και βρίσκεται στα χείλια όλων μας, με την ευκαιρία της βράβεισής του στο κινηματογραφικό φεστιβάλ της Βενετίας, για την ταινία του «Πέρονσι στο Μαριένμπατ».

Φεύγοντας από την αίθουσα όπου προβάλεται η «Χιροσίμα», νιώθεις ένα άπροσδιόριστο συναίσθημα. Ο μέσος άνθρωπος αισθάνεται την ανάγκη ν' αναπνεύσει καθαρό αέρα. Του ήταν αδύνατο να καταλάβη το «πρωτοποριακό» ύφος του Ρεναι. Το ασφνκτικό περιβάλλον της Χιροσίμα πλανιέται ακόμα γύρω του. Η έλλειψη λογικής αλληλουχίας των εικόνων, όλα αυτά συνθέτουν ένα αποπνιχτικό συναίσθημα.

Αυτό είναι μιá «σηματική» αναπαράσταση της «άντιδρασης» του μέσου ανθρώπου απέναντι στο ιδιόρρυθμο συναισθηματικό κλίμα της ταινίας.

Είναι όμως άραγε αυτό και η ουσία του έργου; Θέλησε δηλαδή ο Ρεναι, ακολουθώντας τα χνάρια της πρωτοποριακής έκφραστικής, να δώσει απλώς ένα φιλμ δύσκολο; Δηλαδή με άλλα λόγια οι έκφραστικές δυσκολίες του έργου είναι για τον Ρεναι αυτοσκοπός; Νομίζω πως δεν ήταν καθόλου αυτή η πρόθεσή του. Ο Ρεναι με την «Χιροσίμα» ξεδιπλώνει στα έκπληκτα βλέμματα του θεατή ένα καινούργιο κινηματογραφικό ύφος. Το ύφος αυτό δεν είναι η «δυσκολία». Ο Ρεναι θέλησε να δώσει στον κινηματογράφο μιá «αυτοτέλεια». Αυτό είναι και το χαρακτηριστικό της διδασκαλίας του. Με τον Ρεναι ο κινηματογράφος δικαιώνει απόλυτα την όνομασία του σαν «τέχνης» αυτοτελούς, ανεξάρτητης από τα «ειδικά» επί μέρους στοιχεία που συνθέτουν την φόρμα του.

Ο κινηματογράφος δεν είναι πιά ούτε λήψη και σύνθεση διαφόρων θεατρικών (στατικών) εικόνων, αλλά ούτε και απλή φωτογραφική αναπαράσταση της πραγματικότητας. Είναι μιá ολοκληρωμένη τέχνη, όπως ένας πίνακας ζωγραφικής ή μιá ποιητική δημιουργία.

Μπορεί το ύφος του Ρεναι να προξενή ίλιγγο, μπορεί να προκαλή ένα άπροσδιόριστο αίσθημα αγωνίας ή και πολλές φορές να τρομάξει ακόμα. Όλα αυτά είναι «σηματικά» χα-

ρακτηριστικά ενός καινούργιου ύφους που γεννιέται και που είναι πολύ φυσικό να δημιουργή τέτοιου είδους αντίδρασεις απέναντι σ' ένα κοινό που ακόμα δεν έχει αρχίσει να καταλαβαίνει αυτό του είδους την κινηματογραφική φόρμα και που ακόμα είναι επηρεασμένο απ' τις γλυκανάλατες καραμέλλες των συμβατικών φιλμ που επί μιá θοετία σχεδόν του σεργιάζουν αδιάκοπα.

Σε τί συνίσταται το ύφος του Ρεναι; Ο Ρεναι, όπως οι πρωτοποριακοί συγγραφείς στο μυθιστόρημα, κι' οι υπερεαλιστές στην ποίηση, πρωταρχικά στρέφεται εναντίον του φορμαλισμού. (Η τάση αυτή στον κινηματογράφο άρχισε με τους Ιταλούς εκπροσώπους του νεορεαλισμού). Κυριολεκτικά όμως μπάζει την πρωτοποριακή φόρμα στον κινηματογράφο. Είναι άληθεια, ότι στον κινηματογράφο δεν είναι δυνατόν να μεταφτευθούν όλες οι άκραίες τυπικές πρωτοποριακές έμπειρίες των Τζώυς, Κάφκα, Μπέκετ (για να σταθούμε στους κυριώτερους εκπροσώπους της) με την ολοσχερή κατάργηση της πραγματικότητας ή την διάλυση των έξωτεριών της στοιχείων σε υπερβατικά καλούπια.

Η πραγματικότητα έδω υπάρχει ολοζώντανη. Την αισθάνεται κανείς σχεδόν παντού. Έκείνο όμως που δίνει ο Ρεναι και που οι ριζες του ανάγονται στον νεορεαλισμό είναι μιá ποιητική απεικόνιση της πραγματικότητας. Χωρίς φαντασιώσεις, χωρίς την παρεμβολή συμβόλων ή όνειρικών καταστάσεων, η πραγματικότητας του Ρεναι είναι μιá πραγματικότητα μέσα στην πραγματικότητα. Η Χιροσίμα κυριολεκτικά είναι ένα κινηματογραφικό ποίημα με μιάν οργανική αυτοτέλεια και «σηματικότητα» (από την άποψη της κινηματογραφικής αφήγησης). Υπάσχουν έδω άδιόρατες συναισθηματικές συγχορδίες έκφρασμένες με μιá καινούργια κινηματογραφική γλώσσα. Αυτό είναι ένα γενικό χαρακτηριστικό της Χιροσίμα.

Μά ο Ρεναι προχωρεί πιά πέρα. Με άληθινή μαεστρία, βοηθούμενος κι' από εξαιρετικούς συνεργάτες (μεταξύ αυτών ως αναφέρουμε τον Άντον Κολπί, που συνεργάστηκε στο μοντάζ της ταινίας και που φέτος ή ταινία του «Μιá τόσο μακρινή άπουσία» πήρε το α' βραβείο φεστιβάλ Καννών) μπάζει στη φόρμα του φιλμ όλα τα επί μέρους στοιχεία της πρωτοποριακής έκφραστικής.

Πρώτα-πρώτα την ύποκειμενικότητα του χρόνου. Ο χρόνος έδω δεν είναι ένα άπλο μέγεθος, αλλά μιá συνεχής ροή βιωμάτων. Οι τεχνητές λέξεις—πλαίσια: παρόν—παρελθόν, ύφαινονται αδιάκοπα με μιá θαυμαστή έναλλαγή (π.χ. οι έξομολογήσεις της κοπέλλας στον κατοπινό έραστή της που χρονικά τον ταυτίζει με τον έραστή που έφυγε).

Ένα άλλο στοιχείο είναι η έλλειψη προοπτικής, καθώς και η φαινομενικά «άλογη» αλληλουχία των εικόνων. Ο Ρεναι πάνω στο σημείο αυτό έχει ξεκαθαρισμένες άπόψεις: «Η σύνθεση των εικόνων, ή σύνθεσή τους και ό η-

χος πού τις συνοδεύει δέν είναι ανάγκη πιά νά υποδουλώνονται στην τυραννία τής λογικής».

«Αν προσθέσουμε σ' αυτά κι' ένα συναίσθημα ολοκληρωτικής άνημπορίας, πού διαφαίνεται χαρακτηριστικά στά δυό κύρια πρόσωπα του έργου, αυτού πού ό Σάιτρο όνομάζει «νωξέ» συναίσθημα ναυτίας) συνθέτουμε άβίαστα την πρωτοποριακή φόρμα του έργου και ύφαινούμε χωρίς δυσκολία τό καινούργιο κινηματογραφικό ύφος του Ρεναι, πού όπως έχουμε ξαναπή δέν είναι τίποτε άλλο, παρά μία προσπάθεια εισαγωγής στον κινηματογράφο όλων—ή έστω των κυριώτερων επί μέρους στοιχείων πού συνθέτουν την σύγχρινη πρωτοποριακή έκφραστική. Αν θέλουμε νά βρούμε τις ρίζες τής καινούργιας «όπτικής» του Ρεναι πρέπει νά τις αναζητήσουμε έξω άπ' τον κινηματογράφο στον χώρο, όπου ζούνε κι' αναπτύσσονται οι υπερεαλιστές, οι συγγραφείς τής πρωτοπορίας, κι' οι εκπρόσωποι τής άφηρημένης ζωγραφικής. Όλες αυτές οι τάσεις πού θρέφτηκαν στό διάστημα του μεσοπολέμου κυρίως, άπ' τό άνήσυχο γαλλικό πνεύμα, ήταν άφύσικο νά βρουν μία διέξοδο και πρòς τό κινηματογραφικό κανάλι; Και δέν είναι διόλου περιεργό τό γεγονός, ότι όλες αυτές τις ιδέες βρέθηκε νά τις έκφράση στον κινηματογράφο ένας Γάλλος, άκολουθώντας στό σημείον αυτό τήν παράδοση. Κοντολογής ό Ρεναι είναι για τον σύγχρονο κινηματογράφο ότι ό Πικασσό και ό Ματίς για την ζωγραφική, ό Έλυέρ και οι «σουρεαλιστ» για την ποίηση, και ό Μπέκετ και Ίονέσκο για τό θέατρο: Είναι ένας πρωτοπόρος...

Πέρα όμως άπ' αυτές τις «ιδεολογικές» και «θεματολογικές» τοποθετήσεις ή «Χιροσίμα», άπό καθαρά κινηματογραφική άποψη, είναι ένα άληθινό άριστούργημα. «Αν και τό έργο αυτό έχει παιχτή έδω και δυό χρόνια, έν τούτοις για αυτούς πού δέν είχαν την τύχη νά τό δούν, μπορούμε νά επαναλάβουμε τις άρετές του.

Μέσα στό άποπνιχτικό πλαίσιο μιās πόλης κατεστραμμένης άπ' τον πυρηνικό όλεθρο, ύφαιίνεται μία έρωτική ιστορία άπομονωμένη άπ' τά συμβατικά πλαίσια, μέ θαυμαστές ποιητικές μεταπτώσεις. Η φωτογραφία και τό μοντάζ είναι άριστουργηματικά. Τό ντεκόρ και ή πλαστικότητα των εικόνων βυθισμένα μέσα στη μυστηριακή γοητεία μιās τυπικής Ιαπωνικής πόλης, έχουν κάτι άπ' τή μαγεία τής χαρακτηριστικής του έπιφανούς Ιάπωνος ζωγράφου Χοκουζάι (ιδιαίτερα μερικά πλάνα στό τέλος: στό τεϊοτοπειο και στό νυκτερινό κέντρο). Τά όμιχλιασμένα τοπεία τής μικρής πόλης Νεβέρ, δοσμένα άπ' τό φακό μέ μία έξαίσιση ποιητικότητα θυμίζουν, άπαράλλαχτα πίνακες του Βάν-Γκόγκ.

Οι διάλογοι τής Μαργκεριτ Ντυρά, θυμίζουν Άνουίγ, κι' έχουν μία ιδιότυπη «γεύση» στενά συνφασμένη μέ τό ποιητικό κλίμα τής ταινίας.

Όργανικά ή ταινία αυτή, όπως αναφέραμε επικό πάνω, είναι ένα άυτοτελές έργο «τέχνης». Σε μία συνηθισμένη κινηματογραφική αφήγηση, ύπάρχει ένας «μύθος», μία δρώσα κατάσταση κι'

ένα πλαίσιο εικόνων μέσα στό οποίο κινούνται τά δρώοντα πρόσωπα. Έδώ οι εικόνες και τά δρώοντα πρόσωπα δέν ξεχωρίζουν, είναι ένα σύνολο. Καθώς έναλάσσονται μέσα στην όθόνη οι διάφορες εικόνες νιώθεις ότι τυλίγεται μέσα σ' ένα άδιόρατο δίχτυ άπό μισοπνιγμένα αισθήματα.

Οι πρώτες εικόνες, είναι περισσότερο ένα ντοκυμανταίρ, ιδιαίτερα τά πλάνα, πού άφορούν την τραγική εικόνα τής Χιροσίμα, ύστερα άπ' τον καταστροφικό βομβαρδισμό (έδω έχει γίνει μία έξοχη δουλειά στό μοντάζ). Η σπαραχτική μάσκα μιās γυναικείας μορφής πού βγαίνει έξω άπ' τά έρείπια θά μείνει για πάντα χαραγμένη στη μνήμη όλων μας σαν ένα σύμβολο διαμαρτυρίας για τις συνέπειες του πυρηνικού όλεθρου.

Άργότερα, στην ύφή τής ταινίας, μπαίνουν τά δυό πρόσωπα του έργου κι' άρχίζει ή «ποιητική» όφήγηση...

Η «Χιροσίμα» είναι ή μόνη ταινία πού δικαιολογεί τον χαρακτηρισμό: «επαναστατική», όπως πολύ σωστά παρατηρεί ό Κλώντ Σαμπρόλ («Λέ μπέλ Σέρζ», «Τά έξαδέλφια»). Δικαιολογημένα δέ ό Άλεξάντρ Άστρύν δηλώνει ότι «Μέ τό Χιροσίμα άγάπη μου, ό Ρεναι έδωσε τό άριστούργημα μιās γενιάς.....».

ΔΑΜΙΡΟΣ ΠΑΠΑΧΡΟΝΗΣ

✱

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΣΑΜΑΚΟΣ

Ό γνωστός ένενηκοντούτης όρειβάτης κ. Ίωάν. Τσαμάκος, Ήπειρώτης άπ' τον Καταρράκτη των Τζουμέρκων, δέν άνταγωνίζεται μονάχα τους νέους στις κορφές των βουνών μας—φέτος ανέβηκε στό Τζουμέρκα (2.893 μ.), στη Γκαμήλα (2.495 μ.), στό Σμόλικα (2.636 μ.), για νά λάβει μέρος στην 21η Πανελλήνια Όρειβατική Συγκέντρωση, πού έγινε στις 20 Ίουλίου—, αλλά και στον άνηφορικό δρόμο για την πνευματική παιδεία τής ύπαιθρου. Πληροφορηθήκαμε πώς, τόσο στη γενέτειρά του, τον Καταρράκτη, όσο και στην γύρω περιοχή εκεί, κάνει μία ώρσία προσπάθεια για την ίδρυση Λαϊκής Βιβλιοθήκης. Άβοήθητος και μέ δικά του χρήματα άγόρασε βιβλία, ήρθε σ' έπαφή μέ τους προοδευτικούς παράγοντες των χωριών και κατώρθωσε νά συγκροτήσει αξιόλογους πυρήνες βιβλιοθήκης στον Καταρράκτη, εις μνήμην των γονέων του, στό Δίστρατο, εις μνήμην του άδελφού του στρατηγού Κ. Τσαμάκου, και στό Γραικικό, εις μνήμην των Νουνών του. Ό λευκόθριξ ώραιός ατύτος άθλητής, λοιπόν, φιλοδοξεί τώρα, καθώς μαθαίνουμε, νά ιδρύσει και άλλες βιβλιοθήκες στά χωριά, πού είναι άπέναντι άπ' την Άραχθο, ώστε νά φτιάξει έτσι έναν κύκλο, πού νά περιλαμβάνει όλόκληρη την περιοχή εκεί γύρω. Είναι, πράγματι, ένα παράδειγμα και μία συγκινητική άγάπη για τον γενέθλιο τόπο ή περίπτωση του κ. Ι. Τσαμάκου. Έκείνο, όμως, πού τής προσδίνει μία ξεχωριστή ευγένεια και άκτινοβολία, είναι ό σκοπός και τά μέσα, πού ό δωρη-

της αὐτός διάλεξε γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῆς Πατριδος του. Λίγες μονάχα τέτοιες περιπτώσεις, εἴαν ὑπῆρχαν, τὰ χωριά μας θὰ προάγονταν πνευματικὰ καὶ δὲν θ' ἀποτελοῦσαν, ἔτσι, κλειστοῦς κατοικημένους χώρους δίχως ὀρίζοντες. Δὲν ἔκαμε, ὁ κ. Τσαμᾶκος, αὐτὸ πού κάνουν οἱ περισσότεροι δωρητῆς στὴν ἡλικία του, δηλ., γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν ἕναν πόθο κι' ἕναν ἐγωϊσμό, ἀκολουθοῦν τὴν παράδοση νὰ φτιάχνουν βρύσες, καὶ νὰ κάνουν κοινοτικὰ καταστήματα, πού νὰ φέρουν τὴν ἐντοχιωμένη πλάκα μετ' ὄνομά τους. Γι' αὐτὸ, ἐκτός ἀπ' τὸν δημόσιο ἔταινο πού ἀξίζει ἡ πνευματικὴ τούτη σταυροφορία, τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας θὰ πρέπει νὰ ὑποστηρίξει παραδειγματικὰ τὸν κ. Τσαμᾶκο, δίνοντάς του βιβλία, ἡθικὴ συμπαράσταση καὶ ὅ,τι ἄλλο θα εἶναι ἀναγκαῖο, γιὰ νὰ γίνῃ πρότυπο ἡ ἐπιτυχία μιᾶς τέτοιας πρωτοβουλίας. Ἀκόμα, τὸ ἴδιο πρέπει νὰ συντρέξουν ὅσοι ὀργανισμοὶ καὶ ἰδιώτες δύνονται ν' ἀντιληφθοῦν καὶ νὰ ἐκτιμήσουν τὴν χειρονομίαν αὐτὴ καὶ μποροῦν νὰ βοηθήσουν. εἶναι μιὰ εὐγενικὴ πρόκληση γιὰ τὴν σημερινὴ κοινωνία, ὁ κ. Γιάννης Τσαμᾶκος.

Δ. Κ.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Τὰ Κερκυραϊκὰ Χρονικὰ (1960)

Τὰ Κερκυραϊκὰ Χρονικὰ τοῦ 1960 (Τόμος ΥΠΙ), πού ὁ ἀκάματος Κώστας Δαφνῆς παρουσίασε ἐφέτος, εἶναι μιὰ μεγάλη προσφορά στὸν ἀγῶνα, πού ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τόσα χρόνια τώρα κάνει, γιὰ νὰ διαλευκάνῃ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς ἱστορίας τῆς Κερκύρας, γιὰ νὰ ξαναφέρῃ πάλι στὸ φῶς τῆς ἡμέρας σπουδαῖες τῆς, μὰ σχεδὸν λησμονημένες, προσωπικότητες, γιὰ νὰ φωτίσῃ καὶ νὰ παρουσιάσῃ, ὑπὸ ὀρθολογιστικὸ πρίσμα, τὰ σημερινὰ τῆς προβλήματα καὶ τὸν ἀγῶνα τῆς γιὰ ἐπιβίωση, μὲ ἄλλα λόγια γιὰ νὰ συγκεντρώσῃ ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα, πού λείπουν ἀκόμη εἰς τὸν ἱστορικό, πού θὰ ἀποφασίσῃ νὰ γράψῃ μιὰ συνθετικὴ, καὶ ἀπόλυτα τεκμηριωμένη ἱστορία τοῦ νησιοῦ. Ἐλπίζουμε πῶς ὁ ἱστορικὸς αὐτός, θὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Στὰ Χρονικὰ τοῦ 1960 παρουσιάζονται λαμπρὲς μελέτες τοῦ καθηγητοῦ κ. Λάσκαρι, τοῦ κ. Χειμαριοῦ, τῆς δίδος Νικακάβουρα, τοῦ κ. Καλλιπολίτη, κείμενα τοῦ Μουστοξύδη, σχολιασμένα ἀπὸ τὸν κ. Δημαρᾶ, βιβλιογραφία τοῦ ἴδιου συγγραφέα ἀπὸ τὸν μακαρίτη Μιχαλόπουλα, ἡ ὠραία ὁμιλία γιὰ τὸν Μαβίλη τοῦ κ. Περάκη, Σημειώματα τοῦ κ. Δαφνῆ, κτλ, Ὑπάρχει ἐπίσης ἕνα ἀπάνθισμα ἀπὸ τὸ περί

φημο Χρονικὸ τοῦ Ν. Ἀρλιώτη, μετὰ τὴν παλαιὰ εἰσαγωγή τοῦ Ν. Β. Μάνεση. Τὸ χρονικὸ αὐτὸ εἶναι κάτι τὸ καπαπληκτικὰ ἐνδιαφέρον. Ὁ Ν. Ἀρλιώτης, γιὸς εὐκατάστατου κτηματία (1731—1812) γεννήθηκε στὴν κώμη Χωροεπίσκοποι. Ἡ μόρφωσή του ἦταν πολὺ μέτρια, τὸ μυαλό του ὅμως πρακτικὸ καὶ ὀξύ. Αὐτός, τώρα, ὁ καλὸς ἀστὸς, ζώντας συνεχῶς σχεδὸν στὴν ἐξοχή, ὅπου τοῦ ἀπορροφοῦσε τὶς φροντίδες ἡ μερμνα γιὰ τὰ πατρικὰ κτήματα, βάλθηκε ἀπὸ τὰ τριάντα του περίπου χρόνια νὰ κρατᾷ ἡμεραλόγιο. Τὸ ἐνημέρωνε ἐπὶ μισὸν αἶωνα καὶ ἄφηρε ὀκτῶ τόμους χειρογράφων εἰς σχῆμα 4ον, μετὰ περὶ 2.500 φύλλα. Ὁ Α. δὲν ἀσχολεῖται μετὰ τὴν ὑψηλὴ πολιτικὴ, καταγράφει ζηρὰ καὶ ἐπιγραμματικὰ τὰ σημαντικώτερα πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς του, μιᾶς ἐποχῆς νευραλγικῆς γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ἐπτανήσου. Οὔτε μετὰ ὑψηλὴ φιλοσοφία ἀσχολεῖται, οὔτε μετὰ τὰ ρωμαντικὰ κάλλη τοῦ τόπου του. Ἄνθρωπος πρακτικὸς, ἀσχολεῖται μετὰ τὰ πράγματα πού ἀληθινὰ τὸν ἐνδιαφέρουν: μετὰ τὶς καιρικὲς μεταβολές, πού συνάρτησή τους εἶναι ἡ ἀπόδοση τῆς καλλιέργειας, μετὰ τὶς γεωργικὲς μεθόδους καὶ μετὰ τὸ κινῆγι, πού ἦταν ἡ μεγάλη του τέχνη. Γι' αὐτὸ τὸ βιβλίο του, γεμᾶτο ἀπὸ πολύτιμες παρατηρήσεις σχετικὲς μετὰ τὸ κλίμα τοῦ νησιοῦ, τὴν χλωρίδα καὶ τὴν πανίσκη του, εἶναι πηγὴ πολύτιμη πληροφοριῶν γιὰ ὅσους ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν γεωπονία, τὴν μετεωρολογία ἢ τὴν στατιστικὴ. Αὐτὴ ἡ περιέργη καὶ γραφικὴ φυσιογνωμία τοῦ συγγραφέα —ἀγρότη ἀξίζε νὰ γίνῃ γνωστὴ, καὶ χρωστᾶμε εὐγνωμοσύνη στὸν Κώστα Δαφνῆ, τὸν πολύτιμο αὐτὸν ἄνθρωπο, πού μᾶς τὴν παρουσίασε, στὸν ὄγδοο τόμο τῶν Χρονικῶν του, πλάι μετὰ τὸσους ἐκλεκτοὺς ἐκπροσώπους τοῦ σημερινοῦ μας πνευματικοῦ κόσμου.

Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

✠

Γιάννη Μπενέκου: «Κωλέτης», Ἀθήνα 1961.

Ὑστερα ἀπὸ τὸ βιβλίο του: ἡ Δίκη τοῦ Δυσέα, καλὰ τεκμηριωμένο, πολὺ ἐνδιαφέρον, ζωντανὰ γραμμένο, μὰ καὶ κάπως μονόχρωμο, ὁ κ. Μπενέκος μᾶς ἔστειλε τὸ τρίτο του ἔργο: ὁ Κωλέτης, ἕναν τόμο τριακοσίων περίπου σελίδων, καινούργια του προσφορά στὴν Ἑλληνικὴ ἱστοριογραφία. Καὶ μιὰ καὶ δὲν βαρέθηκε τὶς ἀντιρρήσεις μας, θὰ τοῦ ποῦμε καὶ πάλι τὴ γνώμη μας, χωρὶς φόβο καὶ χωρὶς πάθος:

α) Το βιβλίο είναι γραμμένο με την ίδια αγάπη, για το θέμα, με την ίδια δίψα για αλήθεια. Η δίψα όμως αυτή για αλήθεια περιορίζεται από την προκαθορισμένη σκοπιά από όπου βλέπει τα πράγματα. Έχει κανείς την αντίληψη ή μάλλον αποκτάει την πεποίθηση, διαβάζοντας το τόσο ευχάριστο αυτό βιβλίο, ότι πέραν του θέματος Κωλέτη, ο συγγραφέας έχει θέσει έναν άλλο σκοπό ευρύτερο, που σ' αυτόν θέλει, με κάθε θυσία, να φτάσει. Σκοπός του είναι να δείξει πώς η Έλληνική κοινωνία των επαναστατικών χρόνων, και, κατά προέκτασιν, —αυτό το δείχνει καθαρά ο επίλογος—, η σημερινή Έλληνική κοινωνία, αποτελείται από άγγελους και δαίμονες. Είς, δ,τι γράφει, είναι βέβαια ο κ. Μπενέκος ειλικρινής και εύσυνειδητος· ή ειλικρινεία του όμως καθώς και ή εύσυνειδησία του, περιορίζονται, χωρίς ασφαλώς να τὸ θέλει, από τὸ σκληρὸ πλαίσιο τῶν προκαθορισμένων ιδεῶν, που τοῦ ἐμποδίζει τις κινήσεις. Γι' αὐτὸ συχνά, όταν κρίνει πρόσωπα, δὲν ἔχει ἐπιχειρήματα ad hominem ἀλλὰ συμπεραίνει ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ἔνταξη ἐκείνου που κρίνει. Ἐὰν ζυγίζεται κάποιος ἀπὸ τὴν ἀρχουσα τάξη, αὐτὸς ὁ κάποιος κινδυνεύει νὰ βγῆ λιποβαρὴς ἀπὸ μόνη τὴν κοινωνικὴ του τοποθέτηση. Ἀλίμονο όμως ἀν μιὰ τέτοια ἀρχὴ περιβληθῆ με ἀξιώσεις καθολικοῦ κύρους, γιατί τότε θὰ καταλήξουμε σὲ τελείως ἀνεδαφικὰ συμπεράσματα. Παράδειγμα τέτοιου εἴδους στραβοτιμονιάς βρίσκουμε, σὲ βιβλίο τοῦ κ. Μπενέκου, σὴν ἀξιολόγηση τοῦ Καποδίστρια. Ὁ Καποδίστριας γεννήθηκε ἀριστοκράτης, καὶ γι' αὐτὸ βέβαια ὁ ἄνθρωπος δὲν φταίει. Ἔγινε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Τσάρου, καὶ γι' αὐτὸ εὐθύνονται οἱ ἐξαιρετικὲς του ἰκανότητες. Δὲν ἤξαιρε τίποτα γιὰ διαλεκτικὴ κίνηση τῆς ἱστορίας, ὑπεύθυνη όμως εἶναι ἡ ἡμερομηνία τῆς γεννήσεώς του. Ξαίρουμε ὅμως πὼς ἔγινε ἐπίτιμος πολίτης τοῦ Καντονίου τῆς Γενεύης, ἐπειδὴ ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν ἐλευθερία του· ὅτι πολέμησε με πάθος γιὰ τὴν ἐξόπλωση τῆς λαϊκῆς ποδείας· ὅτι χτύπησε τὸν κοτσομπασισμὸ, καὶ ὅτι τέτοια ἀγάπη τοῦ εἶχε ὁ μικρὸς λαός, ὥστε ἐλυντσαόισε με ἀγρία λύσσα τοὺς, φονιάδες του. Ξαίρουμε ἐπίσης ὅτι πλουτίζεται συνεχῶς τὸ ἱστορικὸ ὑλικὸ που σχετίζεται με αὐτὴ τὴν σπουδαία προσωπικότητα καὶ ὅτι συνεπῶς δὲν εἶναι ἀκόμα δυνατὸν νὰ κριθῆ ὀριστικὰ ὁ Καποδίστριας,

ἐὰν φυσικὰ ἐπιθυμοῦμε νὰ γράψουμε ἱστορία, καὶ ὄχι νὰ κάμουμε πολιτικὴ. Ἔτσι, ὅτε οἱ ἀπὸ καθέδρας ἀποφάνσεις τοῦ μακαρίτη Κορδαίου μᾶς πείθουν, ὅτε οἱ κρίσεις τοῦ κ. Βουρνά.

Ἄν ὅμως κάμουμε πέρα τὰ τέτοιας λογιῆς παραπατήματα, που συνοδεύουν ἄλλωστε, φυσικὰ, ὅλα του τὰ βιβλία, τὸ ἔργου τοῦ κ. Μπενέκου παραμένει ἓνα πολὺ ὁμορφο καὶ ἐνδιαφέρον καὶ χρήσιμο ἔργο. Ἐξακολουθεῖ νὰ προτιμᾶει τὴν *Histoire romancée*, γιατί τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐκφράζει τὴν ὀργή του καὶ τοὺς πόθους του, καὶ δὲν τὸν καταδικάζει σὴν παγερὴ ἀπάθεια τῆς ἐπιστημονικῆς ἱστορίας.

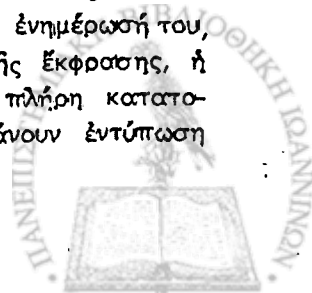
Mutatis mutandis θυμίζει τὸν Παπαρρηγόπουλο, ὅταν γράφει σὴν ἱστορία του γιὰ τὴν βυζαντινὴ ἐποποιῖα. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει, τὸ ἱστορικὸν: Κωλέτης εἶναι μιὰ σημαντικὴ προσφορὰ σὴν προσπάθεια που ἔχει ἀναληφθῆ τὰ τελευταῖα χρόνια, νὰ ξεφλουδισθοῦν πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους που ἔδρασαν σὴν περίοδο τοῦ 21; ἀπὸ τοὺς λαμπροὺς χιτῶνες, που με αὐτοὺς τοὺς ἔντυσε ἡ ἐμπνευσμένη ἱστοριογραφία. Ἔτσι καὶ ὁ δικὸς μας ὁ Κωλέτης, προσωπικότητα γραφικὴ, ἄνθρωπος πανέξυπνος, μουσικὸ εὐέλκτο, που εἶχε ὅμως μηχανικὲς σχέσεις με τὴν ὀσιότητα, κατεργάσης, καταφερτζῆς, ἐγώτροπος, ἠθικὰ ἀδιάφορος, μᾶς παρουσιάζεται γυμνὸς κάτω ἀπὸ τὴν πέννα τοῦ Μπενέκου, κατεβαίνει ἀπὸ τὸ ψηλὸ βᾶθρο οἴου, ἀταίριαστα, τὸν εἶχαν στήσει καὶ, φωτισμένος ἀπὸ τὰ φῶτα τῆς ράμπας, ζαρῶνει τῶρα, ντροπισμένος, σὲ κάποιον σκοτεινὴ κόγχῃ τῆς ἱστορίας.

Α. Γ.

✽

Σπύρου Μοτσενίγου: Νεοελληνικὴ Μουσικὴ, Ἀθήνα, 1958.

Λυπούμαι γιατί, με πολλὴ καθυστέρηση, γράφω αὐτὰ τὰ λίγα λόγια γιὰ τὸ πολύτιμο αὐτὸ βιβλίο. Ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀδείου κ. Μοτσενίγος, ἓνας ἄνθρωπος ἤθους, προικισμένος μουσικὸς καὶ εὐσυνειδητος ἱστοριοδίφης μᾶς προσφέρει, σὲ 450 μεγάλες σελίδες του τὴν σκληρὴ ἐργασία πολλῶν ἐτῶν, σχετικὰ με τὴν μουσικὴ πορεία τοῦ τόπου. Καὶ δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀπόλυτη ἐνημέρωσή του, ἡ σαφήνεια καὶ ἡ ἀπλότητα τῆς ἐκφράσης, ἡ μεθοδικὴ προσπάθεια γιὰ τὸν πλήρη κατατοπισμὸ τοῦ ἀναγνώστη, που κάνουν ἐντύπωση

στο όγκωδέστατο αυτό σύγγραμμά. Στις σελίδες του φανερώνονται δυο άρετες βασικές για όποιον θέλει να παρουσιάσει χρήσιμο έργο: 'Η αγάπη για το θέμα και το θάρρος. 'Ο κ. Μοτσενίγος λατρεύει την μουσική. 'Αρκεί να διαβάσει κανείς τις σελίδες που αφιερώνει στον Μάντζαρο, για να καταλάβει ποιά είναι ή άφασίωσή του στους μεγάλους πρωτεργάτες της μουσικής ανάπτυξης της χώρας. Αυτό όμως δεν του άρκει. 'Αναγνωρίζει ότι ένας λαός, τόσο πλούσια προικισμένος σαν τον δικό μας, θα έπρεπε να είχε κάμει πολύ πιο αίσθητή την παρουσία του μέσα στη μουσική ζωή της νέας Εύρώπης. Και άναζητεί με έπιμονή τα αίτια αυτού του άτόπου, αίτια που είναι φύσεως γενικώτερης και έχουν άσκήσει, παράλληλα, την ίδια βλαβερή επίδραση και σε άλλους ταμείς της νεοελληνικής καλλιτεχνικής ζωής. Τα αίτια αυτά τα άνακαλύπτει, και δεν διστάζει να τα καυτηριάσει, αυτά και τους φορείς τους, με το θάρρος ενός πραγματικά τίμιου ανθρώπου.

Για την εργασία του λοιπόν, καθώς και για τον τρόπο της εργασίας του, του άξιζουν τα θερμά συγχορητήρια όλων των φίλων της Μουσικής.

A. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

✱

«Τουριστικός οδηγός 1961».

'Ο «Νέος Κουβαράς», έπίσης 'Ηπειρώτικος Χρονογράφος, 'Αθήναι 1961.

Διευθυνόμενος από 'Επιτροπή, και πιθανότατα με έπιμέλεια του πολύ γνωστού στα 'Ηπειρωτικά γράμματα, 'Αγγελου Παπακώστα, κυκλοφόρησε, το πρώτο έπίσιο τεύχος μιάς συλλογής από ποικίλα «ιστορικά σημειώματα, κείμενα περιηγητών εν μεταφράσει, έγγραφα άναφερόμενα στην 'Ηπειρο καθώς και κείμενα τοπογραφικά, έθιμογραφικά, φιλολογικά, λογοτεχνικά, άλλα και ιστορικά τινά 'Ηπειρωτικά ανέκδοτα». Τα κείμενα αυτά ('Αγγελου Παπακώστα, Κ. 'Αμάντου, Γιάννη Βλαχογιάννη, Π. Πουλίτσα, Κ. Καζαντζή, Χ. Χριστοβασίλη, Γ. Γαζή, Θ. Βελιανίτη, Α. Καρκατίτσα, Κ. Διαμάντη και άλλων ακόμα, ανέκδοτα ή όχι) παραθέτονται στις 164 σελίδες, του τεύχους κατά πόν τρόπο που σχηματίστηκε και το περίφημο εκείνο χειρόγραφο διαφόρων ιστορικών άφηγημάτων άναγόμενων στους χρόνους της ξενοκρατίας στην 'Ηπειρο, που λόγω του σχή-

ματός του, ονοματίστηκε —και είναι γνωστό— με τον τίτλο με τον όποιο παρουσιάζεται και ό σημερινός νέος μιμητής του: όχι δηλ. «βάσει της σημασίας έκάστου κειμένου» αλλά με παράθεσή τους «κατά χρονολογική σειρά των γεγονότων στα όποια αυτά αναφέρονται». 'Η ποικίλη παράμοιας ύψης ύλη που είναι μέχρι σήμερα από τον έκδοτή κι από καιρό άποθησαυρισμένη, είναι τόσο, που έπιτρέπει «την κατά μικρότερα διαστήματα, επί σειράν έτών έκδοσή του Νέου Κουβαρά», αν ή αξιόλογη και αξιέπαινη αυτή προσπάθεια «δεν θα ήχησε εις το κενόν και αν αντίθετα θα εύρη —όπως της άξιζει— την δέουσαν ύποστήριξη παρά των άπανταχού 'Ηπειρωτών και των φίλων της ιστορίας της 'Ηπείρου», πράγμα που τους το εύχόμεθα με την καρδιά μας.

'Ιδιαίχουσας σπουδαιότητας είναι το πρώτο—πρώτο άρθρο της συλλογής, 'Ο Κουβαράς, όπου άναπτύσσονται οι παραχώδεις περιπέτειες του περίφημου εκείνου χειρόγραφου, που τόσο παλύτιμα στοιχεία της 'Ηπειρωτικής ιστορίας περιέσωσε, καθώς και οι μέχρι σήμερα τύχες του.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

✱

Χ. Χρηστοβασίλη, Διηγήματα της στάνης. Τρίτη έκδοσις. Ι. Γ. Βασιλείου, 'Αθήναι.

Σε φροντισμένη εμφάνιση, με πρόλογο — και πιθανότατα, και έπιμέλεια— του γνωστού 'Ηπειρωτογράφου 'Αθ. Μαιμόπουλου, κυκλοφόρησαν σε κομψό τομίδιο και γ' έκδοση, τα Διηγήματα της Στάνης του Χ. Χρηστοβασίλη. 'Εκτός από τον κατατοπιστικό, για το Χρηστοβασίλη γενικά και το έργο του πρόλογο, ό 'Αθ. Μαιμόπουλος πλούτισε το βιβλίο, και με άλφαθητικό λεξιλόγιο, έρμηνευτικό πολλών ιδιωματικών 'Ηπειρωτικών λέξεων, όπου προλογικά τονίζεται και ή ανάγκη της επέκτασης της έρμηνείας, σε μέγιστο ακόμα αριθμό άερμηνεύτων ακόμα παρόμοιων.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

✱

«Τουριστικός 'Οδηγός» (1961)

'Ο 'Οργανισμός Τουριστικών 'Εκδόσεων έκυκλοφόρησε στα τέλη του φετεινού καλοκαιρίου, τον παραπάνω τόμο, που, με αυτόν, καλύπτει το πρώτο στάδιο της πρόθεσής του για έναν τουριστικόν οδηγό της 'Ελλάδος. Παράλ-

ληλα, ο ίδιος οργανισμός, απηύθυνε και μια εγκύκλιο, προς κάθε κατεύθυνση (τόσο προς οργανισμούς, όσο και προς ιδιώτες), όπου υποβάλλει παράκληση για μια πλατύτερη συμπαράσταση στην προσπάθεια να βελτιώσει την έκδοση. Χωρίς αντιρρήσεις, η πρόθεση είναι αξιόπαινη. Ωστόσο, όμως, η έκταση του θέματος νομίζομε πως δεν είναι δυνατόν ν' αντιμετωπισθεί έτσι. Χρειάζεται να επιστρατευθούν —όχι μονάχα με παρακλήσεις— όλα τα στοιχεία εκείνα, που θα δύνονται να συμβάλουν για έναν τέτοιον οδηγό, ώστε η διάρθρωση της όλης εργασίας να μην ξεκινάει μόνο απ' τις εγκυκλοπαιδείες. Δεν ξέρομε, βέβαια, πως και με ποιά μέσα έχει προγραμματίσει, ο οργανισμός τουριστικών εκδόσεων, την ολοκλήρωση της προσπάθειας αυτής και, άκόμα, ως που φτάνουν ακριβώς οι επιδιώξεις του. Πάντως, όπως και να ναι, το θέμα τούτο ενδιαφέρει γενικότερα και, γι' αυτό, η τοποθέτησή του θα πρέπει να γίνεται πάντοτε πάνω σε βάση υπερεπιχειρησιακή. Και, εν πρακειμένω, ο Έθνικος Όργανισμός Τουρισμού, είναι πάντοτε ο περισσότερο υπόχρεος να έχει ειδική γνώμη. Ο «Τουριστικός Όδηγός» του 1961, παρά την συνειδηση εϊθύνης, που φαίνεται πως φέρει για την πληρότητά του, δεν έχει κείμενα με προσωπικότητα. Σύνταμα τοπογραφικά —στατιστικά στοιχεία, άντλημένα από πηγές χρησιμοποιημένες, δεν κοιπαφέρουν να δώσουν παρά λίγες πληροφορίες, ικανές να χρησιμεύσουν εν συνδυασμῶ μ' έναν χάρσι ταξιδιού. Οί κάποιες λυρικές απόπειρες για δημιουργία φιλολογικού κλίματος, είναι πάντοτε χωρίς σοβαρότερες αξιώσεις. Τὸ ἴδιο, θα μπορούσε να πει κανείς, και στα λίγα μικροσκοπικά κλισέ, που είναι τοποθετημένα στις σελίδες του. Και, όμως, αὐτὴ ἡ ἔκδοση πιάνει 268 πυκνογραμμμένες σελίδες. Τὸ πρόβλημα τῆς εὐχρηστέρας διευθέτησης τοῦ ὄγκου, σὲ μιὰ πιὸ ἔκτεταμένη συγγραφή, ἐμφανίζεται καθαρὰ. Νομίζομε πως, μονάχα μὲ τὴν διαίρεση σὲ ξεχωριστοὺς τόμους, θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ἐπιτευχθεῖ μιὰ ἱκανοποιητικὴ σ' ἐμφάνιση καὶ πληρότητα ἔκδοση Τουριστικοῦ οδηγοῦ, πού νὰ συγκροτηθῇ ἀπ' τὴ συνεργασία πολλῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν κεφαλαίων, πού, δόξα ᾧ Θεῷ, δὲν λείπουν ἀπ' τὸν τόπο μας.

Τις παρεκβατικὲς τοῦτες ἀπόψεις μας δὲν τις γράφομε γιὰ νὰ στηρίξομε ἀρνητικὴ γνώ-

μη γιὰ τὸν Τουριστικὸ Ὅδηγὸ τοῦ 1961, ἀλλὰ, ἀντίθετα, γιὰ νὰ τονίσομε τὴν εὐρύτητα τοῦ ἐνδιαφέρονος πού ἔχει αὐτὴ ἡ πρόθεσή του. Ἔτσι, ἄλλωστε, ἀναποκρινόμεστε καὶ στὴν πρόσκλησή του γιὰ τὴν συμπαράστασή μας.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

✠✠✠

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Βιβλία

- Χρ. Σαλομωνίδη: «**Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗ ΣΜΥΡΝΗ**», Σχ. 8ον, σελ. 425, Ἀθήνα 1961.
- Νικ. Β. Λάλη: «**ΤΟΠΟΙ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΙ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ**», Σχ. 8ον, σελ. 80, Ἀθήνα 1961.
- Σπύρου Μουσαλίμη: «**ΜΠΟΥΜΠΟΥΚΙΑ**» (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 42, ἔτος 1960.
- Κώστα Ζαρούκα: «**ΓΙΑ ΕΝΑ ΑΛΗΘΙΝΟ ΘΕΤΡΟ**» (μελέτη), Σχ. 8ον, σελ. 48, Ἀθήνα, 1961.
- Θάνου Κωτσόπουλου: «**ΑΤΡΕΙΔΕΣ**» (πραγωδία), Σχ. 8ον σελ. 72, Ἀθήνα, 1961.
- Ἀλέκου Κάζογλη: «**ΧΡΟΝΙΚΑ**» (Σχόλια ἑλλην. ἐπικαιρότητας), Σχ. 8ον, σελ. 102, Πύργος 1961.
- Φαίδωνος Παλίτη: «**ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΣ ΚΑΙ ΤΥΦΛΟΙ ΚΡΟΙΚΟΔΕΙΛΟΙ**» (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 90, Θεσ/νίκη, 1961.
- Ἐφης Λογαπούλου— Ἀπστολίδου: «**ΣΠΑΣΜΕΝΑ ΚΡΥΣΤΑΛΛΑ**» (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 36, Ἀλεξάνδρεια, 1961.
- Δημήτρη Χαρίτου: «**ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΜΕ ΤΟΝ ΗΛΙΟ, ΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΡΩΤΑ**», (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 48, Ἀθήνα, 1961.
- Criechisches Bulletin (ὑπὸ τῶν Α. Τσάκωνα καὶ Α. Ἐλευθεροπούλου —Συνεργάζονται: Η. Herter—R. König—V. Rüfner —Κ. Δεδάπουλος—Γ. Κακριμάνης— Δ. Τσάκωνας —Χρυσ. Χρήστου— Δ. Ἀντύπας— Στ. Βλουχάκης— Γ. Καρόσης— Ν. Καντογιαννόπουλος —Διον. Μαγκλιθέρας— Στ. Μερκούρης): «**ΑΡΧΕΙΟΝ ΚΟΙΝΩΛΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ**», Τόμος 1961, Σχ. 8ον, σελ. 232, Ἀθήνα, 1961.

